CRISTOPHO RI MARCELLI PATRITII VENETI ARCHIEPISCOPI CORCYRÆ, DE AVTHORITATE SVMMI PONTIFICIS ET HIS QVAE AD ILLAM PERTINENT. ADVERSVS IMPIA MARTINI LVTHERII DOGMATA.

Primæ Sectionis libri secun-
di Index.

SECVNDAE sectionis libri primi Index.

SECVNDAE sectionis libri secundi Index.

REVERENDISSIMO AC ILLVSTRISSIMO .S. .R. .E. Vicecancellario Domino meo. Domino Iulio Ti. San. Laurent. in damaso Presbytero Cardinali de Medicis Christophorus Marcellus Archiepiscopus corcyrae.

.S. .P. .D.

FOELICIBUS TVIS AVSPICIIS Amplissime Cardinalis Meum hoc de authoritate summi Pontificis opus emittitur. Vt qđ DEO OPTIMO MAXIMO placiturum spero, Religiosissimi (ut es) hominis nutu aeditum piae mentes intelligant: In quo, & CHRISTI SERVATORIS, & LEONIS .X. Innocentissimi Principis. (Cuius ipse Leuamen es, secretiorisq; animi Corculum) & totius Ecclesiae negocium contineri percipiant, necnõ ex his uni si quis impudenter offecerit, se totũ hunc candidissimum nexum Labefactasse cognoscat. Vale.

CHRISTOPHORI MARCELLI ARCHI- EPISCHOPI CORCIRAE DE HERESIS PRAVITATE, ET LVTHERI PERFIDIA PRIMAE SECTIONIS. LIB. I.

PRAEFATIO.

Vum pius humani generis seruator Iesus uiã ueritatem, & uitam discipulis se esse dixit, exactam suæ reip. institutionem, & finem declarasse comperio. Recesserat enim longe a beneuiuẽdi semita uniuersus terrarum orbis, quũ ipse carnis uiã igressus, uiã, qua oẽs gradũ ad superos reuocarent, edocuit. Neq; uiã ei satis erat ostendere, nisi ueritatis lumine illustratam monstraret, qua per sanctissimam fidẽ ethnicorum seruitute reiecta, hebræorum superstitione restincta, desolato demonum imperio supremam illam, atq; integram, deuitatam à uatibus ueritatem possemus attingere, filiosq; dei fieri, ac inter uera sanctorum numina collocari. Vbi uitam, quã ultimo loco se uoluit appellari, perpetuam uiueremus. Nanq; mortui eramus prius, & per eius uitam modo uiuimus, qui omnis uitæ fons est, atq; principium, immo uitarum omnium uita. Hinc factum est, ut quum Paulus apostolus iustum ex fide uiuere, atq; ideo uitam fidelibus fidem esse docuerit, dum scriberet ad hebræos; Nihil sit certe, quod christianæ reipub. q̃ infidelitas, magis officiat, quod Christum magis offendat, quod rectũ uiuendi cultum magis auferat, perturbet omnia, & ad internitionem deducat. Inde hereticum (idest) suæ sententiæ in re pia, et capitis hominem tanq̃ pestem euitandum ipse idem Paulus iubet. Inde Hieronymus se omnia diu tolerat, hereticum uocari non patitur. Inde Ioannes euangelista balneatum accedens aquam, ubi se heretici lauerant, æque ac perniciosum cõtagium aufugit, hominiq; heretico, ne salutem quidem dicendam esse commonuit. Qua etiam causa tot calamitates, tot diras persecu

tiones passa est dū adolsceret Ecclesia, ut nō minus profecto ab hereticis, q̄ catholicæ pietati undecunq; contrarijs hominibus af flictaretur. Id docuit (ut de alijs taceam) impia illa, & nunq̄ satis eliminata heresis Alexandrina, quæ ita totum terrarū orbē infecit, ut frequentissimos sanctoꝝ patrum cōuentus, disceptationes acerrimas, magno cum animi labore, et christianæ rei discrimine, ꝑ sui extinctione coegerit. Post primas illas perturbationes ecclesia, quibus ueluti purgaminibus qbusdam eam ꝓbare, confirmareq; uoluit Deus, ita in pace, & tranquillitate permansit, ut à compluribus iam annis ad hæc usq; tpa si qn̄q; huiusce generis molestiam passa sit, protinus conualuerit, neq; ullā in parte notabile uulnus acceperit. At modo nescio qua rōne quo'ue iudicio factum sit, ut nouus quidam homuncio nouarū rerum studiosissimus, sparsis nouis in ea figmentis, quatuor ferè ab hinc annis, sacrosanctam diutius duratam pacem ꝑturbare occœperit.

MARTINVS hic augustinianæ religiōis professor Lutherius appellatus est, qui nō modo hereticus homo, sed omnium iniquissimus, mordacissimusq;, ita suam, quā cæpit, perfidiā attestatur, & prædicat, ut neq; doctrinam aliam, neq; aliam ecclesiam, q̄ quæ ex eius capite ficta est, uelit admittere. Nouas in christiana familia sententias protulit, noua axiomata sibi, & sequacibus suis confinxit. Ex quibus discordiæ, seditiones, nouissimi, ac exitiales orti sunt, et indies ueluti à continuata putredine oriūtur errores. Prius ita modicis quibusdam initijs uipera hæc contenta esse uidebatur, ut nunq̄ dixisses ad eam usq; magnitudinem peruenturam, qua suo tabo maximam germaniæ partem inficeret, non unam, aut aliam ciuitatem, sed prouincias, regionesq; populos & (qđ deterius est) magnos in christi rep. principes sibi in suas partes acciret, conuocaret, obstringeret. De indulgentiarum apostolicarū imbecillitate pauca quædam ab initio docuit, mox eadem prædicauit, ac edidit. Deinde in eodem negocio ita amplificatam sententiam promulgauit, ut error unus secum innumeros traxisse procul dubio uideretur. Serpebat intra cordis illius uiscera marcor ille, ac eo iniquitatis fomite alebatur, quo tandem totum corpus infectum, & lingua, & manus, &

oculi, & ipsum caput, ubi sedes sapientiæ eē solet, uenena hæc letalia effunderet, pietatem omnē, omnē modestiā profligaret. Non satis fuit homini impudentissimo ueniarum detestatione Petro, Romano Pontifici, successoribus, ecclesiæ iniuriam intulisse, nisi eidem Petro nouo, & commentitio confiicto libello autoritatem prorsus adimeret, Claues ab eius manibus extorqueret, nulli concederet, disiunctam, & sine capite ecclesiam institueret, plumatissimis libellis per omnes mundi prouincias uolitantibus inuulgaret. Non erubuit sanctorum patrum dicta contemnere, Canonicas, ac autenticas, non modo frigidas (ut ex modestia à principio loquebatur) appellare, sed tanquam fallaces, uanas, erroneas coram populo, in conspectu ecclesiæ, nulla dei, & seruatoris Iesu habita ratione, facto communi rogo, innumeris blasphemijs ignibus tradere, Ac si Romanam ipsam ecclesiam, ipsum Pontificem cum tota Cardinalium, & Episcoporum cohorte (si fieri posset) conflagrandum, suisq; manibus exurendum omnibus indicaret. O summam impietatem, ò iniquitatis sentinam, ò fetidissimam & execrabilē hominum sordem, quæ nostra hac tempestate quietam fidei pacem, & sublimioris spiritus concordiam perturbasti. Non ne Augustinum tuum (ut Euangelia quæ tuo modo extorques, & laceras omittamus) quum te Augustinianæ religionis professorem instituas, Romano Pontifici de lapsis sacerdotibus an deberent passim ad eorum munus restitui, quæstionem deferendam in libro de pænitentia sentientem admittes? Non ne Romanum inde Pontificem eius sententia cunctis sacerdotibus superiorem tibi licebit accipere? erat ne sub Romana solum tanquam speciali ditione constitutus Augustinus, dum ea uerba proferret? An de unius tantum regionis sacerdotibus loquebatur? An uni tantum prouinciæ de seruanda pænitentia legem suadebat? Si de omnibus ergo sacerdotibus, & communi omnium lege toti ecclesiæ uoluit habere sermonem, quum de instituto eiusmodi loquebatur, quod nisi à Romano Ponti.edi, aut comprobari nequiret, cur eum ipsum oīum sacerdotum, & totius ecclesiæ Principem non statuisse dicemus? Accedat aliud splendidissimum catholicæ

pietatis lumen Hieronymus, & dicat, cur damaso Romano põtifici (ut de iis, quae ad fidem pertinebant, de quibus disseruisset, ferret iudicium, scripserit, eum fidei, & petri sedem (quod apostolorum principem sonat) rotundis uerbis appellans? Si Chrisostomi deinde, et Cyrilli hac in re, aliorumue praestantissimorum hominum sententias (quas nõ uidit, aut aspernatus est lutherius) afferrem in medium, tanto sanè impudentior conspiceretur, quanto utriusq; orientalis scilicet, & occidentalis ecclesiae authoritas maior est, q̃ pro ueritate aliter à uiro catholico sentiatur. Id unum praeterire non possum, quod piis auribus figendum maxime censeo. acerrimum christiani nominis hostem Porphirium dum Paulum apostolum carperet, quod se à gentium conuiuio subtraheret, Procacem illam, & temerariam reprehensionem (teste Hieronymo) dixisse fertur, quoniam eodem crimine Paulus laborasset, De quo apostolorum principem ausus est increpare. Truculentior itaq;, & perfidior noster erit hostis lutherius, si Petrũ apostolorum principem denegabit, quem Porphirius confessus est, cuius diritate nihil unq̃ dirius in christianos potuit inueniri. Quid ulterius de hoc homine referam? quid eius errores enumerem? quid illi maiorum nostrorum obseruationem obiiciam? quũ sua haec uenena nullum amplius (quo extingui ualeant) patiantur antidotum. Omnia uerbo, non diuinae uirtutis suae (quod nulla prorsus sit praeditus) sed perfidiae, inficit, impietate aspergit, negligentia respuit, iniquitate contaminat, omnia trahit, & pertrahit, Diuum Thomam tanquam insipidum, & aristotelicum theologum carpit. Bonauẽturam defectuosum appellat, uniuersam theologorum doctrinã scholasticã .i. illusoriam uocat, irridet. Magnum, sanctũq; dei uirum Ariopagitam Dionysium mordet, sese Aristotelem suis posse pingere coloribus profitetur. Platonis, ac aliorũ philosophorum lectiones exterminat, quas cum permissione ecclesiae Hieronymus, et Augustinus frugi esse declarant. Rerum omnium scientiam non solum sibi impudentissime arrogat, sed etiam aliis detrahit. sacramenta suo modo instituit, summariam confessionem indicit, satisfactionem tollit, sine merito charitatem proficere statuit. Iacobi apostoli de extrema unctione sententiam uelut ex ore christi promulgatam non recipit, eucharistiae sacrum manente panis & uini substantia confici potius credit, Impossibilia christum prae-

cepisse defendit (quod maxime hæreticum à Hieronymo scribente ad Damasum reputatur) mille insanias, mille superstitiones, & toxica ex isipiētis, et alienissimi hoīs publicis editiōibus colliguntur, quæ non modo populum unum, unam regionem, non unum terrarū orbem, sed innumeros (si darentur) inficerent. Hic est ille iustus (si deo placet) in cuius anima sedem suam sapiētia collocauit, q concordiā ecclesiæ satagit, q sua sancta uerecūdia fidelium cœtum ædificat, modestia erigit, prudētia illustrat. Nō ueretur hic nefandissimus hominum pturbationem in populos, & seditionem diffundere, Molam asinariam à domino in euangelio commemoratam huiusce generis hominibus collo alligandam non timet, profundum maris non pauet, quum in profundo malorum omnium reperiatur. Cœli iudicium non extimescit, q se illius adhuc in humanis agentem, dum talia audet, possessorem instituit.

QVID miꝝ ergo si LEONEM. X. PON. MAX. nostri sæculi lumen nō curat, si eius fraterna prius, & suauissima monita nequaq̄ admiserit, si expectationem illius defraudauerit, si deinde minas iustissimas spreuerit, si eius authoritatem, et mandata cōtempserit, si illi & Ecclesiæ maledixerit, si pontificum decreta cōbusserit, si cateruatim quotidie nouos moliatur errores. Si sua tēpestate de inouatione sæculi glorietur. Quid ultra potuit facere pius nimium et clementissimus pontifex, ut de Christo meminit Esayas, lutherio, quod nō fecerit? Vt eū ipsum a malo sensu diuerteret, ut ab iniqtatis mamone reuocaret, ut ad cor sanum redigeret. Eū toties monuit, hortatus est, expectauit. Sācti sixti amplissimi, et doctissimi cardinalis offō usus est, q apud Maximilianū Cæsarē in germania Legatū gerebat, ut eū ab huiuscemodi labyrintheis gyris, diabolicisq; meandris eriperet. Quē ita suis testatissimis libellis diffamare conatus est, ut quanto ipse uirtute, & sapientia est insignior alijs, tanto à mendacissimo Martino mendacior haberetur. Expectauit inq̄ Pont. ac nimiū expectauit, tentauit oīa, qbus imanis huius bestiæ furorem, & amaritudinē suo dulcoris poculo extingueret, reꝝ oīum Opificē imitatus, qui peccatoris exitiū nullo unq̄ tpe uoluit, sed magis, ut conuerteret, & uiueret. Tradendus erat à principio Sathanæ, pdendus, ac iter inanes, & īmūdos spiritus deputandus. Nāq; ex nimia pontificis pietate iuncta īcredibili hoīs insolentia nouissime factū est, ut

quum Carolus Cæsar una cũ germaniæ pœribus p eo ab ĩpieta te eiusmodi redimendo in honorẽ Ecclesiæ pcuraret, ipsumq; in suo conspectu cõstitutũ iterrogaret, an ipia ea dogmata edidisset, qbus referti erant codices p totũ terrarũ orbẽ diffusi, sine ullo tãtæ maiestatis pudore audacissime, ĩpetrata unius diei dilatione, demũ rñdere fit ausus, se ea oĩa, q̃ ipia dicebantur, tanq̃ uera & christianæ religioni consona edidisse, neq; ullo unq̃ tpe reuocaturũ, nisi ueteris, aut noui testamenti æditionibus ab alio eruditus mutare sententiã cogeretur, suo est confisus mendacio ipius, quo frontẽ usq; adeo obdurauit, ut oĩa Pontificis tela, ĩperatoris & Ecclesiæ arma reijciat. Se sua pfidia, ac sensu iniqssimo ptegit, qcqd sibiipsi finxerit, credendũ putat. Suũ putredinẽ nõ, ali tu lœtali solũ, sed ueneficis alimẽtis passim diffundit. Neq; aliud ei (ut uidere uideor) supẽ, q̃ ut sedẽ i terris, more cœlestis Lucifери, ab aqlõe ponere auspicet̃, & se similẽ altissimo fieri uelit, & pferat.

QVA DE CAVSA SIT MOTVS AVTHOR OPERis ad scribendum. Cap. II.

Nde motus ego dũ pphana hæc, et scelestissima passim p ora hoĩum uolitare sentirẽ, ipiaq; Martini ab ecclesia discrepãtis dogmata eiusmodi oĩa resonare, q̃ mihi stomachum facerent, sic annuente Deo, & iubentibus iis a quorũ monitis discedere nequeo. Nõ obloquendi, sed detegẽdi uiri huius errores puinciam sumere statui, sæuit enim quotidie, non modo ut ferus de silua, sed pessimus aper, qui acutissimis dentibus in catholicæ fidei pietatem armatus irrumpit. Veritatem nõ modo non audit amplius, q uelut surda factus est aspis, sed uiã ueritatem, & uitam se miseris Christi ouibus simulat. A qbus omne pietatis uellus totondit, quas, a communi, & debito earũ oui li pprioq; pastore diremit, suisq; lœtalibus uenenis insicit. Non illi scribo, q ĩsanus solus insanum debeat alloqui, non pontifici, non Ecclesiæ, non alicui ex principibus, qui in uinea domini uitam agunt, sed moribundis illis, ac infaustis ouibus labores meos, meas lucubrationes inscribo. Quæ ipiũ hoĩem, ferã pessimã, truce monstrũ sequunt̃ toxica illius ibibunt. Perfidiæ, & iniqtatis hamũ quotidie uorãt. Illis inq̃ loquor, uerba mea pnuncio, ne ulterius insaniãt, puirili annitor ne ouinã lutherii pellẽ respiciãt, sed lupi eiusmõi itrinsecã rapacitatẽ itelligant, quo tẽdant

gressus eius pnoscant, & ad melius cõuertant. Miserrimis qdẽ turbis, & populis q̃ maxie miserẽdũ, q sua simplicitate ducti qd agũt nesciũt, qbus nõ est prudẽtia, neq; cõsiliũ, i quoꝝ manibus nulla est ptãs, nulla iurisdictio, alterius nutu uiuũt. In pricipũ moribus, tãq̃ i speculo sese cõspiciũt, ide suã uitæ cõponũt, imaginẽ, exẽplumq; oium opeꝝ, & rõnẽ accipiunt. Hac de cã motus aduersus Martini Lutherii errata nõ culto aut graui, sed disputatorio stilo (ut res ipsa et hois cõditio exigit) iscriptã statui ædere Apologiã. Ad qd qdem nõ dicã certamen (nã si cũ amẽte mihi loqndũ nõ est, multominus certandũ) sed negociũ, me dignitatis gradus, ac offiñ pietatis cõpellit, qua i re si qsitcrdũ ex praua, & pacuta aioꝝ cõtagiõe nõ ꝓficit, tuendæ nihilominus, ꝓmulgandæq; ueritatis debito detinet. Scripserint alii, exclamauerint, Deo p̃ces effuderint, scribã et ego, ac suppliciter dñm dep̃cabor, ut nõ solum Lutherianam immanem, & rabidissimam hæresim, sed etiam hæresis authorem, & sequaces tollat, extermĩnet, aut in melius suo iure commutet.

PRIMAE RATIONIS DESTRVCTIO QVA LVtherius sola dei uoluntate conatus est ostendere pontificiam monarchiam subsistere. Cap. III.

Volens sui neqssimi fastus negociũ cõprobare lutherius sublata ueniaꝝ (ut credidit) plenitudine, resolutoriũ libellũ cõtra Romani Põtificis authoritatẽ adeo obscenũ edidit, adeo detractiõibus, & morsibus plenũ, ut nesciã qũo ipse tanti sceleris author ea uerba, qbus utit, formare potuerit. Accingẽs itaq; se ad suas blasphemias exordit, & suis rõnibus iqt nolle pontificiã monarchiã absumere, sed docere in primis nulla scripturaꝝ diuinaꝝ sñia nulla rõne, ueꝝ sola dei uolũtate illã subsistere, qua ẽt cã tolerãdã esse a fidelibus asserit, suisq; captiõibus (ut solet) magno qdẽ, & icredibili astu deducit. Nõ. n. pria facie audet principatũ ecclesiæ ꝓrsus adimere, ne rudibus isolens uideat, quũ tñ si rõnes eius quas firmamenta nõ erubuit appellare, cõsideremus, ipse qdẽ isolẽtissimus nõ solũ adimit, sed ꝓrsus extinguit, sp i libellis suis subdolus hic, & mordacissimus homo dũ qcq̃ studet ifringere, cõsueuit prius, aut eqs ꝑ testatõibus, aut iusta q̃dã pietatis, et modestiæ p̃fatiõe legẽtiũ, seu audiẽtiũ aiõs demulcere, ut lœtalia postmodũ uulnera facilius illis ifigat. Sed

ne in oblocutionibus tempus, & operam amittamus, destruenda, impugnandaq; sunt primo loco Pontificiæ authoritatis hæc firmamenta (quæ uitrea potius & inania appellanda essent) ut eluceat ueritas.

QVO pacto itaq; sola dei uoluntate monarchiam põtificiam ueram, & ferendam esse defendis generose Lutheri? A te ipso .n. libenter inquiro, quænam hæc est Dei uoluntas, qua principatus iste pontificius debeat æquo animo suscipi. Non ne uoluntas signi est, ut ipse ẽt asseris, & theologi attestantur oẽs? Item postq̃ signi uoluntatẽ istam esse ꝓnuncias, efficax ne sit denuo ut rñdeas, inquiremus. Si efficax, quomodo tibi innotuit? Nam nisi eam efficacem esse tibi, et alijs fidelibus innotuisset, efficacem ꝓferre non posses, ex quo nullum quidem robur, aut fundamentũ haberes, cui inniti ualeres. Innotuit ergo. Sed unde innotuit? nõ ex imperij diuturnitate, qm̃ illa non sufficit ad credendum stabili Dei uoluntate uerũ, & probũ aliquem principatum existere. Multi .n. diuturnis temporibus permanserunt, qui impia, & tyrannica ignominia affecti euitandi erant. Voluntas ergo hæc scripturæ testimonio cõprobabitur, quo fidem sibi exhibendã esse meretur, si debuit hominibus illuxisse. Quid itaq; sola dei uolũtate iactas nulla scripturarum intelligentia pontificiam dignitatem posse monstrari?

RVRSVS rogo rñdeas Aristotelicum ne, & uerissimum qdem illud axioma admissurus sis? quo dici solet. Si de quo magis aliqd inesse uidet̃, & non inest, neq; id de quo minus uidebit̃, inerit. Te prius libenter interrogo, q̃ usq; adeo Aristotelis nomen abhorreas, ut ueritas ipsa ab ore illius deprompta tibi nõ admittẽda facile uideatur. Si id proloquij, quod ab omnibus passim eruditis, & ineruditis cõceditur, abnegaueris, non erit tecũ amplius disputandũ. Nam si dixero. ignis non calefacit, igitur neq; lignum, aut sol minime lucet, igitur neq; ignis lucebit, seu paruũ pondus ferre non possum, itaq; maius nõ feram, & uera eẽ eiusmodi cõnexa negaueris, nullo alio principio illa tibi monstrabo q̃ eo, quo dicitur. Si de quo magis dignum est, ut aliquid proferatur, neq; ꝓferri potest, de quo minus dignum proferẽdum uidebitur, non proferret̃. Nõ puto te tam inhumanum, ut dictum illud aufugias. At magis uidetur præcepti uoluntatem seruari

debere, q̃ uoluntatem permissionis, & tñ non semper obseruanda est uoluntas præcepti. Igitur neq; uoluntas permissionis obseruari debebit. Qualis est ea, qua dicitur pontificia monarchia subsistere. Probatur aũt ex Genesi.xxij.cap. uoluntatem præcepti non semper obseruandam esse. Ibi.n. abrahæ Deus præcepisse legitur, ut imolaret filium eius Isaac, quem tñ ex quo in holocaustum offerri noluit (licet paratus esset ad obsequendũ Abraam) uoluntas illa obseruanda nõ fuit. Huius uero causa est, ꝙ signi tñ erat, & nõ beneplaciti illa uoluntas. Quum itaq; hæc, qua apostolica ditio uiget, per te non sit præcepti uoluntas, neq; à scripturis sanctis robur ullum accipiat, sola erit uoluntas permissionis. Quomodo igitur semper tanquã uera, & obseruãda à fidelibus admittetur?

INSVPER si per effectum diuina hæc uoluntas (ut dictum est) nõ potuit illucere, alioqui paganoꝝ secta quæ est omnino ꝓhibita cũ reuerentia foret à nobis suscipienda (quod nescio an Martinus detrectare uoluerit) quæ iam tot annos non durauit modo, uerũetiam multum inualuit, neq; per scripturam innotuit. sequitur, ut uel reuelatione, uel rõne inconuincibili nobis illuxerit. De reuelatione non cõstat, nisi forsan Lutherius noster se id beneficij asserat à dño suscæpisse. Inconuincibilis ratio nulla est. Ergo per scripturam innotuit. Si dixeris per scripturas, sed debilissime nota est ista uoluntas. cõtra. scripturæ aut cõprobant effectum, aut non comprobant, sed ambiguæ sunt, si cõprobant, quum illæ præcesserint, & ore Dei promulgatæ sint, necesse est, ut ab eis diuinæ huius uoluntatis nobis fides euenerit. Quod ipse Lutherius negat, & ita manifesta contradictio subsequet. Si uero ambiguæ in seipsis, & ꝑ effectũ sint postmodũ comprobatæ scripturæ, eo modo interpretãdæ sunt, quo effectus oñdit. Effectus aũt est, ut monarchia, quæ modo uiget, dignitati pontificiæ debeatur. Igitur illæ ipsæ exponendæ sunt, ut effectus ostendit, non contrario modo, ut Lutherius fecit. Quomodo enim ꝑ effectum poterunt cõprobari scripturæ, si sit effectus illis ex apto cõtrarius? Neq; credẽdũ est scripturaꝝ testimoniũ eẽ usq; adeo imbecille, ut futuri effectus diuinæ uolũtatis nõ eẽnt indicio, eo ꝙ q̃cunq; scripta sunt, inq̃t apostolus, ad Ro.ca.xv. ad nostrã doctrinam scripta sunt. Non est itaq; huic soli uoluntati sine

scriptura, sine ratione credendum.

QVID deinde Cyprianum sola Dei uoluntate tanq̃ signo oĩa admittentẽ affert ueridicus homo Lutherius, q ẽt Deum solam iustitiã dixerit? Nam alio qdem mõ intelligendus est, q̃ ipse illũ intelligat. Ipsius.n. uoluntatis diuinæ nulla inquirenda est rõ, dum efficax, & beneplaciti fuerit. Actus siquidem eius ab ipsamet suam bonitatem, & firmitatem obtinuit. Vnde rerũ oĩum cõtingentium regula à theologis solita est appellari. Et planè nihil aliud uoluit Cyprianus dum ea uerba ꝓferret. Item de afflictiõibus loqtur, quæ ꝑ peccatis eueniunt, & tolerandæ sunt, ꝙ sic eas deus instituerit ad nostram correctionem. Sed si in maximum p̃iudicium fidei ꝓmissio aliqua fieret, non esset utiq; tolleranda ex Cypriani s̃nia. Tu eius Epistolas legeris. Quas nunq̃ nisi ꝑ suis illusionibus Marti. citat, aut intelligit.

QVVM deinde Roboam filij Salomonis historiam adducit, q̃so lector an fide dignus uideat̃ respicias. Quæ.n. uera sonant, cõsueuit homo iste tam imperfecte, tam mendaciter allegare, ut in falsa cõmutet, & q̃ pro nostrarũ partium cõfirmatione leguntur, ĩ suas ad libitum ꝑtrahat. Si.n. ab errore uno liceat oẽs addiscere, eam Roboam hystoriã eius s̃niæ contrariã prorsus inuenies. Nam postq̃ ab eo tribus illæ undecim recessere, id dei uoluntate efficaci factũ esse innotuit. Q̃m̃ Deus allocutus est quendã ita uocatum uirũ Semeiam, qui Roboam diceret ne pararet exercitũ cõtra Ieroboam ad quem tribus illæ cõfugerãt, idq; illi se annunciasse referret. Ex quibus cõstat Deum suam uoluntatẽ manifestasse, quæ efficax, & beneplaciti fuerat. Adde q̃d anteq̃ à Roboam tribus illæ recederent per ꝓphetã Abiam Silonitem Deus Ieroboam ob delicta Salomonis, & filij.s. Roboam pœnam, quam illi inflicturus erat de earũdem tribuum recessu annunciauit. Quare allegata tertij libri regũ hystoria quæ. xi. & &.xij.cap. legitur ad ꝓpositum eius esse non põt. In hunc modum primum destruitur Lutherij firmamentum.

SECVNDAE. III. IIII. ET. V. RATIONIS IMPVgnatio, quibus à Lutherio tolerandus Pontificius Principatus nullo scripturarũ testimonio oñdebat̃. Cap. IIII.

Secundum ẽt stare non põt. Nam per illud aut uult ostendere Martinus monarchiæ Pontificiæ tanq̃ probæ & lau

dabili, aut tanq̃ ambiguæ esse cedendũ. Si tanq̃ pbæ, textus euã gelicus allatus ad propositum esse nõ põt. Quo si quis nos mille passus angariauerit, cum eo duobus ẽt millibus, ut eamus dñs suadere uidet. Non.n. iubet ut illi tanq̃ bene, & laudabiliter opanti, sed tanq̃ iniuriam facienti cedamus. Si uero uelut ambiguæ potestati cedendum est, quo pacto qs illam nõ admittendo peccabit? Quod.n. ambiguum est nõ admittere cogimur, eo ꝙ tum peccatum cõmittimus, quum certum uirtutis debitum pter mittimus. Si igitur incertum est monarchiam pontificiam uerã existere, non admittendo illam quis peccare non dicitur?

LONGE itaq; dispar ratio est cur principatui pontificio, & iniuriam facienti cedere debeamus Martine frater, nam põtificia authoritas ex fide certa esse debet, & iusta, nõ uelut ambigua, seu uiolenta à fidelibus suscipienda. Alioqui nisi uerus principatus eiusmodi teneretur, maximum in Dei ecclesia scandalum uigeret, ac periculum animarum, qñ authoritas, regimen, gubernatio, institutiones, aliaq; omnia essent ambigua, neq; cui foret firma, ac indubia adhibenda fides à fidelibus haberetur. Scandala aũt oĩa in re pia, et multo magis picula fugiẽda sunt. Nõ itaq; Pontificius hic principatus est tanq̃ ambiguus tolerãdus.

QVODq; Lutherij uerba in secunda ratione posita id exprimere uideantur, apparet. Inquit.n. minor res est incomparabiliter principatus iste pontificius, q̃ ut unitas fidelium, & charitas dissoluatur. Toleranda.n. sunt omnia, quæ peccata nõ sunt. Ex quibus manifestum est ipsum ob seruandam fidelium concordiã dissensionisq; periculum fugiendum, neq; ob aliam causam ferẽdam esse monarchiam huiusmodi uoluisse. Et eo magis qm̃ peccatum id esse nõ noscitur. Ac si uellet dicere minus ambiguum & periculosum est tolerantia eiusmodi principatus, postq̃ uniuersus in eum cõsentit fidelium cœtus, q̃ ab eo dissentire, ne dissidium fortasse aliquod in Dei ecclesiam oriret. Nõ.n. aliter inter duo hæc recta põt cõparatio fieri. Nam minor res (inqt ipse) etc. usus est cõmunissimo uocabulo, ne facile capiatur. Sed uerboꝝ sensus eum excusare non põt. Ecce q̃ subdole a suo, quod pollicitus est, instituto recedit. Primo.n. tanq̃ ueꝝ asserit principatum pontificium suscipiendum, mõ ex uerboꝝ suoꝝ prætextu tanquã ambiguũ, ne dissidium in ecclesia fiat, neq; ex alia cã tolerãdũ instituit. Quid ergo illi amplius credẽdũ, si ẽ sibiipsi cõtrarius.

TERTIA rō ſimiliter cōcidit. Nō .n. ita pontificia, q̄ ſūma eſt tolerari debet authoritas, ut ꝑ peccatis ſolū a Deo data fidelibus uideaẗ. Náq; in hūc modū diceret dūtaxat ueluti populi afflictio ĩualuiſſe, qd̄ qdē dicere, eſt nō mō monarchiā eiuſmodi dubiā, uerumetiā erroneā, & tyrānicā ꝓfiteri. Exēplū .n. ab eo datum, Id apertiſſime indicat. Nam ſi ſub turcha (inquit) nos deus eſſe uellet, ei ſubeſſe libenti aīo deberemus, tunc .n. nos ſub eo tanq̄ ſub tyranno populum affligente ꝑ peccatis eſſe lutherius uoluit, an tanq̄ ſub uero principe conſtitutos? Nō hoc, qa notum eſt ipſum chriſtianū non eſſe, ergo tanq̄ tyrāño illi cedendum eſſet, ꝙ ſi eodem modo pontifi. dignitati cedere debeamus, conſequens eſt, ut à nobis eadē, tyrānica ſimpliciter habeaẗ, neq; ad aliud ꝓpoſitum Salomonis in ꝓuerbijs allata ſn̄ia pōt accomodari, dū inquit, nunquid eſt reſiſtendum flagello Dei?

PER ID quarta infringiẗ rō, ſane apoſtolus Paulus. xiij. cap. ad romanos, dum oēm aīam poteſtatibus ſublimioribus ſubditam, quæ à Deo data ſit hoībus aſſerit, non intelligit, niſi de ſæcularibus poteſtatibus, à qbus nōnulli prætextu religionis ſe ſubtraherе uidebanẗ. Ideoq; illis ſuadet, ne reſiſtant, ſed obediant, qm̄ à Deo ſunt, quæ obedientia ſemper executioni mandanda eſt, præterq̄ in cauſa fidei. Tunc .n. audacter illis reſiſtendum eſt, & potius moriendum, q̄ eorum capeſcenda iuſſa, ut fecerunt glorioſiſſimi Martyres. Huic quoq; ſn̄iæ euāgelica lectio Math. xxiii. conſonat, qua habeẗ quæcunq; dixerint uobis principes facite, opera autem illorum nolite facere. Tu ipſe Paulum legito, & uideto an eo modo ſuſcipiendus ſit in dei eccleſia apoſtolicus principatus. Nam maxima differentia eſt iter eam obedientiam, quā pro charitate, uel humilitate ſeruanda, ſolum principi ſæculari, & eam, quam ſpiritali debemus. Huic enim tanq̄ optime inſtituto aīaꝝ paſtori credendum eſt, illi autem minime.

QVVMQVE DICI tur. Et quoniam pontificis poteſtas hæc ſit robuſtiſſime ſtabilita, non oportet ipſam ullatenus impugnare. Sed quanta ſit ſuſtinere, etiam ſi eſſet iniuſta, & Deo eſſe iudicium relinquendum. Apparet poteſtatem hanc a Lutherio pro iniuſta haberi, uel pro ambigua, & incerta. Item ſi robuſtiſſime eſt ſtabilita, unde tantum robur accepit? ſi ex diuinis codicibus haberi non poſſit, ſi nulla ratione ſubſiſtat, Immo ſi Sacroſancta eloquia illi contrarium ſonent,

si deniq; de efficacia, qua permittitur, dei uoluntate non constet? Non uideo etiam quomodo, si iniusta esset, defendenda sit, Deoq; ipsa deo esse iudicium relinquendum. Nostra enim maxime interest inuestigare iusta ne sit, an iniusta, tuta, uel non tuta, utilis, uel inutilis. Siq; periculosa sit, inutilis, & iniusta, non toleranda est, sed damnanda, & totis uiribus fugienda, non obstante, q totus in eam consentire populus uideatur. Quippe tunc de maximo Ecclesiæ præiudicio ageretur. Neq; respiciẽdus esset consensus, aut acclamatio populi, sed proborum, sapiẽtumq; patrũ maturæ consiliũ, sanctaq; deliberatio uirtute sancti spũs illis īfusa.

EX HIS itaq; apparet quomõ etiã in epistola exponendus sit Petrus, & quo pacto nos humanæ creaturæ subiectos esse commoneat. Non enim id alio modo q̃ Paulus ad Romanos, aut dominus in euangelio intendit.

SEXTA LVTHERII RATIO DE CONSENSV populi impugnatur, & quomodo post scripturas natura li potius ratione pontificiæ ditioni credendum est. quæ Pauli, Ioannis, et alioꝝ sententijs comprobatur.

Cap. V.

ET ultimo loco de consensu populi dictum per ea, quæ paulo ante memorabamus, inuertitur. Non enim temporalis solum est tanta pastoris nostri authoritas. Sed etiam spiritalis (de qua noster est sermo) quanuis iurisdictionis esse dicatur. Quemadmodũ longe maior, q̃ alijs, apostolorũ principi à seruatore Iesu ligandi scilicet, atq; soluẽdi cõcessa est.

AMPLIVS si ex Dei uolũtate, & populi cõsensu tenẽda est hæc Papæ potestas, quæro si populus mutaretur, quid agẽdum, & quomodo gubernanda esset Ecclesia? Nunquid salubrior esset prior regendi modus, an posterior, nec ne, iudicari deberet, uel potius quotiescunq; sententia populi mutaretur, toties intelligeretur commutata potestas? Si primũ, cur modo quoq; ex sacris codicibus, ex sanctorum patrum sententijs (si sint) sin autem ex ratiõibus euidentioribus de ipsa nobis iudicare nõ liceat? Secũdum uero dari nõ potest, Nanq; unam, & definitam pontificiã authoritatem à deo quomodocunq; concessam, uel permissam eẽ credẽdum est. Sane quũ meliori modo, quo fieri potuit, suam Ecclesiam instituerit, non uerisimile est, immo ab omni ratione

remotum eum ipsum uoluisse ad populi mutationem guberna toris suæ nauiculæ potestatem mutari.

S I ITAQVE *adeo stabilitam ecclesiæ monarchiam uolue ris. Qua ratione id fit? q quæ scripta sunt in Euangelio oppo situm sonare interpretaris? & si sacra lectio eam nō approbat, cur non ad rationem naturalem confugis? Quæ latentium mul torum secreta pandit, & explicat.*

R ATIO *autem naturalis qualibet potius monarchiam Eccle siæ suadere uidetur. Nam & .iii. Politicorum, & .xii. Metaphi sicæ Aristoteles singularitatem principantis commendat, & uni uersa philosophantium schola fatetur. Neq; profecto mirum est ita omnes in unam, et eandem sententiam deuenire. Quū deus ipse rerum omnium conditor & gubernator, unus tantum sit, q toti uniuerso tanq̄ princeps optimus præest. Cur itaq; similiter hæc Christi respublica non ita ab uno capite pendet? ex quo ma ior animorum concordia, ordo maior, institutionum & uirtutū obseruatio maxima proficiscatur.*

Q V O D *etiam Paulus Apostolus uoluit dum prima ad coryn thios .xii. cap. scribit inquiens, sicut multa membra in corpo re uno, ita multi unum corpus sumus in Christo. Christus ue ro huic terreno regimini absq; medio non præest, sed uoluit habe re ministros (ut Mathei .xvi. & .xviii. ex clauium traditione cōii citur.) Itaq; plurium ministrorum præcipuum unum, qui uices suas haberet in terris, instituit. Ad id quoq; facit, quod Ioannes xxi. cap. Apoc. de ecclesia militante, quæ de cœlo descenderit, triumphanti simillima adducitur. Videlicet. Vidi ciuitatem no uam, Hierusalem descendentem de cœlo, ornatam paratamq; sicut spōsam uiro suo, &c. Quo etiam modo Beatus Bernardus in epistola .ccxxxvii. ad Eugenium, Ioannem exponit. Quod et in epistola ad romanos, quæ .ccxlii. numeratur, & .cxxxi. ad me diolanenses, ille ipse confirmat, eam quidem Romanæ Ecclesiæ ratione petri plenitudinem potestatis attribuens, qua maior da ri non possit in terris. Hæc contra lutherii rationes, quas firma menta uoluit appellare.*

DETESTANDAE AC EXECRABILES EX PRAECE *dentibus lutherii rationibus deductæ conclusiones, quibus ipro uidū fuisse X p̄m & alia propbana asserere cogitur.* Cap. vi.

EX QVIBVS plane etiam lippis intuentibus oculis constare potest potestatem hanc, quæ est modo pontifici Romano tributa, Martinum sola dei permissione admittendam uoluisse, illi tanquam iniuriam inferenti, aut ambiguæ credendum esse, tolerandam ue luti populi afflictionem, tanquam tyrannicam ferendam, ex solo populi consensu probandam, immo neque probandam, neque uituperandam, eidem ueluti sæcularibus potestatibus obediendum, & deniq; iusta, uel iniusta sit, minime examinandum, sed Deo iudicium relinquendum. Ex quibus id etiam inferri licet, improuidum fuisse Christum, dum ambiguum, & incertum nobis regendi modum reliquerit. Item sacramenta omnia, omnes institutiones, omnia iura, omnes ordinationes, quum ab ea, quæ recepta est, & (ut inquit magnus noster Ardelio) maxime stabilita potestate dependeant, si ipsa incerta est, & reliqua omnia erunt incerta, ambigua, in confuso, ac in perturbatione maxima constituta. Est ne hæreticum hoc Martine? adiuro te per sanctum tui capitis iudicium, ut mihi respondeas. Est ne prophanum? est ne plusquam quis fari, aut excogitare ualeat, impium? Prima facie ne aliquid deterius tibi contingat facile denegabis. At quo modo negare potes hæreticum non esse si quis afferat improuidum fuisse Christum? Prouidus autem esse non potest, si ambiguam nobis & incertam reliquit Ecclesiam, cui credere debeamus. Quod autem credendum est, certum haberi debet ex fide, non erit ergo (quum incerta sit) credendum Ecclesiæ. Erit ne id hæreticum tuo iudicio proferendum? Nam est articulus fidei, ut in catholicam Ecclesiam credere debeamus. Hæreticum igitur erit pontificiam authoritatem, à qua tota pendet Ecclesia, ambiguam profiteri. Hæreticum ne dices ad populi mutationem ueram Ecclesiam commutari? minime, cur non? an nescis christum eam instituisse, cum ea usq; ad sæculi consumationem Mathe. ultimo se futurum dixisse? Quo pacto igitur mutabilitati populi illam subiecit? Si enim alia & alia ad populi mutationem fieri posset, quomodo una? Quomodo pulchra? Tanta est, quam primo loco ueluti aliarum omnium fundamentum a Martino hæc statuta est hæresis, ut certe ex antiquis nullus maiorem exprimere potuisset. Quum uno uerbo imprudentem Christum, incertam, ac populi mutabilitati subiectam Ecclesiam ipsam constituat.

QVOMODO PER EVANGELICOS TEXTVS, *sanctosq; illorum interpretes, & generalia concilia ostendatur, à christo summam potestatem fuisse Petro concessam.*

Cap. VII.

*M*odo quae textus euangelicus, sacriq; pontificum apices, & sanctissima doctorum lumina de hac potestate uoluerint (deo authore) conspiciendum est.

PRIMA *igitur sacrosancti euangelij, à, quo nulli fideliũ dissentire licet, authoritas est* Mathe. xvi. *ubi seruator noster* Iesus *à discipulis suis exquirens in primis, quem dicerent homines esse filium hominis, deinde quemnam ipsummet ipsi dicerent,* Petro *respondit, qui eum iam iam dei uiui filium dixerat, inquiens, & ego dico tibi, tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cœlorum, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & quodcunq; ligaueris super terram erit ligatum, & solueris, solutum in cœlis.* Ex *qua quidem sententia apparet præ cæteris apostolis datã fuisse* Petro *a domino potestatem*. Non. n. *omnibus dixit, non* Ioanni, *non* Iacobo, *aut* Philippo, *sed* Petro. *Mathei quoq;*. x. *ubi scribuntur noĩa apostolorum, immo ipsi instituuntur apostoli, & ad curandas languẽtium infirmitates à domino deputantur, primum* Petri *nomen præponitur.* Vbi *glosa.* Voluit Dominus *apostolorum principem prius alio nomine appellari (nam* Simon *dicebatur, qui modo dictus est* Petrus) *ut ex ipsa nominis commutatione sacramẽti uiuacitas cõmendaretur. quod & diuus ille* Chrisostomus *similiter interpretatur os apostolorum, & caput* Petrum *appellans*. Idem *ex* Mathe. xvii. c. *declaratur.* Vbi *dominus* Petro *tm̃ pro ambobus ipsis tributi solutionem imponit, inquiens,* Vade *ad mare, & mitte hamum, & in eo pisce, qui primum ascẽderit, staterem (quoddam monetæ genus) inuenies, quem dabis pro me & te.* Vnde Augu. in. l. *de quæst.* noui *& ueteris testamenti. quest.* lxxviii. *hesitans cur pro se dominus, &* Petro *iubet dari tributum, inquit, pro omnibus dari uoluit, sed* Petrum *ideo nominauit, ut daret intelligere quemadmodum omnes magisterij causæ continebantur in eo, dum ageret in humanis, ita post obitum in* Petro *tanquã* Vicario *cõtinerentur.* Ipsum. n. *sui gregis caput, & pastorem instituit*. Id *ipsum super illu* [illegible] *est contentio inter discipulos*

quisnam

quisnam maior esset, Gregorius, & Chrisostomus apertissime sentiunt. Idipsum eodem Lucæ cap. uoluit dominus dum eosdē alloquitur. inquiens, sæpius expetiuit uos Sathanas, ut cribraret, ut triticum. Ego Petre pro te rogaui ne fides tua deficeret, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Idipsum quod Matheus .xyiii. cap. astipulatur (authore domino) difficile esse diuitem regna cælestia penetrare, ubi Petrus ait, ecce, reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Chrisostomus attestatur his uerbis, qui claues regni cælorum acceperat de his, quæ ibi sunt, iam confidit, & pro orbe terrarum interrogat uniuersa. Sed nullibi apertius, idem suo uere aureo ore cōfirmat q̃ super illud Ioannis ultimo, pasce oues meas. Vbi per pascendarum ouium officium, ait authoritatem dominus Petro commisit, Paulo post ascensurus in cælum. Enimuero ea uerba illud idem sonare dixit ac si loco mei præpositus esto, & caput fratrum tuorum dominus enuntiasset. Item constantiense concilium pro hæresi sententiam huic oppositam habuit, & expresse damnauit. Pro qua etiam Marsilium de padua, Ioannem hus & uuiclef execratos habuit, idipsum cōstantini conciliū Romæ habitum statuit, ut habetur .lxxxxvij. dist. C. Constantinus, idipsum ex calcedonensis consilij Canone apertissime accipitur, cuius uerba sunt hæc, si quis episcopus prædicatur infamis liberam habeat authoritatem appellandi beatissimum antiquæ Romæ episcopum, quia Petrum habemus, ad quem tanq̃ Petram refugii confugiamus, quid clarius? non enim iudicandi authoritatem ex appellatione Romanus posset Pontifi. obtinere, nisi superior haberetur. Idipsum in concilio uniuersali Florentiæ celebrato, quo græci, Armeni, Iacobitæ cum occidentali ecclesia conuenerunt apertissime legitur declaratum, quod & Cyrillus Alexādrinus episcopus in. li. Thesaurorum asseuerantissime adstipulatur, in hūc modum, ut membra, conuenit in capite maneamus, quod apostolicus Romanorum Pontificū thronus est, a, quo nostrū est q̃rere, q̃d credere, & q̃d tenre debemus. q ēt eodē. li. ait Petrū locum dei tenere interris, cui iure oēs caput iclināt, & mūdi principes æque ac Christo Iesu obediunt uniuersi. Ambrosius quoq; id. xlvij. Sermone de fide Petri Apostoli dum loquitur attestatur, et sermone. xi. de naui. in qua Petrus magister erat, quā & dominus solam ascendere uoluit, Ecclesiam præfigurante lo

cutus expressit, quam etiam per Noe Arcam *significatã uoluit, q; ueluti per illam uitæ huius seruatus est mundus, ita per* Petri Ecclesiam *alterius uitæ dona subimus.* Idem super primam Episto. ad Thi. C. iii. *Vniuersalis Ecclesiæ rectorem* Damasum *uocat.* Neq; *diuus ille* Gregorius *omittẽdus est, qui.* iiii. *registri lib. ad Mauritium Augustum scribens, ait, omnibus* Euangelium *scientibus liquet uoce dominica sancto, & omnium aposto lorum principi Petro totius Ecclesiæ curam fuisse concessam. &c.* Neq; *minus* LEO *primus id asseueranter. iii. anniuersarii Sermone professus est, quem ipse uideas, & intelliges cunctis Ecclesiæ patribus eius sententia fuisse præpositum Petrum à* Christo. *Idipsum extrauagans* Bonifacii Octaui *significat, dum de necessitate salutis esse definit,* Romanum Pontifi. *credere esse uniuersis episcopis superiorem. Ex quibus facile constare potest Pontificiam authoritatem Petro maximam à Deo fuisse concessam. Sed ad Lutherium ueniamus qui ex quo fidem concilio exhibendam esse commemorat, propria sententia sese hæreticum indicauit.*

RATIONES LVTHERII ADDVCTAE ADVERSVS *Mathe. Textus. xvi. ca. uerissimam expositionem impugnantur, & ostenditur non solum à domino per ea uerba promissam uerumetiam concessam Petro potestatem fuisse.* Cap. VIII.

Nquit ipse si qui sacros Canones interpætantur, per ea Mathei uerba. xvi. Capi. promulgata non esse datam Petro potestatem à domino, sed promissam intelligunt; Cur mihi non liceat eadem, & decreta omnia, quæ innituntur illis, ad id probandum frigida appellare?

NON LICET *tibi frigida appellare decreta quoniam tot tãtisq; patribus minime licuit. Licet illud iurisconsultis & aliis non q; ita promissam ex illis uerbis authoritatem intelligant, ut nullã efficaciam fuerit habitura, sed ita promissam, ut proculdubio cõcessa sit in futurum. At certe id tibi non licuit. Idem enim iure optimo uisum est frigidas & imbecilles ad probandum appellare sententias, ac si easdem nihil probare dictum fuisset. Quemadmodum in earum expositione contraria, tu quoq; sentire uideris. Et si enim Pontificium Principatum cum sua summa autho*

ritate, ut modo uiget, tenere te asseris, non tamen id sacrarum lectionum testimonio acceptum refers. Vno igitur, & eodem modo asseris frigidas & nullas esse sententias. Quibus Pontificius principatus ualeat demonstrari.

EX QVIBVS & si allegata glosa cap. considerandum. LI. distin. Et abbas cap. significasti de electione, unà cum Theologis multis, eo modo illum Mathei textum de promissa authoritate intelligunt. Ego tamen oppositū sentio. Qua de causa. ca. significasti de electione in hunc modum libet exponere. Licet. n. per ea uerba Ioanis ultimo cap. Pasce oues meas, uisus est Dominus tum primum Petro pontificiam potestatem dedisse, tamen ea non fuit absoluta potestas, sed executionis tantummodo. Quod uero dicit glosa, quoniam ante passionem dixit Dominus Petro. Tu es Petrus, & super hanc petram &c. Mathei. XVI. Ideo nō erat tēpus dandæ huiusmodi potestatis, uerum est, quo ad executionem, sed simpliciter, & absolute potestas tunc Petro concedi potuit, prout concessam fuisse tenemus. Quicquid Theologi, glosa, Panormitanus uoluerit.

NEQVE ideo futuri temporis uerbo utitur Euangelista, q̧ absolutam Petro potestatem promissam solum uelit exprimere. Sed quoniam tempus nondum aduenerat, quo illam exercere deberet. Non enim uiuente Domino suprema Petro potestate uti licebat.

EODEM Modo Hieronymus exponendus est, dum idipsum super eadem Mathei uerba uisus est dicere. Nanq; dubium mouēs. Cur Petro eum increpanti, suadentiq; ne ad passionem Hierosolimam peteret, paulopost illa uerba. Beatus es Simon Bariona, Dominus dixerit, uade retro Sathana, habet istam sententiam. Si consideret qui hoc quærit, illam Petro Beatitudinem, benedictionem, potestatem, ædificationem, super eum in futuro promissam Ecclesiæ, non in præsenti datam intelligat. Aedificabo, inq̄t super te Ecclesiā meā, et tibi dabo claues regni cœlo℞. Quam si statim dedisset ei, nunq̄ in illo prauæ confessionis error inuenisset locum. Aut igit̄ uerba hæc Hieronymi sonant cum absoluta potestate non inueniri posse aliquem cōfessionis errorē. Et hoc dicere nefas est. Quando maxime error ille est error inscitiæ, qui excusationem meretur. Nondum enim sciebat Petrus quanti erat, uel quomodo statutū esset in cœlis sacratissimæ passiōis mysterium,

Ideo Dominum increpauit. Aut ea uerba Hieronymi de *executionis potestate debent intelligi, & in hunc modum ueram habent sententiam. Sanè cum ignoratione tanti mysterij ligandi, atq; soluendi plenam executoriam facultatem habere non poterat: Nam etsi baptizarent* Apostoli *anteq̃ Christus cruci esset affixus (ut.* IIII. *Ioannis cap. legitur) nondum tamen* Petrus, & *alij pontificiam potestatem acceperant. Quamobrem illa prius omnibus* Apostolis, *et praecipue* Petro, *supra quem* Ecclesiam *dominus uoluit aedificare, debuit illuxisse. Ob id, q̃ exactum Ecclesiae regimen sine passionis Christi mysterij cognitione compleri nõ potest. Etenim actu uel uirtute exibita haec passio, dum uiuere incaeperit Dominus principium fuit, quo omnia* Ecclesiae *opera recta sunt pariter, & accepta. Baptismus uero* Apostolorum, *antequam Christus passurus dignosceretur, non pontificiae dignitatis, sed sacerdotalis forsan fuisse dicatur.*

Q V V M *itaq;* Ioannis *ultimo dicitur. Pasce oues meas, potestas* Petro *executoria demandata fuit. Tunc enim accepto sancto spiritu bene de omnibus Christi mysterijs informatus tanq̃ optimus* Pontifex *ire, & praedicare, ligare, & soluere, remittere, & retinere facillime poterat.*

N E Q V E *duplicem hanc propterea potestatem statuimus, quũ illamet executoria sit, quae prius concessa fuit* Apostolis, *sed tunc uere non poterat exerceri, quoniam ob inscitiam & sancti spiritus indigentiam (ut ita dixerim) erat informis.*

Q V O D *secundo loco illũ* Mathei *textum ad oẽs* Apostolos Lutherius *aptat, partim nobiscum sentit, partim etiam discrepat.* Non. n. *ab* Apostolis Dominus, *quam* Petro *dedit ligandi et soluendi authoritatem subtraxit. Verũ secundo loco illis concessit, ut ex eo datur intelligi, q̃ interrogatis omnibus dum dicitur, uos autem, quem me esse dicitis? Soli respondenti* Petro *concessa fuisse uidetur. Quod &* Hieronymus *sentit, & ibidem* Origenes.

A I T *enim* Hieronymus, Petrus *ex persona* Apostolorum *omniũ confitetur. Et paulo infra, sicut ipse lumen donauit* Apostolis, *ut mundi lumina appellarētur, inquiens, uos estis lux mundi, ita & Simoni qui credebat in petram Christum* Petri *largitus est nomen, ac secundum petrae metaphoram recte dictum est ei, aedificabo* Ecclesiam *meam super te. Ex quibus apparet pro omnibus loqutum fuisse* Petrum *qui potestatem illam suscepturi erant, &*

dominũ præcipue super Petrum ædificare suã Ecclesiã uoluisse.

IDIPSVM profert explanatius forte Hieronymus dum scri/bit ad Damasum Romanæ urbis episcopum, de articulis fidei. Nam ad eum ipsum nunqd recte senserit, uel ne, iudiciũ pertinere commemorat, Ex quo & fidei, & Petri sedem tenebat. Quid est autem fidei tenere sedem, nisi de his, quæ ad fidem pertinent posse ferre iudiciũ E.a uero oĩa uniusmagis, q̃ alterius Ecclesiæ eẽ non possunt. Itaq; omnium Ecclesiarum iudicem, et superiorem Pontificem Romanum uoluit esse Hieronymus, qui & Petri sedem legitime occuparet. Quid clarius? Hic ẽt sanctissimus Dei uir contra Iouinianum asserit Petrum inter .xiĩ. ad tollendum scisma electũ fuisse, licet paritate Apostolatus, non potestatis aliis æqualem illum facere uideatur. Non ergo Hieronymus (ut Lu/therius sentit) est nostræ ueritati contrarius.

ORIGENES autem etsi uidetur asserere super omnes Apo/stolos Ecclesiam Dominum ædificasse, ac similiter omnes petras fuisse merito appellandos, non tamen in omnibus æqualiter Ec/clesiæ authoritatem expressit, Immo si uerba eius diligenti exa/mine pensitemus, quum uerbum (quasi) apposuit, inquit enim. Quũ dixit Dominus accipite spiritum sanctum, quasi omnibus constitutis, qualis erat Petrus, differentiam quãdam ĩter ipsum, & alios innuit. Neq; tantum tribuendum est origeni, etiam si eiusmodi sententiæ fuerit, ut ab alijs probatioribus dissentiamus. Multa enim in libris, eius inuenta sunt, quæ hominis authoritatem diminuunt.

CHRISOST Omum uero nostræ huius sententiæ extitisse, tã clarum, tamq; apertum est, ut magis esse nõ possit. Nanq; ẽx Euã/gelio Petrum principem aliorum Apostolorum instituit. Quorum etiam os, quoniam pro illis responsum dederit, appellauit. Vt qđ dictum est de potestate hac illi præcipue, deinde aliis tradita op/time intelligatur.

IDIPSVM ne pterea, an aliud (ut Lutherius interpretatur) Augustinũ sensisse credimus, dum .cyiii. psalmo inqt uerba il/la, & tibi dabo claues regni cœlorum, ad Ecclesiã referenda esse, eo q Petrus gereret personã Ecclesiæ, dum illi claues à dño tra/deret? Non. n. p Ecclesiã aliud ĩtelligendũ est, q̃ totus Apostolorũ cætus. Pro oĩbus igit ipse claues accepit. Sed p se ipso prius, qm sup alios cõstitutus est princeps. Non. n. æqualiter oĩbus tra/

dita est illa potestas. Eodē etiam modo ipsemet in libello de christiana doctrina exponendus est. Vbi quo pacto claues, Ecclesiæ, quæ corpus Christi mysticum appellatur, et sponsa, sunt traditæ, nequaq̄ exprimit, Sed de ipsa in se, ut soluendi, ligandiq; authoritatē habuerit, loquitur. Quum uero claues si debeant exerceri, non ab Ecclesia in se, sed à specialibus hominibus habeant, oporteat, Quo pacto ii se haberent inuicem, an ordine quodam, uel nullo, non explicat Augu. Verum in libro de pœnitētia illud expressit dum de lapsis passim sacerdotibus nunquid ad soluendi, ligandiq; munera semper restitui debeant, inuestigans à Romano Pont. tanq̄ à proprio, ueroq; iudice legem expectandam asseruit. Atq; ideo locus iste. Si ad eius modo difficultatem trahere uoluerimus, eo quidem modo explanādus est, quo eo loco se clarum facit Augu. ne sibiipsi contrarius intelligatur. Quod sanè maxime eius uerba secundo de doctrina christiana. Lib. confirmant. Vbi decretales epistolas apostolicæ sedis inter Canonicas haberi debere cōmemorat. Quā et diuinæ fidei magistram appellat. Idipsum in retractationibus attestat. i. Li. cap. xxi. Sed nullibi profecto clarius, q̄ dum ad Paulinum scribit de duorum conciliorū Carthaginēsis uidelicet, et militani gestis, in qbus quum de Pelagiana hæresi ageret, an q; Innocentiū Papā, qd sentiēdū eēt, deberent pres cōsulere, narrat se subscripsisse Chirographo, & Innocentii respōsiuas litteras cōmendauisse. Ea. cyi. Augustini epistola numerat. Et cōtra donatistas de baptismo. Li. ii. qd ēt. ii. q. yii. legit. Puto, refert idipsum. Petri apostolatū cuilibet episcopatui optimo, & diuino iure præponens.

RATIONES LVTHERII DESTRVVNTVR QVIbus ostendere conatus est nulli certæ personæ. Sed Ecclesiæ claues datas fuisse. Cap. VIIII.

Q*Vod longa Euangelii expositione Lutherius Ecclesiæ .i. nulli certe personæ traditas fuisse claues conatur ostēdere, allucinat. Interrogauit oēs seruator. Accipio. pro oībus rndit Petrus. Pro omnibus, ergo oibus dictū est. Tu es Petrus & tibi dabo claues regni cœlorū. Attende id Petro dictum esse præcipue, q ipsum dns Petrā uoluit appellare, & sup eum, tanq̄ aliorū principē suam Eccle. struere, alios nequaq̄ excludēs. Non. n. sup ipsum solum fundata est Christi resp. Atq; ideo magno cū mysterio factū est, ut iterrogatis oibus unus rndeat, uniq;*

claues traditas Alii non primo, sed secundo loco recipiant.

N E Q V E *uideo ego etiam si Linceis oculis utar, Quo Petrus dum ei loqt dñs, non sit Petrus, ut Luthe. uidet. Non. n. Angelus extitit, q rñdit. Neq; angelo Dñs uerba illa pronunciauit. Igit uni ex hoibus, aut pluribus æqualiter, uel dispariter ligandi, illam, & soluendi ptātem distribuit. Quid ergo somniare uelimus, imo Luthe. uelit, nō illū fuisse Petrum. Cui neq; caro, neq; sanguis, sed pr cœlestis id reuelauit eloqi. Quū ex ea dicēdi serie nil aliud q̄at itelligi, q̄ q Petrus nō humanæ mētis beneficio, sed supercælestis patris afflatu tantum diuinitatis mysterium apprehendere poterat confiteri.*

M I R V M *ēt est, qd dicit, de nullo priuato homine certi sumus, an à patre reuelationē habuerit, sed de Eccle. non dubitamus. Quippe si nos certi non sumus, Certus erat eo tempore dñs, & nos ex illius testimōio p fidē certi esse dēmus. Neq; ullius sanè momenti est, tunc id uni potius, q̄ pluribus reuelatū fuisse. Sat. n. est nouisse nos ex uerbis illis cōfessionē eiusmōi diuinitus pdiisse.*

Q V O D *similiter fert in symbolo, credo in sanctam Eccle. Catholicā sanctoꝶ cōmunionē, non explicat Ecclesiæ à dño ex æquo traditam ptātem fuisse. Ideoq; ad Euāgeliū recurrendū est. Vbi Petrus præ omnibus tantopere commendatur, ut super ipsum præcipuæ suam Christus Ecclesiam ædificare uoluerit.*

V E R I S S I *me quoq; exponit, Ecclesiā. i. sanctoꝶ cōionē, siue id i articulis positū fuerit, siue n̄ positū. Sed sanctitas hæc (aduertamus oportet) solā fidē tāq̄ necessariā exigit. Nō. n. opus, ē uera uitæ sāctitate pditos eos eē, q eccle. dei cōstituūt. Qm̄ id eēt nimiū piculosū, q rari sūt, aut nulli, q tāta uirtutū oīum polleāt itegritate, ut i sanctoꝶ nūero ualeāt collocari. Neq; ullus ex recte sētiētibus ē, q petrū Ecclesiā iterptet. Nā eius qdē nomē græcæ, latine cōgregationem signat. Si Lutherius itaq; sctōrū cōionē alio modo, q̄ nos fidelium cōgregationem intelligit, errat errore ualdensium, qui est hæresis manifesta.*

N AM *xviii. eoꝶ error ita describit. Quātū qs hēt bōitatis, et sanctitatis, tīn hēt authoritatis, & solū boni hn̄t ligādi, soluēdiq; ptātē. Quē ēt errorē i Li. de ueteri et nouo testō Augustinus maxime detestatur. Non enim sacerdotis (inquit) uoluntas obesse potest, aut prodesse, sed benedictionem poscentis meritum, siue demeritum. Vbi etiam prophetiæ Donum ait dignita*

tem, & ordinē nō bonitatē īseq dñm uoluisse Caiphas.n. (scriptum ē) Ioan.xyiii. dū esset pōtifex anni illius pphetauit. Qui tū malus erat, & impius. Et in hoc Martinus à Deo est itex de hæresi, & blasphemia corripiendus.

QVID deinde uelint ea Euangelii uerba. Et super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, iam dictum est, & explanatius modo repetimus. Dixit Hieronymus super hanc petram.i. super te, nam ipsum dominus petram uocauerat, non q solus Petrus sit ecclesiæ fundamentum. Sed q super aliis apostolis uicem christi, qui uerius petra erat, gesturus esset in terris.

QVOD, deinde inferebat quasi uictoriæ palmam reportans Lutherius primitiuam ecclesiam non extitisse, quia Romanus Papa nundum aduenerat. eo q Petrus.xyiii. post domini obitum anno adhuc hierosolomis erat, ut ex Pauli ad Galathas testimonio.i.&.ii.cap. cōprobatur, nihil ē. Admitto enim hæc omnia. Ergo primitiua ecclesia non fuit ecclesia. Quomodo sequitur? Si dicas non erat pontifex ea tempestate Romanus. Verum ē. Attamen Petrus erat uniuersalis ecclesiæ princeps, qui postea Romanus effectus ē, q ibi propriam, & peculiarem sedem sibi constituit. Quam etiam cruore, & martyrio uoluit cōsecrare. Neq; q decreta ferè omnia Romanum pontificem totius ecclesiæ caput describere uideant, eo pacto intelligēda sunt, quo anteq̄ Petrus Romam ueniret, sine capite fuerit. (Nam dementis est id profiteri). Verum ita Romanum uocant, quoniam idem erat prius, & qui postea Romanus effectus ē. Cuius quū successores, Romani etiam appellarentur, omnes illos eandem potestatem habuisse & habituros significant. In hunc itaq; modum supra petram.i. supra petri authoritatem, quæ in fide fundata est præcipue ædificata fuit ecclesia, non supra uniuersalis ecclesiæ fidem æqualiter, quemadmodum Lutherius interpretatus est. Qui ad aliud Euangelii dictum falsò (ut sui moris est) explicandum accedit.

EX EVANGELICO Math. textu cap.xyiii. idem, qd.xvi. cap. scribitur de summa petro, et cōsequenter aliis apostolis, sed dispari ualde potestate concessa haberi, & quomodo de passionis mysterio non erat tunc Petrus instructus cui nunquam defuit fides, quo pacto eius successoribus claues sunt traditæ, multaq; Lutherii dissoluantur obiecta. Cap. X.

Abet Matheus.xviii.sui eloquij cap.dum loquitur Pe-
b tro xps.Si peccauerit in te frater tuus, corripe illum inter te, & ipsum solum.Si non audierit, duos testes adhibe, si item non audierit, dic ecclesiæ.Si ecclesiam spreuerit, sit tibi tanq̃ Ethnicus, & publicanus.Deinde in alios discipulos uersus, inquit, amen dico uobis, quæcunq; ligaueritis in terris, erũt ligata in cœlo, & quæcunq; solueritis simuli ratione soluta. Ex eo uerborum contextu apparet, inquit, Lutherius, ita dominum discipulis quemadmodum in superiori textu claues dedisse, ut tã hæc sententia q̃ illa unum & idem contineat. Quod enim interrogatis discipulis ibi soli Petro soluendi & ligandi authoritatis iniunxit, idipsum hoc in loco Petrum præ alijs allocutus, mox alijs concessisse conspicitur.Quod nulla alia de causa effectum est, q̃ ut intelligamus omnibus discipulis pariter sine ullo discrimine unam, & eandem potestatem fuisse concessam. At hæc suasio nulla est. Affirmamus enim hanc euangelistæ sententiam cũ ea, quæ.xvi.cap.scribitur, cõuenire.Et qđ soli Petro ibi tanquã principi traditum est, hic omnibus, sed secundo loco concessum. Traditæ sunt claues Petro hic, & ibi, sunt etiam alijs traditæ, sed super alijs Petro, quod ibi ex diuina reuelatione uoluerit Deus Christum dei uiui filium fuisse confessum. Hic uero, ꝙ eum p̃ aliis allocutus corrigendi proximi (quod pastoris officium est) modum & rationem docuerit. Non ergo (dices) eædem omnibus sunt datæ claues. Quo ad iurisdictionem datæ sunt Petro, & successoribus eius maiores. Non igitur prorsus eædem sed ualde consimiles. Atq; ideo in earum traditionis commemoratione diuersimode locutus est Christus. Siq; forsan ambigitur, cur denuo traduntur claues, si prius sunt traditæ, non denuo traditas esse monemus, sed ut quod ante meminerat dominus, per hæc postmodum uerba explanatius fieret, ita locutus est. Constat itaque quomodo ex utriusq; Euangelicæ sententiæ apud Matheum consensu sui propositi contrarium potius Lutherius deducere potuisset.

DECIPITVR deinde noster hic æmulus quum ea quæ dominus Paulopost clauium traditionem dixerat Petro (uade retro Sathana, non enim sapis ea quæ Dei sunt) ita quidem exponat, ut non uideat quomodo beatum ipsum dixerit prius, &

impræsentiarum desipere. Dictum enim à nobis est, non nouisse tunc Petrum passionis christi futuræ mysterium, licet diuini uerbi incarnatio per reuelationem illi patuerit. Nanque longe aliud est Christum dei uiui filium confiteri, et ipsum moriturum agnoscere. Atq; ideo cum ea reuelatione, & beatitudine stare potuit ignoratio christi interitus, passionis, & crucis, quemadmodum non ecclesiæ (ut falsò arbitrabatur Lutherius) sed Petro principaliter de clauium traditione illa domini aptanda sunt uerba. Qui etiam Sathanas uocatus est, quoniam per modum Sathanæ salutiferam mortalibus passionem, ex inscitia tamē detestans dominum ausus est increpare.

QVOD item si successoribus data sit Petri potestas, potius apostolis, qui tunc aderant, traditam fuisse magnus hic obiectat Ardelio, atq; ideo æque omnibus concessam probasse putat, facile soluit. Patuit enim quomodo Petro, successoribusq;, & quo modo ecclesiæ data sit illa potestas. Sed ut quoties ipse nos cierit, idipsum toties repetamus, audiat & intelligat. Petro concessa fuit, ut principi, ecclesiæ, ut Petro subiectæ, si ab ecclesia Petrum excipiat. Si uero ex omnibus ecclesiam statuat, ecclesiæ inæqualiter audiat fuisse concessam. Quod uero Petri successoribus traditum est, præsentibus apostolis nulla ratione concedi debuisse monstratur, q̄ illi uicem Petri uiuente Petro usurpare non poterant. Neq; ita successoribus eius claues sunt traditæ, ut eos Christus nominare debuerit, nam quum perpetuis temporibus usq; ad sæculi consumationem ab uno principe suam ecclesiam regendam esse uoluerit, dum dedit Petro claues, successoribus gradatim dandas esse nos docuit, quas præsentibus apostolis uiuente Petro, iure optimo dare non poterat.

RIDICVLVM est ualde, quod ridiculus homo subiungit, dum eligitur pontifex secum ne affert claues, an ab alio accipit, si affert ergo prius claues habuit, quàm sit pontificiam dignitatem adeptus. Si ab alio accipit, is alius quàm ecclesia esse non potest. Prius igitur tota in se habuit, quàm alius quisquā in speciali à domino claues ecclesia. Pulchra quidem ratio, & non tantum scriptis, sed æternæ memoriæ commendanda, dum studet eius efficacia Martinus Petro pricipatum adimere, quæ certe tam puerilis est, ut ea uanitate sit ꝑdita, qua si uellet ipse,

baculo arbitraretur posse de manu Herculis clauam eripere. Non affert secum claues pontifex, qui eligitur insulse Lutheri, sed à sancto spiritu (à quo etiam supremam authoritatem consequitur) accipit. Quas per obitum seu depositionem recta ratione dimittit. Siquidem fidelium congregatio (quam ecclesiam uocant) nihil aliud in electione pontificis, quàm materiam exhibet. Sanctus autem spiritus est, qui diuinitus illi authoritatem impertit. Sed animaduertendum est successoribus (ut ante refrebamus) nō eo modo traditam fuisse, quo Petro. Aderat enim hic, illi autem minime. Ideoq; pro tempore, quo futuri erant, & (ut ita dixerim) habitu, sponsioneq; fuit eisdem impensa.

NEQVE uideo (etiam si oculatissimus sim) quomodo ecclesiæ datæ sint claues, nisi prius uni tantum clauigero collatæ fuerint, quas pro administratione ualeat exercere. Supposito uno tantum principe in ecclesia Dei supremo. Quod tamen linceus noster Lutherius suis oculis facillime penetrauit, & lingua confessus est. Nam si contra partes nostras inuehitur, dum rationem illam componit, quando eligitur pontifex, unum in ecclesia principem supremum dari accipiat, opus est, ut quærat postmodum unde claues accipiat, & ab ecclesia illas accepisse demonstret. Ac si uellet dicere dato uno summæ authoritatis pontifice, necesse est prius ecclesiam habere claues, quas tanquam in scrinio seruatas illi condonet. Si uero in ratione, quam format, illud non supposuerit, quod assumit, erroneum esse dicetur, ipsumq; rationis authorem principium petere. Quod uero dictum est Petro, si peccauerit in te frater tuus. post primam correctionem, ecclesiæ dicas, Non est quòd ecclesiæ præcipue datæ sint claues, sed id uoluit exprimere dominus, ut pudore affectus resipisceret ille, qui esset peccatorū laqueo præpeditus.

RATIONEM præterea, qua apostolus Paulus ad Romanos quarto capitulo utitur, ut Abraam nōn ex circuncisione, sed ex fide iustum factum ostendat, uideamus quomodo faciat militare Lutherius. Ait enim sicut Abraam Deo gratus ex fide fuit, non ex circuncisione, quoniam ante illam erat iustitiam assecutus, ita etiam Petrus, antequam eēt urbis Romæ Episcopus, iustus effectus est, et ex sola fide creatus apostolus, illi

ergo non, ut Romano Pontifici fuerunt traditæ claues, etiam si ipsi soli ea dicta sint uerba, quæ tamen pro alijs exposita intelli guntur. Memineris Petrum ex fide non tantum Apostolum. Sed etiam episcopum, *& totius* Ecclesiæ Principem à Domino *institutum fuisse.* Neq; omnes in Apostolatu, *sed solum quæ sa cerdotij essent claues obtinuisse. Quæ uero ad dignitatem Pon tificiam attinerent in collatione* Pontificatus *illi concessæ sunt.* Longe enim maior est iurisdictio in Ecclesia Principis, q̃ alio rum. Non erat Romanus *ipse sed eo nomine, ut in decretis ha betur. Summus est Pontifex appellatus, quoniam ipse. sedem suam ex dispensatione Diuina, Romæ uoluit collocare. Quo circa per fidem (sicut Abraam) gratus fuit altissimo, & episco patum obtinuit. Quæ fides, ut creditur, tum illi exactius qui dem permissa est, q̃ dum Apostolatus officium assequeretur, si unum ab alio sit(ut credere par est) temporis discrimine sepa randum. Nanq; prius Mathei.x.cap.xii.* Nominatim ab aliis *segregati leguntur, q̃ ea uerba ligandi et soluendi, ædificandiq;* Ecclesiam Christus *habuerit.*

QVOD VERO *amplius procax iste Lutherius ex eadem Pauli, & ad Galatas.iij.cap.sententiis subdit. Si Petro ex fide Claues sunt traditæ, ita omnibus credentibus easdem Domi num tradidisse, non obstat, Paulus enim ex fide iustum, pi umq; factum abraam, & omnes alios meminit, q iustitia hæc & pietas communis quidem existat. Sed regendi authoritas, quæ præter illam iustitiam, seu gratiam Petro concessa est, com munis esse non debuit.* Non enim expedit unum magis esse in *stum, aut Deo acceptum q̃ alium, dummodo sint omnes in gra tia constituti.* Expedit autem, *immo maxime necessarium est in Dei Ecclesia unam alia potestatem esse maiorem.* Valet itaq; *Pauli ratio circa rem illam, quæ ad omnes, ut pietas, & iu stitia, suo iure pertinere uidetur.* Non ualet Lutherii *usurpa tio, qm̃ ad rem non oibus cõem illam accomodat. Quodq; sub iungit non uni ex Apostolis, sed Ecclesiæ ꝓpterea ptãtem illam fuisse concessam, qa nullus hoĩum constanter, ne ipse qdẽ Petrus in fide, & cõfessione pmansit, facile soluit. Siqdem sup Petri fidẽ tanq̃ sup dispositionẽ fundat authoritas, q̃ errante Petro non defuit. Erraunit enim, quoniam imperfecta erat Petri fides, quan do Christum negauit. Quæ si penitus defuisset cum ea paritēr*

esset ablata potestas, nam per haeresim statim quis pontificatus iure priuatur. Aliudq; nosc endum est dictu esse errare in fide quempiam, quoniam imbecillis, informisq; habeatur, aliud quod oppositum eius, quod credi debet ille suscipiat animo. Priori modo Petrus errauit in fide, Non quod se illi opposuerit animo, dum ter Christum negasse legitur. Sed quod formidine ueritatem, quam ipse intelligebat, credebatq;, uerbis, non animo denegauit. Non opus est autem undecunq; intentam, aut per charitatem formatam fuisse fidem, pro summa regendi facultate uni homini conferenda. Nanq; id esset, & cognitu, & inuentu difficile. Neque confessio continua, Petro pro continenda potestate necessaria fuit, dummodo ex habitu facile ad actum ualuerit peruenire. Quod si melius in ecclesia potestatem hanc quis statuat collocari, quoniam à fide minus illa, q̃ unus tantum declinet, ratio nulla est. Nam licet facilius possit errare Pontifex, quàm totus fidelium coetus, melius tamen ab uno, q̃ à pluribus aeque ad id muneris institutis ecclesia regitur. Siq; obijcias, potestatis huius fundamentum est fides, id autem quanto maius, & stabilius est, in eo res tanto melius collocatur. Itaq; satius in pluribus, q̃ in uno authoritas ista fundabitur, erit quidem meo iudicio responsum facile, si quae diximus denuo repetantur. Verum enim est ibi rem melius collocari, ubi stabilius uiget, si aeque commode, & bene exerceri ualuerit. At quoniam longe melius ab uno, quàm à pluribus exerceri potest haec imperandi potestas, ideo unius fidei potius credita esse pernoscitur. Quum autem hic de potestate sermonem habemus, illam (quae summo tantum Pontifici debetur) uelimus intelligas. Nã per ea etiam uerba, & tibi dabo claues regni coelorum, alijs quoq; (ut diximus) sed inferiorem potestatem concessam fuisse non displicet. Nanq; pro omnibus, qui iam interrogati fuerant, discipulis confessus est Petrus.

IVGVLATVRVS deniq; pontificiam monarchiam, ex eamet uerborum serie saepius repetita, Lutherius nobis occurrit, inquiens, si pro interrogatis omnibus respondet Petrus, si Petro pro omnibus concessa est illa potestas, omnibus etiam dictum esse uidetur, ueluti Petro, beati estis, quia neq; sanguis, neq; caro uobis tantum mysterium reuelauit. Igitur si quis non beatus esset

ut Petrus, Papa esse non posset, multo minus, si malus, uel non ita fidelis existeret.

A D I D *est responsum facile, & potius eorum (quæ diximus) repetitio quædam. Nanq; interrogātur omnes, omnibus est data potestas, sed nō omnes beatitudinis nomen, aut reuelationis beneficium sunt assecuti. Petrus enim solus beatus est dictus, id est deo alijs magis acceptus, cui etiam reuelatio facta esse pernoscit. Alij uero ex reuelatione, confessioneq; Petri credentes suam etiā authoritatem (ut arbitror) accipere potuerunt, quæ quidem Petri potestate longe fuit inferior, quum solum ipsum beatum dominus dixerit, illiq; tanq̄ præstantiori arcana cœlestia manifestauerit. Neq; propterea qui malus est, Papa esse non potest, quia ea Petri beatitudo nequaquam potestatis illius necessarium fundamentum extiterit. Et ideo malis moribus præditus, dummodo credat, illā assequitur. Item si fidelis minus, q Petrus aliqs fuerit, idest si nō eū fidei ardorem, quem Petrus habuerit, dūmodo hæreticus minime sit, poterit tantæ dignitatis apicem adipisci.*

A T S I *una cum Petro fuit alijs quoq; apostolis sua data ptās; de iuda quid asserendum est? quia Ioan. vi. postq̄ Petrus xp̄m Dei filium ex ore oīum profitetur, dicat Dn̄s, nonne uos elegi. xij. & unus Diabolus est, quem Iudam omnes intelligunt. Dicemus tum Diabolum dictum à dn̄o Iudam nō quia infidelis esset, & impius, sed qm̄ mali esset animi, & cogitationibus prauis facile cederet. Quibus esset eū deniq; proditurus. Sed de hoc latius secūdo huius sectionis lib. xiiij. cap. differetur.*

Q V O D *uero secundo loco tanq̄ nefas adducitur, nullius sane momenti est. Non. n. aduersus ecclesiā. i. unius hominis authoritatem, portæ inferi dictæ sunt p̄ualere non posse, sed aduersus totam ex fidelibus cōgregationē, in qbus diuina pietas, & christiana religio cōtinetur. Scriptum est. n. Math. ulti. cap. uobiscū sum usq; ad consumationem sæculi. Quod si aduersus Petram, idest Petri fidem, portas inferi nō præualere dictū esse uolueris, id quoq; admittimus. Dūq; ostiariam ancillam Petro p̄ualuisse cōmemoras, quia à dn̄i negatione se continere non potuit, meminerís ore se nouisse dn̄m, aut ex eius discipulis fuisse, non corde, Petrum negasse, quod si corde negauerit, non tn̄ illum esse Dei uiui filium denegauit. Quippe longe aliud est fateri quempiam*

se hominem ignorare, neq; ex illius esse discipulis, & ipsum aliũ esse, q̃ antea nouerit, cõfessusq; sit corde sentire. Sed rectius aduersus eã, idest, ecclesiam portas inferi, idest, malignorũ spirituum, & hominum uires nõ præualituras exponimus, atq; ita nõ præualituras, ut licet q̃spiam sua infirmitate ceciderit, ipsa tñ incolumis in sua sinceritate p̃maneat. Quid igiť ex hac uerissima euangelij interpretatione donatistarũ errorem, qui et Valdensiũ est, sequi confingis ô Martine, quum ipse potius in eiusmodi laqueos, ut ostendimus, tuis figmentis incideris, dum ecclesiã, sanctorũ cõionem, tuo mõ sanctitate p̃cepta esse uolueris. Neq; mirũ p̃fecto est id mõ hoc in loco te uoluisse p̃ferre, quum tui moris sit, in alios tuã culpam reijcere, ut tuo astu, & simulatione non ille, qui sis, sed alius, & melior, & sapientior oĩbus uidearis.

QVID *toties absq; cã ex euangelij cõtextu aduersus pontificiam* Petri, *& successorũ potestatem, ac inutiliter repetis? Si* Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, Chrysostomus, Cyrillus, Augustinus *Leo,* Bernardus, Thomas, Bonauentura, *& ferè uniuersa recentiorũ theologorũ familia ita nobis assentiri conspecta est, ut nullus sit, qui ab eiusmodi tam clara, tã aperta ueritate discrepare sit ausus, quã sanè cæsariensis* Eusebius, *qui paulopost apostolorũ tp̃a floruit, ecclesiasticæ hystoriæ* Libro. ii. *sic etiam attestatur, ut clarissimis q̃dem, & dignissimis uerbis in hunc modũ de* Petro Romam *ueniente locutus sit. Diuinæ p̃uidentiæ clemẽtia* Claudii Cæsaris Imp̃atoris *temporibus p̃batissimũ oĩum apostolorũ & maximum, fidei magnificentia, & uirtutis merito primorũ in ecclesia principem* Petrũ *ad urbem* Romam, *uelut aduersum humani generis cõem p̃nicem repugnaturum deducit, ueluti ducem, & magistrũ suæ militiæ, sciente diuina p̃lia gerere, et uirtutum castra ductare. Credis ne* Eusebio? *alijsq; sanctis patribus? aut tibiipsi potius credis? quum te illis omnibus parem, aut maiorẽ instituas. An nõ intellexerunt ipsi sacra euãgelii uerba? An nequerũt suis ingeniis sensa illius sacratissima penetrare? Solus (si* Deo *placet)* Marti. *a deo optimo, maximoq; id b̃ñficij assecutus, quo sacrarũ æditionũ interpres, & Euãgelicæ ueritatis promulgator esse potuerit, ut noua* Ecclesia, *noua authoritas, noua eruditio, & sacrarum rerum obseruatio fieret hac tempestate, qua nil aliud sane poteramus pro* Christianæ *reipublicæ salute magis expetere.*

ET VT VEritas hæc alia quoq; ratione monstretur, audi quæso, & responde, si sapis, magne Lutheri. Si enim (ut ais) dantur nõ Petro, sed Ecclesiæ claues, ordine ullo, nec ne, dẽtur, ĩquirimus. Quod si fateberis, necesse est ministrum unum esse alio sup̃iorẽ, q nil aliud ordo sit teste Augustino. xix. de ciui. dei cap. xiii. q̃ prioris, & posterioris certa cum dispositione disparitas. Si uero nullus clauium Ecclesiæ datus est ordo, ipsa semper ea erit, quæ ligabit et soluet neq; unus claues istas, aut alius separatim exercere ualebit, Quod dicere nefas est, & ab omni procul bene sentientis animo alienum. Quum itaq; recto ordine seriæq; continua creditum, ac naturali ratione probatum sit suam uoluisse dominum rempublicam instituisse, licet pro interrogatis omnibus Petrus respondeat, illi tanq̃ principi claues eiusmodi dedisse compertum est.

DILVVNTVR NOVAE LVTHERII QVESTIONES

Quibus nititur ostendere Petrum ex scripturis Petro non conuenire, neq; ipsum esse caput, & fundamentum Ecclesiæ, neq; eius potestatem successoribus traditam, q̃q; falso Africanum Nicenũ, Constãti. Concilium interpretetur. Cap. XI.

Nũ ad aliam Euangelii authoritatem deueniamus, recensendæ sunt aliæ, quæ in hoc propositum ueniunt, Lutherii quæstiones, Primum quoniam ex scripturis nunq̃ apparet Petram fuisse Petrum, Sed Christum. i. ad Corin. x. cap.

AD ID DIco quando Mathei. x. Simon, qui dicitur Petrus, legitur, nobis significari Petræ nomen illi fuisse impositum, Quod Mathei. xvi. dum dominus noster Iesus Christus, postq̃ eum interrogauerit, &c. & ipse confessus est, inquit Beatus es Simon Bariona (idest) fili Ioannes, & ego dico tibi Tu es Petrus, &c. Tunc a uera petra, quæ totius Ecclesiæ fundamentum erat, scilicet ipse idem Christus dictus est Petrus, & ideo illi dictum est. super hanc Petram (idest, super te, quemadmodum Hieronymus ibidem legitur exposuisse.

ITEM Petrus, ut Ecclesiæ caput est, cui præsidet, non est pars integralis Ecclesiæ, & ideo non sequitur, ut idem super partem eius fundari dicatur.

AMPLIVS edificari, uerbum spiritus est, aptatur Ecclesiæ, fidem significat.

significat. Non igitur potestatem. Illatio nulla est. Nanq; Ecclesia fidelium personas præfert, ædificari fidei augumentum, super hanc Petram (idest) super te præcipue, licet super alios quoq;, q illam tecum pariter gubernabunt. Potestatem itaq; ædificatio maxime denotat, cp fides potestati supponitur, & maxima ædificatio nō nisi per fidem iuncta summa potestate fieri potest. Quid garris bone uir?

RVRSVS ex uocationis ordine Petrum principem inferri nō licet. Nam ita si quis Andream Petrum nominet, princeps erit Andreas. Spernis glosam, quæ authoritatem iam iter fideles maximam est assecuta. Quæ uocationis in Petro præ aliis factæ eam causam (ut rettulimus) assignauit. Quid andreā obiectas. Quoniam si quis eum primo uocauerit, non erit ille seruator humani generis dominus, & magister, qui non sine magno mysterio eum inter alios Apostolos uocat in primis, super cuius authoritatem suum erat post se ædificatam Ecclesiam collocare. Hieronymus etiam & Rabba. eo loco habent hæc uerba, Simon, obediens, q ob primatum Apostolici ordinis uocatur Petrus (idest) firmus.

QVID RVbem affers, quid Stephanum prius uocatos? Quid Lucam Ioanni, Marcum Lucæ, Iacobum Ioanni inde diuino iure, tanq̄ unum alteri præpositū infers Docte Vir? Sunt istæ ueræ nugæ (ut asseris) & tamen ab eis abstinere non potes. Si ex domini uoce, quæ nō sine mysterio prolata est, quando primum Apostolos suos instituit, quando eis curandi omnes intrinsecus & extrinsecus (ut omnes recte sentientes interpretantur) à langoribus potestatem concedit, habetur primus uocatus Petrus, uelut aliorum futurum caput & rector. Quomodo has de aliorum rationibus, quas tam innaniter texis fabulas in propositum trahis?

QVID Paulum ad Galatas. ii. Iacobum Petrum, & Ioannē columnas uocantem, eundem Petrum propterea Iacobo postpo fuisse iactas? Non est dominus, Paulus, qui Apostolos eo loco instituat, neq; ibidem Apostolorum ordinem, seu conditiones examinet. Sed qui inter alios maxime negociabātur, coaceruatim annumeret. Miror doctus sanè quum sis, tibi tantum in tuis imaginationibus affici.

EX ELECTIone item dandi tributi à domino facta in personam Petri irridet Lutherius principatum ei legitime designari. Nam (inquit) cur ex similitudine passionis & mortis non licet,

potius primatum inferri, q̃ ex solutione tributi, quum hæc æquè ac illa non expedire conspecta sit.

TRIBVTI SOlutionis iussio Petro facta pro se ipso & seruatore Iesu, non ut solutio, indicat principatum (nam tributum soluere potius subiectionis esse uidetur) Sed quatenus à Petro seruatoris etiam nomine fiat, iubetur. Vt inde quasi una, & eadem utriusq; persona, quæ soluat, legitime appareat. Principis sanè Vicarius tam iudicio, quàm authoritate pro persona principis æstimatur. Ex similitudine uero passionis, & crucis non tam bene dignitas magistratus accipitur. Quoniam licet tributi Solutio gradum inferiorem referre uideatur, attamen habita ratione soluentis, qui certum omnino habebat imperium (ut seruator noster, & dominus habebatur). Pro eius ditione solutionem illam deberi intelligamus oportet. Quod similitudo passionis & mortis arguere nobis, aut explicare non potest. Si mihi hac in re non credis Augustini saltem allatæ sententiæ iam credere debuisses.

NEQVE ut primatum in Petro (quem cum recte sentientibus uerum putamus) Mathei. xi. Dominus auferret, quærentibus discipulis, quis nam eorum maior futurus esset, nullum dicens, ita respondit, sed ut ditionem tyrannicam, & dominandi ambitum prohiberet, Vt scilicet tametsi aliquis uerè maior futurus fuerat, non tamen ut maior se habere deberet, sed ut æqualis, immo uelut aliorum minister humilitate, & beneuolentia plenus. tollit igitur Dominus ditionem Tyrannicam, ambitum, iurisdictionem non tollit. Seruitutem, & ministerium suadet, quod cum humilitate coniungitur. Non eam quidem seruitutem, quæ iurisdictioni legitime aduersatur, Sed quæ superbiæ, fastui, & ambitioni connectitur, cauillosus est Lutherius, & in uerbis homines captat, seq; magnificit ad sydera.

FIDES DEinde Petri pro qua, ne deficeret pius idem seruator noster Iesus se rogasse Lucæ. xxij. capi. meminit, non ea est, quæ nobis Apostolorum principem Petrum designet. Nam tam bene fides ea Petri est, quàm omnium aliorum, ut ad Ephe. iiii. à Paulo traditur, unus Deus, una fides, unum baptisma. Sed q̃d ipse idem Christus ad eum solum conuersus ea uerba protulerit, ac si fidem, quæ omnibus communis erat sub tutela, & administratiõe Petri tanq̃ eius Vicarij p̃xime futurã dixisset, atq; ideo

ut titubantes qnq; fratres in ea cōfirmaret illū ipsum admonuit.

NEQVE cōfirmatio ipsa, sed confirmatiōis uis in Petro principatū ostendit. Quod per couersionē dñi singularem ad eum tanq ad huiusmodi officij authorē futuræ significat. Qua ratione A. Petri successores si fratres suos nō confirmauerint, non tollit eis p̄pterea regēdi ptās, Q d Lutherius infert. Nā cōfirmādi authoritas principē fecit, et nō cōfirmatio ipsa, ut Paulo supius dicebat.

QVVM uero de concilio cōstatiensi opponitur, inquit Lutherius Africanum, & Nicenum habeo pro me, quæ mihi & meæ sententiæ fauent, Duo ergo uni legitime queunt resistere. Quorū alterum primæ sedis epm uniuersalem uocari uetat, ut. xcix. distin. legitur. cap. Primæ sedis. alterū suburbanarū tm̄ Ecclesiarū Romano epo sollicitudinem tribuit. Ita deinde cōstantiense cōcilium exponit, ut quū articulos plures damnauerit, nō oēs pro I hæreticis haberi uoluerit. Sed non nullos suspectos, non nullos erroneos, quosdam uero hæreticos definit. Atq; ideo hinc de uno superposito Ecclesiæ capite inter erroneos, nō hæreticos posuisse.

ERVBESCAT homo iste in re tanti momenti tam pueriliter agere, & inania uerba diffundere. Duo uni cōcilia primum opponit, ac si uiribus, aut numero quæ superant, potiora credere debeamus. Deinde dānatū articulū iter erroneos statuisse cōstantiensem synodū interpratat. Vbi constat de hoc bone uir, sed de opposito clara quidem sententia est, qua Marsilium de Padua, Ioānem hus, et uniclef pro hæreticis ob eam causam apud eius acta damnatos, & hæreticos fuisse legitur.

QVO AVTem modo africanum & Nicenum concilia habeāt iterpratari in disceptationis pcessu dicemus. Sed id tm̄ ipræsentia asserimus. Africanum, nomen uniuersalis episcopi tollere, nō authoritatem, & si authoritatem tollit, non hanc quidem, quā nos Pontifici Romano tribuimus. Quæ per ministros episcopos passim diffunditur, sed eam, quæ omnes alios auferret.

NICENVM uero sollicitudinem finitam illi pro exercitio proximo & conuenienti designat, non pro authoritate quæ ad omnes terrarum oras extenditur.

ALIA IOANNIS VLTIMO AVTHORITAS examinatur, qua executoria potestas Petro cōcedit. Quomodo omnium ouium sit pastor Petrus. Deq; triplici cordis, animæ,

& dei ad pastorem Ecclesiæ comparatione. Quo etiam modo amor, seu Charitas non administrationi simpliciter, sed bonæ administrationi supponitur. Cap. XII.

AD ALIAM *modo* Ioannis *ultimo, ca. authoritatem Euangelicam ueniamus, qua ter à domino, an eum, necne diligeret solus interrogatus* Petrus, *pascendi oues officium* (*idest*) *regendi imperium est assecutus.* Contra id tanq̃ Leo rugit, aut Aper de *sylua fremit* Lutherius *Apostolorum* (*inquiens*) *nullus à* Petro *creatus, aut missus est, ergo non omnes oues fuerunt* Petro *commissæ. Atq; ideo generali sententia dictum est omnibus,* Pasce *oues meas; quemadmodum* Mathei *ultimo scribitur omnibus Christum dixisse, ite in uniuersum orbem, & prædicate* Euangelium *omni creaturæ.*

ITEM SI Petrus *princeps erat, quomodo illi* (*ut ad* Galatas *ii. cap. scribitur*) Paulus *in faciem restitit? quomodo ipse idem à* Deo *uocatus* Apostolus? *Quamobrem nihil aliud ex eo uerbo* (*inquit*) *datur intelligi, q̃ ut* Petrus, *oues ex iudeorum ouili depasceret.* Vocatus *enim est à* Paulo *ad* Galatas. ii. *Circumcisionis* Apostolus, *qui se gentium legatum uoluit appellari.*

AT RESIPIAT *quandoq; uir iste, & quæ diximus in mẽtem reuocet, ut si princeps institutus est* Petrus, *iam intelligat omnes illi demandatas pascendi oues fuisse,* Non *q̃ ipse solus proxime, & absq; ullo alterius ministerio illas depasceret, aut omnibus ita præesset Ecclesiis, ut nemo alius exigeretur, qui in uinea domini* Laboraret. Non *potest enim princeps omnibus sui imperii locis adesse, iubet tamen, omnibus facultatem, & authoritatem impendit.* Influit *in omnia corporis membra cor, spiritum, & uitæ calorem, atq; ideo principatum merito obtinuit. Quod si ubiq; per totum esse posset, proxime, ac sine ullo internallo corpus regere diceretur.* Huic Pontificis *authoritas* (*si uolumus*) *commode comparatur. At si melius in natura, tanq̃ in exemplari quodam illã conspiciendam inquirimus, nostri eiusdem corporis animam consideremus.* Hæc *enim passim in toto, & quacunq;, etiam minutissima* Corporis *parte tota, integraq; recipitur, q̃ indiuidua est, & à seipsa quacunq; actione, quocunq; officio distare non potest.* Vna *est igitur princeps in toto corpore anima, quæ partibus assideat omnibus, & tamen plura sunt instrumenta, quibus uariæ hinc inde illius*

operationes aguntur. Idipsum in totius uniuersi principe longe clarius, & admirabilius comprahendi potest, si eius sublimitatem suspicere audeamus. Siquidem ubiq; adest, ubiq; agit omnia, omnia discurrit, omnia penetrat omnibus insidet. Plures tamen ministros habet, qui tot officia peragunt, qui etiam tum in ipsis assidua, uariaq; agitatione rotatis cœlis, tum supereosdem, ubi deputati sunt angeli, tum deniq; infra cœlum, & præsertim hac in terrena plaga pro rerum uicissitudine, & commutatione assecutus est instrumenta, quibus suas actiones absoluat, ut frustra penè sua præsentia complere omnia uideatur.

QVID Prohibet itaq; nostræ reipublicæ caput non præsentia, non naturali influxu, sed arbitraria authoritate, non proxime, sed per internuncios pluribus præsidere officiis, totius item Ecclesiæ in hunc modum oues depascere, ut si id muneris alicubi expleat alius, ille ipse, à, quo pendeat, agere uideatur.

EST IGITVR totius Ecclesiæ, & omnium Ecclesiarum Pastor Pontifex summus. Totius, quod nulli soli Ecclesiæ destinatur, omnium, quia et si in qualibet ministros habet episcopos, ipse tamen quotiescunq; uoluerit, eorum authoritatem singilatim sibi potest asciscere. Atq; ideo uere si satius, si cõmodius, si honestius fieri posset, ipse solus proxime absq; ullo episcoporum internuncio Ecclesiarum oium iurisdictionem ad plenum exercere ualeret.

NON CREAVIT Apostolos Petrus, non misit, ut legitur, ob id quod iam dominus ipsos omnes creauerit, qui tamen Petro tanquam capiti obsequerentur. Non misit tum eadem ratione, quia à Domino missi sunt dicente. Sicut misit me pater, ita et uos mitto tum etiam honestatis causa, non quia non potuit. Immo apud Lucam in eorum actis. viii. cap. legitur. Quum audissent Apostoli, qui erant Hierosolimis, Samariam uerbum Domini suscepisse, miserunt Petrum, & Ioannem. Quod recte intelligendum est. Non enim missio, seu uerius legatio illa ex superioris authoritate. Sed ex consilio profecta est, cui honestatis, ac potius pietatis causa obsecutus est Petrus. Ita quoq; dixit fratribus suis Ioseph Genesis. xlii. cap. Mittite ex uobis unum, ut minimũ fratrem adducat. Item Mathei. ii. cap. legitur. Mittens Herodes tres reges magos, qui Bethleem uenerant Dominum adoraturi, dicens. Ite, & diligenter de puero inuestigate. Quid plura? à Deo patre missus est filius, qui non inferiorem, sed æqualem pror

sus dignitatis, & uenerationis gradum obtinuit. Non *ualet igi- tur ratio non creauit* Apostolos, *non misit, ergo* Princeps *non fuit.* Siquidem, *quae scribendi omissione accipitur, argumen- tatio nulla est.* Non *ualet etiam si missum ab alijs Petrum com- moneas, ea ratione, quam diximus.*

RESTITIT *autem Antiochiae Paulus Petro, non quod autho- ritatem illi parem habuerit, sed quoniam Petrus ob doctrinam eius, et praedicandi officium illi multum tribuere uisus est, cuius etiam consilio cessit.* Quod *si forte* Hieronymi *sententia in me- dium proferatur, quae à* Gratiano.ij. *quaesti.*.yij. *adducitur capi.* Paulus. Vbi *nisi se* Petro *non imparem nouisset* Paulus *(inqt) illi utiq; in faciem non restitisset.* Non *impar, sed aequalis uita, consuetudine, moribus fidei defensione.* Authoritate *uero iuris- dictione, potestate, inaequalis* Paulus *fuisse dicetur.*

NEQVE *dictum est Petro, ut omnes oues depasceret, quia iam quod omnium princeps institutus fuerat, id de omnibus esset intelli- gendū.* Circuncisiōis *quoq;* Apostolus *à* Paulo, *qui se gentium uo cat, dictus est Petrus, quoniam cum iudaeis ad Christianam pie tatem facilius declinaturis, quàm cum ethnicis potius uersabatur.* Eo *dem item modo dictus est gentium Paulus.* Quum *tamen ille omnium pastor, & rector, qui iam institutus fuerat, haberetur.*

QVOD *deinde secundo loco de pascendi nomine ad potestatem Pontificis non attinente ex aduerso magno nugarum, seu (rectius dixerim)* Anilium *fabularum apparatu deducitur, uix di- gnum est, ut responsum accipiat.* Pascendi *officium (inquit) non imperandi est, eo quod non solo regimine, sed doctrina tanquàm spirita li cibo uescuntur oues.* Amore *item praeposito haec alendi cura tā- to innixu Petro commissa est, ut sine ipso sicut uerbis exprimi- tur, adeo praedicata potestas nequaquàm subsistere uideatur.* Ad *do- ctrinam itaq;* Is Domini *aptandus est* Sermo, *aut quum amo rem illum, et dilectionem nullus sit modo, qui calleat, maximeq; periculosum esset eum in pastore necessarium dicere,* Pontificiam *potestatem ea uerba non sonare uidentur.* Haec Martinus.

NON NEGAMVS *pascendi officium ad doctrinam, et mo res accommodari debere, quoniam spiritalis est iste cibus, & ali- monia salutaris, quae uiuificat spiritum.* At *memineris non so- la doctrina, aut praedicatione id commode fieri posse, sed bona- rum actionum, & uirtutum exemplo.* Quumq; *princeps in ci-*

uitate, seu republica sit, aut esse debeat omnium aliorum exemplar? Quod subditi pro uiribus imitentur, maxime illos potestate, regimine, uita moribus absq; alia suasione depascet, optimisq;, & spiritalibus alimentis enutriet. Neq; opus est, ut siquti Petrus ardore (ut ita dicam) nimio concitatus quisq; Pontifex doceat, Euangelium prædicet, ac per totum terrarum orbem discurrat, nisi ex integerrima quadam, & incredibili sua bonitate id præstare uoluerit. Sat enim est ita uirtutum, rectaq; administrationis exemplo rempublicam gerere, ut illi imputari non possit, & quisq; in eo habeat, Quod planè possit, & debeat imitari. Alimonia igitur hæc spiritalis quomodo Imperandi sit authoritati coniuncta, ex his ita facile constat, ut quanto quis magis in republica præesse conspicitur, tanto melius posse, debereq; suum sibi commissum gregem alere intelligatur. Atq; ideo ea ratione cum imperandi authoritate optimum id, & necessarium boni pastoris officium Dominus Ioannis ultimo capi. Petro iniungere uoluit, ut parum, sine eo munere sibi concessam illam summam administrationem profuturam agnosceret. In hunc itaq; modum ea Euangelij uerba. Pasce oues meas, Non absolutam, sed executoriam clauium potestatem significant, ut ab initio diximus. Quæ item in amore, & beniuolentia sic sita est, ut quód suum est bonus princeps sine ipsa ne minimum quidem cogitare, nedum agere ualeat. Pro bene itaq; administranda republica, necessaria quidem dilectio est. At si secus alicui euenerit, non est propterea æstimandum absolutam, quæ in fide dumtaxat, etiam informi, & remissiori fundatur, illi ablatam potestatem fuisse. Cui etiam respondebit executoria, & imperfecta potestas, non autem ea, quæ perfecta est, inq; summa erga oues dilectione, & charitate consistit.

SI ITAQVE (ut denuo repetamus) eo uerborum tenore Dominus quando cæteri omnes discipuli aderant, & Ioannes, quem ipse præ cæteris diligebat, Ter Petrum solum, an se diligeret, interrogauit, terq; illi pascendarum Ouium curam, & administrationem commisit, cur est quòd aliquid Petro per ea uerba quod non alijs, datum fuisse non credere debeamus? Non enim de doctrina eo in loco, aut de prædicatione fit mentio (quemadmodum Mathei ultimo ca

DEFENSIO LEONIS *Ponti.xix.di.c.ita dominus.de soliditate Petri, de Romanae ecclesiae iurisdictione.de eius sono in totum orbem terrarum diffuso à Lutherij morsibus.ex cuius etiam uerbis sibiipsi contrarius, scismaticus, hereticus facile demonstratur.*

Cap. XIII.

Eniamus modo ad ea, quae in sacros canones, & sanctorum decreta affert Lutherius, ut uideamus nunquid, & quomodo militent, ipse enim usq; adeo uisus est irridere illa, ut non tãtum frigida, uerumetiam prorsus exanguia sit arbitratus.

CARPIT *igitur in primis Leonem.xix.dist.cap.* Ita dominus, taxatq;, ꝙ per soliditatem Petri summam eius, et Romani pontificis iurisdictionem intelligit. Quoniam omnes apostoli fuissent in soliditate Petri fundati, quod tamen erroneum putat, & sub Romana ecclesia, nec prothomartyr Stephanus, nec alij complures fuere.

AD HOC *dictum iam est quomodo iurisdictio illa Romano Pontifici à domino concessa sit, anteq̃ Petrus Romam crucifigẽdus accederet. Ipse enim uniuersalis ecclesiae factus est princeps, sed Romanus appellatus est, quoniam sedem suam Romae ubi passus est supremum uitae supplicium, diuina sententia collocauit. Atq; ideo successores eius omnes, etiam ꝙ Romae nunq̃ essent, Romani Pontifices merito uocarentur. Apostoli uero cuncti & Stephanus hac soliditate Petri nequaquã uacui extitere, quoniam essent sub eius Imperio legitime constituti.*

TAXAT *deinde eummet Leonem, ꝙ prophetae uerba. in omnem terram exiuit sonus eorum. Soli Petro tribuere uideatur, quum tamen plurali numero ea sententia proferatur. Sonus eorum. uerba eorum.*

O PVLCHRA, *& peracuta quidem obiectio.* Nonne legis quae scribis Lutheri? non eã uerba soli Petro tribuit Leo, sed omnibus discipulis inquiens. At huius muneris sacramenta ita dominus ad omnium apostolorum officium pertinere uoluit, ut in beatissimo Petro omnium apostolorum summo eadem praecipue collocauerit. Nonne uides omnibus id officium iniunctum à domino, sed ordine quodam sanctum hunc pontificem uoluisse.

In meridiana luce cecutire non licet.

R E prehendit tertio dictum eius, quo dona quæ Petro largitus est dominus, inde ad omne ecclesiæ corpus diffundi meminerit. Nam inquit ille, & Paulus, & alij prædicationis accepta munera persoluerunt.

NON EST, Quod credis (parce mihi) sed quod tibiipsi fingis miraculum, uiri huius mentem occupatam fuisse, dum talia profiteretur. Tua sanè mens uidetur potius occupari, dum illi tam temere obloqueris. In omnem terram, in totum ecclesiæ corpus à Petro prædicationis & alia apostolatus diffusa sunt munera, non quod eadem ipse solus exercuit, sed quoniam ab ipsius authoritate & suprema potestate penderent. Atq; ideo inde suam originem, & efficaciam traxisse uidentur. Vnde & si alios apostolos ipse idem dominus, qui & Petrum, instituit, ita tamen instituit, ut quæcunq; agerent à se, & Petro tanquam Vicario profecta esse intelligantur. Id uoluit iste Leo.

Q V O Deinde pacto (ut tecum per hosce tuos loquentiæ campos uidear spaciari) tua hæc quam facis, protestatio ualet, quæ sit facto contaria? Protestor enim (inquis) me huiusmodi non damnare decreta, eo quod nihil deperit meæ saluti si tolero uiolentam scripturæ interpretationem. Si uiolenta hæc interpretatio est, quomodo illam non damnas? Aut enim illam tanquam uerã, aut falsam, seu ambiguam accipis. Si tanquam ueram, quomodo uiolenta? Quippe quod uiolentum est semper naturæ, & ueritati opponitur. Si uero tanquam falsam, & ambiguam recipis, ipsam quomodo toleras, nisi coacte. Quemadmodum principis alicuius tyrannidem toleramus inuiti, quia illi resistere non ualemus. Quod si admiseris, ut sanè uideris, & negare nõ potes, iam omnino decreta damnas, inficiaris. Quumq; scopulum cuitare prætendis, in profundum maris demergeris inquiens. Eiusmodi abusiones scripturæ ualent pro his, qui iam credunt. Sed pro alijs qui aduersus contentiosos bellum agere uelint, minime. Dicas mihi. sunt ergo, qui non credunt, & tu ex illis es, aliter non esset, cur abusiones illas uocares. Quod si abusiones eas fateris, et illis non credis, neq; pro te easdem ullatenus tolerabis. Pro quibusdam igitur tolerandæ sunt, pro quibusdam aũt minime. Nõ ne? quid ais? negabis, aut assentieris? si negas teipsum

negas, si assentiris, iam in Dei ecclesia circa unius, & eiusdem Euangelicæ lectionis intelligentiam oppositos sensus admittens apertum scisma, maximumq; dissidium paris, & tua quantum uales authoritate confirmas. Quo nihil absurdius. Non tolerauit Paulus (ut secundo.i. ad Galathas cap. habet) cum circuncisis solum uersari Petrum. Verum illi in faciem restitit. Cum quibus uersari proculdubio poterat, & illis iure optimo magis, q̃ gẽtilibus affici, propterea ꝙ & ipsemet, & apostoli omnes, & eoꝝ magister Christus circumcisionis uestigium passus est. Et tamen ne fieret periculosum, & detestabile in ecclesia scisma, sese à præhabita obseruatione diuertit, & absq; ullo discrimine cum omnibus conuersabatur.

PAVLVS item.i. ad Corinth.i. nolebat, ut baptizati in nomine domini nostri Iesu Christi potius cephæ, aut Pauli eadem causa dicerentur. Quum tamen ex spirituali quadam per regenerationis lauacrum indita pietate poterat quis uni magis q̃ alteri affici. Quanto magis in re tanti momenti, ubi de clauium potestate, de regimine ecclesiæ, de uerbis euangelicis, de diuinis iuribus agitur, expedit, ut fugiamus inconsutilis huius domini tunicæ diuisionem?

NEq; ualet ꝙ uelut sub umbra digiti tectus eam expositionem asseris te pro defensione fidei aduersus contentiosos adducere. Maior sanè, & indefensibilior error est dupliciem, ac sibiipsi contrariam nutrire in re pia, seu tolerare sententiam, q̃ in contentiosos altera uelle uti, qui alterius toleratæ sententiæ adminiculo adiuti eam ipsam studerent infringere, ac proprijs armis ecclesiam peruertere procurarent. Non est danda hostibus ansa, qua nobis officiant, sed tollenda prorsus occasio est, qua quod sanctum, piumq; est queat ullam molestiam pati.

NESCIO insuper quomodo quæ tanto tempore in tanta rerum, & dignitatis amplitudine uiguit, tuis modo suffragijs ecclesia indigeat. Cui certe uideris quum in ea dissidium statuis, optime suffragari. Illi maximo adiumento es aduersus eos, qui ei forsan (ut ais) bellum indicerẽt, quum nondum exortum aliunde, ipse tu iã illi palã indixeris. Talibus auxilijs, nec adiutoribus istis tp̃s eget. Ne mordeas igit̃, ne detrahas, ne dissimules. Q̃d tolcras, assere, granũq; illud synapis, q̃d dei uolũtate usq; adeo

crevit, ut facile cõminui nequeat, admitte, & cum lectiõibus sacris concilia, ut maiores tui pro uiribus conciliarunt.

QVOD uero non dubites Romanos pontifices errare potuisse, q homines fuerint, sicuti cæteri episcopi, quemadmodum errasse & hunc Leonem procul dubio asseris, suoq; ambitu eos tñ sibi principatum asciuisse confirmas, tibi ipsi iniuriam facis, et patris telis uulnera facta tuis. Potuerunt errare, non dubito, errarunt ne, quid ais? Dices, errarunt, qm̃ sibi principatum eiusmodi ambiuerunt. Ecclesia igitur errauit, quæ illum æquo animo tulit, aut in tanta sacrorum euangeliorum ignorantia mansit, & ipse tu erras, qui toleras, & magis erras, qui oppositū credis, & credendum pro uiribus asseris. Error sanè maximus, ut hic, tolerari non debet. Aut igitur ecclesiam unà cum suis Romanis pontificibus non errasse, aut si errarunt ipsi, illam quoq; erroris complicem fuisse dicemus. Neque audiendus es quum Christum discipulorum ambitum, & certamen, quo quis maior esset, ab eo contenderent, æquo animo tulisse memineris. Nam Lucæ.xxij.cap. oppositum apertissime legitur. Facta enim eiusmodi quæstione illis respondet dominus. Qui ex uobis maior est, fiat sicut minor. Ecce ambitum quomodo tolerauit, nimium audes, nimiū extorques domini uerba, immo sensa sic tua authoritate peruertis, ut alijs oculos esse non putes. Ex quo planè allegato contextu euidentissime apparet Christū non modo sciscitantium disipulorum contentionem, aut ambitum nequaq̃ tulisse, uerumetiam penitus extinxisse.

QVOD uero ultimo loco sancto huic uiro Leoni de græcis, & orientali ecclesia tanquam nefas obijcitur, diuini scilicet mysterij illam tanto tempore expertem fuisse, nihil est. Quippe aut græci, alijq; orientales intellexerunt, uolueruntq; nec ne, Romano subesse pontifici, & successoribus eius. Si uoluerunt, non utiq; errarunt. Si noluerunt, errarunt, & modo maxime errant, quum se à Romanæ sedis imperio subtrahere non uereantur.

SALVVS ESSE LEO QVARTVS OSTENDITVR Dist.xx. ca. de libellis à prauitate Lutherj, dum non recipientes per contemptum Ecclesiæ Romanæ statuta, neq; catholicam retinere fidem, neq; Euangelia quatuor admittere profitet. Cap.XIIII.

Mprobatur deinde Leo.iiij.dist.xx. capitu. de libellis:
i Quoniam dicit, qui canonum statuta cuiuscunq; conditionis fuerit, indifferenter recipere nolit, nec catholicam, nec apostolicam fidem, aut euangelia quattuor utiliter, et efficaciter retinere, uel credere ad effectum dicetur. Nanq; in hunc modum nimis audacter, uisus est humana sacratissimis euangelijs aequare statuta, quibus non seruatis, fides catholica non obseruari intelligatur.

P R O Nobis impugnationis huius, quae allata est, ratio facit. Nā dr̄ et obiectat. Si de cōtemptoribus, & de his, q tibi subiecti sunt, id dictum fuisset, recte quidem. At quum absoluta ea promulgatio facta sit, merito erronea esse uidebitur. Tuus est error quoniam iam de contemptoribus, aut ijs, qui confirmationem in suis constitutionibus à Romana, & apostolica sede non habuerunt, intelligendus est textus iste Leonis. Quod ex ipsius, quo usus est, uerbo, conuincat, satis apparet. Non enim conuincitur aliquis, nisi prius in aliqua oppugnatione persliterit. Vbi uero oppugnatio, ibi resistentia, ubi resistentia, ibi contemptus, Contemptoribus igitur locutus est Leo. Locutus est etiam illis, q constitutionum suarum confirmationem à Romano Pontifice non habuerunt. Quemadmodum Orientis Ecclesia, quae licet multos non habeat eiusmodi canones, ut habetur.xxxi.dist. capitu. Aliter. quum tamen suorum inde rituum confirmationem habuerit, ab hac detestatione saluatur, ut habetur.xix.dist. sup eo. capitulo de libellis. Ex qua iniuste tuum allatum deprehensum est furtum. Quod enim pro errore Leoni Pontifici obiectabas, prius scrupuli poterat esse dilutio, & tamen loco impugnationis non es ueritus accipere. Neq; q de his solum asseris ea uerba intelligenda, qui illi subiecti essent, audiendus es, quoniam loco enucleationis eam affers instantiam, de qua nostra est disputatio, uelut oblitus, aut ignarus potius eorum, quae à teneris callere debueras. An nescis id tanq̄ absurdum cauendū esse, ut in topicis traditur? An nescis de suprema Pontificis summi authoritate nobis esse sermonem, quem fidelium omnium tenemus imperium agere? Quo pacto igitur Leonem dices ueritatem proferre, si suos dūtaxat, non eos, q sint alterius ditionis alloquitur?

N Eq; tam audax, siuiq; nescius fuit iste Leo, ut obseruantia canones Euangelijs aequare uoluerit, si eius uerba diligēter inspicias.

Non enim ex principali proposito, sed ex consequenti solum qui non recipit canones, nec euangelia quattuor, nec fidem catholicam, aut Ecclesiam recipere asserit, eo q; non receptis statutis, eorum negligitur author, & id pariter, unde suam authoritatem obtinuit, quod Euangelium esse pernoscitur.

QVAM BENE, ET LAVDABILITER SANctus Dei uir Isidorus Pont. Romanum Sacerdotum omnium Principem interpretatus sit. & quomodo africana, calcedonensisq; ex opposito allatæ synodi intelligantur. Cap. XV.

Eniat Isidorus Episcopus, qui in ethymologijs apud fideles principatum obtinuit, & cum sua sanctitate à contumelijs lutherianis se uindicet, q; & diuinator, & inscius, & (si Deo placet) demens, ac de sua apud homines authoritate immeritus appellatus est. Veniat inquam, ut uideat, quibus morsibus laceretur, et qui ab omnibus post tot annos ita acceptus ē, ut dicta ipsius complura inter sacros canones posita sint, ab uno tempestatis nostræ Lutherio ludibrio habitus intelligat, quæ de Romano Pontifice. vij. ethymologiarum libro commemorat, & inter decreta postmodum relata leguntur, non inter canones, sed cum canibus impudentissime connumerari. O absurdum, fœdumq; uerbum quod certe neq; à sancto, Pioq; uiro expectari, neq; ex religiosi hois ore unq̃ excidere debuisset.

LACERATVR itaq; canis iste in primis, qui bene, & optime latrans mordacissimi alterius uirus, & uenena disturbat. quoniam. xcix. distin. primæ sedis capi. scriptum est. Primæ sedis Episcopus sacerdotum princeps aut sacerdos summus non appelletur, sed tantum primæ sedis episcopus. Vniuersalis autem nec ipse Romanus pontifex appellandus. Id ex Africano concilio uires obtinuit. Ibidem Pelagius pontifex & diuus Gregorius allati testes idipsum approbare uidentur. Sed Gregorius eo libro, quem regestrum appellant, acrius quidem, & sæpius, ubi ad Imperatorem Constantinum scribens, Calcedonensis cõcilij de œcumenico principatu, oblationem apertissime respuit. Ista sunt ò Isidore, quæ te feriunt iacula.

ADVERTE Martine morsus tuos canis nostri cutim non modo non uiolare, sed ne minimum quidem deturpare, quippe

quod ibi de patriarchalium sedium episcopis, & de Romano Pontifice legitur, humanitatis causa institutum fuit, ne quis forte nimia arrogantia titulo sic superbiret, ut alijs iurisdictionem uellet adimere, uel ut adimendi suspicio tolleretur, non quod re uera Romanus oecumenicus appellari non debeat. Primo itaque de patriarchalibus sedibus illud intelligendum est, à quibus Romana excipitur. Nam quatuor illae sunt in orientis regionibus constitutae. Deinde quum Romana quoq; admittitur, eo modo non uniuersalis eius episcopus est appellandus, quo caeteris & honoris nomen, & autoritas ablata intelligatur.

A T S I *ita uniuersalis episcopus appelletur, ut alij quoq; proprias, & peculiares sedes obtineant, nihil erit, quod eiusmodi nomenclaturam impediat. Idipsum sensisse beatum Gregorium tam eo in loco, q̃ in registro proculdubio dicimus. Calcedonensis sanè illa celebris synodus si illum in generalem totius Ecclesiae Principem acclamauerit, cur Gregorij potius sententiae si oppositum senserit, stare uelimus. Quum potius synodo per te standum iure optimo uideretur, quod illi maior autboritas sit, & in spiritu sancto fuerit legitime congregata? scriptum est.n. in euangelio Mathei cap.xviii. Vbicunq; duo, aut tres congregati fuerint in nomine meo, in medio illorum sum. Sequitur igitur ex aduersarij quoq; datis principijs eiusdem sententiae, & Gregorium, & Calcedonense concilium extitisse. Verum humanitatis gratia, & ad tollendam suspicionem auferendae dignitatis ab alijs, nequaquam uniuersalis Ecclesiae pastor uoluit appellari, ut in africana etiam institutione, eadem causa legitur obseruatum.*

I D E T I A M *nominis usurpatum quandoq; à pontificibus legitur. Syxtus enim, qui beatus extitit, omnibus episcopis scribens.ij. Epistolarum suarum se apostolicae sedis uniuersalem episcopum uocat. Victor quoq; eiusdem sanctitatis uir, Theophilo alexandrino dum literas de paschate, & batismate mittit, se Romanae, ac uniuersalis Ecclesiae pastorem inscribit. Idipsum sanctus Eleutherius ea epistola, quam uniuersis galliae episcopis scribit, affirmat, dum sibi à Christo uniuersum fidelium coetum commissum fuisse commemorat.*

ANACLETVS QVOMODO SACERDOTII *ordinem à Petro cœpisse uoluerit, & Pelagius Romanam Ecclesiá alȳs diuinitus præpositá dixerit.* Cap. XVI.

QVod deinde per Anacletum.xxi.dist.cap.in nouo. Sacerdotȳ ordinem à Petro cœpisse scribitur, non improbatur, sed ꝑ libito exponitur. Veritas autem habet nõ solum à Petro in Ecclesia ordinem sacerdotȳ prodȳsse (quoniã ipse primo sacerdos fuerit institutus) sed etiam quoniam aliorũ ordines ab eius sacerdotio pendere uoluerit dominus.

IDIPSVM *comet loco Pelagius asserens impugnari nõ potest, qui sacrosanctam Romanam Ecclesiam nõ humanitus, sed diuinitus alȳs prælatam esse commemorat. Neq; propterea, qđ toties dictum est, alȳs clauium est ablata potestas, sed ordine, et pendentia quadam post Petrum illis est tradita. Quo etiã pacto Romana hæc potius uocitatur, apparuit, nõ quod ab initio fuerit, sed ob id, ꝙ i Petro (qui Romanæ ecclesiæ pastor, q̃ alterius ãnuẽte deo maluit appellari) sua suscepit initia, ac eo semper nomine nuncupari promeruit. Visum est etiam, quo pacto supra petram, suam uoluit dominus Ecclesiam ædificare, idest, super petri potestatem, quæ in fide fundata est, non in nibilo, ut liberius q̃ deceat dictum est.*

QVO *item pacto cum cælsiore gradu maior etiam authoritas cõnumeretur, optime explicatum iam est. Neq; ꝙ missus est Petrus cum Ioanne samariã, ab alȳs authoritatem accepit, sed ipse suo imperio, eorum tamen consilio eo uoluit proficisci.*

ROMANA ECCLESIA QVOMODO ALIARVM *mater, solaq; à domino instituta sit, neq; tamen sufficiat. uelato etiam, aut breuissimo uerborum compendio solitum esse diuina pandi mysteria.* Cap. XVII.

NIcolaus quoq; Pontifex ab hac subtrahere se neqt iniuria, qui quum Romanæ Ecclesiæ dignitatem Esayæ testimonio comprobat, atq; ideo aliarum omnium matrem illam appellat (ac si quæ in Iudea, erant ante ipsam, ut Hierosolimitana, Antiochena, & aliæ, filiæ eius esse nequiuerint) irridetur, exploditur, quod tamen iniuste utiq; factum est.

Quippe

Quippe Romana ideo aliarum est mater, q̃ Petrus ab initio aliorum pater, & princeps fuit, & habitus est, neq; tunc Romana Ecclesia quando non erat, matris nomen assecuta est, sed postmodum quando Petrus Romæ suam uoluit sedem, à qua aliæ penderent, suo arbitrio collocare. Quod eam quidem agendi habere potuit rationem. Qua (ut fidedignæ, & iam ab uniuerso fidelium cœtu comprobatæ narrant hystoriæ) nimiæ persecutionis fugiendæ causa Roma discedenti illi apud Vrbis portam apparuit Dominus, qui ab eo, quonam tenderet interrogatus se Romam ad denuo crucifigendum ire respondit, atq; ideo inde Petrus Romam sibi reuertendum ex domini uoluntate cognouit, statimq; eò reuersus est, ubi diuino quodam mysterio institutum fuisset, ut suam sedem crucis martirio consecraret.

QVOD VEro Idem Nicolaus. xxij. dist. capi. omnes, Ecclesias omnes à Romana institutas, ipsam uero solam à Domino fuisse fundatã ait (Id Pontificis, aut alterius cuiuspiam fuerit) sanũ habere potuit intellectum. Dictum est enim, quando Petrus uoce, et authoritate Domini institutus est princeps, Apostolos alios non neglectos fuisse. Sed quum pro illis ipse Simon responderit, eos quoq; suam authoritatem accepisse, quæ quum Petro subiecta esset, ideo ab eo certo quodam modo dici potius deriuari. Quemadmodum ordine quodam à domino fundatæ sunt omnes ecclesiæ, sed Romana, idest quæ Romana futura erat præcipue, à qua pendentiam illam consecutæ sunt aliæ, Si Textus iste (ut uerisimiliter credi potest) hunc habuit sensum, condemnatus est gratis.

IVRA autem cælestis, & terreni imperij Petro fuisse commissa non dissonat, si pium sensum, pia interpretatio sequitur, ut fieri debet. Non enim credere par est, tam sui ipsius nescium hunc fuisse Pontificem, ut Petrum cœli imperatorem statutum crediderit, sed ipsius cœlestis imperatoris Vicarium, & ministrum in terris, cui ipse in cœlis legitime uoluit assentiri. Non debent sanè in re ulla, nedum pia, & tanti momenti, quanti hæc est, & præsertim pontificum uerba in odium potius, q̃ in fauorem torqueri. Sed pro uiribus enitendum est, ut ad bonum, sanumq; intellectum redacta nos tam à maligna interpretandi sententia purgent, quàm alios ab eiusdem criminis suspicione summoueant. Quo autem pacto Ecclesias alias ab ea, quæ Petri futura

esset, instituit dominus, iam satis explicatum est, sed ut insana haec male dubitandi, & sentiendi tollatur occasio, mihi denuo repetendum est. Siquidem quum ita uniuersalis Ecclesiae pastor dictus sit Petrus, ut inde authoritatem proximam (si expediret, & commode fieri posset) in omnibus ecclesijs exercere ualeret, eadem ratione à domino institutae sunt aliae, ut uicaria authoritate Petri subsistant, et suam iurisdictionem exercere intelligantur. Neq; si aliarum praefectos ob eam causam superuacaneos dixeris admittendum est. Nam id maxime foret absurdum, quoniam in arbitrio etiam summi Pontificis sequeretur esse alios omnes de medio tollere, quod dicere nefas est. sunt itaq; & alij Ecclesiarũ rectores necessarij, qui proxime illis assideant, & diuinum cultum exerceant. Quibus & Pontifex superior est, & in eorum, non omnibus, aut simul, Sed quibus, & quando uelit Ecclesijs suum potest imperium agere. Ea uero aedificatio Ecclesiae, quam super Petrum firmiter statuit Dominus, totius, & omnium Ecclesiarum esse dignoscitur. Verum Romanam prae alijs, inde suum eminentiae priuilegium nacta est, quod Petro, qui illam sibi diuinitus accepit, factus est ille Domini sermo. Neq; opus est in Euangelio apertam, exactamq; huiusce ordinis, & disparitatis inter Ecclesias fieri mentionem, Quum pro ueteri, ac laudabili instituto semper sacrae habuerint lectiones, ut uelato quodam, aut breuissimo uerborum compendio complura grauissima, & mysteriosa sensa perstringerent. In hunc modum locutus est Moses. Ita Mosi semper locutus est Dominus. Ita ueri, ac diuini Vates sua nobis legenda uaticinia tradidere, Idipsum uniuersa gentilium uanitas obseruauit. Quid deinde I *uaria perplexa sibyllarum commenta, quid Apollinis, & aliorum (quamuis ementita) oracula memorem? Quum apud omnes nationes, omni tempore id maxime fuerit obseruatum. Quod equidem ea ratione factum intelligo, qua secretiora quantum fieri potuit essent diuina mysteria, eruditisq; solum, & ingenio praeditis aperienda, ne forte omnibus inuulgata uilescerent. Quem etiam scribendi stilum secutus est maximus ille, Deoq; carissimus Euangelista Ioannes, qui dum de seruatoris nostri Iesu gestis hystoriam texeret, inquit, multa alia fecit Iesus, quae hoc in Libro scripta non sunt, neq; etiam si scribi deberent, mundus totus illa conciperet. Quid igitur ad-*

uersus huius Nicolai Pontificis de Romana Ecclesia, eiusq; uno, & eodem, ac totius Christianæ reipublicæ gubernatore commemorationem tot Sophisticis & tortuosis uerbis insistitur? Nãq; si maior est Romana q̃ aliæ, si dignior, si singulari priuilegio prædita, si Petri uocatione à Domino facta præstantior, Cur est, quòd qui illi offecerit, eius authoritatem detestans Euangelio, & fidei non offecisse intelligatur? De alijs uero Ecclesijs, & earum gubernatoribus non ita asserendum est, quoniam si iniuriam patiantur, seruato primæ sedis honore, & potestate, non ita diuina institutio (nisi forte à remotis) impugnari uidetur. Scriptum est enim in psalmo. ciiij. Nolite tangere Christos meos, & in Prophetas meos nolite esse malignos. Item Paulus prima ad Corynthios cap. iij. Vos estis templum Dei, & spiritus sanctus habitat in uobis.

PERFECTAE ECCLESIAE FVNDAMENtum esse Petri personam, fidem, & potestatem imperfectæ uero personam cum fide. Item dispositionem potius esse fidem quàm fundamentum Ecclesiæ. Quo etiam modo ratione personæ Petri, & dignitatis in se, Sit œcumenicus factus à Domino Episcopatus Romanus. C. XVIII.

NON cessat quoq; Lutherius hanc eandem ueritatem suis uelle uerbis fœdare, dum Anacleti eadem distin. cap. sacrosancta. Constitutionem dilaniat, inquit enim & argute satis, Quum Petro dixit Dominus (Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam) petra illa fidem ne, aut authoritatem significat? si fidem, omnes Ecclesiæ erunt æquales. Quoniam ita Romana, quemadmodum & aliæ sunt in fide fundatæ. Non enim extat Ecclesia, quæ sine fundamentis erigitur. Si uero Petra pro potestate accipitur, omnes item Ecclesias æquales esse operæpretium est, & quum de omnibus quidem id dictum sit, quòd sunt in potestate fundata, quo pacto sacrosancta Romana dicta est, & super alias à Domino constituta Ecclesia.

MIROR HAEC tam frequenter, & quidem puerilia adduci, quæ toties legere me quidem piget, nedum eadem semper

sententia repetita refellere. Quid planè per Petram uoluerit dominus iam millies dictum est, & denuo Petri personam, cui & potestas, & fides coniuncta erat, nobis Petram exprimere dicimus. Nanq; *supra gubernatoris præcipuam potestatem fundatur tota Ecclesia, potestas uero sine fide, neq; haberi, neq; usui esse potest.* Tam igitur *supra potestatem, quàm supra Petri fidem principali, scilicet proposito non excludendo alias Potestates facta est ecclesiæ huius constructio. Quum uero infertur, ergo sunt omnes æquales, quia omnes in fide, omnes in potestate fundatæ, allucinatio quædam est, aut peruicatia potius, qua obdurata mente uincenti etiam interdum rationi resistitur.*

NON ENIM SVNT *omnium potestates æquales. Quum itaq; fit in fundamento disparitas, dignitates quoq; super eo fundatæ erunt dispares, & inequales.* Quod uero de pronomine illo, *meam, asseritur, ut inter omnes æqualis authoritas ostendatur, nihil profecto est.* Nam totam suam Dominus uniuersalem uocat Ecclesiam. Quam quum in Petro præ alijs electo, uocatoq; collocare uoluerit, Romanam etiam illi eidem designatã, *ubi occisus est, præ alijs digniorem instituit.* Vt, & *si communis est fides, communis authoritas, communis Ecclesia; in uno tamen splendidius, exactius, perfectius q̃ in alijs reperiatur.*

QVVM VERO *super fidem potestatem fundatam esse meminimus, animaduertendum est super fidei qualitatem, non super gradum à Domino constitui uoluisse.* Nam licet in Petro uerisimiliter *credendum, sit illam quàm in alijs apostolis maiorem fuisse, non tamen ad diminutionem illius (si data fuisset) sequeretur potestatem ullatenus diminutam.*

VEL RECTIVS *fortasse dicendum est potestatem pro dispositione fidem requirere. Sed in persona Petri fundari.* Vnde ueluti *in naturalibus non ad quancunq; dispositionis (quam forma in subiecto requirit) mutationem, ipsa forma mutatur, ita neq; potestas ad quancunq; fidei mutationem in gradu mutari dicetur.*

QVI ITEM *Petrus licet cum alijs (ut primæ ad corynthios Epistolæ tertio capitulo, Paulus ait) Christi sit, ac merito esse dicatur,* Ipse tamen *unus pro nauiculæ gubernatore delectus christo gratior & acceptior fuisse intelligitur.* Neq; *dignitatis hæc et iurisdictionis disparitas, sacri Lauacri, confirmationis, sacerdo*

tij, aliorumue sacramentorum, aut uirtutum, aut fidei integritatem, seu pulchritudinem minuit, sed extollit. Immo uerius omnium quadam triumphantis Ecclesiæ instar, pendentia, & connexione, unam, neq; dispersam, & sine ullo in terris capite tumultuantem, sed sibi consonam reddit Ecclesiam.

QVVM VERO obijcatur, prius est Ecclesia, quàm potestas, igitur super potestatem non fundatur Ecclesia. Dico falsum esse, quod sumitur. Prior enim est potestas, quàm Ecclesia perfecta fit. Quæ tum sané perfecta est, quum in ea gubernandi authoritas reperitur. Ante uero si fuerit, est imperfecta. Si dixeris, fidelium congregatio Ecclesia est; admittitur. Hæc autem fidem compræhendit. Verum est. Fides potestati præponitur, iam dictum est. Ergo Ecclesia potestatem præcedit. Concedo, sed imperfecta. Quoniam sine potestate regendi. Quamprimum enim perfecta est, tum primum super tradita potestate fundatur. Hæc rationis ueritas est, quæ per Sophismata (ut fit) discuti non deberet.

TAXATVR QVOq; ibidem sanctus Martir iste, & Pontifex Anacletus. Quoniam eo ordine alias Patriarchales sedes gradatim institutas asserere debuisset, quo Romana præeminet uniuersis. At hæc diuinitus prima fuit (ut dicitur) ergo ita quoq; diuina institutione suis sunt gradibus aliæ collocatæ. Verum contradictio est, quoniam quæ secunda fuit, facta est tertia. Nanq; Constantinopolitana synodus propriæ Ecclesiæ Alexandrinam postposuit. Quæ uero diuino instituto firmata sunt, commutari non possunt. Quo igitur pacto Romana diuinitus inter alias suum principatum obtinuit?

HAC QVOq; in parte, sicut in alijs, immerito repræhensus Anacletus defenditur. Et primo quoniam non eo ordine Romana statuta est, quo aliæ instituuntur Ecclesiæ. Illa enim à domino sic instituta fuisse dicitur, q persona Petri in Principem delecta, illam ipsam aliarumq; quoq; superiorem redidisse uidetur. Vnde, si alibi etiam Petrus uitam cum sanguine in Christianæ fidei testimonium effudisset, suam etiam ibi primam sedem, & principatum utiq; statuisset. Nanq; ex personæ ipsius authoritate diuinitus Romanam sedem primam, non alia ex causa dictam esse putari potest. Quum uero aliorum Apostolorum nullus sit, qui in Euangelio eminentiæ aliquem gradum habuisse le

gatur, Consequens est, ut aliæ sedes à prima non diuinitus, sed sola Petri, & successorum aliorum pro tempore (siue congregati in synodum fuerint, siue non) autoritate, & institutione in suis sint gradibus collocatæ. Atq; ideo Alexádrina, quæ prius secunda fuit, facta est tertia. Romana uero nullatenus uariatur, ea ratione, quam diximus.

AT SI NON solius personæ Petri tanq̃ Principis habenda est ratio, Principatus œcumenicus iste dicetur ita Romanæ sedi coniunctus, ut diuinitus facta ea connexio intelligatur. Nanq; (ut diuus ille doctor Ambrosius in epistola ad Auxentium atte/stat̃ ex hystoria, quæ iam sua autoritate apud omnes ĩualuit, habetur, dictum fuisse Petro à Domino obuiam illi facto se Ro/mam denuo pergere, ut cruci affigeretur. Ex quibus sanè liquido constare potest, eo afflatu Petrum Romam profectum esse, Vbi suum esset imperium collocandum. Qui locus, q̃ ea tempestate, diuq; post, totius terrarum orbis sceptrum, & gubernacula reti/neret, ad eiusmodi per omnes nationes distribuendã administrationem utiq; aptior, dignior, commodior esse nõ poterat. Ita ur/bis exemplo ductæ aliæ mundi oræ ciuitates, & oppida ad pietatem fidei facilius conuertebãtur. Ita liberius tutiusq; passim suis sancti spiritus igne affectis linguis prædicabant Apostoli. Hac de causa longe magis urbs hæc dignissima martirum sanguine inundauit. Hac ratione Paulus Apostolus (ut in actis Apostolo/rum .c.xxv. legitur) dum Cæsareæ à persequentibus iudæis Fe/sto iudici accusaretur, qui tum aderat, cæsarem appellauit, in/quiens. Ante tribunal Cæsaris standum est, ut de me iudiciũ p̃feratur. Quo etiam dum apud Hierosolimam uinctus à tribuno detineretur in castris, se iturum à domino accepit, ut etiam Romæ (ueluti in Hierusalem de ipso testificatus fuerat) testimoniũ redderet. Hac ratione se quoq; Romanum ciuem uoluit appel/lare, ut ex Apostolorum gestis, c.xxij. Palam licet accipere. Hac ratione ex hierosolimitana, in qua Iacobum reliquerat, in An/tiochenam sedem secessit Petrus. Ex qua deinum Romam se contulit. Vbi decentissime sibi à Domino iniunctum regendi munus exerceret, exercendumq; successoribus traderet. Alioqui nisi hæc à sancto spiritu tanq̃ à diuino quodam fonte hausisset Petrus, in suo quidem ministerio non satis, Immo insufficienter fuisset instru/ctus. Hæc sunt, quæ me, & alium quemq; nedum Anacletum Põ

tificem ad credendum compellunt, nō solum ex persona Petri singulari quodam priuilegio donata, sed etiam proprio summi Opificis instituto Romanam sedem inter alias principem extitisse. Quod nequaquam assecutae sunt aliae, ob id, ꝙ non ita expedire p Christianae pietatis incremento, et amplitudine uidebat.

DE PATRIARCHALIVM SEDIVM ORDINE, & eius mutatione, Quo etiam pacto quae diuinitus instituta sunt, ualeant commutari Cap. XIX.

SI uero cur Hierosolimitana, in qua sacratissimus seruatoris nostri effusus est sanguis, & primis & nouissimis temporibus inter alias prima non fuerit, inquiratur, Oportuna quidem nunc explicandi sese mihi offert occasio, ut humanus hac in re animus conquiescat. Quod sanè id magis me ad dicendum inuitat, quoniam Hierosolimae locus praeter id, ꝙ palam cruore illo praestantissimo maduit, pro Christianae pietatis amplificatione, quàm Roma commodior, & facilior esse uidebatur, ob id ꝙ in terrae medio situs est, aut magis illi propinquus, ut etiam Vates magnus Dauit. LXXIIII. Cecinit Psalmo, inquiens Deus enim Rex noster in medio terrae salutem ante saecula est operatus. Neq; minus urget, quod Marci capit. ultimo Apostolis dictum legitur. Ite in uniuersum mundum, & praedicate Euangelium omni creaturae, ac si nulla definita illis diuino sit iudicio concessa sedes. Vbi pro legitima ratione consisterent, sed ad libitum huc, atq; illuc per uaria terrarum loca profecti, ubicunq; uoluerint, deniq; residerent.

NEQVE DE ROmano, quia tunc florebat, imperio, ratio, cur ibi Pontificia poneretur sedes, militare uidetur. Quoniam mutari facile poterat, & iam usq; adeo mutatum est, ut longe maius apud Macedones, qui & Turcae dicti sunt modo, & Persas, & Germanos esse conspiciatur. Quid dicam de Constantinopolitana sede, quae nec sanguinis martyrio, nec sacratissimorum, doctissimorūq; hominū sapientia uelut Alexandrina floruit, ꝙ sit illi praeposita? Quid si Diuino iure Romana sit aliarum princeps effecta, urgente, & necessario qdē ipulsu (qui facile occurreret) quomodo mutari non posset? scriptum est enim in Euangelio apud Matheum ca. x. Quum uos in ciuitate una

persecutio afflixerit, in aliam fugite. Non igitur Diuina estimatiõe pria ulla alicubi uideret͂ ꝓfixa sedes, aut q̃ Diuini iuris sunt facile cõmutarẽtur, & q̃ Deus ipse optimo consilio iunxit, hominum disiungeret authoritas. Quod dicere nefas est, & Euangelica Mathei cap. xix. Lectioni contrarium. Si deniq; uniuersalis Ecclesiæ, & Romanus sunt episcopatus annexi, Quo pacto Antiochenus, quem prius habuerat Petrus, erat cum summo coniũctus? Si diuinitus, certe mutari non poterat, Si humanitus, cur non ita Romanus illi connexus est?

AMPLIVS ideo Romanus Pontifex dictus est Petrus, quoniam summus, Decens sanè summopere uidebatur, ut cui religionis summa iam credita esset, eodem imperij loco reciperetur. At modo quum quis Pontifex summus efficitur, prius Romanus extet operæpretium est. Nullus ergo inter utrunq; statutus ordo, nulla determinata connexio, nullum deniq; per se uinculum reperiri dicetur.

ELIGITVR item Romanus, quando summus, utriusq; una aut plures electio est? si una, nec de utroq; episcopatu tunc ulla fit mentio, Quo igitur pacto alicui uterq; decernitur?

RVRSVS si una dumtaxat electio est, unus tantum, non multiplex episcopatus habebit͂. Si uero electio gemina, Quomodo tam imprudenter fieri consueuit, Vt absq; ulla de duplici Pontificatu expressione obseruantissime celebretur? Hæc sunt, in quæ Lutherius suis stimulis me coegit prorumpere, ad ipsius nescio, an potius aliorum utilitatem, qui præcipuarum harum sedium ordinis rationem expetere potuerunt. Quæ tamen Martinus ipse non tetigit.

IAM DICTVM est cur Romæ principatus Ecclesiæ optime instituendus erat à Domino. Sed denuo explicamus .s. quoniam ibi iam totius Terrarum orbis imperium habebatur, ꝙ, si Hierosolimitana sedes ita se habuisset, proculdubio ob sanguinis Domini effusionem id priuilegij assecuta fuisset. Qui locus licet sit magis in terræ medio constitutus q̃ Roma, non tamen primam sedem cõmodius suscepisset, ꝙ nequaq̃ sceptro iperij esset insignis.

ADDE ꝙ longe gloriosius fuit, locum illum, qui a pietatis nostræ initijs multũ distaret, ac ubi totius Terrarum orbis esset administratio, nostræ reipublicæ obseruationem leges, & gubernationem accipere, q̃ ubi suum sumpsit exordium. Id uero generale

prædicatiõis officium. Quod à Domino apostolis fuit iniunctũ non est, quod episcopalium sedium certam institutionem abstulerit. Nanq; postquam illud exercuissent, rationi consentaneum uidebatur, ubicunq; placuisset, uel certus comprobasset afflatus, ut ibidem quisq; sedem suam deligeret, ubi extremum uitæ diẽ concluderet. Qua ratione effectum est, ut Petrus ad Romanã, Marcus ad Alexandrinam, ad Hierosolimitanam Iacobus, et alij ad alias ecclesias fuerint destinati.

NON NEgarim deinde Romanam ditionem, & mutari & minui potuisse, sed quod ea tempestate florebat, unde commodius ad uniuersas gentium nationes fidei obseruatio diffunderetur, idcirco eo in loco summum Pontificatum diuina dispensatione statutum fuisse dicimus. Eadem ratione Constantinopolitana sedes quoniam imperij effecta fuit, secundum post antiquam Romam nescio an diuino, uel humano potius (ut reor) consilio dignitatis locum obtinuit. Quod Alexandria ciuitas licet & doctrina, & martyrio fuerit satis insignis, minime est assecuta. Plus enim imperij gloria, amplitudo, potestas ad Christianæ pietatis obseruationem, & incrementum facere uidebatur, quàm sola uirtutum, & doctrinarum præstantia. Quod ea potissimum ratione effectum est. Qua principum exemplo longe magis, quàm disciplina, seu re quauis alia populi commoueantur.

I D VERO non solum dictu, sed etiam creditu longe difficilius est, quod Diuino iure Romana sit prima sedes, quum facile urgente causa alio transferri potuerit. Verum quum corporalis matrimonij iura considero, ad spiritalis contemplationem me ipsum conuerto. Et quemadmodum de illo scriptum est, quæ Deus coniunxit, homo non separet, Math. xix. Ita de hoc ipso sentire ac palam fateri non erubesco. Soluit homo ex causa illum coniugij nexum, quando adulterij facinus subesse deprehenditur. Solus plane, ait Dominus honestæ uoluptatis abusus (quem fornicationem appellat) in causa est, cur uir relinquat uxorem. Sic legitima quadam maioris utilitatis Ecclesiæ causa subesse potest, quare hoc ipsum spiritale, & diuinitus institutum coniugium dissoluatur. Quũq; id quod Deus iunxit, homo non separet, obiectatur, ita intelligendum est, ut ualeat quum ea, qua coniunctio facta fuerit, perstiterit causa. Qua item deficiente, nexus

ille dissolutionem facillime patiatur. Quo etiam fit, ut corporale coniugium à Deo propterea institutum sit, ut uir cum peculiari uxore certam, honestæ uoluptatis usu prolem suscipiat, quæ quum abfuerit, incertaq; suscipiendæ prolis periculum manserit, iam unius uiri propria & peculiaris uxor amplius dici non potest. Idcirco legitime faciundum est utriusq; diuortium, ut qd Deus coniūxisse ex causa uisum sit, ex illius eiusdem defectu homo ipse separare potuerit.

ADDE, quæ solo Diuino consilio, & dispensatione statuta sūt, hominum authoritas nequaquam potest inuertere. At si præter id destinatus quoq; requiratur eorum consensus, non indecens quidem, aut absurdum uidetur ex legitima causa mutari posse, & in melius suopte iure conuerti. Quemadmodum antiochenam sedem (etiam si diuino iure, ut Petri foret, institutum fuisset) maioris profectus de causa ipse idem dimittere potuit, & se ad Romanam Domini authoritate transferre. Verum non ita constat Diuino consilio præuisum eē, ut Petrus paruo illo tempore Antiochiæ resideret, quemadmodum postea Romæ resedit, ut Paulo supra meminimus.

VTRIVSq; autem istius episcopatus non ea est copula, qua absolute necessarius inter eos, & inuariabilis ordo consistat. Atq; ideo unus alio nequaquam natura prior, aut posterior est. Verum in Petro, ꝗ prius summus pontifex extitit, ꝗ Romanus, Idcirco ex Diuina institutione ob maiorem Ecclesiæ profectum, gloriam, commodum factum est, ut prior summus pontificatus existeret, cuius ratione ipse idem Romanus efficeretur. At in successoribus, quum Romæ uoluerit Deus illos Petro succedere, cōtra fieri sequitur, ut prior Romanus sit principatus ꝗ summus. Neq; inde absurde aliquid inferri potest (quum non necessaria ut diximus) ea utriusq; dispositio sit, sed ex causa solummodo uires obtineat, qua etiam deficiente, ipsa quoq; deficiat.

ELIGI autem Pontifex idem Romanus posset, & summus, si duo sunt episcopatus eiusmodi, duplici electione. Qui una tantum etiam electione ad utrunq; eligi potest, dummodo electores dignitatum istarum ita connexionem factam supponant, ut quum quis expresse uni administrationi præficitur, alteri quoq; præfectus esse intelligatur. Quo circa non imprudens ea quoq;

electio est, Quoniam unius tantum dignitatis expressio fit, pro constanti habito prius utranq; iure optimo fuisse connexam. Quid autem in electione eiusmodi his temporibus seruari soleat, conspicuum est. Nam dum eligitur Papa non exprimitur Romanus Pontificatus, quoniam sub Papæ nomine, tanquam generali, præcipuoq;, speciale, & accessorium uenire compertum est, & præsertim, q̄ sit illi diuino iure connexum.

CONCLVDAMVS itaq; primam Romanam, secūdam Constantinopolitanam sedem consimili ratione fuisse. Quibus Alexandrina, quæ secundo loco statuta fuerat, recte succedit, quod post utriusq; Imperij insignia doctissimorum hominum, martyrumq; conuentu reliquis haberetur illustrior. Alexandrinæ sedi Antiochena succedit, & Hierosolomitanæ præponitur, tum ob id, q̄ in Hierusalem à Iudeis maxima iniuria illata fuerit domino, Tum etiam, q̄ in eorum magni criminis detestationem, neq; locum imperij habitura, neq; diu mansura propemodum uideretur. Quod sanè dum seruator humani generis pius Iesus alta mente prospiceret ruituram illam apud Matheum Euangelistam capit. xxiij. dixisse legitur, Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas. Hæc de primarum sedium ordinis ratione & Romana præcipue, ne à Luthero tam obiter oblata defraudetur occasio.

NON Errauit deinde Anacletus solus, si Ignatium Anthiochiæ à Petro substitutum commemorat, q̄ ab alio hystoriarum scriptore, & fortasse cui maior sit adhibenda fides, quàm Eusebio, illud acceperit. Neque hic ullius momenti est error, quin potius error est, & proteruia inexcusabilis, has tanto uiro tam temere obiectare minutias. Quas certe singilatim dum persequor nauseabundus efficior.

QVANTA POTESTATIS DISPARITAS INter Petrum, & alios discipulos facta sit, ex Euangelijs, & apostolorum gestis latissime posse comprehendi, quantoq; utilius sit unum reipub. caput, q̄ plura, cur Episcoporum electiones sint sedi apostolicæ reseruatæ & quomodo Moses, & Aaron primi dicti sunt sacerdotes. Cap. XX.

Pilogat deinde bonus iste uir sua oblatramenta, quæ e toties in alios protulit. Nullam inquiens de potestate factam fuisse inter apostolos discretionem. Quia nunquã Petrus alium misit, sed omnes ex æquo à Domino prædicationis officium susceperunt authoritate pares, sed honore dispares. Quoniam primus in quolibet hominum conuentu necesse sit, qui sedeat, & collegij caput ab omnibus habeatur. Vere causam habes ò modeste Lutheri cur sanctum, Piumq; Dei uirum Pontificem & martyrem beluam uoces, dissimulãs te non credere illum ipsum fuisse, qui talia fateretur. Sed mihi temperare uolo, quod mea me, non tua te, professio in officio continet. Discretio inter Petrum & alios tam clara in Matheo, & Ioanne conspicitur, ut tantum absit ab humano ingenio dubitare de hoc, quantum abest à uero lucem non esse contrariam tenebris. De missione iã dictũ supius est, quo pacto & si nõ legitur alios misisse Petrum, aut sacris instituisse, tamen ei palam est subiecisse illos dominium, à quo si dissentire uellent, legitima rõne non possent.

NON ne toties commemorauimus Petrum præ alijs Dominum allocutum? Petro dedisse claues Mathei.xvi. Petro iniunxisse, ut tributum pro se, & ipso principibus solueret Mathe.xvij. Petrũ monuisse, ter, ut suas oues, aut agnos spiritali cibo, & administratione depasceret Ioannis.xxi. Dum in nauicula essent apostoli Petrum solum uocasse Mathei.xiiij. Dum deperire timerẽt ei dictum fuisse, modicæ fidei quare dubitasti? Dum pœnitentiæ sacramẽti modum instituit, cum Petro Dominus sermocinatur, inquiens. Non dico tibi septies, ut peccata dimittas, sed septuagies septies Mathei.xviij. Dum castigationem fraternam. & modum, quo fieri debeat, edocet, Petrum instruit dicens. Si peccauerit in te frater tuus corripe illum inter te, & ipsum solum. cap.eodem &c. Quum iudicij formam ostendit, Petrum aspicit in ore duorum uel trium (inquiens) stat omne uerbum capitulo eodem. Dum labentes, seu titubantes in fide discipulos prospicit, Petro iubet, ut illos in fide confirmet inquiens, & tu quandoq; conuersus confirma fratres tuos, Lucæ.xxij. Dum fidelem pietatem roborare satagit moriturus, negationem soli Petro imputat, ut alijs tanquam Princeps fide præstare debeat, itelligatur Math.xxvi. Dum discipulos dormiẽtes post orationẽ inuenit, Petrum solum reprehendit, quoniam uigilare

præ cæteris debuisset, inquiens. Simon dormis non potuisti una hora uigilare mecum. cap. eodem. Quum resurrexit, de discipulis alijs gregatim legitur meminisse, soloq; Petri nomine expresso tribus illis mulieribus quum apparuerit per Angelum dixit. ite & dicite discipulis eius, & Petro Marci. xvi. Quis deinde principis, & capitis officium defuncto domino exercuit? Petrus. Nanq; exurgens in medio fratrum loco Iudæ alium eligẽdum monuit, atq; definyt, quando electus est Mathias actuum ca.i. Quis discipulos non ebrios, sed spiritu sancto repletos prædicauit, edocuit, & tria millia hoĩum statim ad catholicam pietatẽ conuertit, nisi Petrus. actuum ca.ij. Quis in Ananiam, & zaphiram mortis sententiam protulit, nisi Petrus. actuum.v. Qui Symonem magum uicit inflexit, nisi Petrus? Quis in generali concilio, ne conuersi ex gentibus circumcisioni essent obnoxij concioẽm habuit, et sententiam tulit, nisi Petrus. actuum.xv. Quis primum christiani imperij habenas Romam aduexit, nisi Petrus? Quis maiore pietate, prædicatione, officio, morte, cruce, est dominum imitatus, q̃ Petrus? Quis deniq; maiori illum & obseruantia & amore prosecutus est, nisi Petrus? Si omnes euangelij codices intuearis, si Apostolorum acta percurras, Si quos maxime dilexerit Dominus, diligenter inquiras, si munera illis iniuncta connumeres, non inuenies Petro maiorem, aut potius, qui omni in re officio, & authoritate Petro, ipso iure nõ cesserit.

VIDES ergo, si uis (quoniam facile potes) inter discipulos non aliquod modo, sed etiam maximum potestatis fuisse discrimen. Quod uero Apostolorum ipse solus neminem miserit, aut sacris constituerit, non efficit, ut parem alijs intelligamus. Sed q̃ paulo ante meminimus, illis imparem & superiorem ostendũt. Quæ uero capitis distinctio appõitur, in propositum uenire nõ debet, quippe caput quod membris nequit qcquam ifluere, neq; caput est, neq; capitis meretur nomen, quum itaq; Petrus iurisdictione caput aliorum esse dicatur, superuacaneum profecto ẽ, & à recti iudicij semita penitus alienum sola honoris consessus aut accubitus ratione dicere, aut arbitrari illum apostolorum caput fuisse. Quæ item unius collegij capitis, & Petri comparatio est? Nullum sanè recte institutum collegium, conuentus nullus, nulla demum Respublica est eo capite prædita, cuius nõ sit quicq̃ in alios agere, quod illis non authoritate præemineat. Et

si enim priuatum non habere uidentur, habent tamen commune quoddam caput extrinsecus, ut Regem, aut principem. Vnde planè suum honoris, officij, potestatis munus accipiunt. Expedit enim, immo necesse est eam regendi formam in terris haberi, quae tradita est nobis, ut conspiciatur in cœlis.

SIq; forsan cõmunem Reipub. statum longe meliorem existere obijcias, quoniam minor ei occasio sit ne in tyrannidis labem incurrat. Dicemus primum minus posse in tota Christi republica tyrannidem exerceri, si unus constitutus sit Princeps q̃ plures. Quum enim quaelibet ecclesia episcopum, & quaelibet prouincia metropolitam, & quilibet metropolita patriarcham perpetuum habuerit, cui subsit, nisi unus esset patriarcharum caput, hi omnes (si uellent) liberius in tyrannidem possent incurrere, quum non haberent alium, unde sibiipsis iustitiae, & continentiae frena, etiam inuiti moderarentur. Neq; tam facile ex œcumenico. i. generali conuentu tyrannus ipsa, & alia crimina dilui queunt, quemadmodum si ad unius iudicis tribunal denique omnia deuoluantur. Tum ob id, q̃ raro conueniunt patres. Tũ etiam, q̃ ubi conuenerint, uarijs adeo inter se opinionibus discrepant, ut ab eis sera nimium castigatio proficiscatur.

LONGE item maior illa tyrannis esse conspicitur, quae à pluribus, q̃ quae ab uno tantum Principe exerceri solet. Quum facilius ditescat unus, q̃ plures, neq; tantam extorquendi, aut lasciuiendi habeat occasionem. Quum deinde Ecclesiae regimen sit generale, sit etiam hereditario iure Diuinum (gens.n. sacerdotum, gens sancta, regiũq; genus, à Petro secundo primae Epistolae capite appellata est) non tam facile in tyrannidem prolabi posse creditur, seruata etiam secundũ se perfecta magis regendi forma. Quae proculdubio unius tantum Principis extat, sicuti alterius cuiusdam priuati, & temporalis administratio. Haud enim sibi quispiam ita persuadere potest, ut non minus christus uerus, & cœlestis Princeps toti suae Reipubli. quae in spiritu fundamenta conìecit, q̃ discerptis eius hinc inde partibus p regimine uelit assistere. Nam praeter hoc, q̃ id quidem magnum negocium ẽ, seruata meliore gubernandi forma, proculdubio dignum est creditu dominum facilius illi succurrere. Ipsa etiã ratio ita exigit, ne seditio inter plures gubernatores exorta magis, & citius huiusmodi perturbaret imperium.

NON obstat etiam, quod episcopos omnes summus instituat Pontifex, siue confirmet. Quoniam supremæ ipsius authoritatis est, ut illud efficiat. Posset enim uelle, ut antiqua seruaretur consuetudo. Qua à clero, & capitulo eligebantur episcopi. Sed quum illud positiuum ius fuerit, facile tolli potuit. Ea autem ratione potuerunt moueri Romani Pontifices, ut ueterem illam consuetudinem immutarent. Qua sua dignosceret authoritas. Quæ forte ob episcoporum insolentiam ignorari, ac paruo haberi precio uidebatur. Sat enim uidetur sacerdotia, ac alios ordines singilatim alijs dimisisse. Ea uero, quæ iurisdictionis, & regiminis sunt, sibi in honorem, & dignitatem Sedis Apostolicæ, non passim, sed quibusdam in locis summos sibi Pōtifices reseruasse.

NEque ad tyrannidem, aut auariciæ speciem id instituti merito deduci debet, ut Lutherius facit. Quoniam de eo non est mala habenda præsumptio, cuius rationabilis causa subesse uidetur. Et si enim id ad malos usus Pontificum uitio quandoque uerti conspicitur. Non tamen inde suam traxisse originem arbitrandū est.

NON HABEBANT autem pauli tempora id insolentiæ uitium. Nanque religiosius uiuebatur, & de summi Pontificis authoritate difficultas non erat exorta. Quum autem postea Romanæ Ecclesiæ, & Apostolicæ Sedis sperni forsitan authoritas uisa est, ea de causa, quæ à clero, & populo fiebant, episcoporum electiones, ad summum Pontificem fuerūt suo iure delatæ.

NEQVE magnus quidem est error, si Anacletus Cephas nomē (quod uere syrum est) pro capite græce uoluerit interpretari. Nanque idem re ipsa est Petrā esse, supra quam dominus suam uoluit ecclesiam ædificare, & ipsius ecclesiæ caput existere, cui administrationis summa concessa est. Credis ne lutibunde Lutheri tam ineruditi Anacletum fuisse ingenij, ut Ioannis textum nō uiderit, ut nesciuerit Cepham Petrū latino uocabulo debere interpretari? Sed quum idipsum pro capite græco uocabulo posse accipi uiderit, idcirco eam significationem (dimissa alia) uisum est illi accipere, ut tam græca, quam syra lingua unum & idem attestari optime uideretur. Quod de Symone Bariona .i. Ioannis filio euangelica profert hystoria.

NON ab re denique Psalmistæ sententiam illam. xcviii. psal. de/

ſcriptam adduxit optimus Anacletus, qua Moſes, & Aaron dicitur in ſacerdotibus eius, Samuel inter eos, qui nomen Domini inuocant. Non quidem ut duos uelit oſtendere ſacerdotes eſſe ſummos, ſed unum, cui tanquam principi erat totius adminiſtrationis demandatum imperium. Hic Moſes erat, Aaron .n. illi iuriſdictione habebatur inferior. Binos autem attulit Anacletus, ut non ex æquo poteſtatem Apoſtolis traditam fuiſſe intelligamus. Primi autem uocati ſunt ambo, quoniam conſecrationis munere pares erant, licet adminiſtratione diſpares haberentur. Valet igitur Prophetæ ſententia, & ad propoſitum ſatis quidem adducitur, non ut inde duos fuiſſe ſummos ſacerdotes, aut in Eccleſia maximos pontifices crederemus. Sed ut iter Epiſcopos authoritatis diuerſitatem, ita conſpiciamus, queadmodum apud ueteris legis obſeruatores eſſe pernoſcebatur. Quod uero noſter miretur Lutherius ex illis prophetæ uerbis eos primos Anacletum accipere, gratis certe miratur. Nam ſi Samuel (ut ſubditur) inter inuocantes nomen Domini collocatur, eos ſacerdotes eſſe apertum eſt. Primos uero inde facile agnoſcimus, ꝙ ſemper Moſes cum adminiſtrationis ſumma uota, Aaron autem hoſtias pro populo Domino offrebat. ut. xxxyi. diſt. cap. ſi quis uult. & .lxxxyiij. diſt. cap. decreuit. habetur, non immerito item ex pſalmi decantatione primi inter ſacerdotes accipiuntur utriq;. ꝙ uolens Propheta domini gloriam prædicare, qui ſuper Cherubin. i. ſuper uniuerſas angelorum acies conſtitutus ab omnibus populis colitur, ueneratur, extollitur, ſacerdotes eos primos intelligit, ut à maximis uſq; ad minimos (nullo excepto) connumerentur omnes, qui illius nomini, poteſtati, & gloriæ ſubyciuntur.

QVOD uero Apoſtolus Paulus ad hebræos Chriſtum, nõ Romanum Epiſcopum, per ſummum legis ueteris ſacerdotem fuiſſe ſignificatum aſſeruit, non eſt, quin idipſum de illius in terris uicario, poſtq̃ ille in cœlum aſſumptus eſt, optime queat intelligi. Immo rationi conſentaneum extitit, ut ſi Chriſtus terram inhabitans ſummus ſacerdos fuerit, qui illi in principatu pro regimine, & adminiſtratione ſuccederet, & ipſe ſacerdotij ſummam fuerit aſſecutus. Quid plane ſemel ſummum haberi ſacerdotem ab hominibus eſſet, niſi foret apud eos eadem dignitas, eadem adminiſtratio,

administratio, eadem authoritas qua fieri potuit, quocunq; tempore permansura?

QVOD Vero & peracute quidem, sed in transitu quodam à Lutherio inuoluitur, & obiectatur uetus testamentum figuram noui existere, atq; ideo nouum similiter diuini alicuius mysterij non esse figuram, nihil est. Nō enim ex hoc, q Petrum instar seruatoris caput asserimus, illum pptcrea figuramus. Nā figura est diuinæ cuiusdam rei futuræ per humanam significatio. Q̃d uero præteritum est, etiam si diuinum extiterit, eius commemoratio figura esse non dicitur. Quippe quotiescunq; uerbis, moribus sacrificiys, authoritate, pietate, officio dominum imitamur, non est nobis earum rerum figuram sed commemorationem efficere. Vt ipse idem planè in cœna cum discipulis edens, & bibens edocuit, inquiens. Hæc quotiescunq; feceritis facite in meam commemorationem. Erubescat ergo Lutherius eos appellare porcos, qui diuinas lectiones in hunc modum interpretantur, quum ipse porcorum omnium (ut ita dicam) porcissimus, impudentissimusq; non uereatur tanq̃ uipera tabidis suis, ac lætiferis uenenis temerare illas, inficere, contaminare.

QVO PACTO DICTVM ILLVD PAVLI A Canonistis acceptum. Translato sacerdotio necesse est legem transferri, intelligi debeat. Cap. XX.

t Axatis sanctorum patrum de Pontificio principatu sententiys, quæ decretorum nomine appellantur, ad nonnullas decretales transit Lutherius infringēdas, ut omnino aduersus Canonum professores uoti compos effectus uictoriæ palmam reportet. Et primo decretalem illam de consti. capi. translato. Conatur euertere, in hunc modum.

HABET Paulus ad hebræos cap. vii. Temporale sacerdotium legis finitum, & abrogatum est sacerdotibus sacerdotio Christi æterno, ut quæ legis fuerant, non essent amplius seruaturi. Quæ uerba à Canonistis ita usurpari uidentur, ut translato sacerdotio Mosis in Christum, & Christi seruatoris in Petrum lex etiam & authoritas condendi legem translata fuisse intelligatur.

ADVERSVS huiusmodi interpretationem bonus iste Lutherius insurgit. Nam inquit impium est dicere, ut trāslato chri

sti sacerdotio in Petrum lex Christi una cum sacerdotio abrogata sit, atq; finita, quum usq; ad saeculi consumationem suo iure sit duratura.

ITEM non sic à Christo in Petrum translatum est sacerdotium, ut caeteri Apostoli Layci dicerentur, aut à Petro sacris constituti essent, quod nullibi apparuit.

MEMINERIT Calumniator iste recte à Pontifice, & expositoribus ea uerba Pauli accepta fuisse. Volens enim de his (quae talem inuicem haberent connexionem, ut quum de uno, Constitutio fit, de alio similiter facta esse intelligatur) facere mentionem, de sacerdotio, & lege commemorat. Vt quotiescunq; translatum est unum, aliud, quod illi connexum est translatum esse percipiatur. Atq; in hunc modum, quum Christi sacerdotium in Petrum, tanquam in successorem transierit, Lex etiam, et authoritas legis condendae in eundem transiuisse conspicitur. Non quod abrogatum ita, finitumq; sit unà cum lege Christi sacerdotium, ut noua lex, nouumq; sacerdotium illud sit, quod Petro concessum est. Sicut de nouo Christi sacerdotio post Mosem uerba Pauli sonant.

NANQVE EX illis non eandem utriusq; à Christo in Petrũ translationem cuipiam licet accipere. Verum ut similitudine quadam uelut Christus nouae legis post nouum sacerdotium habitum, author extitit, ita etiam Petrum eiusdem legis, & sacerdotij successorem fuisse dicimus. Cui etiam aliquid in positiuis condendae legis sit authoritatis iniunctum.

NEQVE ITEM eo modo Christi sacerdotium in Petrum trãslatũ dicunt interpraetes, quo caeteri Apostoli dicantur de Laicorum numero extitisse, aut à Petro sacerdotij insignia suscepisse. Quum iam supra satis patere potuerit, quomodo sacerdotij iurisdictio in Petro principatum obtinuit. Quamuis sacramentum ex aequo fuerit omnibus à domino distributum.

CONGRVAM ESSE CONSVETVDINEM QVA pro fidelitate Apostolicae Sedi Seruanda iusiurandum ab Episcopis singilatim exigitur. Cap. XXII.

Ecretalem aliam iste uir nescio quo proposito lacerat.

d. Quum enim de potestate summi Pontificis, quaestio sit,

transit ad iusiurandi increpationem, quod in pallij acceptione præstat. Sed (utcumq; sit) uideamus quantum militent hac quoq; in re huiusce hominis uerba.

DVM ENIM Archiepiscopus Panormitanus miratur cap. significasti de electio. in pallij traditione iuberi à Pontifice iusiurandum pro fidelitate Ecclesiæ Romanæ seruanda requiri, eo quòd neq; Dominus in Euangelio illud, ut fiat, permiserit Mathei cap. 5. neq; apud ullum unquam Concilium id statutum inuentum sit, Respondet ea decretali Pontifex Pascalis, inquiens, in primis à Domino Ioannis ultimo, dum Petro pascendas oues commiserat, sub conditione si ipsum diligeret, ter inquirente, illud officium, & authoritatem fuisse concessam. Atq; ideo non esse mirandum, Si pro pallij susceptione fidelitatis iuramentum exquiritur. Quantum uero ad Euangelium pertinet, inquit, postquàm Dominus iuramentũ prohibuit, subdit. quod amplius est à malo est, idest si amplius necesse sit iurare, a malo, idest propter euitandum malum iurandum est. Quod uero de conciliorum statutis adducitur, non obstare asseuerat, quoniam Romano Pontifici concilia non habent legem imponere, quum suum omne robur ab eo accipiant, neq; alterius authoritate ualeãt conuocari.

ADVERSVS PRimam decretalis partem Lutherius in hunc modum armatur. Si exemplum Christi placet, & ualet, dum dixit Petro si me diligis pasce oues meas, Cur eo in pallij traditione (sublato iuramento) non uteris? Si non placet cur ipsum adducis? Putas ne magis iuramenti coactione, quàm amore, & charitate exacta ab hominibus fidelitatem seruari? Item oues Christi non coguntur Christo iurare, Cur tibi illas iureiurando deuincis, quum non magis sint tuæ, quàm Christi? Immo longe uerius Christi sunt, quàm tuæ. Item coguntur iurare episcopi, quum ipse episcopus sis, cui nam iurabis? Item si ea diligendi conditiõe Christus Pontificem summum Petrum instituit, quum nunquàm in posterum in electione Romanorum Pontificum seruata fuerit, nullum ab eo pastorem summum habitum dicere mus. Quemadmodum ais tu Archiepiscopum, aut episcopũ sine iuramento præstito quempiam esse non posse.

PLACET (diceret Pascalis Pontifex si superuiueret) mihi seruatoris exemplum. Sed eo non utor, quoniam ob maiorem

hominum iniquitatem, & deteriorem factam fidelium conditionem iuramentum magis deuinciat, quàm ea diligendi exacta conditio, atq; ideo potius illud exigitur. Neq; propterea postposita intelligitur diligendi, et pascendi conditio. Nanq; illa supponitur, quæ si etiam explicatur, non ligaret eo modo, quo ligat uinculum iuratæ fidelitatis. Neq; coacta illa fidelitatis obseruádæ promissio, sed sponte facta præsumitur. Quod etiam si coacte, et per uiolentiam præstaretur, pronum magis ad recedendum ab Ecclesiæ consortio magis deuinciret, quàm si sola amandi, aut pascendi oues conditio exigeretur. Neq; sanctior, aut melior est iuramenti conditio, quàm amoris, nisi per accidens. Qua scilicet ob facilitatem credendi ab unitate Ecclesiæ, quæ inter fideles inoleuisse conspecta est, magis eos obligare uidetur. Adde quando quis in episcopum assumitur, non ne absq; iureiurando obligatus est Romano Pontifici tanquàm superiori, & Ecclesiæ seruare fidelitatem? Est. dices, Libere ne, si seruat illam seruari dicitur, an coacte? Libere dices. Si est obligatus ipso iure, quomodo libere? Dices eam libertatem iuri, & rationi obliganti esse conformem. Ita etiam iuramentum libertatem non auferre protinus dicam, quoniam qui iurat, non per uim iurare præsumitur. Sed iure ipso, & duce ratione, cui uult esse conformis. Eadem igitur est utrobiq; libertas.

CAVSA ITAq; in episcopis, & Archiepiscopis satis patere potest, & quomodo iuramentum libertatem non aufert, quemadmodum nec obligatio iuris, licet magis deuinciat. Pontifex autem summus iurare fidelitatem non cogitur, quoniam ipse summus est, nec superiorem habet in terris. Sat enim illi esse uidetur Christo ipso iure obligatum esse, ut ab eius fide, & pietate non deuiet. Tot planè uinculis princeps, quot subditi, ligari non debet, cùm ipse supra leges sit, & alios ligare potest ad unum ex rationabili causa, quod ipse obseruare non cogitur. Neq; onus quidem huiuscemodi iurandæ fidelitatis est insuportabile, ueluti asseueratur. Quod ipse digito mouere non curat, Immo nullius molestiæ est apud eum, qui recto rationis dictamine cuncta percurrit. Mgna sanè, et intolerabilis res ea est, quæ corpus, aut animum labore, tristitia, formidine, aut alio quouis affectu disturbat. Iurare id, quod paratus es sponte tua præstare, nõ intolera:

bile est, sed placidum, sed gratum, sed iucundum.

NON COGVNTur oues Christi iurare Christo, cuius uere sunt oues, Quoniam qui eius Vicario iurat, illi iurare dicitur, iuramentumq; Pontifici factum pro fidelitate seruanda respectu Christi, Ecclesiæ, sanctæq; religionis factum esse dignoscitur.

EA VERO diligēdi conditio, quam Christus petro exposuit, anteq̄ illi executoriam potestatem concederet, semel tantum necessaria fuit, non ut semper quando quis in summum Pontificem crearetur, eaipsa explicari deberet, sed ut tacite intellecta supponeretur ab eo, qui Christianæ Reip. habenas recte (ut decet) moderari uoluerit. Cui quidem diligendi conditioni non solū communi quadam obligatione, qua homo, qua Christianus, sed etiam qua ouium Pastor, & Pontifex obnoxium se esse intelligeret. Sine cuius præcepti obseruatione neq; bonus pastor esset neq; merito appellari ualeret. Non est ea dilectio, in qua absoluta Pontificis potestas, aut usus potestatis fundetur, & maneat. Sed sine qua recta, debitaq; executio ab eo fieri nequit. Quemadmodum Episcopus, & Archiepiscopus electi sine iuramento fidelitatis debitam iurisdictionem exercere nō possunt. Iurant hi, quoniā superiorem habent (ut paulo ante referebamus) qui maiori, quo queat uinculo eos sibi deuinciat. Atq; ideo ipse Pontifex summus Petrus quum Christum superiorem haberet in terris pro se, & successoribus qui Christi præsentia carituri erant, id triplicatæ erga illum dilectionis testimonium attulit, ut ipsi idem sic se haberent in posterum pro iusta Reip. gubernatione, & digni tanto munere efficerentur.

QVVM Deinde exigendi iuramenti ratio à Pascali Pontifice adducitur, eam ridet Lutherius. Si enim cordium scrutator Dominus conditionem dilectionis apposuit in tradendo suæ Reipublicæ imperio, quanto magis ipse Pōtifex, qui cordis penetralia non intuetur, consimilem iuramento medio debet apponere. Contra (Martinus inquit). Christus in hoc exemplum prebuit omnibus iurandi. Ergo sicut ille ipse, neq; alio modo conditionem illam deberemus exprimere.

ITEM ET nos Romani Pontificis animum ignoramus, Cur itaq; Christi nobis illam conditionem ipse non iurat?

SI INSVPER conscientiarum ignoratio causa est, Cur iu-

ramentum exigitur, Cur non cogitur item iurare, quis se recte iurasse, quia postquàm iurauit, nescitur an puro corde iurauerit. Quod si faciet, ita de secundo dicendum est, quemadmodum ad infinita iuramenta fiet accessio.

RVRSVS CON scientiæ ignoratio deberet efficere potius, ut iuramenta omitterentur, ne forte iurans ad periurium cogeretur.

QVVM ETIAM de quolibet bene præsumendum sit, nisi euidenter oppositum conspiciatur, semper bona cuiusq; conscientia credenda est. Atq; ideo iuramentum exigi ob eam causam, uut præstari non debet.

SI DENIQVE per iuramentum conscientia hominis non expatescit, Cur toto uitæ tempore non fit, ut iuret, qui toto eodem tempore iuramenti exigendi causam prebet. Hæc Lutherij nostri inexcogitata ab alijs Sophismata, & perniciosa uenena.

DILVITVR. PRimum, quoniam non opus est in omnibus conditionem Christi appositam imitari. Sed sat est, ut modo aliquo, exemplum ab eo datum accipiamus. Dictum sanè satis prius esse uidetur, qua ratione iuramentum, quod diligendi conditionem etiam claudit, apponitur, ut scilicet maior obligatio fiat. Quia non constat de mente, & animo illius, qui in episcopatum assumitur.

AD SECVNDVM quamuis nobis Romani Ponti. non pateat animus, eo tamen modo obligari nō debet, quoniam Princeps sit, & nullum in terris superiorem obtineat.

AD .III. IVRA menti iuramentum dari non potest. Quoniam quum quis iurauerit, recto, sinceroq; animo iurasse præsumitur.

AD .IIII. MINVS malum est, ut quis periurij periculo exponatur, q̄ si non iuret, & infidelitatis periculum subeat, à qua medio iuramento se debere abstinere præsumitur.

AD .V. LICET de qualibet conscientia bene sentiendum sit, nisi contrarium doceatur, Tamen additio iuramenti maiorem præsumptionem, & fidem seruandæ fidelitatis aggenerat. Nāq; simplex illa præsumptio non satis esse uidetur.

AD .VI. TOTO tempore quis iurare non cogitur. Quoniā

primo præstito iuramento (& si conscientia non expatescit) eo tamen uinculo melior facta præsumitur. Non enim ratio cur iuramentum ab episcopo exigitur eo modo est conscientiæ hominum ignoratio, ut per iusiurandum credamus conscientiæ habere cognitionem, Sed ut ipsa uinciatur magis, & in statuto fidelitatis proposito hæretitus maneat. Quod noster non olfecit Lutherius ad malignam semper interpretationem intentus.

QVOMODO LEX EVANGELICA IVRARE prohibeat, & permittat, neq; obstare Pontifici, id a nullo esse Concilio declaratum, quoniam illo superior est, & præsertim sine eius authoritate conuocari non possit. Cap. XXIII.

Aliã decretalis partẽ ĩfringendam emulus iste noster accedit, ut totã prsus exanimet. Illud. n. Euãgelij dictũ a Mathei ca. y. Q. d amplius est, à malo est (iqt) phibitionem iuramenti significat. Quod tamen in iurandi licentia mali euitandi causa decretalis usurpat. Meminerit iste homo quotiescunq; ad bonum intellectum trahi scriptura potest, ex rationabili causa, non esse absurdum eo modo illam interpretari. Quocirca licet textus ille Euãgelicus uideatur per ea uerba (quod amplius est, à malo est) iuramenti probibitionem significare. Quum tamen iurare quandoq; & ex rationabili causa liceat, Cur est, & in propositum, quando, scilicet malum euitandum sit, ut exigatur, adduci non possit? Quis deinde mihi inde firmam, atq; indubiam faciet fidem, ea uerba ad probibitionem tantum iuramenti fuisse prolata? Si dixeris communis omnium interpretatio, falsum est. Nam et interlinearis glosa, & Nicolaus interpres modo nostro uerba illa exposuit. At fit ita, ut communis interpretatio oppositum sentiat (quod non est) illa non sufficit. Si dixeris Textus ipse, non uideo. Tua ergo erit sententia magne Lutheri, Cui maxima, & præsertim hac in re est adhibenda fides. Textus habet, nolite iurare, sed inter uos semper Sermo habeatur ille, Est, & non, quod amplius est à malo est, prohibetur hic (fateor) facilitas. Sed ex toto non tollitur iurandi potestas, quando alicuius rei coram iudice in testimonium ueritatis est facienda fides, & tunc iustissime exigitur, & præstatur, nonne? Negare non poteris. Quando igitur

& in maiorem Christianæ Reipublicæ perniciem uergit hic ab apostolica sede recessus, q̄ istius, aut illius præcepti omissio. Inde *sanè rerum omnium confusio, & perturbatio plurima oriri solet,* Hinc *uero priuati hominis iactura, labes, corruptio, quæ si forte usq; adeo inualeat, ut* Rempublicam *ipsam quādoq; inficiat, id utiq; longe serius, ac difficilius fit, q̄ si à capite membra recesserint.*

NECSSSITAS *igitur, qua pro obedientia* Romanæ *sedis iuramentum exigitur, est etiā p fide Christi, & eius* Imperio. Nanq; *id per illius ministrum exigitur.* Qui *tanquā uerus eius internuncius, ipsius eiusdem speciem, ac uicem gerit in terris.* In *cuius quidem uoluntate si qui sint unum, ipsi idem procul dubio sunt unum in Christo, ut &* Cyprianus, & Ioānis *ore. xvij.ca. ipse Christus intelligit, rogat, & sentit.* Quid *amplius nugaris* Lutheri.

QVVM *deniq; non obstare, q̄ concilium nullum unq̄ statuerit huiusmodi iuramentum in decretali subiungitur (quoniam scilicet* Romanæ *sedi non habet legem imponere, quin potius ab ea omnem suā authoritatem assequitur) a* Lutherio *increpatur.* Nanq; Nicænum *à* Romano Pontifice *conuocatum non fuit.* Verum *à constantino.* Quæ *item per* Augustinum *olim, et* Cyprianum *in* Africa *conuocata sunt omnia, an à* Romanæ *sedis authoritate emanauerint, nec ne* Martinus *diligēter inqrit.*

QVI *si uelit oculo ueritatis aspicere, inueniet omne œcumenicū, prout* Nicænum, *fuit concilium,* Romani Pontificis *authoritate uocatum.* Et *si enim silnester nicæno (ubi aderat* Constantinus *imperator) nequaq̄ interfuit, tamen non sine illius consensu, et authoritate illud indictū esse crediderim.* De *his uero concilijs, quæ non œcumenica. i. generalia fuerint, prout ea, quæ in* Africa *sunt celebrata, id consequenter dicendum est, ut absq; summi* Pontificis *noua indictione cōuocari potuerint.* Sin *uero nōnulla œcumenica eiusmodi adduxeris, illa ipsa dicemus uera concilia esse non potuisse, nisi forsan ex negligentia* Romanæ *sedis conuocationis authoritas ad inferiores esset iure optimo deuoluta.* Quod *uel unius exemplo (ut alia omittamus)* Theodorici Regis *tpē* Romæ *conuocati concilij licet accipere.* Vbi *postquā* Simachus *de hæresi imputatus adesset, cōgregati à* Theodorico *patres dixerunt unanimes prius id ab eo, q accusaretur, Si-*

macho (q ad eius id spectaret officiũ) conuocari debere. Atq; id ille ipse authoritate propria consentiente Rege concilium conuocauit, & absolutus est. ut habetur dist. xvij. cap. Concilia. Idipsum cap. regula. cap. synodum. & cap. nec licuit. eadem dist. Marcellus pontifex Maxentio episcopo, Iulius primus orientis episcopis, Sanctissimus Dei uir Damasus, Pelagius, Gregorius, alijq; Pontifices astipulati sunt. Quibus omnibus si uelit obesse Lutherius, neq; Regum aut Imperatorũ authoritas, neq; hominum sanctitas, neq; diutissime seruata consuetudo apud eũ locum habebit, qui suo arbitrio per sacras institutiones infrenis quocunq; uoluerit, debachatur.

QVID Vero tua authoritate Lutheri, qui homuncio quidam es, inimo nec homuncionis nomen mereris, pro Romano Pontifice, quod iusta, & rationabili causa factum est, sola consuetudine legitime obseruandum adducis? Non ne consuetudinem seruandam accepisti unquam illam ipsam esse, quæ in ratione fundatur? quæ uero (cui initītur) rationabilem causam non habet, non obseruari debere? Id utriusq; iuris periti professores, ac interpretes passim exclamant, id sentiunt, & profitentur unanimes. Cur igitur dimissa ratione uoluisses Paschalem huiusce decretalis institutionis authorem soli consuetudini locum dedisse. O pulchram, & expectatam responsionem. Quæ si ita facile ab alijs, ut à Lutherio, usurparetur, non esset impendio arduum uno, et minutulo quidem uerbo, omnes ambages, omnia inuolucra, omnes quæstiones obseruandarum legum dissoluere. Hoc est, quod ex suis ipse dicterijs inuictoriæ signum reportat, Eat, gaudeat, quoniam (si Deo placet) de Paschali Põtifice & alijs magna cum laude triumphauit.

LVTHERIANORVM MORSVVM IN PONTIficiam dignitatem, in Lateranense proxime celebratum concilium reiectio, & q̃ legitime fuerit eo concilio de immortalitate animæ à patribus promulgatum. Cap. XXIIII.

Cingit se deinde Lutherius ad afferendas in medium
a rationes, quibus Monarchiam põtificiam prorsus euertat. Non enim satis sibiipsi, & alijs huiusce familiæ ui-

tis scripsisse videtur sanctorum patrum decreta, & Romanorum Pontificum sanctiones suo arbitrio (ut putat) funditus eneruasse, nisi noua in eorum sententias machinamenta confingeret. Sed prius se luit à crimine, qđ à quadringentis solum annis citra, decreta, quibus Romanæ Ecclesiæ principatus probatur, nata esse meminerit, inquiens non ita, ut asseruit, ad unguem debere intelligi, sed pro origine incrementum, ac eam autoritatem insinuasse, qua ille ipse principatus creuit, & toti terrarum orbi leges à uarijs Pontificibus, quæ prius dispersæ fuerant, in unum collectas legendas, ac obseruandas indixit. Quibus Ecclesiæ facies deformata est, & omnia in ambitionem, luxum, & auaritiam non tendere, sed ruere uisa sunt.

PVLCHRA quidem interpretatio, & qua se à falsi crimine optime reus tuetur. Erubescat sordidus tam temere in superiorum suorum constitutiones, leges, mores & uitam inuehere. Quisnam ipse, aut qualis est, qui ambientibus detrahit, qui Pontifices, Romanam curiam, & gradatim omnes in ea corrigit ordines, taxat, reprehendit. Vnus nullius authoritatis uir, qui ouinam pellem indutus intrinsecus rapacis lupi fomitem alit, qui suis morsibus, uirulentisq; iaculis omnia lacerat, pungit, exanimat, qui tam temere eo usq; impudentissimis uerbis progressus est, ut ex sacrarum institutionum studio, & obseruatione, dimisso Euangelio asserat in concilio nouissimo necesse fuisse statuere credendum esse hominis animam immortalem, inquiens. Quid putas hoc nobis indicare decretum? Quasi uelit dicere insolentissimus hominum, plus Romanam Ecclesiam decretorum statuta, quàm Euangelia facere, ut non satis ex Euangelijs passim haberi animam immortalem Romani professores existiment, nisi ex suis constitutionibus idipsum palàm facerent omnibus, uel euangelia ipsa non legerint, non intellexerint, aut pro neglectis habuerint. Proh scelus euangelia ergo legibus comprobare, est ipsa negligere? Vnde id accipis. Vide cogitas. Vnde tam lato, & effreni ore discurris. Certe nimium audes. Vereor ne te supra hominem credas, & ueluti Angelum de cœlo, quæ sacrosancta Romana sedes, & lateranense in spiritu sancto congregatum concilium diuinitus promulgauit, castigaturum uenisse.

NON ne in iurium decisionibus à principio semper uisum est ob/seruari, quæ ad Christianam pietatem attinent, typo quodam & breuissimo compendio commemorari? Et si qd eo tpe, quo in unum congestæ sunt eiusmodi sanctiones, quicq̃ erroneum, aut su spectum, quod credi posset, occurreret, circa illius detestationem insisti? Quemadmodum tempore Clementis quinti apud Vien/nam in generali concilio animam hominis per se, & intrinsecus humani corporis formam esse declaratum est, quoniam multi illi us tempestatis homines, id in dubium reuocauerit, quod à Ploti no Philosopho in academica familia post Platonem facile princi pe eo libro, qui inscribitur, quid animal, quid homo, & alijs ac/ceptum est. Quod an Platonis, quem maxime imitari studet, sit, necne, apud me in dubium reuocatur. Quarto.n.de repu.libro, unam tantum in homine animam instituisse uidetur, quæ nõ ni/si rationalis est, quum homo procul dubio rationis sit particeps, quamuis duplicem in timæo illam fuisse meminerit.

QVOD quidem sanctissimum institutum imitatus Bonifacius octauus in generali concilio apud lugdunum de æterna & à pa tre, & à filio, tanq̃ ab uno & eodem principio sancti spiritus pro cessione (quod nunq̃ alias factitatum legitur) uoluit facere men/tionem. Tunc enim id scrupuli mortalium mentes exagitabat, quod ut enodaretur, Sacrosancta constitutio illa inuulgata est, ut omni ex parte quantum fieri potuit, purus ille candor, & sin/ceritas fidei ab omni sorde seruaretur immunis.

IDIPSVM Gregorius nonus egit, dum errorem Abbatis Io achim (qui ubi quaternarij cuiusdam numeri in diuinis Petro Lombardo sententiarum magistro errorem impinxerat, tres per sonas collectitio quodam numero unum esse arbitrabatur, sacro approbante concilio eliminauit. Idq; in principio suarum consti tutionum apposuit. Quippe quum pontificij iuris intentio sit mo res hominũ iuxta catholicam pietatẽ ad superna dirigere, neq; sanè id fieri queat absq; rerum diuinarum eruditione, unde om/nis recte uiuendi modus, tanq̃ à principio pẽdet, de his primũ, quæ mentem illuminant, & gressus nostros in beatitudinis uiam deducunt, agere operæpretium est.

QVID ergo mirum si in nouissimo lateranensi Concilio de aïæ immortalitate constitutio facta sit, quũ apud Clementem quintum

solum eam humani corporis intrinsecam formam esse legatur, idq; non minus in dubium uerti contingeret, ꝙ philosophantiū quidam cum intraneo corporis ab anima implemento ipsam illi eidem subiectam, atq; mortalem instituant. Non id prouenit *ex euangelicæ lectionis neglectu, sed studio, obseruātia pietate. Quod enim illa simplici quadam hinc inde sparsa enarratione complectitur, hæc in unum collecta exponit, explicat, palamq; ab omnibus obseruandum instituit. Credis ne solos pontificij iurisperitos* Romæ *apud* Lateranum *celebrato concilio interfuisse, qui nunquam sacros uiderint codices, qui diuinæ omnino sapientiæ essent expertes? Qui quantum momenti immortalitas animorum extiterit, minime cogitarent? Si* Theologus *es, credas, etiam alibi posse* Theologos *reperiri. An bene* Paulū *apostolum imitaris, quem quotidie legis? Hic sanè .i. ad* Corinthios *.cap.xv. scribens bonos mores, inquit, corrumpunt colloquia mala, & qui uitam sibi undequaq; integerrimam pollicentur, dum alios carpunt, modestis satis, & temperatis uti debent sermonibus, ne quum alijs legem, ac uitæ sanctimoniam uelint indicere, ipsimet proculdubio reprobi efficiantur. An nescis modū quēdam in castigationis officio esse, quem si quis præterire non timeat, facile temeritatis, & petulantiæ crimen incurrit.* Non est *uitio uitium expungendum ueluti ueneno uenenum, sed optimo ac salutari (quantum fieri potest) uirtutis medicamine abijciendum.* Parce *lector, si ultra id, quod dicere instituerant, prouehor.* Nam *peracutus id Lutherij gladius efficit, quo sanctissimū de animæ immortalitate statutum percutere uidebatur.*

X DIVI HIERONYMI AD EVAGRIVM *Epistola, ac Pauli ad Titum, & ad Philippenses sententia quomodo Episcopus sit mero Sacerdote superior. Cui concors ē Dionysius, Augustinus, Euangelica interpretatio, Christi exemplū. Quo etiam pacto Lutherius sibi ipsi contrarius sit, et hæreticus conspiciatur.* Cap. XXV.

I Ncipit tandem post eam digressionē Lutherius Hieronymi in epistola ad Euagrium afferre sententiam. Vbi aduersus quosdam, Diaconis presbyteros ex eo præstare commemorat, ꝙ p̄sbyteri ueri episcopi sunt nulla facta apud

primitiuam ecclesiam inter eos distinctione. Idipsum in exposi/tione epistolæ Pauli ad Titum asseuerat, & eiusdem Pauli ad Philippenses sententiam citat. Qua dicitur, Paulus, & Timo/theus serui Iesu Christi omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum Episcopis & Diaconis gratia uobis & pax. Quibus quidem in locis tam aperte locutus est, ut profecto mi/rum sit, si alterius sententiæ fuisse credat. Affert etiam Petrum, qui se in epistola alijs compræsbyterum uocat, Et Ioannem, qui se item præsbyterum appellat, dum Caio charissimo, & electæ dominæ cum filijs scribit. In apostolorum gestis eundem Pau/lum ad unius ecclesiæ sacerdotes Episcopos uocatos alloquentem adducit, quibus uniuersi gregi, in quo sanctus spiritus posuit epi/scopos, ut uocarent indixerat. Demum anteq̃ in Dei ecclesia dis/sensionum plantaria exorirentur, communi quadam omnium gubernatione omnia decerni consueuisse dicebat Hieronymus. At orta fidelium seditione, quum alius Pauli, alius Petri, alius unius, alius alterius se esse diceret, à quo baptismatis sacramen/tum susceperat, ad unum ita omnem sollicitudinem fuisse dela/tam, ut Præsbyteris alijs præponeretur. Ac per hoc sicuti ipsi idẽ præsbyteri consuetudine Ecclesiæ uni eis præposito sciunt se esse subiectos, ita etiam episcopi (inquit) nouerint, se magis consuetu dine, q̃ dispositionis dominicæ ueritate præsbyteris esse maiores. Id in decretis. xciij. cap. legimus. & xcy. cap. olim dist. legitur. Id ab omnibus approbatur, cur ergo ait Lutherius, meus error est non alium re uera presbyterum, & alium episcopum dicere. Quum potius Hieronymi error ille dici promereatur, qui tam asseueranter, & toties idipsum affirmare uidetur. Quare si pres/byter episcopo æqualis sit, quanto magis episcopus episcopo non erit ipso iure superior. Quo pacto igitur Petrus & Romanus ipse Pontifex ita alijs omnibus eminet, ut diuinitus tanq̃ Prin/ceps Christianæ reipub. habenas moderandas susceperit.

VERE (Fateor) hanc non fuisse huius sancti doctoris sententi/am, ut uerba sonant, difficile est profiteri. Cuius etiam apud me, & apud alium quenq; tanta esse debet authoritas ut nisi Dio/nysium Ariopagitam Pauli discipulum (qui ab incunabulis, ut ita dicam, Ecclesiæ floruit) aliter sentientem inspicerem, & Hie/ronymũ ita sensisse (ut passim fere ab omnibus creditur) & me ab eo nõ dissentire ingenue profiterer. At quum is eo libro, q. de

Ecclesiastica Hierarchia cap.y.inscribitur tres in sacris ecclesiæ functionibus ordinum gradus, episcopatus.s.sacerdotii, & Diaconatus enumeret (quorum quidem muneris sit purgare, illuminare, perficere, purgari, illuminari, & pfici) in aliam prorsus sententiam ire coactus sum, & aliter q̃ sonare prima facie uidentur, uerba Hieronymi interpretari. Non enim credendũ est tantos in christiana familia uiros in tanti momenti re inuicem dissensisse.

A D D E, quid est, φ dum Diuus ipse (cui sanè multum afficior, debeoq;) Hieronymus eadem Epistola ad Euagrium & .xciij. dist. in decretis apponitur, inquit. Quid enim potest excepta ordinatione episcopus, quod agere nequeat praesbyter? Hæc ordinationis exceptio an tanti sit, ut alium episcopum à præsbytero efficiat, necne, quæso respondeat, qui contrarium sentit. Si non alium, quomodo ergo sunt officio dispares? Cur etiam præsbyter ordinare non potest? Quippe uelut authoritate, & officio sacri instituti sunt ordines, ita etiam inuicem distingũtur, ut si unus, quod alius nequeat, operetur, undecunq; non sit illi consimilis. Alioqui ita sacræ omnes actiones confusæ essent, & munera, ut unus tantum in cunctis ordo esse facile diceretur. Quemadmodum etiam præsbyter ordinare ualeret. Si uero hæc ordinationis authoritas tanta sit, ut alium episcopum, & alium sacerdotem instituat. Aut ergo episcopus præsbytero est inferior, aut æqualis. inferior esse nõ potest, æqualis etiam minime, quum plus possit, q̃ ualeat pſbyter. Erit ergo propria authoritate superior. Si consuetudine solum respondeas episcopum ordinare, quod nequeat præsbyter, Ordinis collationem diuino iure institutam nõ esse dicetur. Quod in catholica pietate fateri absurdum est. Ipse enim Dñs in cœna dum panis, & uini sacrificium magnũ illud instituit, suisq; discipulis id quotiescunq; facerent, in sui cõmemorationem facere indixit, eos sacerdotij munere donauisse, aut donatos significauisse cõpertum est. Si ẽt consuetudine sola ordo legitime cõferatur, non erit qdem incongruũ laicum simplicem, qui sacris nullis fuerit institutus, posse ordinem unicuiq; cõferre, quod dicere nefas est, & ab omni pietate penitus alienum. Consuetudo enim uelut solam hominũ ex usu institutionem significat, ita etiam nihil aliud habet, unde suum ipsa robur accipiat. Quum igitur sacerdotalis ordinis sit collator eps, à quo quis

dem munere sit ipse sacerdos simplex exclusus, necesse est, ut dicamus dignitate, potestate, authoritate episcopum præsbytero eē maiorem.

S I VERO *Quod mihi in auribus personare sentio, diceretur, dispar est omnino episcopus sacerdoti. Sed i eum iurisdictionem tanq̃ in subditum exercere non potest (quod etiam* Hieronymus *asserere uisus est, dum dicit communi quodam omnium cōsilio solere prius q̃ extirpandorum scismatum oblata esset occasio, christianam familiam regi) obstare non potest. Quippe ordinis ipsa, & dignitatis disparitas tam bene cum iurisdictione cōiungitur, ut si quis alterum ab altero separare uoluerit, certe nō possit. Si etiā dignior, Si conferendi ordinis authoritate maior* Episcopus *esse dicatur (quod certe longe maius est, q̃ habere iurisdictionis officium) quomodo ipsa iurisdictione priuabitur?* Neq; *sanè uideo quo pacto præsbyter super episcopum ita queat institui, ut illi merito & iubeat, & præponatur, à quo tantum tamq; diuinum celebrandi sacrificij munus obtinuit. Quod tamen dari facile sequeretur si sola hominum consuetudine, nulla alterius habita ratione unus ex sacerdotibus alijs imperaret. Si igitur aliud est, quod attendi, ac respici merito debeat, id planè erit institutio ipsa diuina, ipsum episcopi sacramentum, authoritas, dignitas, atq; potestas.* A

Q V O D *item ea ratione suadendum est, qua* Christus *uiuorum & mortuorum pontifex appellatus, non qua* Deus, *sed qua humanis legibus detineretur, inquiri potest an suis (quos fouebat) discipulis erat iurisdictione par, uel potius impar?* Enimuero *inde ea quæstio satis oportune fieri potest, quod ex ipsis omnibus constituebatur* Ecclesia. *Quis uero in tantam animi uecordiā tendere ausus est, qui seruatorem nostrum (ut homo) cæteris discipulis iurisdictione parem esse uoluerit? Quum itaq; ipse nobis euangelicæ tubæ testimonio apud* Ioannem *cap. xiij. exemplū dederit, ut quemadmodum fecerit, nos etiam faciamus,* Reliquum *esse uidetur, ut post se in* Ecclesia *idem regimen eandem authoritatem, et potestatem apud unum aliquem esse uoluerit, qui sui ipsius uestigia imitaretur.*

R E C E N *seamus item (si placet) ipsius eiusdem* Hieronymi *uerba, quæ in* Pauli *ad* Titum *epistola posuit, ut clare quisq; quid uelit, intelligat.* Ait *enim quemadmodum præsbyteri sciunt ex*

consuetudine episcopis se esse subiectos, ita etiam episcopi noue/
rint ex consuetudine magis, q̃ dominicæ dispensationis ueritate se
presbyteris esse maiores, & in communi Ecclesiam regere, Mo/
sem imitantes. Qui quum haberet in potestate solus præesse po/
pulo Israel, septuaginta elegit, cum quibus populum iudicaret.
Vult igitur episcopos Mosem imitari Hieronymus, ut quemad
modum ipse licet authoritatem regendi populi Israel, solus à do
mino obtinuisset, & nihilominus septuaginta alios ꝑ eo exercen
do munere sibi in consortium adbibuisset, ita etiam episcopus,
quamuis dignior, & maior sit ipso iure presbyteris, sibi tamen in
commune collegium illos adbibeat, ut prophetam Mosem
imitetur.

CERTUM est si Mosis ad episcopum quadrari comparatio
debeat (ut opus est, eo ꝙ ipse idem in lege ueteri nouæ professio/
nis episcopum, & gubernatorem figurat) profecto sic allata
Hieronymi interpretatio accipienda est, ut eandem in Ecclesia
Pontifex authoritatem habuisse, eundemq; gubernationis mo/
dum in Christiana Republica institutum fuisse intelligamus,
quem in Israelitico populo habuerat Moses.

DICAMUS ITAQ; ex Hieronymi sententia duo quidem
haberi posse. Primum antiquitus inter presbyteri & episcopi no/
mina nullum fuisse discrimen. Ille enim, qui erat episcopus, pres
byter etiam appellabatur. Deinde non eam unius in uno princi
pe constitutam apparuisse totius Ecclesiæ gubernationem, quæ
ex scismatum, & dissensionum origine mox cunctis apparuit, eo
ꝙ honestius pro tempore, & maiori cum omnium æquabilitate
in communi omnia tractabantur, q̃ si solus quispiam in quacun
q; Ecclesia præpositus illam regere uoluisset. Ex consuetudine igi
tur potius episcopo subiectus factus est presbyter, q̃ dispensationis
domininicæ ueritate, idest ex consuetudine potius episcopi in pres
byterum iurisdictionis exercitium (quia illi præponeretur) appa/
ruit, q̃ ex dispensatione dominicæ ueritatis. Licet enim dominus
eam iurisdictionem Petro, & alijs consequenter Apostolis super
alios sacerdotes uisus fuerit tradidisse, quum tamen absolute illa
exercitata non sit, nisi postq̃ in Ecclesia Dei orta sunt scismata,
hinc est, ꝙ illius usus ante illud tempus minime apparuit, & cõ
muni omnium collegio omnia decernebantur. Dispensauit om/
nino Dominus & Petrum, & episcopos alios posse absoluta in

sacerdotes potestate, & imperio uti. Quod illis quidem tradiderat. Sed quum maioris honestatis, & aequabilitatis causa pro eo tempore, Communi omnium consortio quae agenda essent decernerentur, nec nominis inter eos distinctio haberetur, iurisdictionis unius super alios usus ex dispensatione illa non satis apparuit. Quod item diuitiarum, & honoris differentia solum episcopum à presbytero distingui faciat à Lutherio asseratur, id per accidens & ex consequenti, non per se, & principali proposito fieri intelligendum monemus. In hunc modum Hieronymus *exponendus est, quicquid dixerint alij, ut diuo Dionysio consors factus, pro tertio in hanc quoq; sententiam ueniens diuus* Augustinus *suscipiatur. Qui sanè homines tanquam tria fidei numina ab omnibus merito habendi sunt, summisq; honoribus celebrandi.* Hic *enim eo, qui de haeresibus inscriptus est, Libro ait, eam Arrij presbyteri haeresim extitisse, quum episcopatum, quem maxime ambiebat, assequi non potuisset, uolens quidem suasionibus suis ostendere inter episcopum, & simplicem sacerdotem, nullum esse discrimen. Si haeresis igitur haec est (ut* Augustino *fides adhibeatur). Quomodo* Hieronymo *tantum ab haeresi, quantum à* Brutis, *&* Longius *alieno illam uellemus imponere? Si ita senserit, ut prima uerborum eius facies ostendere uisa est, nulla, scilicet authoritatis differentia, sed sola consuetudine episcopum à presbytero dissentire.*

HVIVS ETIAM *sententiae fidem facit, quod post duodecim* Apostolorum *delectum numerum, ut* Matheus *habet.x.cap.* Lucas *in suo* Euangelio *inquit, & designauit* Dominus *alios septuaginta duos. Vbi ordinaria glosatoris interpretatio habet: Quemadmodum in duodecim* Apostolis *episcoporum forma tradita est, ita in septuaginta duobus discipulis aliorum sacerdotum institutio à* Domino *facta esse dignoscitur.*

HABES ITA q; *quid* Hieronymo, *quid* Paulo, *quid* Petro Ioanni, *Lucae allatis pro opposita sententia authoribus respondendum sit. Qui planè unanimes si ueritati consentiant, aliter quam eos interpretati sumus ab alio intelligi nequeunt, excepto* Lutherio *(si* Augustino, *quem ipse maxime profitetur, credendum sit) hac potissimum causa Arrianae familiae defensore.*

NON CESSAT *deinde noster iste* Lutherius Hieronymi *uerbis alias decretorum authoritates intexere, quibus dicitur episco*

pum quocunq; loco sederit non debere pati stare præsbyterum, Nec non si in Ecclesia in sublimiori sede sit constitutus episcopus dum se domum recipit, aliorum sacerdotum collegam se debere cognoscere. Id Carthaginensis. IIII. Synodus statuit, quæ hæretica prorsus ex Lutherij sententia esse conuincitur, si hæreticum illud sit, quod obseruari iubet, ut. s. nulla inter episcopum & præsbyterum uera distinctio reperiatur.

POTERAT PRO fecto, & Papyro, & atramento, & scriptioni malus iste uir parcere, ne his, quæ dixerat, nouas istas nugas adiungeret. Non ne percipis quid hæc decreta sonent, ò fatue? Non ne uides episcopos iuberi, ut honore, charitate præsbyteros, non tanquàm subditos, sed tanquàm fratres & filios amplectantur? Collega domi præsbyter esse debet episcopo, quoniã quæ sunt episcopi domi exerceri non solent. Atq; ideo tanquàm pares admittendi, honorãdiq; esse uidentur. At in Ecclesia, ubi episcopi authoritas uiget, ac omnibus palam ostenditur, operæpretium est, ut alijs sacerdotibus præponatur. Quid hæreticam synodum, aut decreta tam facile enuntias? Quæ non intelligis ipse, uel negligis, ut non ad sobrietatem, sed plus q̃ oportet, sapere uidearis.

ID ETIAM, quod tanquàm optimam conclusionem, Inde Lutherius infert, aduertat, ne suijpsius nesciens, quum super aera uolitare crediderit, concidat in profundum. Ait enim quum ex usu tantummodo appareat episcopum præsbyteris esse superiorem, si principatus Romani Pontificis uergere incipiat in detrimentum, omnino tollendus est, quoniam humana iura, & consuetudines pro Ecclesia debent, non aduersus Ecclesiam militare. Quod si non fiat, hominum traditio irrita facit mandata Dei. Quare uide q̃ tenui filo pendeat Romanorum adulatorum Tyrannis. Quæ sese authoritate diuina conata stabilire, Se ipsam penitus ea ratione subuertit. Hæc modestissimus Lutherius modestissime loquitur.

TVI NE OBLITus es calumniator magnifice, Si uera hæc sunt, quæ modo tanq̃ coronidem decretorum dictis imponis. Quo pacto, quæ à principio dixeras, Pontificiam scilicet monarchiam, q̃m diuina uoluntate ad eum usq; authoritatis gradum increuerit, tolerandam esse seruabis? Vbi etiam si in detrimen-

tum, & persecutionem Ecclesiæ tendere uideretur, quoniam omnis anima potestatibus sublimioribus subiecta sit, quod omnis potestas à Deo est authore Paulo ad Romanos, æquo animo ferendam astruis. Et aduersario consentire cogitur, qui nos angariauerit ex seruatoris sententia. Et in prouerbijs nunquid resistendũ est flagello Dei, legitur. Et Petrus inquit, subditi simus uniuersæ creaturæ, quia sic est uoluntas Dei. Quibus etiam Cyprianum annumeras, & populi consensum affers, qui non resistendum esse confirmas. Quo igitur modo si militabant hæc omnia, ut Romanus iste Principatus non ex scripturis, non ex sacris institutionibus, sed quia sola Dei uoluntate, & hominum consensu uires & incrementum obtinuit, defenderetur, nunc etiam militare nõ debent? quando si in detrimentum Ecclesiæ tendere inciperet, ipsum omnino de medio tollendum esse pronuncias? Dicerem sanè tuis illis prioribus rationibus (quas firmamenta appellare ausus es) etiam si in detrimentum Ecclesiæ uergere inciperet, Quia sic Dei uolntate statutus est, & ad einsœmodi authoritatis culmen deuenit, non esse nostrum ipsum de medio tollere, sed illi cedere, & tolerare ipsum, aut tanq̃ flagellum populi, aut tanq̃ superiorem, à Deo nobis traditam potestatem, sicut enim non licet nobis authoritate nostra illi resistere, ita etiam, Immò multo minus licebit illum ipsum penitus auferre. Longe planè maius, & difficilius est quicquàm de medio tollere, q̃ ab eo discedere, id .n. authoritatis, & uirium est, hoc perturbationis, & fugæ. Reminiscatur ergo Lutherius non solum aliorum, q pro ueritate locuti sunt, quos Romanos adulatores appellat, sed etiam suipsius necsaum esse. Qui (uelut meminit. xxxij. cap. Esaias) sui immemor factus more fatui à fatua locutione se abstinere non potest.

VIS VIDERE Lector charissime quantum iste homo deliret, lege quod sequitur. Postquàm enim Pontificis summi de medio tollendam (si in detrimentum Ecclesiæ uergeret) ditionem suasit, statim Cypriani allatam ab Augustino sententiam in libro de baptismate adducit, qua episcopum unum ab alio cogi, aut iudicari non posse commemorat. Quum sané inquit pro licentia libertatis, potestatisq; suæ episcoporum quisq; arbitrium proprium habeat, quo ab alio iudicari non possit, quomodo nec ipse alterum potest iudicare. Sed expectandum est uniuersale in

didium Domini nostri Iesu Christi. Hæc Cypriani uerba si pro/ bant, tibiq; faciunt fidem, quomodo Romanus principatus ab hominibus debet auferri, qui Deo permittente, uel efficaci sue uo luntatis indicio demonstrante, ad tantæ potestatis fastigium po tuit peruenire? Si in uno quoq; cogendo ad obedientiam, aut corrigendo, nedum deponendo episcopo dei iudicium expectan dum statuis? Quod nam maius est quæso respondeas, an au/ dere Pontificem, non dicam Romanum, sed eius tam amplam tam pfundam, ac tanto tempore obseruatam authoritatem de/ lere, uel potius unius diei, & ferè ignotum episcopum non di cam deponere, sed cogere, corrigere, iudicare. Es ne tam emen/ titi iudicij, tam fallacis aut rudis ingenij, ut hoc maius illo esse re spondeas? Si minus ergo est, neq; ex Cyprianis sententia licet, sed expectandum est Dei iudicium, quomodo nostra erit in po/ testate longe maius absumere? Nonne uides? tua tibi sunt ar/ ma contraria, & tam breui temporis spacio, Immo uno, & eo/ dem scribendi tenore idem asseris, & infringis. Sic ei euenire solet, qui suos nimium iactat affectus, ac imprudenter in ea, quæ cunq; in buccam uenerint, absq; ulla consideratione prorumpit.

NON est ergo credendū ita Cyprianum uirum quidem iustissimū eum habuisse sermonem, ut quocunq; modo erraret episcopus ab alio cui legitime subiectus sit, iudicari non possit. Nanq; si hæreticus esset, nonne ueniet deponendus? An expectabitur ea in re Domini nostri Iesu Christi iudicium? nequaquam. Nam & ipse Cyprianus primo libro Epistolarum. IIII. Episto. Basi/ lidem & Martialem ob idolatriam episcopatibus fuisse priua/ tos, neq; ullo pacto etiam si pænitentiam duxerint, ad digni/ tatem pristinam restituendos asseruit. Quibusdam igitur casi/ bus, & quidem parui momenti (ut reor) de episcopis Deo uo/ luit esse relinquendum iudicium, præsertim ubi ambigua, & anceps hominum sententia reperitur. At ubi maximus (uelut hæresis, aut quis ei consimilis inuentus est error, ubi etiam clara & aperta fuerit ipsius erroris conditio, nolebat Cyprianus esse iudicium differendum. Atq; ideo recte quidem ait. Neq; quis/ quam nostrum episcopum se esse episcoporum constituit, aut Ty rannico terrore collegas suos ad obsequendi necessitatem indu/ xit, idest nullus quidem episcopus se alijs ita superiorem insti/ tuit, aut facere debet, ut tanquam Tyrannus quidam quacunq;

in re illos ad sui obsequium trahat, & iudicet. Quoniam quisque ita sui iuris esse uidetur, ut non in omnibus, sed in quibusdam certe negocijs, ab alijs debeat indicari. Nanque uelut de minimis (ut à iurisperitis asseritur) ut non curat prætor, ita etiam de occultis, seu ambiguis Deo optimo maximo iudicium est relinquendum. Scriptum est enim. XVIII. Psalmo delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo.

SI ITA SEN*serit Afer hic noster beatissimus Cyprianus, nobis aduersari non potest. Sin uero alterius sententiæ (quod nõ arbitror) fuisse uideatur, ut interpretationem aliam sermo eius minime patiatur, utique non ueniet admittendus. Non enim in omnibus est ei præstanda fides, quum a fide lapsis, & redeuntibus sacri Lauacri beneficium impertiendum esse uoluerit. Quod ab uniuerso cætu fidelium reprobatur.*

CVR VERO *Augustinus dum eum in Libro de baptismate citat, non arguit, est quoniam ad bonum, sanumque sensum illius uerba recepit.*

NEQVE INFI*cior ego priscam apud maiores nostros fuisse consuetudinem eligendi episcopos coram acclamante plebe, & populo, ut. IIII. Primi Libri epistola meminit Cyprianus. Qui in numeris Mosis à Domino instituendi Eleazaris summi sacerdotis in locum Aaron. Qui protinus uita functurus erat, præceptum adducit. Quo coram Israelitico populo exuto Aaron Eleazarum eius filium stola indueret iubebatur. Atque ideo persuasum habet, ut nos eo exemplo ducti idipsum in episcoporum electione agere debeamus. Quod etiam in surrogatione Mathiæ Apostoli loco Iudæ Petrus in medio fratrum exurgens, ac in diaconorum electione, ubi erat omnis turba, obseruans optime confirmauit, ut in Apostolorum gestis. I. cap. apparet.*

VERVM *(ut toties retuli) mos ille nihil authoritati Pontificiæ detrahit. Honestatis etenim cuiusdam gratia (ut eo tempore uidebatur) id fieri consueuit, ut illi, qui quotidie suum debebant in actionibus experiri pastorẽ, dum eligeretur, quis, & qualis esset, aperte cognoscerent, cui postmodum facilius, atque libentius obtemperarent. Non quòd ea, ut summo Pontifici detracta, aut imminuta fuisse intelligatur eligendi authoritas, populo, aut alteri ita concessa sit. Sic Petrus agere consueuit, Sic Pius seruator omnium noster Christus Iesus. Sic etiam tempe-*

ſtate noſtra non coram populo, ſed in ſacroſancto ſenatu de conſilio fratrum Pontifex ipſe ſummus epiſcopos creat, inſtituit, confirmat, non quod alioqui fieri certe non poſſit, ſed honeſtatis cuiuſdam, & maioris humanitatis de cauſa. Poſſet enim & reipſa iam poteſt ad libitum quoſcunq;, & quandocunq; epiſcopos ſolus eligere, ea quidem amplitudine poteſtatis, quam Dominus Petro, & ſucceſſoribus ſuo iure conceſſit.

EX GREGORII IN REGISTRO SENTENtijs pluribus œcumenicum Romani Ponti. Principatum oñdi, neq; ſoli Petro, ſed ſucceſſoribus etiam fuiſſe traditam à Domino ptãtẽ, & quomodo hæreticum ſe Lutherius facit. Cap. XXVI.

Quid deinde Gregorij in regiſtro Libro quarto epiſtola. XXXII. ad Mauritium Auguſtum de Ioanne conſtantinopolitano, qui ſe Patriarcham œcumenicum appellari uoluerat, ſententiam, qua id abhorrere plurimum uidetur, Lutherius affert, Quum ſupra quid ipſe palam uoluerit, ſatis explicatum ſit? Verum adduxerit, libenter denuo inſpiciemus, ut quid ſanctus iſte uir uoluerit, explanatius habeatur. Quippe, quæ ſemel placent, ſi ſæpenumero in medium afferantur, magis certe placere ſolent.

CVRA INQVIT, totius Eccleſiæ, & principatus Petro committitur, & tamen uniuerſalis Apoſtolus non uocatur. Et uir ſanctiſſimus conſacerdos meus conatur uniuerſalis epiſcopus appellari. Exclamare compellor, ò, tempora, ò, mores, Et infra. Si nomen illud in Eccleſia uſurpatur, ipſa eadem Eccleſia corruit, &c.

QVID, INDE niſi quod noſtræ commemorationi conſentiat accipiendum? Non ne uides uigilantiſſimum uirum Gregorium totius Eccleſiæ curam, & Principatum ſe credere, & affirmare fuiſſe Petro commiſſum? Vides, quoniam idipſum ipſe commemoras. Nomen ergo communis Principis, aut uniuerſalis Apoſtoli, quod Petro adimitur ab alijs uſurpandum minime uoluit. Deteſtatur in Petro nomen, non poteſtatem. Sciebat enim eam à Domino illi uniuerſalem, & abſolutam fuiſſe conceſſam, modeſtiæ tamen, humanitatis, & conſenſionis maioris de cauſa, neq; nomen uniuerſalis paſtoris Petrum aſſequi uoluiſſe, neq;

unquàm absq; fratrum collegio illam exercuisse. Nanq; *periculosum nimis, & discordiæ seminarium nomen illud esse uidebatur, q̃ si quis uniuersalis episcopus appellaretur, putarent alij, nullam sibi authoritatem in episcopatu relinqui.* Hac etiam *causa oblatum à Calcedonẽsi Synodo id nomen magno cum animo Gregorius renuit, seq; deinceps humilitatis gratia seruum seruorum Dei uoluit appellari.*

I D IPSVM .XXXVI. *Epistola ad Eulogium, & Anastasium episcopos astipulatur, dum prophanum illud uniuersalis pastoris, aut Patriarchæ nomen appellat, &* Ioannem *Constantinopolitanum quem Luciferum uocitauit, per elationem fausti sermonis, quod Christi erat, qui caput Ecclesiæ est, illud sibi asciscentem uituperat.*

E ADEM PENIT*us ratione.* XXXVIII. *Episto.* P*auli sententiam magnificat.* Q*ui quum alium se* A*pollinis alium* P*auli, alium* P*etri esse profitentem conspiceret, dixit, nunquid* P*aulus pro nobis crucifixus est, aut in* P*auli nomine baptizati estis prime ad*C*orinthios cap.i.&c.* V*bi etiam* P*etrum,* P*aulum* A*ndream, & alios* E*cclesiæ membra commemorat.*

V NDE LICET *unum caput Ecclesiæ Christus sit, tamen administratorem sui in reginine similem Petrum reliquit in terris.* Q*ui* P*etrus, ô,* G*regori, si totam sibi curam Ecclesiæ datam suscepit,* Q*uomodo Ecclesiæ membrum? non quidem, ut alij, sed ut* P*ublicus, & œcumenicus Christianæ* R*eipublicæ gubernator.* A*lio igitur modo membrum, & alio modo caput.* M*embrum ut Christo, cuius est uicarius, comparatur.* Q*uoniam unà cum alijs omnibus illius principatui subiacet.* C*aput autem dicitur* P*etrus, quatenus totius dominici gregis curam, & administrationem suscepit.*

Q VID *ergo credis per ea* G*regorij uerba* P*etrum totius Ecclesiæ gubernatorem à Domino institutum fuisse, & illius successores minime, sed omnes æquales in authoritate, in suis scilicet diocesibus constitutos?* I*llud sanè sanctus dei uir* G*regorius attestatur, hoc autem nemo, ne oculatissimus quidem poterit intueri, unde ex uerbis eius emungat.*

Q VOD *etiam ipsa ratio docet, quam enim prærogatiuam debuit habere* P*etrus, quam successores in regendo populum non fuerint assecuti?* M*ihi sanctitatem, & uitæ innocentiam statim*

obijcies. At quum & ipse non Deus, sed homo fuerit, & totius humani generis gubernator, per eum non dedisset nobis Dominus unam regendi formam, sed plures, ita, ut quis nam melior esset gubernandi modus, prorsus lateret, & incertam reliquisset nobis nostræ huius Reipublicæ formam in terris. Quod quidem satis absurdum est, & usq; adeo in christiana professione monstrosum, ut nescio quis sanæ mentis id unq̃ excogitare potuerit.

ADDE si sanctitas ratio est, cur Ecclesiasticæ ditionis amplitudo Petro concessa fuisset, quum quis ei similis, quandoq; reperiretur in terris (nanq; id facile ex diuina dispensatione posset occurrere) ille ipse eammet regendi summam, aut sibi iure legitimo uendicaret, aut si in alicuius loci Pontificem eligeretur, summus etiam protinus euasisset.

INDE quoq; aliud non minus absurdi habet, quod admittat hæc Lutherij phantasia. Quanto quis sanctitate, & innocẽtia uitæ proficeret, tanto maiorem potestatem in Dei Ecclesia assequeretur, & breuiter error Valdensium est asserere in uita sancti monia authoritatem pontificiam collocari.

EX EVANGELISTARVM Sententijs, quibus nullũ inter apostolos maiorem Dominus statuisse legitur, principatum non tolli. Cap. XXVII.

NOn contentus suis adhuc trophæis Lutherius, Domini exemplis, & uocibus armatur in hostem. Lucæ. n. xxij. Cap. Quod supra etiam in hoc propositum pro ueritate exposuimus, habetur. Facta est contentio inter discipulos, quis nam eorum maior esse uideretur &c. Vbi dicit Dominus. Reges gentium dominantur, & qui potestatem habent, benefici appellati sunt. Vestrum autem si quis maior esse uoluerit, sicut minor efficietur. Nam qui recumbit utiq; maior est, quàm qui alijs ministrare conspicitur. Ego autem in medio uestrum sum, ut minister. Ex his uideas quõo inferat homo iste discipulorum neminẽ alijs potestatem habere maiorem.

NAN q; rogo ipsum ueniat, & mihi respondeat. Vere ne minister Christus fuit inter discipulos, atq; ideo minor, aut quomodo? Si uere minister fuit, & uere minor, quo pacto igitur Dominus, quo pacto Deus, quo pacto (ut inquit. ix. sui uaticinij ca.

Esayas) admirabilis, consiliarius futuri sæculi pater princeps pacis? Si uero non ita minor alijs asseratur, ut potestate sit illis inferior, sed humanitate, modestia, sinceritate animi sic suam authoritatem cognoscat, ut omnem ambitum, omnem elationem, inanemq; auram fugiat (quemadmodum minor alijs esse dicetur) tum certe ita minor habebitur, ut non solum potestate, sed et uirtute sit maior, & superior alijs.

HANC *animi æqualitatem, qua se putarent esse maiores, ac omnem elationem aufugerēt, discipulis Dominus imitandam suadet. Non q̄ unus alio uere maioris potestatis non fuerit, sed q̄ nō eam, qua gentium Reges uti consueuerunt in populos, se habere pernoscerent. Illa enim tyrannica, tumida, uiolenta est. Hæc uero iusta, æquabilis, grata omnibus exhibetur.*

NON *adimitur ergo eo uerborum tenore potestas Apostolis, qa sibiipsi illam Christus non adimit. Sed tumida Ethnicorū Regum elatio, sed ambitus, sed tyrannis. Clarus est Lucas, & Lutherius cæcus.*

PETRI *deinde discipulus Marcus cap. iiij. adducitur, qui melius pro honore Lutherij omitteretur, quum idipsum quod Lucas, & apertius utiq; fateatur, dum de filijs zebedei, quorum alter à dextris, alter à sinistris collocari uolebant, Domini sermonē denunciat, quo calicem quem ipse bibiturus erat, possent ne bibere interrogauit, ut ambitiosam nimium eorum petitionem ostenderet, pariter & reprobaret, infra, idem ethnicorum regum potestatem aufugiendam asseuerat, & suiipsius ministeriū, & humilitatem Apostolis imitandam suadet. non eget interpratatione Marcus. Idem sentit quod Lucas.*

QVID *eiusdem igitur Marci. ix. cap. sententia recensetur? Vbi si quis uestrum (dicitur) uult primus esse, fiet postremus. & accepto puero, inquit Dominus. quisquis unum ex his receperit in meo nomine, me recipiet.*

QVID *similiter lucæ. ix. cap. cōmemoratur? Vbi pueri quoq; acceptio scribitur, & Mathei. xyiij. cap. illud idem una cum pueruli exemplo repetitur. Vbi quicunq; humiliauerit se sicut paruulus iste (dicit Dn̄s) hic maior futurus est in regno cælorum.*

VNA *Enim, & eadem ratione ijs in locis sæpenumero humilitas cōmendatur, elatio tollitur, ambitus uituperatur; Tyrānis, & uiolenta ditio prorsus abijcitur. Non potestas, non iustum uni*

us capitis regimen, non optima christianæ Reipubli. gubernatio. Quam ipse minor alijs prior exercuit Dominus, & Petro exercendam postea tradidit, maximoq; impendio cōmendauit.

QVOMODO coapostolus dictus est Petrus. Anq; de ijs, quæ ad Iudeorum cerimonias pertinerent, ipse, aut Iacobus sententiam in concilio tulerit, curq; loco Iudæ non elegerit solus ipse Mathiam. Cap. XXXVIII.

EX hystorijs & rationibus idipsum nititur Lutherius cō probare, Primumq; ex Apostolorum gestis, Petrum cæteris coapostolum quemadmodum seipsum uocat ōndit. Cuius ēt sermo de cerimonijs à Iacobo.xv.cap.p sniam cōfirmatus accipitur. Item nullum ex apostolis ordinauit Petrus, Mathiam nec ipse solus, aut una cum alijs ausus est in apostolum eligere. Sed sorte missa electum à domino susceperunt.

PRIMA hæc ratio nulla est. Nā æqualis, & coapostolus alijs dictus est Petrus, quia in partem sollicitudinis, ita circūcisionis, quemadmodū Paulus gentium appellatus, prædicandi, & conuertendi officio nō erat superior alijs, sed iurisdictione dūtaxat. Qua si uoluisset illis imperare, utiq; potuisset. Sunt deinde qui dicunt Iacobi fuisse officium, quæstionē de cerimonijs non obseruandis à Petro Propositā in concilio per sniam definire, Q̄m illius loci erat eps, Non tñ inde deduci posse eandem Petrū ferre nō potuisse, uerū pmisisse Iacobo, ut quod suum potius eē uidebat, executioni mandaret. At qui nolunt hac in re, quæ magni planè momenti erat, alium q̄ Petrum, ad cuius iudiciū maiores causæ ptinerent, eā sniam tradidisse, eiusdem authorē illū, non Iacobū asseuerant. Qui ueluti pco quidam sermonis, decisionisq; Petri, non cōfirmator, sed potius pmulgator sit habitus. Quonis modo qs dixerit, non errare uidetur. Errat tñ Lutherius, qui res nouas, & inexcogitatas in medium affert. Et magis errat quoniam est noxius ueritati.

NON ordinauit alios Petrus. ordinauit forsitan, sed minime legitur. Esto. non ordinauit. Quid tum? non ergo superior. nulla ratio est. potuit. Sed non fecit. Ex defectu sane actionis non tollitur agendi potestas. Mathiam ipse solus eligere noluit maioris;

modestiæ causa, & quoniam cæteri apostoli essent à Domino p/ xime instituti, eidem eam relinquendam esse curam putauit, ut loco Iudæ, qui eum tradiderat, alium surrogaret. Non est hoc Petri authoritatem infringere, sed pietatem, modestiam, confi/ dentiam augere. Ad unum allata sententia est, & alio tendit.

QVOMODO SI Pauli in Petri faciem facta reprehēsio ue/ ra fit, multo magis ob eammet causam reprehendendus est Pau lus & quo pacto non uera, sed dispensatoria (iuxta Hieron. sen/ tentiam) illa Pauli reprehensio fuit. uel si uera (ut Augustinus sentit). Quomodo excusandus est Paulus. & demum qualiscū/ q; fuerit illa, non sequi propterea, Petrum Paulo non esse ma/ iorem. Cap. XXIX.

Eadem ex Paulo ad Galatas. cap. ij. accipitur ratio. Qua se dicebat (postq̄ exactis annis quattuordecim di/ uino quodam afflatu hierosolimam, ubi iam fuerat, ad conferendum cum cæteris Apostolis quod prædicauerat Euan/ gelium, rediisset, ubi Titus, qui gentilis erat, quem secum duxe/ rat, minime coactus est ab apostolis circuncisionis ritum subire, ubi etiam Euangelij approbationem accepit datis à Iacobo, Pe tro, & Ioanne, qui columnæ ecclesiæ uidebantur, dexteris socie/ tatis) Antiochiam deniq; peruenisse. Quā postea quum Petrus appetijsset, ei in faciem restitit, quoniam reprehensione dignus uidebatur, ob id, ꝙ antequam à Iacobo ad eum uenirent iudei, cum gentibus edens, bibens conuersabatur. Postq̄ uenissent ab eis se subtrahere uisus est, ne iudeis haberetur infensus, & unà cum alijs Barnabam secum in eam quodammodo simulatiōem duxisse. Ad quem Paulus in hæc uerba prorupit, Iudeus ipse quum sis, si etnichorum more agere uitam conspiceris, cur ē, ꝙ uenientibus à hierosolyma Iudeis te à gentibus subtrahis, ut il/ læ ipsæ gentes in iudeorum obseruationem ire cogantur?

EX Hoc capite Lutherius se habere dicit non solum Romanum Pontificem posse reprehendi, sed etiam cuiuscunq; melius senti/ entis iudicio subijci, deq; suis rationibus debere alteri reddere ra/ tionem, errare interdum, ac erroris notam accipere. & se id ac/ cepisse quodammodo gloriatur.

MIROR ego istum hominem, qui Hieronymum imitari solet

hac in re aut illum non uiderit, aut non imitari uoluerit, qui etiam Pauli reprehensionem uituperat in expositione epistolæ ad Galathas, & in epistola ad Augustinum, ea quidem ratione, qua si uera illa reprehensio est, cur Apostolus ipse Paulus perambulans syriam, & ciliciam, ac confirmans ecclesias, & denique ueniens derbem, & listram, Timotheum, qui interpretatur beneficus, filium uiduæ, circumcidit? ut ex apostolorum gestis. xyi. cap. apparet. Nam à culpa, quam in alium reijcit, se primum expurgare debuerat, cui etiam eamet responsio debebatur. Si n. Thimotheus circumcisus est, non quod id necessarium quidem fuerit pro illius salute, sed ne iudei, qui aderant, perturbarentur, ita etiam Petrus Paulo responderet, se id iudeorum causa fecisse, ne ab ipso discederent. Quod superstitiosi sanè, & in suis cerimonijs pertinaces admodum uiderentur. Rursus idem Paulus si uere Petrum arguere est ausus, cur syriam denuo adnauigans una cum prisilla, & Aquila, inde ad corinthij locum (qui cenchris uocatur) peruenit, ac nazareorum more sibi caput totondit? ut ex. xyiij. cap. libri de Apostolorum gestis accipitur, cui denuo eamet obijcienda est quæstio, quam ipse Petro obiecerat. Totondisti tibi caput, ubi Cencbrim admoueris Paule, ut Nazareus uidereris, quum tamen Christi Seruatoris professionem publice prædicares, quid rei huius in causa fuit, nisi, ut complaceres iudeis? Quod si eadem ratione à gentibus se Petrus subtraxit, cur illum arguis, reprehendis, impugnas? Neque bis solum huiuscemodi antiquæ legis obseruationes, legitur Paulum executioni mandasse. Nanque tertio quum à Mileto per Rhodum, Cyprum, Cæsaream, denique Hierosolymam deuenisset, inuentis fratribus, à Iacobo, & alijs congregatis timore Iudeorum (qui eum habebant in offensum, quod gentibus circumcisionis ritum uetaret) monitus est, ut unà cum quattuor, qui uotum habebant, tonso capite templum ingrediens sacris persoluendis muneribus interesset, ut legis ritum, quem ipsum dissuasisse rumor attulerat, comprobare opere uideretur. Qui monitis parens totondit se, & unà cum quattuor illis uotum habentibus templum ingressus seruauit omnia, quæ pro soluendo Iudeorum piaculo necessaria uidebantur. Quod certe libro de apostolorum gestis. xxi. cap. eadem irrefragabilis narrat historia. Hic exclamare licet si uere Petrum reprehenderas ò Paule, qui magni adeo animi semper es uisus,

ut impauide imminenti etiam mortis periculo Christi nomen passim, & euangelia denunciares, reprehendisti Petrū, q metu iudeorum, cum gentibus edendum ei non amplius uidebatur, cur illius tui impetus, quo illi Antiochiæ in faciem te restitisse retuleras, non meministi? Quando sæpenumero eas legis cærimonias obseruasti, quas Petrus nequaquam legitur obseruasse. An maius forsitan fuit uenientibus iudeis se à gentium conuiuio subtrahere q̃ circuncisionem exercere, & capitis tonsuram gerere, et nazareorum more in templo sacra persoluere? Si Petrus reprahensione dignus erat, tu certe dignissimus. Sin uero immerito arguendus es, cur tam acriter te illi, q in rectam euangelij semitam non incederet, in faciem restitisse commemoras? Non ne memoriæ tenere potes, quæ authore Petro (ut apud eadem apostolorum. xv. cap. acta leguntur) celebrato primum concilio, de iudeorum ritibus sunt instituta, q̃ ibi grauiter locutus est Petrus, quibus rationibus non esse amplius quæ legis fuerant à gētibus obseruanda concionatus est? Cui assensus est magno & ipse uerborum apparatu Iacobus, & alij. Qui unanimes Antiochiæ, ciliciæ, & Asiæ degentibus literas dedere, quibus, gentibus quæ christianæ pietatis uestigia suscepissent, ne circuncisionis legibus subiacerent, indictum est, sed solum reiectis idolis à coitu à suffocatis, & sanguine pariter abstinerent.

NON ne modo consimili parum post Domini passionem idem Petrus ab eo in somnis monitus, ut ex omnibus animalibus occideret, & manducaret, ad Cornelium centurionem, qui gentilis erat conuertendum accessit? Quem sacri etiam fontis baptismate una cum tota familia decorauit, ut in actis Apostolorum. x. cap. commemorata refert hystoria.

QVID plura? si Petro ea in simulatione ullus ascribendus est error, multo maior est Paulo, q eodem crimine laborans magis (si eius uera in Petrum reprehensio est) eum causari uoluerit.

PRO utroq; igitur definiendum est, neq; uerū utriusq; illum errorem, neq; Pauli ueram illam, sed dispensatoriam reprehensionem (ut ait Hieronymus) fuisse dicendum. Quod ex ea quoque ratione deducitur, qua Porphirius philosophus, qui christianā suo tempore inchoantem pietatem magnopere insectabatur, id maximæ arrogantiæ, procacitatiq; Pauli ascripserit, q eiusdem criminis reus efficeretur, quod ipse Principi Apostolorum tam

acriter obiecisset. Habemus cum Porphyrio pugnam, qui communis est omnium, & infensissimus hostis. Aut ergo illi cedendum est, ac Paulus apostolus cum eo pariter incusandus; aut necesse est, dicamus nō fuisse ueram aduersus Petrum, sed solummodo dispensatoriam eius reprehensionem, ut. s. tumultuantiū gentilium (qui aderant) animos deliniret. Simulabat Petrus, simulabat & Paulus, sed pia utriusq; fuit & commendabilis simulatio, ut ille iudeos, hic gentes primis illis inchoantis ecclesiæ temporibus lucrifaceret.

SI VERO cum Augustino, qui moleste admodum tulit, ad Galathas dum refert Paulus se Petrum antiochiæ coram omnibus obiurgasse, id simulanter egisse tibi sentiendum est, atq; illā ueram quidem reprehensionem fuisse dixeris, q gentes per eam simulationem Petrus ad iudeorum cærimonias agere & quodāmodo trahere uideretur, Quomodo Paulum excusabis, qui Timotheum ex patre gentile apud ciliciam circumcisit? Non ne si pater eius gentilis fuerat, & affines superstites, aut alij, qui ibidem reperiebantur gentiles, in iudeorum superstitiones eodem planè modo compellere uidebatur? quando item Corinthiorum portum, qui cenchris uocabatur, & Hierosolimitanum templū capillis tonsus ingressus est, recenseas quæso nullus ne illis in locis, an aliquis gentilis erat, qui Paulum (ut ita dixerim) iudaizantem inspiceret? Si aliquis, & ipse cogebatur illius exemplo in ritus iudeorum deduci. Si nullus quomodo statim omnes ad unius Pauli aduentum inde confugerant?

EXCVSARI omnino potest (inquies) q nimia forsan diligētia in sui à gentibus subtractione usus est Petrus, atq; ideo uera reprehensione dignus magis, q̄ Paulus uidebatur, qua ipse Paulus erat imunis, q non nisi magna ex causa quæ legis fuerant, q̄nq; seruauerit. Esto. excuses. Vera sit illa Pauli, & nō simulata rephensio (nam inqt Augustinus, dum quis sacraꝝ lectionū author narrat hystoriam, simulanter non loquit̄, neq; illi, quū alios monet, scribēti officioso licet uti mendacio. Alioqui ut à falsis iudeoꝝ apostolis auerteret Galatas, mentiretur) est ne proptea Paulus Petro factus, aut æstimatus æqualis. Pia illa (licet ad eam natione acrius fortasse, q̄ par erat, id scripserit) & amatoria reprehensio fuit, qua quisq; non eo tpe solum, sed modo ēt Pontifici in re christiana posset obsistere.

NEq; ſcias uelim ô Lutheri(quemuis horum in hac Pauli repræhenſione ſequi uolueris)magni momenti error ille fuit,ſi error ap pellari meretur,qui tribuitur Petro.Nanq; præter eas,quæ Paulo ſuperius allatæ ſunt,rationes,ea ſanè mihi,& merito,ſuffragatur,qua ſancti ſpiritus afflatu ita in dei gratia conſtitutus eſt Petrus,ut peccatum,quo illa eſſet orbatus,non facile quidem incurreret. Quo autem pacto conſilianda ſint duo hæc pietatis, & ſapientiæ lumina,non eſt profecto uiſu difficile. Tu Martine te difficilem præbes in tui defenſione,dum alios cauſaris.

QVOD Vict.Anicetus. & Iulius Romani Pontifices aut reprehenſi,aut neglecti ſunt,non haberi eos iure merito alijs non fuiſſe maiores. Cap. XXX.

Tertia Lutherij ratio ex eccleſiaſtica,& tripartita hyſtoria robur accipit.Libro enim.y.Euſebius Caſarienſis. Victorem primum Romanum Pontificem,qui ob uariam dici paſchatis obſeruationem totam aſiaticam eccleſiam execratus ē,recenſet abHyreneo galliarum epiſcopo fuiſſe repræhenſum,ab eoq;,& alijs epiſcopis coactum eſſe, ut Aſianorum ritui conſentiret.

ITEM (inquit Lutherius)ibidem apparet Anicetum Romanum pontificem Policarpo ſmirneorum epiſcopo hac in re ceſſiſſe,nec illum cogere potuiſſe.In tripartita uero hyſtoria narratur. Iulium primum ne orientales epiſcopi abſq; ſui authoritate concilium conuocarent, fruſtra tentaſſe. Atq; inde noſter æmulus Romani pontificis poteſtatem ſuperiorem alijs non extitiſſe,neq; eſſe debuiſſe concludit.

VERVM ſi uictor primus aſianas eccleſias execratus eſt, quæro abs te Lutheri,habuit ne eam execrandi(qua uſus eſt)authoritatem,an ſibi potius uſurpauit.Si uera fuit eius authoritas, nihil profecto intereſt,an eum increpauerit, uel non increpauerit alius.Redarguentis ſanè id uitio aſcribendum eſt, & illis, qui Victori in ſua pertinaci,obſtinataq; ſententia perſiſtentes nō paruere mandatis.Si uero facultatem excommunicandi alias eccleſias ſibi uſurpaſſe memineris,cur eſt,ꝙ Polycrates(q in Aſya primatum gerebat,qui tanto uerborum,& ſententiarum apparatu Victori reſpondere pro ſui defenſione conatus eſt, ut eomet loco

lo co legitur) id illi nequaquam obiecerit? Nanq; longe facilius erat in hunc modum ad eum rescribere, eaq; causa, q in asianas Ecclesias ueram potestatem minime habuerat, illi non parendum duxisse, q̃ tot sanctorum patrum & episcoporum exempla commemorans antiquissimam pro suis iuribus prouinciæ consuetudinem allegare. Non erat certe aliud rei huius in causa, q̃ q illius authoritatis Romanus ipse Pontifex haberetur, qua & asianas, & alias orbis terrarum Ecclesias regere, ac execrari ualeret. Cur item ipse Hyreneus episcopus uictorem arguit in asiaticos præsules maledictionis spicula exercuisse, quibus ab Ecclesiastici corporis consortio separentur, nisi id illum agere potuisse crediderit? Reprehendit ipsum non q Ecclesias illas excommunicare nõ potuit, Sed q iure non debuit. Non enim ea causa tanti momenti uidebatur, ut ob pascatis uariam, etiam extra diem Dominicum obseruationem à corpore uniuersalis Ecclesiæ segregari deberent.

NEQVE EO loco sanè uictorem Hyreneo, Policrati, & alijs Episcopis cessisse narrat Eusebius (ut Lutherius asserit) quo fit, ut liberius forsan, q̃ debuerat, ad eum scripserit Hyreneus. Et dum illi Policrates obtemperare noluerit, unà cum suis episcopis episcopale munus ob superioris contemptum salubriter exercere non poterat.

NEQVE ID decreti ex suo tantum capite, sed maturissimo fratrum Romæ habito consilio Victor egisse legitur. Quod quũ apud Cæsaream palestinæ duce theophilo similiter actum, in Põto, Gallia, Achaia, & Corinthi omnes Ecclesiæ statuerint, obseruauerint, Solas quasdam in asia (quarum primas erat Policrates) illud negligere æquo animo pati non poterat.

EADEM ratione mirum satis uidetur si Policarpus smirneorũ episcopus huius rei præcipue causa ad Anicetum Pontificem romam deuenerit, & putauerit Romanam potestatem propria non esse maiorem. Quod uoluit, obtinuit Policarpus, tum bonitate Pontificis, tum etiam, q ea humanitate in aduentu eius est usus, qua sanctus Dei uir cum eo pacem, & communicnem inire coactus sit.

IVLIVS autem primus si ab orientalibus episcopis quod eis legitime obseruandum iniunxerat, non potuit assequi, non est, q ipse par illis, aut inferior fuerit. Nostro enim tempore complures

sunt etiam nationes, quæ Christi nomine, ac insignibus institutæ, à Romano Pontifice se abalienauerunt, quæ à sua hæresis proteruia dimoueri non possint, ut Boemi *Lituani,* [redacted]*, & alij.*

CONSTANTINVM .IIII. PONTI. AVTHO*ritatem instituere non potuisse. Et quomodo Augustin. Cypria. Aliosue orient. Episcopos à Romana sede confirmatos, & eorũ concilia illius autho. conuocata fuisse, omnesq; episcoporum electiones ab ea pependisse intelligere debeamus.* Cap. XXXI.

q *Varta Lutherij ratio est authore Platina à constantino.IIII.Græcorum Imperatore, Romanum Pontificem esse alijs superiorem sancitum fuisse. Atq; ideo non est, diuino iure tanta illi potestas ullatenus tribuenda.*

SI CREDENDVM *sit Platinæ facile ipsa hæc ratio soluitur. Quum enim constantinum Imperatorem dixerit statuisse romanum Pontificem esse alijs omnibus superiorem, Quod à principio institutum à Domino fuerat, obseruandum ab omnibus declarasse uoluerit, exponendus est. Enimuero ad ea usq; tempora non erat forte apud omnes clara Romani Pontificatus authoritas, neq; obseruabatur, Quemadmodũ huiusce Imperatoris studio, et diligentia claruit, et obseruantiæ magnas uires obtinuit.*

NEQVE QVOD *pro quinta ratione adducitur, urget. Cyprianum, Augustinum, & Alios. Africæ episcopos, quæ à Romano Pontifice nõ constet fuisse confirmatos, neq; eorum Concilia ab eo impedita fuisse, propterea qui ueri erant suarum Ecclesiarum pastores, illi non subiacerent. Nanq; toties dictum est, ratio, quæ à negatione sententiæ accipitur falsa est. Verum id etiam pro responsione adiungimus duobus modis confirmationem fieri potuisse. Primo quum Pontifex audita uiri probi, et de episcopali munere benemeriti electione, illã uiua uoce, ac expresse confirmat. Deinde quum proculdubio eam perceperit, neq; actiõe ulla, aut gestu illam infregerit, sed diutius absq; ullo molestiæ indicio tolerauerit. Tunc enim illi assentiri manifesta ratione præsumitur. Eo modo Cyprianus, & Augustinus, & alijs tacita uerbis, sed factis, expressa confirmatione, & consensu Romani Pontificis in suis potuerunt sedibus collocari. Quod si secus forsitan actum est, & si ex nullius hystoriarum scriptoris sententia patuit, recte*

quidem fieri potuit. Quod Lutherius minime cogitauit.

I D I P S V M de ipsorum concilijs asserendum est. Si enim solo à Romano Pontifice celebrationis eorum authoritatem in contẽptum expectare noluerint, uera illa concilia fuisse nõ credimus. Si uero ex quadam sibi ascita ob eorum apud sedem Apostolicam famam ac optimam auditionem, consuetudine illa eadem conuocauerint, Cui ipsa Romana sedes longo temporis spacio uisa est assentiri, uera fuisse fatemur. Et præsertim quum quæ in eis gesta essent ab ea improbata non fuerint. Et si enim nullius Ecclesiæ, nedum Romanæ iurisdictionis, & spiritalis priuilegij iura consuetudo non tollit (ut extra de præscriptionibus cap. quũ non liceat, apparet ab Innocentio. III. Vbi circa obedientiam subditi erga superiorem, nulla temporis diuturnitas præscribere dicitur) tolerata tamen, per alios acta confirmat. Quoniam in re nota Tacitus consensus idem operari posse perncscatur, quod expressus alias legitima ratione operaretur. Sed ut quæ asserimus facilius uera esse intelligas, memineris Martinæ quæ de Carthaginensis, & milinetani concilij confirmatione à Romano Pontifice babita authore in epistolis Augustino recensuimus supra.

Q V O D q; sacris sanctionibus institutum est, electum episcopum debere à Romano Pontifice confirmari, ea ratione fulcitur, qua an de ea dignitate, uita, moribus, & ætate sit benemeritus perspiciatur. Quod si facta electione penitus innotescat, confirmatione non indigere uidetur. Veritas enim habet, et frequenti adagio ab omnibus usurpatur, remota causa effectus dimoueatur oportet. Iamq; ob eam planè causam Innocentius. I I I. (ut habetur extra de electio. cap. Nihil est.) Cũ episcopis extra fines Italiæ constitutis, ut ante confirmationem ob locorum intercapedinem, tam in spiritualibus, q̃ temporalibus negocijs res Ecclesiæ administrarent, legitime dispensauit. Et licet. c. Quum uenerabilis, extra de consuetudine. Lucius Pontifex oppositum statuere uideatur, congrua tamen subsistente causa consuetudini standum est, quæ optima legum interpres solita est appellari, ut cap. Quum dilectus, eodem titulo perhibetur.

N E Q V E minus decretum illud sanctissimum Gregorij Ponti. in nostra nobis sententia suffragatur. Qui numidis episcopis qui erant in Africa constitutis scribens, ut. xij. distin. cap. nos con

suetudinem, legitur, inquit. Nos *consuetudinem, quæ contra fi-dem* Catholicam *nihil usurpare dignoscitur, Immotam perma-nere concedimus, siue de primatibus constituendis, siue de cæte-ris capitulis habeatur.*

TAM ERGO *de episcoporum confirmatione, q̃ de conuoca-tione concilij, quum* Fides Catholica *propterea non offendi in aliquo appareat, id pariter dici posse confidimus, ut ex permis-sa consuetudine absq;* Romani Pontificis *authoritate, hæc decen-ter fieri possit, illa uero non semper necessaria uideatur.*

QVOD SI *pro sexta ratione mihi allegaueris* Alexandrinũ, Antiochenum, Hierosolimitanum, *alios orientales episcopos* Romanam *sedem nunquam instituisse. Et (pro septima) tempe-state hac qui sunt in perside,* Iudea, *scithia, alijs ue regionibus sub* Romano Pontifice *non esse (ut facis) obieceris, eodem pariter modo dicemus.*

ELECTIO *enim episcopi, de iure communi ad capitulum spe-ctare dignoscitur, si à* Romana *sede, cuius est plenissima eligen-di potestas, non fuerit impedita, aut in eius contemptum, & in-obedientiam facta non fuerit.* Neq; *propterea (ut dictum est)* Ro-*mani* Pontificis *instituendorum episcoporum omnibus in locis, terris, & regionibus iurisdictio tollitur, aut sublata quocunq; tẽ-poris spacio intelligitur, quin quotiescunq; uoluerit, illa ipsa uti, & quod suum est, ad libitum exercere ualuerit, ac in præsentia-rum similiter ualeat,* Quare *qui modo sub* Romano *principatu se esse non putant, delirant, insaniunt, & Christi fidem obserua-re non possunt.* Non *enim licet, à, capite membra recedere.* XII. *distin. cap.* Non *licet.* Et *extra de præscriptionibus. cap.* Quum *non liceat. legitur.* Caput *uero in cœlis* Christus *est, in terris ille, qui eius uicem pro* Reipublicæ *administratione suscepit* Roma-*nus* Pontifex *appellatus.* Iam *intelligis quid tuæ pariant accu-mulatæ rationes* Lutheri, *quæ ne unam quidem conficiunt, con-temptum sanè tui, & oppositæ sententiæ ueritatem.*

EPISCOPOS, AVT IMPERATORES NON *authoritate, sed ui* Papam *aliquando deposuisse solumq; petrũ in* Pontificatu *successores habuisse, deq; primitiuæ* Ecclesiæ *autho-ritate præcipuarum sedium ordine repetitio.* Cap. XXXII.

Vod uero pro octaua ratione affertur, nonnullos episcopos, alios, & Romanum ipsum (quem Papam uocamus) deposuisse, non uideo quid, & quomodo ualeat. Refert Hieronymus, inquit Lutherius, Achaontem Cæsariensem episcopum, Liberium Papam deposuisse, referat, quod tamen non refert. Nam uerba Hieronymi hæc sunt. In tantum sub Constantino Imperatore Achatius Claruit, ut in Liberij locum Romæ Felicem Arrianum Episcopum cōstitueret. Achatiū inquit non Achaontem, Item Constātini authoritate innuit illud egisse, non propria, sed quomodocunq; sit, referat tuo modo Hieronymus. Quid tum? potuit ne Achatius id facere, aut non potuit. Si potuit, ergo aut erat Liberio par, aut certe superior. Superior, tua sententia esse nō potest, Itaq; par ei fuerit opus est, sed nullus par in parem habet Imperium. Non potuit itaq; iure medio illum deponere, Imperauit sic Constātinus. Ergo cōstantinus erat Papa superior. Concedis hæc omnia mi Lutheri? An tibi sanum id iudicium uisum est? Concedas etiam temporalia spiritualibus esse maiora, & corpus ipsum animæ Dominari. Certe non tantum hæc in Christiana familia est apertissima hæresis, sed etiam in naturali iudicio, & disciplina.

QVID nobis igitur male Vir aliorum episcoporum ex tripartita hystoria à maioribus, paribusq; episcopis depositiones inculcas? Quid Imperatorum in Pontifices Romanos, & Pontificū in Imperatores (ut ita dixerim) irruptiones accumulas? Factum narrant hystoriæ, non approbant. Tu uero ingenio tuo Theologico es, qui hæc omnia comprobare uideris, ut non sit locus ambitioni. Tollatur igitur authore Lutherio, hacq; eius inuiolabili ratione in Ecclesiasticis, & temporalibus potestatibus ordo, omnia in confuso sic iudicia fiant, ut quisq; in alium ad libitum iurisdictionem ualeat exercere. Monstrum iam Anaxagoræ redeat, & Lutherium apud omnes gentes omni confusione, confusionem ostendat.

PVDET ME singula Lutherij dicta, quibus pro rationibus utitur, persequi, tam friuola sunt, & toties repetita, ut mihi stomachum faciant. Pro nona ratione omnes episcopos Apostolorū successores constituit, & quemadmodum Petri successor unius Apostoli Petri potestatem assecutus est, ita & alij singilatim

aliorum Apo*ſtolorum*. *Omnes itaq; infertur, epiſcopi ſunt æquales, præſertim, q̄ Apoſtolis omnibus æqualis à domino ſit data poteſtas.*

REPETIT *quæ à principio meminerat, ſed de ſucceſſoribus uerbum adiecit, ut nouam uideatur* Conficere rationem. Repetamus *&* nos *compendio illa, quæ diximus, non omnibus* Apoſtolis *eſt data æqualis iuriſdictionis poteſtas, & ſi* Petrus *pro omnibus reſponſum dedit, & poteſtatem illam ligandi & ſoluendi ſuſcepit. Ná ſibi præcipue datam cognouit, ex quo ad eum præ alijs tanquam ad* Eccleſiæ Petram *ſua* Chriſtus *uerba direxit.* Vnde *alijs conſtare potuit præueniendo ex dono quidem gratuito Dominum ita ligandi & ſoluendi poteſtatem dediſſe, ut perinde ac illam à* Petro *accepiſſent, illius imperio ſubderentur.* Quare *ſucceſſor* Petri *ſe habet, ut* Petrus, *Cæteri uero epiſcopi quum donum illud gratuitum à* Domino *minime ſint aſſecuti, in eo* Apoſtolis *ſuccedere nequeunt, ſed in alio tantum, quo fuerint* Petro *minores.* Quomodo *ergo æquales omnes,* Iam *deſine complicare, & nugas ſuper nugis imponere.*

PRO ME *facit decimo loco poſita ratio tua* Lutheri. Iam *enim tibi acceptum referimus, q̄ in partes noſtras licet non libens, ſed neſcius uenis.* Hæretici *ſunt inquis, qui ſubſunt modo* Romano Pontifici, *& qui antea non ſubiacuerunt,* Hoc *eſt quod tibi toties imputamus.* Ergo *tota primitiua* Eccleſia *ſaltem per annos* CCCC. *fuit in hæreſi conſtituta, mentiris.* Non *fuit, ſub* Petro, *hic iacet lepus, hoc probes (quod à principio diſceptationis tibi oneri incumbere uidebatur) & herbam dabo.* Primæua *ſanè, & quantumuis minima, ac ab ineunte ætate ſub* Petro, *tanquam omnium* Chriſtianorum *principe conſtituta fuit* Eccleſia, *poſtq̄* Dominus *ad ſuperos euolauit.* Licet *forte (ut toties dictum eſt) modeſtiæ cuiuſdam cauſa,* Quæ *tempori conueniens uidebatur ſua tantum in alios authoritate uti noluerit.* Quid *tamen* Latras Petrum *hæreticum, quum* Hieroſolimis *aderat.* Non *enim* Romanus Pontifex *à* Roma, *ſed à* Petro *eſt ſummus, qui* Domini *monitis* Romæ *ſedem ſuam inſtituit.*

NIHIL ME *moleſtat undecima* Lutherij *ratio, qua* Hieroſolimitanam *ſedem cunctis præponere ſtuduit.* Nanq; *ſatis ſupra dum* Anacleti Pontificis Martiris, XXII. *diſtin. cap.* Sa/

crosancta. Egimus defensionem, ea de huiusmodi Ecclesiarū ordine explicauimus, Quæ Lutherius forsan excogitare non potuit. Et si enim propheta complures inde legem exituram, uerbum Domini nasciturum, ibi Dominum gloriam suam datu tum commemorent, ubi Christus Pontifex, & oblatus, ubi sanctus, qui missus est, spiritus susceptus, & inde in omnem terram uerbi Dei sonus egressus est, Tamen quum locus ille non futurus erat locus imperij, quum eadem ratione Christianæ pietatis amplitudo non ita commode fieri potuisset, si Petrus suam sedem ibidem collocasset, Quum item à Iudeis humani generis seruator Iesus ibidem maximam iniuriam accepisset, Quum illi ciuitati, quam propemodum ruituram, & fineret, & prospiceret, Dixisset Mathei. XXIII. Hierusalem, Hierusalem quæ occidis prophetas &c. Et dum crucifigendus incederet flentibus mulieribus lucæ. XXIII. filiæ Hierusalem nolitæ flere super me, sed super uos, & super filios uestros, Quum (ut refert Ambrosius in epistola ad Auxentium) Christi monitis uinculis solutus abiens Petrus Romam denuo ad carceres reduxisset, quum deniq; maximus ille Christiani nominis proclamator Paulus dum in uinculis detineretur, se Romæ iudicandum fore a Domino habuisse, dixisset, atq; ita sub Nerone ibidem sacrum sui corporis piaculum persoluisset, diuinitus Romana sedes aliarum princeps creditur instituta.

EAT MODO, dicat, qui potest aduersus hæc, inquit Lutherius. Dixi ego. Dicas tu modo ex aduerso, quæ potes. Si Hierosolimitana sedes præponenda erat, cur eam ciuitatem in detestationem criminis ruituram meminerit Dominus, cur tam acris mediæ, incendij, sanguinis afflictiones perpessa, & demum euersa est? Cur Dei iussu, aut permissione Petrus Ecclesiarum caput de suo, ut proculdubio credere par est, ministerio optime instructus suum ibi sceptrum non posuit? Cur eundem carceres exeuntem Hierosolimam, ut crucifigendus accederet, ueluti, ut Romam rediret, Christus nequaquam admonuit? Cur deniq; tot annos cum tanto imperij flore, & incremento Romana hæc iurisdictio conualuit, perdurauit? hac in re multa alia dici possent, quæ supra retulimus aduersus te, qui homo es, & sane de humanitatis nomine immeritus quod nimium tumeas,

QVID NICENA SYNODVS DE VRBIS ROMAE sollicitudine, & cura, de episcoporum Creatione, de Hierosoli. Ecclesiae praerogatiua statuerit. Cur ex Apostolorum ordine aliae ecclesiae institutae non fuerint, Quomodo Duplex in Ecclesia caput, merusq; Sacerdos in necessitatis casu, quum Papa aut episcopus nō sit, ea, q̄ ad illos ptinent, ualeat exercere. C. xxxiiij.

INsurgat denuo, insistat malus iste uir, & pro duodecima ratione apud Niceam bithiniae celebratam Synodū afferat, ut uideamus an magis illi, q̄ nobis, nec ne i sententia faueat. Statutum eo in concilio legitur, in urbe Roma, & Alexandria uetustam consuetudinem seruari debere, ut earū, quae sunt AEgypti ille Pontifex, hic uero suburbanarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat.

EXCLAMAT inde Lutherius concilium hoc sacratissimum non modo non dat primatum Romano Pontifici, sed ex uetusta consuetudine, non iure diuino suburbanarum Ecclesiarum sollicitudinē tribuit. Si ergo me haereticum dicis, concilium haereticum statuas. Cui non possum, & frigidissimis decretis pariter, tanquam duobus contrarys dominis obedire.

RECTE quidem exclamare potest iste uir, sed à paucis auditur, qui ambulent in uiam Domini, & per rectas semitas eius discurrant. Quid tantum clamoris, quid duobus nequis Dominis seruire contrarys? Quid Nicenam institutionem extorques? quae non tua, sed nostra est, si recte intelligatur. Romanae Vrbis seruandam antiquam consuetudinem statuit. Verum est, quoniam de illa disponere potuit Synodus, de primatu nullam faciens mentionem, ob id q̄ diuinitus est illi concessus. Vnde licet Romana sedes super uniuersas terrarum Ecclesias iurisdictionē obtineat, tamen proximam quandam sine aliorum episcoporum, seu metropolitanorum ministerio certe regionis administrationem suscepit. Quae lege, & consuetudine potuit uariari. Non enim solus Pontifex Romanus pro episcopo toti orbi sufficeret, licet amplissimam passim habeat potestatem. Clarum est quid uelit sanctio illa, quae Alexandrinae quoq; Ecclesiae sollicitudinem, et curā definit. Sed Lutherij intellectus obscurus, & denigrata uolūtas.

QVOD item concilium de episcopi ordinatione, quae à prouinciae episcopis fieri debeat, non à Romano Pontifice, pro tertiadec

dina ponitur ratione, facile qdem exponitur. Non.n.ius ordinādi, seu rectius instituendi episcopi Romano Pōtifici adimit eiusmodi cōstitutio, sed quod in populi, totiusq; cleri manibus consistui uidebatur, ad prouinciales deducit, quibus planè ueluti omnis eorum iurisdictio, ita etiam ordinatio Romani Pōtificis authoritate concessa est. Inde etenim omnis institutio pendet, omnis actio, omnis eligendi, aut ordinandi forma. Quippe quum Pontificis summi aut iussu, aut consensu, aut permissione quocunq; tempore eiusmodi facta sint omnia, ab eo tanquam à primo principio profecta esse intelliguntur.

QVOD item quartodecimo in ea etiam synodo statutum asseritur hierosolimitanæ sedis debere antiquam prærogatiuam seruari, non cogit Romanam illi honore parem, aut inferiorē existere, seu haberi debere. Nam de nulla alia prorsus mentio facta est. Si dixeris secundo loco habebatur prius, uerum est. Itaq; contra Nicænam synodum modo factum dignoscitur, ꝙ sit in ultimo constituta, nihil probibet. Nanq; per aliud Concilium illud sancitum est. Quod quum diuino iure non habitum diceretur, facile potuit immutari. Quod si uelut unum ex quattuor Euangelijs illam synodum nos uenerari debere subiunxeris, in his quæ ad fidem pertinent, id habere ueritatem intellige.

QVID est ꝙ rationum numerum auget, quum easdem millies repetat iste homo, quum alias (ut accepi) soleat esse in scribēdo breuissimus, in causa certe nil aliud esse puto, ꝗ ut litterarū ignaris lectoribus, quod ratione probari non poterat, per repetitionem tenacius imprimeretur.

ARGVIT quintodecimo. Si Petrus Romanam ecclesiā principem fecit, cur à Iacobo constantinopolitanam secundam, & à Ioanne ephesinam tertiam esse non dicimus, quos una cū Petro ecclesiæ columnas ad Galathas.ij. scribens Paulus appellauit? At ordo iste seruari non consueuit, humano itaq; iure Petrus primam fecit ecclesiam. Item cur hierosolimitana his omnibus quarto loco postponitur, quæ Christum Pontificem habuit, quæ eos ipsos apostolos, Petrum, Iacobum, Ioannem ferè supalios constitutos christiani nominis, & pietatis pcipuos tenuit.

SAEPIVS hæc ratio dissoluta est, sed denuo amore Lutherij dissoluatur. Petrus enim primam sedem Romæ constituit, quoniam ipse primus, & aliorum apostolorum caput est à domino

institutus. Nullum uero deinde ordinē inter eos positum ex euangelicis uerbis accipimus. Atq; ideo nullum pœnitus tuum, quo id tentas adstruere, est argumentum. Tres uero illi columnæ à Paulo uocitant, quibus dominus eos præ cæteris diligere uisus est, post cuius etiam obitum honore præferri ab alijs uidebatur, nulla tñ authoritatis, aut potestatis eorum series inde, aut ordo ex scripturis coniectatur. Hierosolimitanam autem sedem, quæ Christum Pontificem habuit, ultimo habendam loco ratio facit, quoniam (ut dictum iam est) suum ea ciuitas Pontificem interfecit. Vnde lege etiā nostra hac tempestate cautum. ē, ut ciuitas in perpetuum pastore uacet, quæ suum episcopum interficere cōsueuerit. ut habetur. xxy. q. ij. cap. ita nos. Piget me toties unum, & idem repetere, ne te pigeat lector, qui Lutherianis hæresibus tantopere afficeris.

DECIMO sexto ut nugis suis coronidem, & postremam manum imponat Lutherius, infert. Si Petri successores ex uerbo. pasce oues meas. eammet potestatem habent, quam Petrus, ita Ioānis successores Mariæ filij dicentur, quoniam de ipso Dominus moriens eum sermonem habuerit, dum diceret mulier ecce filius tuus. Item soli successores Iacobi, & Ioannis essent filij tonitrui quia eo nomine illos Dominus appellauit, & Iacobi minoris successores domini fratres. Vides lector quæ garrit prophana, nimiumq; procax istius hominis lingua, ut in fidelia pectora suā hanc tot capitum hidram insculpat. O iniquissime fratrū quāto cum mysterio prolata sunt ea Domini uerba. pasce oues meas. Memineris illi respondere illa, quibus eidem Petro ligandi & soluendi est data potestas. Quibus etiam super eum Christus ecclesiam ædificari cōmonuit. Aduersus quam nullæ gentiū potestates, nulla uis, nulla spiritalis, aut temporalis machinatio p̄ualeret, q̄ esset usq; ad consumationem sæculi duratura. Mariæ filius datur Ioannes, ut Ioannes, non ut Apostolus, non ut episcopus, non ut uere filius, q̄ eius filius uere non fuerat. Alioqui duarum matrum unus & idem filius esse potest. Mirum etiam est, te id tuis rationibus non adstruxisse. Item Iacobus & Ioannes non ut episcopi sunt filij tonitrui appellati, neq; Iacobus minor ea ratione dictus Domini frater, quemadmodum Petro, ut Apostolo, & Pontifici ut generali Christi uicario, qui futurus erat, ea dicta sunt uerba. Pasce oues meas. Disrumpor tanti er-

roris, & procacitatis impatiens, quantus in hoc confusionum omnium, & puerilium ambagum labyrintho conspicitur.

QVIS nescit deniq; uniuersalis ecclesiæ caput Christum dominum haberi, & esse? Quis negat hoc? Quid Mathei uerba, quibus nobiscũ illũ esse usq; ad sæculi consumationẽ profertur, Christi uicarium esse nobiscum impediunt? Christus, qui in cœlis est, nobiscum, nisi in sacramenti specie conuersatur, nobiscum est. i. semper terrenum regit imperium, sed uicarium eius propterea, qui necessarius uidebatur, pro suæ reipublicæ ordine, non excludit. Dumq; fideles persequitur aliquis, Christum persequi dicit; quoniã ipse fidei caput et princeps. Vera sunt hæc, immo uerissima, quæ tamen nostrum nobis Pontificem Christi uicarium, & successorem in terris, uisibilemq; Principem non auferũt, sed statuunt, sed approbant, sed confirmant, sine quo ecclesia est sine capite, quod ministerij fungatur officio, licet præcipuum in cœlis caput obtineat. Viuo autem Pontifice Christus solus pro capite non habetur, quoniam suiipsius minister, et uicarius esse nõ debuit, aut fortasse non potuit. Neq; duo in hunc modum capita insulse ecclesiæ tribuuntur, quorum alterum præcipuum quidem est, in cuius uirtute omnia peraguntur, alterum uero tanq̃ illius minister prouinciam sibi demandatam exequitur, capitosus es nimium (crede mihi) Lutheri, quum hæc tam ridicula sophismata pro rationibus firmis attuleris.

CONCLVSIO est (audite omnes qui cordis penetralia cupitis uiri huius agnoscere) in articulo mortis omnis sacerdos est episcopus, est Papa, quia necessitatis gratia plenitudinem potestatis obtinuit. Ergo nec episcopis Papa, nec presbyteris episcopi sunt diuino iure maiores, quoniam id omnibus extat incommutabile. Quo ad ordinem (o male dixerim, an pessime uir) simplex sacerdos, & præsertim in isto casu pro sacramento pœnitentiæ impertiendo cum episcopo, & Papa concurrit, quemadmodum uerum est episcopum, & Papam non esse simplici sacerdote maiorem. Sed quo ad iurisdictionem, ò iactabundissime Ardelio quomodo illud deduces? de quo sermo, & disputatio nostra est. Vsque adeo sua hac peruicacia insanit Atlanticus iste Lutherius, ut in fine resolutionis de potestate Papæ oblitus sit quomodo habeat intelligi titulus quæstionis. Non enim sa-

tis ei ludibrio aſcribendum erat, ut à magno illo, ſanctoq; uiro Dionyſio Ariopagita Pauli diſcipulo diſſentiret, qui tres, epiſcopi, præsbyteri, & Diaconi diſtinctos ordines in eccleſia ſtatuit. Non ſatis fuit aerianorum hæreſi manus dediſſe, ſacroſanctũ conſtantinopolitanum concilium ſpreuiſſe, cõſtantiæ œcumenicam celebratam ſynodum reieciſſe, Antiquiſſimas ſanctorum patrũ, & recentiores conſtitutiones irriſiſſe, tot maximorum theologorum, ac innocentiſſimorum hominum dogmata poſthabuiſſe, Dei optimi maximi uoluntatem, authoritatem, prouidentiam, non timuiſſe, ſolam eius permiſſionem in conſtitutione Pontificis admiſiſſe, niſi hoc etiam ad ſui laudem, & gloriam maxime accederet, quod ſeipſum, & ſententiam ſuam neglexerit, quid quærebatur ab initio obliuioni mandauerit.

Primi libri finis.

CHRISTOPHORI MARCELLI PATRITII

Veneti. Archiep. Corcyræ. De tribus, quæ ex superiore libro tractanda supererant, primæ Sectionis Secundi Libri.

PRAEFATIO.

Cum potuisset Lutherius noster (qui pontificiã authoritatem simplici sacerdotio prorsus adæquat) complures satis apparentes rationes, & sententias ex diversis scripturæ locis afferre, quæ lectoribus maximam pariunt difficultatem, statui ego, quæ mihi in mentem ueniunt, pertractare, ut omnino pro communi ecclesiæ consuetudine edisseram episcopos non sola iurisdictione, sed sacramento presbyteris esse maiores. Deinde pulchrum erit in sacris litteris inuenire ubi Apostoli episcopi, & ubi sacerdotes, instituti, & quomodo fuerint. Postremo nunquid tam in pontificis summi, aliorumue institutionibus, q̃ in collationibus sacramentorum ex parte agentis, & recipientis sit necessaria fides. Vt his, quæ in Lutherium tumultuarie, & (ut ita dicam) præliantur attulimus, solutioris eruditionis gratias iniungamus.

DVAE RATIONES CVM SOLVTIONIBVS

quibus Episcopum alium esse à mero Sacerdote ostenditur. & quibus casibus posset Pontifex summus omnes Episcopos de medio tollere. Cap. II.

a Dicamus itaq; in primis, si Episcopus sit spiritali quadam nota, & non sola iurisdictione sacerdote superior, ita de archiepiscopo, & summo pontifice asserendum merito uideretur, maior enim satis proportio est inter Pontificem summum, & Episcopum, q̃ inter Episcopum, & sacerdotem, quod si uerum est, tot specie distincti ordines numerarentur, quot sunt dignitates in dei ecclesia constitutæ, quod dicere nefas est. Quin item pontifex summus ex episcopis archiepiscopo subditis archiepiscopos illos instituit, qui archiepiscopus fuerat statim p nul/

lam eius mutationem efficitur primas, simili igitur modo sacer-dos, cui in regimine demandata est aliorum sacerdotum prouincia, absq; alia ipsius mutatione episcopus efficietur. Amplius si *summa est* Romani Pontificis *authoritas, Quid prohibet illum ex legitima causa omnes episcopos auferre? Quo casu sacerdotibus cura demandetur operaepretium est. Qui nulla inuicem spiritali nota dissentiant.*

NEq;, *quod olei illitu, & sacrorum uerborum forma consecratio epi, ab ea, quae sacerdotis est, alia uideatur, propterea ueluti spiritali quodam sanctitatis signo unus ab alio distinguetur.* Quippe *quoties sanctitatis merito profecissent* Apostoli, *toties nouos dicerentur ordines suscepisse, id uero quis diceret?*

AT IRRIderet *forte* Lutherius *rationes has, neq; frigidas modo auderet, sed mortuas appellare, si partes nostras susciperet, quum* Pontificis *summi ad episcopum non esse maiorem proportionem, quam episcopi ad sacerdotem ratione ordinis asseueraret, sed iurisdictionis tantummodo, quoniam unum & idem aeque omnibus concessum est ordinis sacramentum.* Neq; *iurisdictio ipsa in episcopo, neq; communis ea unctionis, & consecrationis institutio, quam sanctificationem appellant, in causa est, cur conie-ctemus episcopum ordine sacerdotium superare, sed opatio quaedam episcopo peculiariter indita, quae puro sacerdoti non conuenit, ut confirmatio est, ordinum ipsorum collatio, templi, & olei consecratio.ut.y.cap.ecclesiasticae ierarchiae* Dionysius Areopagita *commentus est.* Archiepiscopi *autem, primatis,* Patriar*chae, & summi* Pontificis *gradus non similibus sacris functionibus, sed solo regimine distinguuntur.*

PROBE *quidem, si haec diceret.* Sed *nunquid admittendum illud impune, quo pontificem* Romanum *ex legitima causa episcopos omnes auferre posse dicebatur, etiam si uerus eorum princeps existeret (nam alio planè modo eum non posse, dubitare nō conuenit) pauca quoq; à nobis dicenda sunt, licet quae modo referebamus, neq; ipse* Lutherius *protulisset, quod in sententiam oppositam prorsus abijsse uoluerit.*

PRIMVM *itaq; de causa, quaenam legitima esse posset, haberet dubitatio locum, ut totius orbis terrarum episcopi simul deponi, inuno (quod plus est) penitus auferri deberent.* Nanq; *siue*

maximam eorum intemperantiam, & rerum humanarum ab usum, siue fastum, aut impiam de diuinis opinionem, siue ineptiam, aut delirium deniq; attuleris, unde id merito fieri posse uideretur, constare non poterit. Sint proculdubio scelestissimi omnes, sint prophani, sint execrabiles, & Dei contemptores, sint in omni uitiorum genere diffamati, sint deniq; ferarum omnium pessimi. Quæ causa subesse potest, ut ablatis his, alij, qui in eorum locum surrogandi essent, ab eo ita suscipiendo munere impediantur, ut simplicibus sacerdotibus pia omnis ecclesiæ demandanda sit cura? Aut igitur absq; causa (si absoluta est Pontificis Romani potestas) tollentur omnes, aut nullatenus poterunt auferri.

AT SI legitima adhuc nobis tanti magistratus ablationis subesse causa uideretur, nunquid Papa id posset efficere, est in dubiū reuocandum. Quippe quum ipse solus toti terrarum orbi pro administrandis sacris sufficere nequeat, sacerdotibus, qui nō essent episcopi præsto esse non posset. dices, ex sacerdotibus eligerentur qui exercerent ea, quæ episcoporum fuissent.

IAM non essent ablati prorsus episcopi, quomodocunq; ordine, aut solo imperio distincti ab alijs censerent̃. Aut igitur solus Pōtifex episcopi munera (si qua sunt propria) exercere eo casu cogetur, aut ponantur episcopi à sacerdotibus alijs operæpretiū ē.

DIFFICILIS profecto cuilibet inquisitio hæc, & mihi prima facie uisa est, sed paucis (ut arbitror) absoluēda. Quum enim omnes casus, qui possent obtingere, examussim percurrerim, nullum prorsus præter duos inuenio, quorum causa decenter à Pontifice (dum id eius potestati concessum esset) omnes prorsus de medio auferendi essent episcopi. Primus est obstinata deliberatio principum, qua ita ui ad id decreti Pōtifex deduceret̃, ut ab eo abstinere non posset. Tum ea quidem causa non in seipsa considerata, sed ipsius Pontificis ratione legitima dicenda esset. Qua scilicet tanti facinoris excusationem facile mereretur. præsertim quū à nequissimo principe destructio, & ipsius (si contigisset) totius cleri excidium, aut interminatū fuisset. Tum sanè longe minus detestabile esset episcoporum prorsus ordinem auferre, q̃ totius cleri postremam expectare inuersionem.

ALIVS uero, & insperatus planè euentus, quo episcopi omnes à Pontifice ex causa auferendi essent, est diuinus afflatus.

Qui non statim susceptus, sed in ieiunio, & oratione à uiris in ecclesia Dei praecipuis, & ipsis Pontificibus saepius comprobatur, despiciendus non esset, sed executioni mandandus. Occulta sunt enim Dei iudicia, & incomprehensibilis sapientia eius (ut ait Paulus ad Romanos) qua multa nobis illicita, & iniqua secretiori, abditoq; mentis eius sacrario optima, & aequissima iudicantur.

QVI *duo euentus si pro legitimis habeantur, Iam secunda pariter diluitur quaestio. Si enim primus occurrerit, cogeret id agere Pontifex, & si nō ipse solus toti terrarum orbi pro administratione sufficeret, Dei prouidentia (ut pro uerisimili creditur) eo tempore suppleretur, quae nollet suum populum derelinquere sperantem in se. Si uero alius casus euenerit, longe quidem melius poterit id agere pontifex, & confidentius totius Reipub. curam, & administrationem suscipere, eo enim modo nobiscum fortasse ageret Deus, ut in tranquillo omnia constituta, Episcoporum proximo non indigerent Imperio.* A

HAEC *Pro eo rationis igniculo, qui scribenti mihi eadem subministrauit, dictis adieci, quae à ueritate aliena esse non uideo. Sed ad propositum redeamus.* I

CONFIRMATIONIS *Officium solis episcopis conuenire multiplici ratione in dubium uertitur.* Cap. III.

Peratione igitur certa dicebatur episcopus à sacerdote distingui, & ea in primis, quam confirmationem appellant. Verum uideamus an id ex sacris lectiōibus legitime appareat. Nanq; ex Apostolorum gestis. viij. cap. legit. Quum audissent apostoli recepisse Samariam uerbū Dei, miserunt Petrum, & Ioannem, qui quum uenissent, pro Samaritanis orauerunt, ut acciperent spiritum sanctum, nondum enim in quenq̄ eorum uenerat, sed baptizati tantum erant in nomine Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum. Ex hoc Apostolos tanquā à sacerdotibus alienos id muneris exercuisse non constat. Qui si fuissent gradu in alio constituti, profecto manca, & insufficiens de ipsorum gestis ea legeretur hystoria.

AT EOS, *ut presbyteros, seu (ut dicit) puros sacerdotes manus imposuisse,*

imposuisse, ad Timotheum *Paulus cap.* IIII. Nos *docuit, inquiens, noli gratiam, quæ in te est per pphetiam cum impositione manus presbyteri tibi concessam negligere. Si psbytero (ut apparet in Timotheo) confirmationem contigisse, testis est* Paulus, *cur &* Apostoli, *idipsum tanquam sacerdotes puri non agere potuerunt?*

A N FORTE *dicendum est, non uere* Timotheum *confirmatum, aut* Paulum *mendacem fuisse, quorum utroq; nil fœdius. Si uero presbyteri nomen ad episcoporum appellationem absq; ullo sacrarum Lectionum testimonio arctare uolueris, id temerarij potius, q̃ prudentis hominis uideri posse dicetur.*

A MPLIUS Ananias, *qui non erat* Apostolus *(ne* Apostolos *dicas episcopos extitisse) post admirabilem* Pauli *conuersionem quomodo illi manus imposuit?* Non ne inde ipse, *idem per eius impositionem spiritum sanctum accepit? ut.*IX. Cap. *eiusdem hystoriæ legitur.*

QVOD *omnino si uolueris inficiari, quoniam apud* Antiochiã *inde* Paulum *unà cum* Barnaba.XIII. *eisdem hystoriæ cap. commemoratur ab his, qui aderant, impositionem manuum accepisse, admittemus, ut uideamus, à quibus id beneficij acceptũ fit.*Erant *(habet locus ille)* in Ecclesia apud Antiochiam *prophetæ, doctores, inter quos* Barnabas, Simon, *qui uocabatur iustus,* Lucius *Cirenensis,* Manaben, *&* Saulus *uersabantur. Quibus ieiunantibus sanctus* Domini apparuit *spiritus iubens, ut sibi* Paulum, *&* Barnabam pro eo exequendo *munere, cuius gratia illos assumpserat, ab alijs segregarent, qui sanè sedulo omnes, & ieiunantes impositis manibus dimiserunt utrunq;.* Non ne ui*dere potes, dixisse poterat* Aemulus, *hoc in loco non* Apostolos, *sed discipulos, qui manus imponerent, enumerari? Si hæc igitur uera confirmatio fuerit, à puris sacerdotibus administrata(nam discipuli neq; episcoporum , neq;* Apostolorum *nomine describuntur) Cur ergo ab eiusdem ordinis hominibus exercere non ualeat?*

QVOD ITEM *ex* Dionysij *de* Ecclesiastica Ierarchia *ca.* V. *asseritur, quædam opera* Ierarchis, *idest episcopis diuina lege deberi, confirmationem excludit. Siquidem olei altarisq; consecratio, & ordinum collatio ibi tantummodo enumeratur.*

IDIPSVM ea ratione comprobari posse uidetur, qua Philippus. VIII. actuum Apostolorum. cap. Baptizauit Eunuchum. Qui quum à nullo alio confirmatus legatur, certe ab eodem, qui non erat Apostolus, id muneris creditur accepisse.

IDEX Recentioribus Ecclesiæ institutis ostenditur. Quoniam XCV. distin. cap. peruenit. Legitur Gregorium Pontificem maximum, dum ad Ianuarium scribit, nonnullos mœrore affici accepisse, quòd simplices Sacerdotes Chrismate in fronte signare, non sinerentur (absentibus episcopis) id exercendi muneris presbyteris concessisse. Quod quidem si potuit, quomodo hæc operatio peculiaris episcopo? Si uero, non potuit, quòd diuino iure fuerit oppositum institutum, in errorem inexcusabilem Pontifex inciderit opus est.

OBIECTORVM SOLVTIONES, QVIBVS ostenditur confirmationis negotium diuino iure institutum Apostolis prius, deinde solis episcopis couuenire, ut conmmet Apostolorum gesta, Dionysius, & Pontificum decreta declarant. Atq; ob eam causam Gregorium Pontificem, quòd meris Sacerdotibus confirmandi licentiã dederit, aberrasse. Cap. IIII.

T in hunc modum probatiorem hac de re sententiam improbãti æmulo dicerennus confirmationem diuino iure ex solis Apostolis authore domino institutam, nostraq; ideo tempestate solis episcopis merito conuenire. Quod enim ex gestis eorum. VIII. Hystoriæ cap. Accipitur, nostrum profecto est, sed ab aduersario (si sciuisset) ea solum causa id poterat usurpari, Qua arma, quibus acriter feriendus erat, non solum reijcere, sed in sui defensionem, immo ultionem alterius assumere uideretur. Si enim postquam Samaritani uerbo Dei suscepto baptizati fuerant, prædicante Philippo, cum baptismate confirmationem pariter accipere potuissent, quid opus fuisset à Hierosolimis, ut Petrus, & Ioannes Samariam mitterentur, qui id sacramenti per manuum impositionẽ illis iniungerẽt? Dices non ea de causa ex Hystoriæ uerbis haberi ad eum locum, hos geminos Apostolos deuenisse. Quã ergo causa deuenerunt? Nonne, quum dicitur. Quum audissent Apostoli, qui erant

Hierosolimis, recœpisse Samariam uerbum Dei, miserunt Petrum, & Ioannem, missionis eorum exprimitur causa? quum A uero additur. Qui quum uenissent, orauerunt pro Samaritanis, ut acciperent spiritum sanctum, non ne aduentus finis, & intentio explicatur? Nam si ad aliud quicquam agendum, quàm ad impertiendum eis spiritum sanctum Samariani accessissent, illud utiq; fuisset expressum. Huius etiam sententiæ facit indubiam fidem, quòd impositis manibus, & spiritu sancto illis infuso inde protinus recesserunt, ut eamet ibidem narrat historia. Ab Apostolis itaq; qui discipulis authoritate, & dignitate longe præstabant, ex eo loco accipitur confirmationis sacramentum conferri, ut tempestate nostra ab episcopis administraretur, qui in locum eorum legitime succeserunt.

NEQVE QVOD nonnulli solemnitate quadam ab Apostolis id actum dicunt, ullatenus admittendum censeo: Tum ob id, quòd à principio quisnam huius sacramenti minister esset idoneus, debebat institui, tum etiam q nusq alibi legitur id muneris, q ipsos eosdem Apostolos exercuisse.

QVOD VERO pro secunda ratione allatum est, per manum presbyteri (authore Paulo) Thimotheum confirmatum fuisse, neq; presbyteri nomen ad episcopi appellationem absq; sacræ lectionis testimonio aptari debere, facile profecto diluitur Nanq; de episcopatu, non de confirmatione dicta sunt ea Pauli uerba, qui prophetico afflatu uiderat, si ordinatus fuisset eum in Dei Ecclesia maxime profuturum, ut omnes expositores intelligunt. Quum pro episcopatu conferrendo non meri sacerdotis, sed episcopi manus impositæ requirantur, consequens est, ut ibi pro presbytero, episcopum Paulus uelit exprimere.

PRESBYTERI uero appellatione apud Paulum episcopos etiam uenire eiusdem ad Titum, quam scribit prima docet Epistola. Et Hieronymus interpræs eius optimus ibidem attestatur. Inquit enim huius rei gratia reliqui te cretæ, ut quæ deficiunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut, & ego tibi disposui. Si quis sine crimine unius uxoris uir &c. subdens. Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut dispensatorem, non superbum &c. Ecce quem Paulo ante inter presbyteros per ciuitates constituendos enume-

rat, modo episcopum uocat.

ANANIAM DEIN de Paulum non confirmasse legimus, sed ei sacri Lauacri beneficium iniunxisse, Vide ipse Tu. VIII. (quod ex aduerso allatum est) Apostolicæ hystoriæ caput. Et hoc ipsum inuenies.

QVVM VERO Paulum & Barnabam ab Antiochia discessuros (ubi erant discipuli) manuum impositionem accepisse, subiungitur, confirmatos esse concedimus. Ad quem Locum, ubi Ecclesia iam satis increuerat, ordinatos episcopos ab Apostolis missos credimus, qui eo uterentur officio. Et forte inter doctorum, & prophetarum nomina connumerantur. Quis enim magis de eo dignitatis apice benemereri potest, q̃ qui, aut diuina quadam illustratiōe, & supercœlestis numinis contactu futura præsagiat uel humanarum, diuinarumq; rerum eruditione præfulgeat? Quod igitur ex hystoria exacte percipi nequit, ratio supplere debet. Et Damascenus quarti libri capite quarto inquit, multa esse ab Apostolis acta, & tradita, quæ scripta nusq̃ leguntur.

DIONYSIVS autem Ariopagita magni Pauli discipulus, tam bene est huius nostræ sententiæ fautor, q̃ ipse summæ sanctitatis, & auhtoritatis uir, Cui credi maxime debeat, illam ipsam alijs explicauit. Quum enim triplicē in Ecclesiastica ierarchia purgantis, illuminantis & perficientis statuerit ordinem, primum locum perficienti Ierarchæ, idest sacerdotum principi assignat, qui sacerdotibus ordines tribuat, qui olei, & altaris sanctificationem efficiat. Sacerdotum uero baptizare, eucharistiam cōficere munus esse commemorat. Vbi quamuis expressa confirmationis facta non appareat mentio, quum illam nequaquam meris sacerdotibus tribuat, Ierarchæ tamen tacite ab eo reseruata fuisse coniicitur. Atq; ideo quum unguenti sanctificationem commemorat, sub nomine eiusdem, in fidelium frontem (quæ confirmatio est) diffusionem comprehendit. An forsitán minus est homines, qui niua sunt Dei uascula, q̃ templa, & aras iniungere? Quænam item digniora templa, quæ præstantiores aræ, q̃ homines, in quibus spiritus sanctus inhabitat? Templum se Dominus uoluit appellare, dum moriens dixit soluite templum hoc, & illud trium dierum spacio restituam. Ioannis capi. secundo: Si minus itaq; Ierarchæ est reseruatum officium, cur ab eo ma

lus, quod tamen cum alio magnam habet similitudinem, subtrahemus, & mero dabimus sacerdoti?

S ED NEQ; *eiusmodi, licet efficaci, persuasione contenti ad ipsummet Dionysium ueniamus, qui secundo Ecclesiasticæ Ierarchiæ capite Baptizatum, ut confirmetur, ad Ierarcham adduci debere nos docuit. Tu eum locum aspicito. Dices ibidem Ierarcham Baptizare describi, quod tamen meris sacerdotibus congruit. Verum est. Sed quum cap. V. sacerdotum, & Ierarchæ Dionysius distinguit officia, quod huic in usu erat, eidem reseruauit, Cætera sacerdotibus tribuit. Inter quæ quoniam confirmatio non inuenitur, eam ipsam quæ prius Ierarchæ erat in usu legitime reseruatam edocuit, soluat rationem, qui poterit, dum melius se intelligere Dionysij dicta confidit.*

Q VVM VERO *pro alia ratione Philippum postquam Samariam Apostoli deuenissent, Eunuchum Esaiam prophetam legentem, sed alioqui litterarum ignarum dum curru ueheretur ad ciuitatem, conuertisse, & Baptizasse subiungitur, admittimus. Quoniam Apostolica. VIII. cap. Id tradit hystoria. Sed eam quidem uerisimilitudinem, qua ab eodem confirmatus fuisse dicitur, non approbamus. De hoc enim ibi nulla facta est mentio. Ex coniectura autem sola uelle illud astruere, quod Lectioni Sacræ uidetur oppositum, arrogantis sanè hominis est, ne dicam parum prudentis. Aut ergo Philippus non confirmauit Eunuchum, aut quemadmodum ab Apostolis sacerdos factus creditur, ut baptizaret, ita etiam ab eisdem in Apostolorum collegium forsitan ascitus est. Quo eundem confirmare potuerit. Neq; alioqui id muneris exercuisse credendum est.*

GREGORIVM *deinde Pontificem profecto, non mirari, non potui (absentibus episcopis) confirmationis usum presbyteris concessisse, ut ad Ianuarium Calagoritanum scribit episcopum. Quandoquidem & ipse sic à patribus datum, & acceptum fuisse referat. Et tamen insanæ hominum petitioni tam facile contra antiquissimum Ecclesiæ ritum indulxerit.*

S VNT Q VI *eum excusant, obid quidem illud egisse quòd scandalum & perturbationem euitare uoluerit, sed quæ diuini*

iuris sunt, ut tumultus euitetur, dimittenda non esse uidentur. Tutius enim scandalum nasci permittitur, quàm ueritas omittatur. Vt habetur de regu.iur. In sexto. Neq; omne ita scandalum (ut dicitur) euitandum est, sed datum solum (ut Theologi referunt) idest quando ex defectu aliquo facile, & absq; ullo iuris praeiudicio, qui amoueri queat, exoritur. Acceptum autem merito euitari non debet.

ALII VERO, *qui episcopatum à sacerdotio sola iurisdictione distinguunt, asserunt illius mentis fuisse Gregorium. At id quantum ueritati, & Dionysio officiat, satis ostensum est.*

QVI VERO *Quo ad actum solummodo confirmandi eos sacerdotes, episcopos institutos asseuerant, utiq; uereor se nescire quid dicant. Nanq; actus episcopalis, si episcopatum authoritate, ac ordine à sacerdotio eximunt, alteri ut fiat, demandari non potest, nisi etiam ordo, & authoritas eidem pariter conferatur. Aut igitur iurisdictione sola à sacerdotio distinguitur episcopatus, aut actus ille confirmandi sacerdoti demandari non potest.*

QVOMODO *igitur tantum uirum ab impietatis crimine aut potius imbecillitate animi defensabimus praesertim, quum de consecratione cap. Manus. distin. V. in decretis legatur, id muneris non nisi episcopis Apostolorum successoribus conuenire. Atq; ideo si secus factum fuerit, irritum illud habendum esse, & inane, neq; unquam inter sacramenta Ecclesiastica reputandum. Non Dicit Melchiades, prohibemus ne ab alijs, quàm ab episcopis, aut summis Pōtificibus (more Dionysij) sacramētũ eiusmodi perficiatur, sed irritum illud, neq; ullatenus sacramentum affirmat, quoniam ab alijs confici, aut consumari non possit. Quicquid garriat ibi glosatellus interpres. Vsq; adeo Pontifex, iste non fortasse sicuti authoritate, ita nec sanctitate Gregorio inferior (Nanq; sanctitati martyrium addidit) sic diuini Dionisij sententiam est imitatus, ut ne uerba quidem ipsius, dum illud exprimeret, immutari uoluerit. Quod etiam recentiora Pontificum iura extra de sacra unctione confirmant.*

QVARE ITA *Gregorius excusandus est, ut nesciret, se contra diuinam institutionem agere, dum id meris sacerdotibus indulgeret. Putabat enim cum eis facile dispensari posse, quo*

niam ab eorum etiam ordine non discreparet. Errauit ergo Gregorius inscitia potius, quàm prauitate, quæ nunquid ipsum excuset à crimine, nec ne, habet dubitatio locum. Est enim ignorantia quædam, quæ crassa est, ut dici palam ab omnibus consueuit, quæ hominem non excusat, sed damnat, qua quis quæ omnibus patere debent, & sunt ipso iure decisa, non percipit. Hanc huius conditionis esse non puto saluo semper meliori iudicio. Nempe illius tempore sacramentum confirmationis declaratum non erat, à meris sacerdotibus attentatum, esse irritum, ac ita prorsus inane, ut Pontificis etiam dispensatio ne perfici, aut celebrari non posset. Quum uero id postea Ecclesiæ iudicio, & expressione potius, quàm constitutione patuerit, Si quis ignoraret, utiq; excusari non posset. In hunc itaq; modum (ut reor) Gregorij innocentia seruatur illæsa. Quodq; illi sacerdotes egissent, licet irritum fuisse crediderim, ipsi tamen eadem causa ab omni culpa redditi sunt immunes. Et qui uero confirmationis sacramento donati non fuerant, quamuis decepti essent nihil propterea, quo ad animæ salutem eis diminutum, fuisse fatemur, Tum quia id sacramentum non nisi ad incrementum gratiæ necessarium est, Tum etiam quia eius uim ex bono fidei actu Deus supplere facile potuit, ac eos quibus uisum est dari, tam firmos, & fortes efficere, ut eam, sacramenti ui, non aliunde uiderentur gratiam consecuti. Dicat in hac re melius, qui sentit, In qua sanè malo cum Dionysio errare, quàm cum cæteris bene sentire.

DE ORDINIS COLLATIONE QVAESTIOnes complures, Deq; nouenario, qui triplicem Ierarchiam constituat, ordinum numero. Solos etiam episcopos ordines posse conferre, & aras inungere. Cap. V.

De ordinis quoq; collatione, quod sit Pontificibus etiam propria, dubitare cum Luthero poteramus. Præsertim, quia ex Theologis nonnulli sunt, qui eam quoq; operationem, & multo melius, quam confirmationem

meris sacerdotibus tribuant. Nanq; naturalis cuiusq; rei dispositionis esse uidetur illud, quod in se habet, alteri posse communicare; ut quod in se ipso continuari non patitur, per traditionem, in altero perpetuum efficiatur, quum itaq; ordo, ita se habeat, dum in aliquo est, ab eodem in alium transfundi posse non indecere uidebitur.

ID VERO Ecclesiae usus satis comprobare uidetur, quo quidem (ut habetur extra de ordinatis ab Episcopo qui renunciauit. Capi. primo) meris sacerdotibus iniunctum est, ut minores ordines sua authoritate conficerent. Quod si solis episcopis conuenisset, per nullam certe iurisdictionis potestatem id ab eis arripi potuisset, nisi uellemus forsitan dicere minores ordines eam sacramenti uim nequaquam habere, qua maiores sunt praediti, quod unde acceptum esset, haud facile compertum est.

CVR ETIAM si episcopus, episcopum facit, Sacerdos nequit sacerdotem efficere? Vel si sacerdos, Qui Diaconi sacramentum suscepit, per sacerdotij gradum illud exuperat, Cur est, quod multo melius, q̃ episcopus episcopum quem non superat, Diaconum consecrare non possit

QVANDO IT em sacramenti ordine insignitur sacerdos, nõ solus episcopus, sed etiam alij eiusdem generis sacerdotes capiti illius manus imponunt. Quibus & ipsi suam in consecratione authoritatem iniungere uideantur.

SVNT HAC in parte, qui dicant primo ordines ex diuina institutione ab alijs conferri non posse, quàm à Pontificibus summis, qui communiori uocabulo episcopi appellantur, eo quòd Dominus, ut sententiarum magister asseuerat, & satis pulchre deducit, omnes illos in suo corpore nobis exhibuit. Nanq; ipse summus Pontifex erat, & princeps. Verum quum postea uiderint Ecclesiae usum minores ordines pati, immo statuere, ut à presbytero conferantur, Dicunt non ex potestate ordinaria, sed ex speciali, aut generali quadam commissione à meris sacerdotibus administrari.

AT QVAESO mihi respondeant, si ex institutione diuina, hoc habeant ordines, ut à solis episcopis conferantur, Cur est, quòd generali, aut speciali potestate minores à sacerdotibus

concedi possunt. Habet ne Pontifex ipse potestas super his, quæ à diuino iure fundata sunt? Nõ ne hæc omnia immutabili quadam prærogatiua subsistunt? Aut igitur dicendum est non ex institutione diuina ad solos episcopos pertinere ordinum collationem, Quod tamen satis ex Dionysij sententia est superius improbatum, aut nulla Pontificis commissione fieri posse, ut ab alijs conferantur. Quum ipsi idem nihil efficerent. Quemadmodum de confirmationis sacramento iam patuit, & iura apostolica declararunt.

AMPLIVS quæ nam urgens causa subesse potest, si ordinum collatio diuino iure ad episcopum attinet, ut Pontifex sacerdoti eam uoluerit concessisse? Non necessitas, quum nulla quidem appareat, neq; aliquid aliud, non ergo id enunciari tam facile debuit.

NEQVE an omnes minores ordines, uel quidam solum à sacerdotibus conferantur, exponunt, neq; textus. cap. primi de ordinatis ab episcopo, qui renunciauit, & casus nostri diuersitatem examinant. Quippe si renunciauit episcopus loco tantum (inquit textus) & non dignitati, tenet ordo collocatus. Si utriq;, aut ordines illi maiores sunt, & sic ordinati eos exercere non debent, aut minores, & tunc exerceant ordinati, quum ab alijs, q̃ ab episcopis illi ipsi ordines tradi in ecclesia consueuerint. Comparatio igitur episcopi, qui resignauit, ad sacerdotem in minorum ordinum collatione, si quo ad exercitium fiat, nulla est. Nam quærimus nunquid uere ordo ab alio, q̃ ab episcopo conferri ualeat, quomodocunq; exerceri eum, uel non exerceri concessum sit. Si uero quo ad ordinis communicationem facta est comparatio, inter maiores, & minores non debebat sanè ulla distinctio fieri. Nam ita maiores sicuti minores ab eo, qui resignauit, & loco, & dignitati optime conferuntur. Quoniam suspensio, quæ probibet actum, sacramentum probibere non potest.

ADDE ꝙ hi met de minoribus (nulla distinctione facta) eos in uniuersum à sacerdotibus conferri posse pronunciant. Quum tamen. xxiij. distin. cap. psalmista. Solus psalmistæ ordo conferri à presbytero permittatur. Et distin. lxix. cap. quod uidemus, et cap. non oportet. et de ætate et qualitate cap. Quũ

contingat, Consecratis abbatibus usq; ad lectoris gradum, ita ordinum collatio concedatur, ut ex minoribus exorcistæ solum, & accoliti episcopo reseruati esse intelligantur.

QVAMOBREM *quum uideam ecclesiæ usum esse, & .vij. synodi decisionem, ut habetur .lxix. distin. cap. quod uidemus. ut ex minoribus quidam à sacerdotibus, et Abbatibus collati p legitimis habeantur, horum ipsorum collationem ex diuina institutione episcopis debere non arbitror. Ea enim apud me est inconuincibilis ratio. Si diuino iure episcopis ordinum omnium collatio debeatur, ut ad sacerdotes id officium transferri non possit, Si teneamus sacerdotium ab episcopatu, non solum iurisdictione, sed etiam ordine, & natura distinctum. Reliquos ergo duos exorcistæ, & accoliti ordines cum maioribus ex institutione diuina episcopis conuenire dicemus. Huius autem conuenientiæ ea ratio esse potest, qua expellendi demones officium quod exorcistæ proprium est, & bonis operibus inflammandi homines, Quod accolito conuenit, maiori cum gratia traditur, q̃ inferiora. Nam immundos, & excommunicatos pellendi (quod ostiarij est) & legendi munus (quod est lectori tributum) non tanti, ut reliqua illa duo esse uidentur. Atque ideo minus necessaria sunt, & ferè inter sacros ordines connumerari non debent. Nam cap. superius allegatum de ordinatis ab episcopo, qui resignauit, maiores solum sacros appellat, cum quibus duo alij, ex quo nequeunt, nisi à solis Pontificibus tradi, optime connumerantur.*

AT DICES *quomodo septem numero sacri ordines habebuntur, demptis duobus? Non septem solum ad septiformis spiritus diuisionem dicemus, sed plures. Si enim ordo gradus quidam eminens in ecclesia sit, quo aliquid agi possit, & episcopatum statuimus ordinem, ut Dionysius statuit, qui ordinem eo modo capi. secundo ecclesiasticæ ierarchiæ definit. Et si ad archiepiscopatum quoque primatum, & patriarchatum transferre illum uelimus, nullam profecto uideo rationem, quæ id nobis prohibeat. Nam gradus isti sunt unus eminentior alio, & quicquam diuino etiam iure potest superior, quod inferiori non conuenit, ut à certis peccatis absoluere, ut maiores, & minores, & plenarias denique erratorum indulgentias tradere.*

Quibus etiam in eorum consecrationibus sui designati caracteres imprimant. Qui ordines inferiores purgent, illuminent, & perficiant. Purgent correctionibus, & exemplis, disciplina, & eruditione illuminent, & denique sanctitate perficiant.

VNDE (BEATI *Dionysii more) tres ecclesiasticas iuxta totidem angelorum ponere potterimus ierarchias, quas nouem conficerent ordines, ut enim terrenus iste pietatis cultus cœlesti similis efficiatur, illumque uelut exemplar, cuius ipse imago est, totis uiribus imitetur, uideri poterit nouenario potius, quàm septenario numero debere ordinum sanctificationem describi. Quod si gratum uidebitur, ex patriarchatu, primatu, & archiepiscopatu primus nodus insurget. Nam tres isti gradus, & officia magis inter se conuenire uisuntur. Ex episcopatu, sacerdotio, & diaconatu media conflabitur ierarchia, eo ꝙ sunt inuicem certa magis conditione consimiles. Ex subdiaconi uero acculiti, & exorcistæ insignibus postrema conficietur. Primus nodus actu quodam ferè iurisdictionis connectitur, nanque indulgentias maiores tradere, & à maioribus peccatis absoluere iurisdictionis esse uidetur. Quum tamen ea iurisdictio sacramentalis existat, ꝙ sacramenti uim & authoritatem insequitur. Vnde potestas eiusmodi mixta merito debuit appellari. Si dices. Ergo iurisdictionis ab ea, quæ ordinis est, nullo pacto distinguitur, abnegabimus. Nanque duplex iurisdictio ecclesiastica est, temporalis, & spiritalis, temporalis ab ea, quæ ordinis, prorsus est suo iure distincta, neque ordinis sacramentum, sed solam electionem insequitur, unde episcopus ante consecrationem potest ius dicere, beneficia conferre, & alteri etiam, ut puta suo suffraganeo, ut ordines conferat, quum nullum in se prius susceperit, demandare, ut de electione cap. suffraganeis legitur. Spiritalis uero iurisdictio ordinis sacramentum insequitur. Absoluere enim, indulgentias tradere, & alia eiusmodi ordinatis solum conueniunt. Vnde si quis sententiam huiusmodi defensare uoluerit, opus est, ut primati, archiepiscopo, summo Patriarchæ, qui Romanus est Pontifex, esse quosdam casus, & indulgentias reseruatas intelligat. Ea authoritas*

in sacerdote quanta fuerit ignoratur, in episcopo, magna utique creditur, sed quanta sit etiam ignoratur. In archiepiscopo adhuc maior, licet ignota sit. In primate similiter, & patriarcha maior, & in summo Pontifice maxima. Neq; id nefas esse uidetur, quoniam multa sunt, quæ Deo nobis ad plenum reuelare non placuit, sed probabili coniectura suspicimus. Vnum te moneo Pontificem Romanum patriarcham esse, & sic cum alijs in ordine uno & eodem constitui, ut summus autem Pontifex in altiori ordine, & solus constitutus est. Neq; ordinum nouenarius numerus propterea uariatur, quoniam primatum, & archiepiscopatum unum dicimus conficere ordinem, ob id q uterq; peculiari nomine metropoliticus appellatur.

I N H V N C *modum si quis hanc sententiam explicaret, fortasse refragari non posset. Attamen rectius puto eum dicturum, si non necesse dixerit præter eminentiæ gradum in ecclesia, peculiarem in unoquoq; ordine (excepto iurisdictionali) actum requiri, qui dignitatem & electionem solam sequatur. Quo dato eminentiæ ordines facile saluantur omnes, & infinita, quæ possent fieri dissoluuntur obiecta.*

S E C V N D V S *autem ordinum nexus non iurisdictionis esse dicetur, sed potius circa eucharistiæ sacramentum cõsistere. Diaconus enim eius materiam præparat. Episcopus altare & sacerdotem inungit, ipse uero inunctus, & consecratus sacerdos conficit sacramentum.*

T E R T I A, *& ultima ierarchiæ connexio in subministratione istius eiusdem sacramenti consistit, Quoniam subdiaconus diacono materiam tradit, & accolitus monet, ut ad orandum exteriori, & interiori uirtutum lumine se assistentes accendant, hic uero idipsum exequitur, & studet, ut exorcistæ malos demones abigat, ut in pace tanti sacrificij tempore omnia cõquiescant.*

I N H V N C *itaq; modum nouem in ecclesia ordines sanciuntur, & si nulla unq̃ synodus nec constitutio aliqua uisa est, quæ usq; ad eum numerum eos accumulet. Neq; error ullus est in hoc Pontificijs, aut synodalibus constitutionibus contraire in his, quæ non sunt opposita fidei, neq; in præiudicium tertij sentiũtur.*

I S I D O R V S *enim Dist. xxi. cap. cleros. nouem & ipse sed alio modo connumerat. Sententiarum magister cum communi*

theologorum schola abiecto psalmistatu (si liceat dicere) septem instituit. Canonistæ ferè omnes cum Isidoro pertranseunt.

Q VID ergo tanti mali, aut absurdi erit, si & nos Dionysium partim, partim sacros canones imitati alium ita (ut feramus) sacrorum ordinum nouenarium statuamus?

Q VOD si supra episcopatum nullum penitus statuatur, non uideo quomodo nouenario, & septenario numero describant, & minores duo à presbytero conferantur. Nam si sacros eos uoluerimus appellare, ita ut caracterem habeant, & diuina institutione episcopo eorum collatio tribuatur, à presbytero conferri non possunt. Quinq; igitur erunt in hunc modum ex theologorum sententia, qui diuina institutione ad solos episcopos attinet, ut conferantur. Septem uero ut sentiunt canonistæ. Duo autem reliqui aut non sacri appellabuntur, aut humana institutione non inuenti, sed presbyteris conuenire dicentur, Quod tamē non uideo quantum probabilitati consentiat.

E X H I S facile obiecta prius omnia diluuntur. Non enim corporalis est ordinis qualitas, quæ per actionem naturalē in alio ualeat sibi similem procreare. Nam & ordinis, & caracteris animæ impressi, qui spiritalis qualitas quædam est, aut forte solus respectus (ut alij sentiunt) Dei opera proxime fiunt, solus episcopus minister est, & quicunq; alia sacramenta distribuit. Nō ergo sacerdos merus ille ipse est, qui ordines conferre possit, eo quod illos in seipso contineat. Si dixeris unde nam illud habetur, ex Dionysio intellige, qui diuina lege ita institutum esse commemorat. Et puto duobus ex scripturæ locis id Dionysium accepisse. Primus exodi. xxix. & xxx. & leui. viij. cap. ubi ex domini præcepto Moysi iniunctum fuisse legitur, ut Aaron super capite oleo inungeret, uestemq; illomet unctam acciperet, & Eleazarum, ac alios filios eius indueret, ut pro Aaron quandoq; sacrificarent. Constat autem Moysem de maioribus sacerdotibus fuisse, & filium summi sacerdotis unctum debere hæc facere omnia, quæ ordines apud nos, & altaris consecrationem significant. Alius locus est, qui ex apostolorum gestis accipitur. Quū enim manuum impositio pro confirmatione solis episcopis, qui erant apostoli, reseruata fuisse legatur, multomagis ordinum sacrorum collocatio eisdem solis competere creditur. Nam supra confirmationis sacramētū ordo gratiā, & authoritatē accumulat.

EOS VERO qui permittuntur à sacerdotibus, aut abbatibus consecratis conferri, iam dictum est ex institutione diuina episcopis non conuenire, & fortasse ij inter sacros ordines connumerari non possunt. Quicquid asserant alij, & canonistæ præcipue. Quia si aliter sentiant, uereor ne sint sibiipsis contrarij. Textus uero ille cap. primo. de ord. ab episcopo, qui renunciauit &c. ita minores ordines à sacerdotibus conferri accipit, ut à minori argumētū faciat, & episcopum, qui & loco, & dignitati renunciauit, ab eorum collatione non fuisse suspensum induncat. Qui tamen si maiores contulisset, actum illi prohibitum exercuisset, fit ergo ibi comparatio inter sacerdotis authoritatem conferendi minores, & usum episcopi q episcopatui renūciauit.

EPISCOPVS autem episcopum facit, quoniam ita diuina institutione decretum est, & ideo sacerdos sacerdotem non efficit. Neq; etiam diaconum creare potest sacerdos, & si magis eū ordine, q̄ episcopus episcopū superat, eamet ratione, quam diximus, uidelicet ꝙ omnium uerorum ordinum collationes maioribus sacerdotibus merito debeantur.

QVANDO uero consecratur sacerdos, ideo sacerdotes alij una cum episcopo illi supra caput manus imponunt, non ut ipsi suam partem ordinis impartiantur, sed sacramenti suscepti testimonium afferre omnibus uideantur. Ex ordinis itaq; collatione item apparet episcopum alium à sacerdote diuinitus institutum fuisse.

TERTIA etiam, quæ olei, templi, & altaris consecrandi operatio est, quin episcopo debeatur, à nemine tollitur, nisi forte id dixerint, qui ordinum collationem presbyteris tribuunt, multo melius eisdem competere debuisse. Quibus quomodo resistendū est, paucis absoluemus.

NON ENIM episcopo debetur olei, aut aræ cōsecratio, quoniam dignior est. Sed ob id, ꝙ sacrificij altaris perfectio sine actu superioris compleri non potest. Licet igitur sacrificij sacramentum longe quidem maius sit, q̄ sanctificatio olei, aut ordinū ipsorum collatio, tamen ex quo quibusdam perfectionibus, uel potius adminiculis, & quidem necessarijs indiget, factum est, ut superior illa condonet.

DIGNIOR itaq; uno modo episcopi ea operatio est, alio autem (si licet dicere) indignior. Dignior quidem ratiōe authoris,

& quoniam eandem, quæ sacerdotis est, in illo ipso supponit. Nanq; episcopus sacerdos prius existat operæpretium est. Minus autem digna si ad celebrationem solam sacrificij cõferatur, Id est, qđ Dionysius qnto cap. ecclesiasticæ ierarchiæ, Ierarchæ præstantiorem, q̃ sacerdotis actũ esse commemorat, quasi ex omnibus eius actionibus unam conficiat. Id uero exodi. xxix. & xxx. cap. simili modo accipitur. Vbi omnis unctio ad Mosis, qui maximus sacerdos erat, officium pertinere comprehenditur.

NON SEMPER A SVMMIS SACERDOTI*bus factas esse regum, aut Pontificum unctiones.* Cap. VI.

a T *his paucula adijcienda sunt. Nam si Moses summus erat sacerdos, quum is unicus esse debuerit, apud populum israel, quid oportebat summum alium instituere pro olei in caput infusione? Non legitur præterea Mosem summo esse sacerdotio præditum. Sed à Dauide inter sacerdotes cũ Aaron enumeratum fuisse.*

R VRSVS *Sadoch, qui nondum summi sacerdotii apicem cõsecutus fuerat, iussu patris Salomonem in regem inunxit, ut ex iij. regum primo capite legitur.*

C VR *etiam nume. xx. traditur Mosem Eleazarum loco Aaron solo uestium pontificalium indumẽto absq; ulla de olei in caput effusione mentione facta, in Pontificem surrogasse.*

E T DEniq; *(ut primi paralipomenon ultimo capite habet hystoria) statuto die, quo pro Salomonis regis celebratione festa, ac exultatissima sacrificia fierẽt, uniuersæq; David iuberet ecclesiæ, ut prius benediceret domino, quem adorauerat, & postea Saloni, ab ecclesia in regẽ secũdo unctus ẽ Salomon, & ipse quoq; Sadoch ab eadem in Pontificem unctus est. Præcepit enim (habet textus) David uniuersæ ecclesiæ, ut benediceret domino, & paulo infra, unxerunt autem eum secundo. i. Salomonem in principem, & Sadoch in Pontificem: Quod pluralis numeri uerbum non nisi ecclesiæ, & minoribus sacerdotibus aptari potest. Quamobrem non à rege aut summo sacerdote semper fiebat. Pontificis sacramentum.*

E X QVO *nobis quoq; licet institutum accipere, quum saltem casus eueniret ille, quo omnes simul episcopi perijssent.*

Tum quidem opus esset, ut episcopus à meris sacerdotibus eli-geretur, ungeretur, consecraretur. Haec autem electio & conse-cratio si licita, & ualida ex institutione diuina, ab episcopis tantum quomodo celebrabitur? Item cur modo, etiam ꝙ sit ipso iure probibita, si tamen fieret, tenere non posset? Nanq; (ut di-ctum est) actus probibitio authoritatem non tollit.

CVR ETIAM *Paulus ad Timoth.iij.cap. describens epi-scopi conditiones, statim nulla sacerdotis facta mentione, ad diaconum transit? Cur idem ipse Paulus (ut loca alia dimitta-mus) prima ad corinth.xij.cap.membra christi cõnumerat, ubi inter episcopos, & sacerdotes nullam differentiam facit. Posuit enim (inquit) dominus in ecclesia primum apostolos, secundo propbetas, tertio doctores, deinde uirtutes, postea gratias cura-tionum, adiutoria, gubernationes, genera linguarum, interpre-tationes sermonum &c. et ad Ephe.iiij. praeter dictos, euange-listas enumerat.*

RESPONSIONES AD PRAEDICTA, ET *quomodo summus erat sacerdos Moses & maiores sacerdotes, qui ungerent, babebantur apud Hebraeos.* Cap.VII.

CErte tam dearticulate istam materiam prosequor, ut *in tam difficilis, & parum ab alijs pertractato nego-cio (si fieri possit) fidelis animus conquiescat. Nõ enim mordicus (more Lutherij) peragenda sunt haec, sed cura, stu-dio, discusione, ut eluceat ueritas. Mosem itaq; summum (si sa-cerdos fuerit) babeamus oportet. Rei uero buius certissimo no-bis esse debet indicio, ꝙ ei maxima & regendi, & imperandi, & sacra omnia instituendi, & cum domino à facie ad faciem collo-quendi authoritas inerat, ut Geneseos, & Exodi, & aliorum uoluminum attestatur bystoria. Omnis uero authoritas sacerdo-tio iuncta si maxima est, maximum illud instituit. Inter summos igitur sacerdotes ratione (ut reor) inconuincibili collocandus est Moses. At quoniam sacrificijs ipse uacare non poterat, ope-raepretium fuit, ut iussu Domini in sacerdotem summum elige-ret & consecraret Aaron, Cuius officium in administrandis sa-cris supremum esset, & alijs sacerdotibus, & toti praeesset eccle-siae. Iurisdictione igitur Moses uidebatur (prout erat) fratre su-perior,*

perior, sacerdotio par, sacrificio, & Ecclesiastica gubernatione quodammodo inferior, quòd si ex Psalmis Dauidis ipse, & Aaron frater solum in sacerdotibus habeatur, ratio tamen ostendit summo sacerdotio præditum illum fuisse.

SADOCH, Salomonem in regem inunxit. Neq; summum sacerdotem id officij, in regem exercere debere compertum est.

NVMERI uero quod cap. XX. Legitur, sano et sufficienti sen su supplendum est. Non enim in Eleazaris consecratione Moses (quod erat exodi. XXIX. Capite præceptum à Domino) olei, scilicet in caput diffusionem prætermisisset. Atq; ideo credendum est illam proculdubio administrasse. Multa enim à superioribus omittuntur interdum, quæ ex consuetudine, & frequenti, alias facta commemoratione præsumuntur intelligi.

FVERE AVTEM Salomon, & Sadoch ab Ecclesia inuncti, sed (aduerte) maiores illos fuisse sacerdotes intelligo, quos sub uniuersalis Ecclesiæ nomine paralipomenon refert hystoria. Etsi enim Israeliticæ pietatis ordo in sacerdotes, & leuitas passim distribui legitur, Tamen infra sacerdotem summum certo tempore adhuc maiores, & minores eum arbitror habuisse, qui essent leuitarum ordine superiores, quum enim Dauid. XXIIII. Paralip. cap. Præparat ministeria templi. XXIIII. Sacerdotes eligit, quos ebdomadarios appellamus, qui quotidie in templo sacrificarent sexdecim ex descendentibus eleazar. VIII. ex descendentibus Ithamar. His præfeat Sadoch, & Abimelech, qui sacerdotes erant sed minime in. XXIIII. Designatorum numero Constituti, quòd eorum principes habebantur, quum igitur ultimo cap. Dicitur Sadoch unxerat in ponti. de Abimelech potest intelligi, qui erat illi par, & super alios ipse à Dauide constitutus. A quo etiam Salomon fortasse, & secundo inunctus est. Dicitur uero in plurali numero unxerunt, quoniam licet unus fuerit, à quo ungeretur uterq;, tamen quum plures ibi alij sacerdotes assisterent, eisdem id muneris tribuere historia uisa est.

NEQVE mirum est à sacerdotibus quandoq;, qui reges non erant, unctos fuisse reges, atq; Pontifices, dummodo semper à sacerdotibus consecratio facta esse intelligatur, & minores sacerdotes à maioribus sint semper inuncti.

ITA SANE apud nos defuncto Pontifice episcopi electum Papam inungunt, qui sunt sacerdotibus alijs, & ipso quo ad or

dinem electo superiores. Sed si omnes euentu aliquo satis pariter concessissent, Tum Deus ipse quod meri non haberent Sacerdotes suppleret, ac ex frequenti, & intensa populi oratione de consecrationis modo notitiam traderet. Quod si statueret eos idipsum facere, quod consueuissent episcopi, ea quidem authoritas, tum primum illis tradita pernosceretur. Quos modo illam propterea habere potestatem minime inferendum est.

PAVLVS Vero Apostolus per episcopum modo presbyterum, modo superiorem intelligit, nam (ut dictum est supra) nomina uniuscuiusq; communia uidebantur. Et ideo ille ipse ad Timotheum scribens ab episcopo ad Diaconum transit, eadem enim uita episcopi esse fere debet & simplicis sacerdotis. Ad Corinthios autẽ prima, dum Apostolos nominauit, utrosq; pariter intellexit. Quos tamen duplicis ordinis fuisse conspicuum est. Nondum enim magna (quo ad iurisdictionis exercitium dico non authoritatem) erat inter utrunq; disparitas. Placuit autem Paulo ad Ephe. His addere etiam Euangelistas, & si sub doctorum nomine comprehendebantur, ut magis specialem illius officij faceret mentionem.

DE SECVNDO LOCO, A PRINCIPIO LIbri huius propositis quaestionibus, & de Apostolorum ab alijs discipulis facta discretione. Cap. VIII.

EXpedit modo non ut Lutherio faciamus satis, qui statuit in tenebris ambulare, sed nobis & alijs, qui Lucem ueritatis inquirimus, inuestigare, an Apostoli Sacerdotes à Domino prinsq̃ decederet, soli, uel unà cum alijs discipulis, & quibus uerbis fuerint instituti. Item de discipulis. Si ab eodem sint Sacerdotij insignibus honestati, ubi, nam illud in Euangelijs legitur. Et de episcopatus institutione, nunquid soli Petro à Domino dum ageret in humanis, uel post obitum collatus sit, Item de Apostolis alijs, nunquid episcopi creati à Petro, uel à Domino fuerint, ut Luceat ueritas, et fidelis animus conquescat.

IN PRIMIS itaq; id animo habendum inter discipulos domini, quosdam Apostolos appellatos fuisse, qui duodenario numero describerentur. Reliqui uero septuaginta duo connumerantur, Qui non ita officio, gratia, ministerio, Domino uidebantur

coniuncti. Nam postq̃ audita Ioannis proditione à Nazareth Capharnaum Galileæ ciuitatẽ accessisset iuxta mare littus deambulans Petrum, & Andream fratres à piscatione uocauit, deinde Iacobum, & Ioannem Zebedei filios reficientes retia ad sui uota deduxit, ut. III. Mathei cap. perhibetur. Deinde in Christianum (ut Ioannes primo cap. tradit) Philippum Simonis, & Andreæ conterraneum aduocauit. Qui quum Natanaelem fratrem legis, & scripturarum peritum fuisset de aduentu Domini allocutus, ipsum eundem Dominus in sui familiam traxit. Nicodemum etiam iudæorum principem ad se nocte uenientem conuertit. Vt. III. Ioannis cap. accipitur. His quotidie unà cum alijs discipulis, de quorum uocationibus apud scripturas non est facta mentio specialis, Dominus prædicabat. Nam Mathei. V. cap. Habet hystoria, ipsum post eorum (quos modo referebamus) uocationem cum turbis in montem ascendisse, ad quem discipuli accedẽtes nouæ legis præstantissima documenta susciperẽt. À quo quum descendisset, cum discipulis, & turbis mundato Leproso, suscitata, quæ defuncta erat, puella, sanata Petri socru, binis illuminatis cæcis, pluribus à demonibus liberatis, unà cum discipulis Galileæ fretum adnauigans, domatis uentis, dicto Paralitico. Surge & ambula, Matheum in Theloneo sedentem in familiam conuocauit, & Paulo post cum eo, & discipulis alijs discumbere uisus est. Quum apud Matheum Leguntur hæc, non fuere Apostoli ab alijs discipulis segregati. Verum quũ ex populo complures morbis afflictos, et demonibus uexatos christus inspiceret, discipulis ait, messis quidem multa operarij autẽ pauci. Tunc primum duodecim ex discipulis conuocauit. Quorum primus fuit Petrus, & secundus frater eius Andreas. Quibus præcipiens dixit, ite, prædicate, & dicite, uicinum est regnum Dei, infirmos curate, leprosos mundate, demones eijcite, mortuos suscitate, gratis accepistis, gratis date &c. Hæc Matheus. X. suæ enunciationis capite texuit. Hæc eadem, quum Lucas. IX. Suæ hystoriæ cap. Retulit, post Apostorum conuocationem cap. X. Inquit, post hæc autem designauit Dominus alios septuaginta duos, quibus eadem ferè ad unguem iniunxit, quæ prioribus iusserat.

VARIA HAEC NOn uno, & eodem tempore à Domino ex discipulis facta delectio non sine mysterio creditur pro

diisse. Nanq; si nullum inter hos, & illos uoluisset discrimen intelligi, simul omnes procul dubio conuocati fuissent. Ex eo etiam differentia eiusmodi capi potest, quod dum Hierosolimam moriturus accederet, suscepit duodecim discipulos suos secreto, & ait illis, ecce ascendimus Hierosolimam, & filius hominis tradetur, ut habet Lucas. XVIII. Et Mathe. XX. &c. Item in cœna duodecim à Matheo. XXVI. Et Mar. XIIII. Et Luca. XXII. cap. Connumerantur. Quorum etiam pedes præcinctus linteo lauit. Quibus eisdem (excepto Thoma, qui unus erat de duodecim) in die resurrectionis apparuit, ut Ioann. XX. legitur. Et Lucæ. XXIIII. De duobus discipulis redeuntibus ab emaus in Hierusalem, qui duodecim similiter congregatos inuenerat. Idipsum Paulus Apostol. Prima ad Corinthios. XV. cap. sentit, dum inquit. Tradidi uobis qđ accepi, quoniā Christus mortuus est pro peccatis nostris, sepultus est, resurrexit tertio die, & apparuit Cephæ, & postea undecim, deinde plusq̄ quingentis fratribus. Idipsum Petrus, (ut habent Apostolorum gesta cap. i.) confirmat, dum loco Iudæ alium instituendum, ut duodenarius eorum numerus compleretur, per concionem fratres hortatur.

RATIONES, QVIBVS ASTRVI MERITO uideretur post Domini passionem in Sacerdotes fuisse Apostolos institutos. Cap. IX.

Quum itaq; alij fuerint Apostoli, & alij discipuli Domini. De illis primum inuestigandum est, ante ne, uel post, eius passionem instituti fuerint sacerdotes. Posset igitur alicui fortasse uideri post eius obitum, id muneris eos accepisse, quum Ioannis. XX. Habeatur illis Christum in die resurrectionis apparuisse, dixisseq; accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittantur eis &c. Nam authoritas remittēdi peccata ad sacerdotij ordinem ptinet. Quum itaq; eo tempore Apostoli potestatem illam acceperint, tum primum eos sacerdotio præditos fuisse facile crederetur.

NEQVE ꝙ Mathei. XVIII. Omnibus dictum est, quodcunq; ligaueritis erit ligatum, & quodcunq; solueritis solutum, eis tunc absoluendi forsitan data est illa potestas, quoniam futu-

ri temporis enunciatio ea est, & spiritus sanctus nondum aduenerat, quo authoritas, & exequendi modus pariter susciperetur ab eis. Frustra sane agendi facultas alicui dari uidetur, nisi ab ea statim operis executio ualeat proficisci. Iussum est autem apostolis Hierosolimis ne discederent, sed expectarent paracleti promissionem à patre, qui illis ipsis omnia quidem suggereret, quaecunque dicturus esset Iesus Lucae. XXIIII. Et Ioan. XIIII.

QVOD etiam Mathei. XXVI. cap. recensetur, dum una cum duodecim discipulis Dominus epulatus post coenam pani, & calici benedixisset, idque suum esse corpus et sanguinem monuisset, quem ederent, biberentque, & quotiescunque uellent, in sui memoriam eo modo conficerent, tum sacerdotii potestatem ab eo collatam non cogit, quoniam similiter spiritus sanctus nondum aduenerat. Vna enim, & eadem ratio est de ligandi, soluendique potestate, & de illa, quae ad Eucharistiae pertinet sacramentum, eo quod utraque ab uno sacerdotij ordine initium sumit.

QVOD item ea ratione deduci potest, qua Dei perfecta semper sunt opera, ut in Deuteronomio. XXXII. cap. Canitur. At si quando data fuit ligandi, & consecrandi potestas, sacerdotes instituti essent Apostoli, imperfecta quidem fuisset ea institutio uisa, quum remittendi, & relaxandi peccata potestas nondum aduenerat, quae duce sancto spiritu post passionem suscepta est. Bis igitur, aut ter eandem Apostolis Dominus sacerdotij dignitatē concessit, aut ultimo loco duntaxat, ut quod factum ab eo est, perfectius, & absolutius quoad fieri posset, factum esse intelligatur. Suggerenda enim plura à sancto eis spiritu, antequam decederet, Dominus pollicebatur, quae ad id magistratus negocium necessaria summopere uidebantur. Longe autem praestantius est eruditum, consumatumque hominem, quàm ignarum in sacerdotem institui.

LONGE ANTEQVAM DOMINVS E VITA migraret Sacerdotij insignia Apostolos suscepisse, & tum quidem, quum pro curanda fidelium messe ueluti praestantiores fuerunt ab eomet Domino conuocati. Cap. X.

T in oppositum ea planè ratio est, qua si ita res haberet non appareret locus, ubi Apostoli à Domino fuissent

in episcopos ordinati. Et si enim uerbis illis Ioannis ultimo, pasce oues meas. Petrus est in Pontificem deputatus (ut nonnulli asseuerant) de alijs tamen id audiri non potest. Item si uiuente Domino, instituti sunt Apostoli, pro eijciendis demonijs, & eos quidem eijcerent, pro curandis intrinsecus, & extrinsecus agris, & eos curarent, pro suscitandis mortuis, & uerisimile est illos suscitasse. Nam dictum est Mathei. X. Messis quidem multa, operarij autem pauci. Cur est, quod relaxandi, aut retinendi peccata, quod sacerdotis officium est, potestatem non tantum illos habuisse, sed et exercuisse nõ credimus? Satis. n. ante obitũ ad ea pagenda munera, ob innumeram expectãtium multitudinem fuerant à domino destinati. Quod quidem efficere uanum fuisse reor, nisi suo uitæ tempore eadem, eos agere uoluisset. Alioquin pluribus operarijs illam hominum messem non indigere dixisset, neque ob eam causam statim duodecim nominatim Apostolos instituisset. Rursus Mathei, & Marci ultimis cap. Eisdem Apostolis intimatur, ut eant, prædicent, doceant, & Baptizent uniuersas hominum nationes. Cur itaq; id, quod sacerdoti proprium est, non egerint, nullam sanè uideo rationem. Neq; quòd eos uiuente domino aliquem Baptizasse non legitur, Dicendum esset propterea non actum illud, ab eis. Multa enim & Dominus, & ipsi egerunt Apostoli, quæ minime in sacris codicibus inueniuntur.

VERVM SI ostenderimus uiuente Domino, discipulos non unum, sed plures Baptizasse, non ne illos sacerdotij, iam munere præditos esse dicemus? At lege, & considera Ioannis Euangelium. IIII. cap. Distinctum, & discipulos electos, quos Apostolos uocitamus, inuenies, qui antequam Ioannes præcursor eius fuisset in carcere positus, affatim Babtizabant. Inquit enim, ut ergo cognouit Iesus, quòd audiuerant Pharisei se plures discipulos, facere, & Baptizare, quàm Ioannem (quanquam ipse quidem Iesus minime, sed eius discipuli Baptizarent) reliquit Iudeam, & denuo in Galileam profectus est. Hæc Ioann. Baptizabant ergo, non solum uiuente Domino discipuli eius, sed etiam antequam Ioannes carceribus traderetur. Eos autem sacerdotes non esse tunc, & sacerdotij propriam gerere actionem tam absurdum est dicere, quàm aliquem sine pedibus ambulare.

QVID ENIM urgere potuit Dominum uelle, ne Sacerdotes effecti, quod suum erat, sed sine Sacerdotio agerent? Nulla sa-

ne utilitas, aut necessitas excogitari potest, qua nondum sacerdotij acceptis insignibus Christus id Baptizandi muneris Apostolos exercere uoluerit. Dices forsitan, quia non potuit. Qui momento condidit uniuersum non potuit? An quia gratiores sibi sine sacerdotio uiderentur? Quod dicere nefas est, nanq; per illud ei magis similes credebantur. Neq; minori efficacia, id tribuendum est. Quoniam si sacramentum Baptismatis maiorem, & minorem efficaciam suscipit ratiõe ministri, quanto hic dignior est, atq; praestantior, tanto quidem efficatius confertur.

QVAMOBREM saluo semper meliori iudicio, tum primũ Apostolos sacerdotij insignia suscepisse dicendum est. Quando duodenario numero eos ab alijs Dominus segregauit. Non enim messis illa multa corpore languidorum, aut Demoniacorum erat solum, quae operarijs pluribus indigeret, sed etiam infidelium, qui ad Christi conciones, & exempla conuersi regenerationis, & fluminei purgamenti beneficio curarentur. Ex altera enim parte trans Iordanẽ Ioannes (qui ante Dominum ceperat) Baptizabat, ex altera ab ipso eodem Ioanne iam Dominus Baptizatus, & utrinq;, utriusq; discipuli Baptizabant, quo factum est ut Phariseorum inuidia (qui legi prorsus abrogatum iri, maxime uerebantur) alter eorum in uinculis coniectus sit, alter in Galileam abierit, quia nondum uenerat hora eius. Id Euangelica Ioãnis me docuit series. Tu eam quaeso considera,

NVLLAM SACERDOTII POTESATEM apostolis, post segregationis eorum diem, Sed exercendorum, aut conficiendorum sacramentorum formam à Domino fuisse concessam. Cap. XI.

QVum itaq; Ioannis. XX. discipulis dictum est, accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittantur eis, nequaquam sacerdotij munus, uel potestas iniungitur, q̃ iam huius facultatis officia saepius exercuissent. Sed ut magis eos ad hominum conuersionem, ad Euangelicae pietatis incrementum, ad sacramentorum distributionem accenderet, dominus sancti spiritus dono repleuit, ac ueluti ignitis eloquijs, ardentibus animis, ea omnia fortius, q̃ unq̃ alias, agerent, irent quocunq; uellent, & ad extrema hinc inde terra/

te latuerat.

NON imperfecta igitur inde licet, ne minimum quidem opera seruatoris inferre, quod dum idem saepius impartiri uidetur, confirmat, explicat, & ad consumationem deducit. Quod enim paulatim, & per gradus certo temporis spacio uirtutis, & authoritatis acquiritur, id sanè stabilius esse uidetur, quàm quod subito comparatur. Et iuxta non solum authoris uires, sed etiam suscipientium capacitatem tradenda est hominibus disciplina. Erant à principio ignari quidem apostoli, quos elegit Deus, ut quae contemptui mundo erant, digniora quaeq; confunderent. Ignari inquam erant, atq; ideo ad Christi pietatem conuersi, licet statim admirabilia uisi fuerint agere, non tamen omnia religionis mysteria penetrabant. Voluit.n. Deus, ut quũ homines ipsi essent, humanae quoq; imbecillitati daretur locus, ut alij etiam quum se se homines agnouissent, similes illis fieri posse confiderent.

QVEM modum, quam proficiendi formam in seipso Christus rerum omnium cognitor, & creator eadem causa, ut uerum hominem attestaretur, exhibuit. Scriptum est apud Lucam euangelistam.ij.cap. dum de ipsius in templo admirabilibus concionibus agit, scientia illum proficere, & aetate. Si uoluit ergo ipse, qui Deus erat, hominem attestari, cur nolimus eius apostolos, qui non homines, sed ignobilia potius hominum uascula dicebantur, suam naturae infirmitatem ostendere uoluisse?

EA DEniq; nobis ratio suffragatur, qua si uariae sacerdotij à domino discipulis sunt traditae potestates, neq; simpliciter uno tantum actu omnes iniunctae, Vbi de extrema hominum unctione data authoritas inuenietur? Id nobis Iacobi tantum epistola instituit, dum cap. ultimo meminit, aegrescit ex uobis aliquis, ecclesiae sacerdotes aduocet, quem oleo in nomine domini ungant, ut pia oratione, tam ab aegritudine, quàm à peccatis (si fuerint) ualeat liberari. Haec Iacobus. Haec inquam ungendi potestas, aut nũquã à Domino est tradita, aut quum apostolos conuocauit. Quod si mihi concesseris, cur non eum similiter alias omnes una, & eadem institutione contulisse fateberis? Vnius enim ordinis sacramentum, caracter unus, una impressio, insigne unum, unicam quoq; atq; indiuisam institutionem expostulat. Quae sane oẽs inde pendentes (etiam si essent innumerae) agendi facultates amplectitur. Id autem in sacris codicibus factum esse, nullo alio in

loco inspicitur, siue iusta ratione præsumitur, q̃ quum uocati, ab alijsq; se lecti fuerunt apostoli. Ea igitur tempestate illos sacerdotij munera suscepisse dicemus.

ALIOS CHRISTI DISCIPVLOS QVI *septuagintaduo numero describuntur uiuente* Domino *institutos fuisse.* Cap. XII.

Eliqui autẽ discipulorũ. lxxij. numero descripti fuerũt ne sacerdotes, & quando, ex dictis facile cõstare poterit. Si enim in solicitudinem operandi pro catholica pietate adiuncti sunt alijs, illi uero nõ nisi sacerdotes, quod suum erat, explebant, Hi sacerdotio prediti eisdem officijs uterentur, oportuit. Vnde Lucas euangelista. x. cap. in hunc modum secundam hanc institutionẽ describit. Post hæc aũt designauit Dominus, *& alios septuagintaduos, & misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem, & locum, ad quem ipse uenturus erat, & dicebat illis. Messis quidem multa, operarij aũt pauci, & post, paucis interiectis, eisdem nouæ legis rudimenta tam exacte cõmemorat, ut nihilo ab apostolis differre facile uideantur. Trãseo quod ex* Ioannis. xx. *accipitur.* Eos. s. *unà cum alijs ꝑpter metũ iudeorum congregatos fuisse, Quando resurgens* Dominus *illis apparuit, & dixit. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittantur eis.* Non. n. *uerisimile est solos formidine actos in locũ unũ apostolos conuenisse. Sed clarius id Lucas aperuit. xxiiij. sui euangelij. cap. dũ illam Domini apparitionẽ in die paschatis duodecim, & alijs factam cõmemorat, & duos ex discipulis, qui Emaus oppidũ petebant, uiso Domino redeũtes duodecim, & alios inuenisse, qbus omnibus denuo Christus apparuit. Iamq; relaxandi, & retinendi peccata potestatem de disse pariter declarauit. Quid de manuũ impositione à discipulis* Paulo, *&* Barnaba *facta dicemus? qui nõ erant* Apostoli, *ut xiij. cap. apostolicæ hystoriæ tradit. Erant. n. (dicitur) in ecclesia Antiochiæ ꝓphetæ, doctores &c. Quid de ipso eodẽ Barnaba, qui inter septuagintaduos cõmemoratus collega datus ẽ Paulo? Quid de Anathanaele uiro doctissimo extra duodenariũ illum numerũ cõstituto Philippi fratre? Quid de Nicodemo Iudeorũ Principe, & alijs? qui solo discipulatus nõie contenti apostolo-*

gloriā non dicā superasse, sed pculdubio æquasse conspecti sunt? Si illi igitur uiuente Dño sacerdotes fuerint, hi quoq; ueritati consentaneū est, ut eodē tpe in sacerdotum numero collocarentur.

SOLVM PETRVM A DOMINO IN HVMAnis agente episcopum institutum fuisse compluribus rationibus uentilatur. Cap. XIII.

Vnquid aūt Apostoli præter Petrum (nam de eo nulla dubitatio est) episcopatus apicem, nec ne à dño dum uiueret, sint assecuti, modo paucis absoluēdū est. Quodq; prima facie ex sacris lectionibus obseruādū apparet, est solum Petrum à Christo id muneris accepisse. Nanq; ad eum tanto cum animi affectu & singularitate cōuersus, & beatum, & Ecclesiæ fundamentum appellans in cœlestium clauiū traditione, in pascendaꝶ, & quidem spiritalibus alimentis animarum officio, est allocutus, quanta ex alijs neminem.

DE I Acobo postea, qui ex Alpheo patre cognomē acceperat, legitur, ipsum hierosolimoꝶ fuisse ab apostolis epm institutū. Et in decretis Anacletus Pontifex. lxvj. dist. cap. Porro. inqt à Petro, Ioāne, & alio Iacobo Zebedeo eiusdē loci archiepm ordinatū fuisse. Vnde consecrādoꝶ epoꝶ formā (dicit) ꝙ non nisi à tribus eiusdē ordinis fieri queat, accipimus. Cōstat aūt si à Dño, antequā à discipulorū oculis subtraheretur, ipse in episcopū fuisset assumptus, nō opus fuisse, ut denuo ab apostolis crearetur epus. Quū igitur pro certo habeatur ab eis illū id honoris, & consecratiōis officiū accepisse, palā est, neq; ipsum, neq; ex apostolis aliū (excepto Petro) seruatoris tpe epum extitisse. Nam qua rōne (excluso Iacobo) creati alij dicerentur? Quū oēs qdem apostoli certis, & numeri, & officij legibus ascripti fuerint, Quibus catholicam pietatē passim p totū terraꝶ orbem diffunderent, & ppagarēt.

ET ꝙ in seipsa hæc Iacobi institutio continet, de alijs quoq; ita id uerum esse nos doceat, ipsam quæso considera. Si enim consecrationis est forma, ut à tribus episcopis debeat celebrari, Quū Iacobus à Petro, Ioanne, & altero Iacobo creatus sit Pontifex, sequitur, ut duo reliqui Ioānes. s. & Iacobus à solo Petro fuerint episcopi constituti. Atq; ita de cæteris asserendum est, eos scilicet à solo Petro tanquā eorum Principe dignitatem, & administrationem eiusmodi suscepisse.

ID IPSVM ex Clementis epistola accipi potest, ubi Petrum principem & ordinatorem apostolorum appellat.

ID IPSVM Marcelli Papæ epistola (cui est adhibēda fides) attestari uidetur, dum ad Romanam sedem omnes confugere hortatur, ut ex uno, & eodem loco protectionem, & consecratio nem accipiant. 2

SI QVIS prætereà scripturæ locus est, ubi communem hanc à Domino institutionem factam cōspiciamus, in medium addu catur. Non.n.quādo episcopus factus est Petrus, facti sunt alij, quia nullum esset inter eos authoritatis discrimen. Neq; qñ singi latim eos delegit, q̄ tum primum sacerdotes creatos fuisse iam di ctum est. Aliæ etiā ligandi, & soluendi, remittendi, & relaxan/ di peccata, consecrandiq; traditæ potestates episcopalem digni/ tatem non arguunt, quoniam ea omnia mero sacerdotio tribuū tur. Vbi igitur scriptum illud inuenimus? uel unde rationis etiā suffragio extorqueri licebit?

OPPOSITVM uero potius recta interpretatione deduci pos se uidetur, dum ex apostolorum gestis Paulum & Barnabā ab apostolis manuum impositionem accepisse notatur, quam episco palem institutionem Leo esse uoluit.lxxv.distin.cap. quod aūt. Nanq; Petrum illos instituisse credendum est, qui expressam pō/ tificij authoritatem acceperat. I

AMPLIVS ex unius hominis propagine humanum totum factum est genus, ut maior inter mortales esset amicitiæ uis, atq; consensio, ut in apostolica.xvij.cap.(authore Paulo) pertracta/ tur hystoria. Eadem itaq; ratione ut inter fideles christianæ reipu blicæ administratores, maior sanè affinitas, & dilectio spectare/ tur, credendum esse uidetur, immo proculdubio sentiendum à so lo Petro gradatim alios omnes Pontifices produxisse. Quod pla/ nè ex uetustissimo mosaicæ obseruationis instituto facile compro baretur. Sapientissimus enim, Deoq; gratissimus Moses (ut apud exodi librum.xxix.capi. legitur) summum unum sacerdo/ tem Aaron.s.fratrē consecrandū à Domino accepit, à quo sacer dotes alij quod suum esset, acciperent.

IN hunc itaq; fortasse modū rectius diceretur, Petrum solum à dño habenas terreni huius imperij suscepisse. Qui deinde Ioānē primo, postea ex Zebedeo Iacobū epos instituerit, q ternario cō/ fecto nūero mox hierosolimitanū antistitē pariter consecrarit.

NON SOLVM PETRVM, SED ETIAM Apostolos alios à Christo (licet longe dispariter) una, & eadem uerborum serie episcopos institutos fuisse. Cap. XIIII.

T hæc quidem sententia dura nimium uidebitur alteri, si recta ratione pensitauerit omnia. Quum pari quodam consortio à Domino omnes planè Apostoli fuerint ab alijs segregati, quibus (nullo excepto) dum potestatem aliquam tradere uisus est, semper alloquitur, atq; idem iniungit officium. Et licet quadam gradus disparitate super alios Petrū constituere uideatur, nō tñ tanta differentia comprehendi potest inter ipsum, & alios, quanta inter merum sacerdotem, & q episcopali dignitate potitur. Duo.n.loca sunt, ex qbus Pontificem factum Petrū in euangelio accepimus. Aut quū claues Regni cœlorū Mathei.xvi.cap. illi Dominus tradit, aut Ioānis.xxi. quū pastorem ouium, & administratorē illum instituit. Tā hic, q̄ ibi alijs quoq; apostolis episcopalem potestatē dedisse cōpertū est. Hic paulo ante illa pascendi, quæ soli Petro tāq̄ principi dicta sunt uerba, ut spiritum sanctū accipiant, & quorū remiserint peccata, eisdem remissa intelligant, locutus est omnibus (Iudicare de peccatis, & illa remittere, uel retinere ad eum quidē pertinet, qui errores taxare debet. Hic uero talē se præstet alijs opus est, quales eos esse cupit, quos etiam uerbo, & exemplo in beatæ uitæ semitam dirigat, ac ueritatis spiritu enutriat. Quod sanè pastoris officium est.) Ibi aūt quū magnifica illa, & nunq̄ satis laudata uerba fiant, & reserādi Cœlos authoritatem iniungit, non ne alijs allocutus est omnibus? quibus plurali numero quem nam se dicerent interrogatis, pro omnibus Petrus respōdens illū Dei uiui filium dixit, & consequenter pro se, & alijs traditam potestatem accepit. Nō ergo solus ipse à Domino, sed unà cum alijs, aut ne ipse quidem fuit episcopus institutus.

DICAMVS itaq; ex Mathei, & Ioannis uerbis constare solum Petrum alijs principem datum, sed nō impertitam illis episcopalem potestatem fuisse, nequaq̄. Et ad id afferri possent rationes innumeræ, quas profecto dissoluere meus nō sufficeret animus. Sed illas breuitatis causa preterimus. Iacobum uero Alfei filium illis à commemoratis tribus in hierosolimitanum presulem ordinatum neq; euangelica, neq; apostolica, neq; paulina

tradit hystoria. Egesippum uero, quem Hieronymus de uiris illu-stribus, & prius Eusebius Caesariensis in authorem allegat, illud partim commemorat, partim omittit, ut ab Eusebio acce-pimus. Inquit.n.ipse ab apostolis, nulla facta mentione de com memoratis tribus, hierosolimis episcopum institutum Iacobum, qui cognominatus est iustus, qui ex matris utero sanctus uinum, & sicaram non bibit, neq; ex animali cibo depastus, neq; tonsus, neq; unctus unq̃, aut balnei beneficio usus est. Solus Clemens q primitiuae ecclesiae hystoriam texuit, ut ipse idem Eusebius memi nit, sexto dispositionum libro illud asserere uisus est. Petrus.n. inquit Iacobus, & Ioannes post seruatoris nostri assumptio-nem, quamuis ab ipso eodem caeteris ferè praepositi fuerint, eam tamen principatus gloriam sibi uendicare non ausi sunt, sed Ia-cobum apostolum, qui dicebatur iustus episcopum instituerunt. Inde Anacletus Pontifex consecrandorum episcoporum formã nobis traditam esse cõmemorauit. Clemens iste an sit tantae au-thoritatis uir, ut illi refragari non liceat, nescio. Sed dictũ eius, & sententiam quo ad praesens negocium pertinet, accipiamus. Verum non eo modo, quo deductum est supra. Nanq; omnes apostolos episcopos instituit Dominus, Petrus autem, Iacobus, & Ioannes Iacobum ut insideret hierosolimis, constituerunt. Non q episcopalis authoritas ab eis illi concessa sit, sed speciali quodam officio ad definitum locum legitime, & duce sancto spi-ritu destinata. Adde q si tres illi Iacobum episcopum creant, quomodo Petrus Ioannem, & alium Iacobum primo quidem solus, deinde altero comitatus episcopos potuit ordinare? Aut igitur dicendum est omnes ante à Domino episcopalis officij au thoritatem suscepisse, aut non opus fuisse Iacobi electionem à tribus apostolis celebrari. Quod si de consecrandi modo intelli-gendum est, ut accipit Anacletus, à nostra sanè nihil sententia discrepat. Aliud enim consecratio est, aliud institutio episcopi. Nanq; haec ab illa suapte semper natura supponitur. I

E T V T nostra facilius sententia comprobetur, non ignotorum authorum, & quibus nescitur an debeat laeto animo haberi fi-des, sed apostolicae hystoriae, quam Lucas euangelista compo-suit, sententiam adducemus. Nanq; uolens Petrus (qui caput collegij, prout erat apostolici, uidebatur) apostolum alium in Iudae locum sufficere suadens pro instaurando numero, quem

instituit dominus, ut unius electio fieret, ex sacris David lectionibus illud assumit, quod scriptum legitur, & episcopatum eius accipiat alter. Ex quibus si ad propositum concionis eius uerba aptare uelimus, ex professo quidem apparet Iudam, qui laqueo se suspenderat, episcopum ante domini proditionem fuisse. Quod uero ex Clementis epistola accipitur, satis acceptum est. Petrum enim & Principem apostolorum, & ordinatorem idest in uita, moribus, & disciplina institutorem dicimus. Quæ quidem ordinatio ad pastoris officium pertinere dignoscitur.

QVOD ETIAM Marcellus Pontifex adstipulatur, non utique infiaciandum est. Nanque non de apostolis (si recte memineris) ipse locutus est, sed de alijs quibusque, & presertim, qui suis temporibus habebantur, episcopis. Congruum sanè multum, & rationi conueniens uidebatur, ut à primæ sedis episcopo, dum ipse idem uoluerit; Reliqui omnes, & dignitatem, & defensionis iura suscíperent. At de apostolis, quum ante Petrum Christum humani generis seruatorem (dum uiueret) principem habuissent, decentius ab eo q̃ à Petro ea sunt dignitate, & authoritate donati.

LOCVS autem in euangelio, ex quo Pontificatus summus Petro concessus accipitur, iam supra commemoratus est. Quum sciliæt dominus fundamentum ecclesiæ illum, Mathei. xvi. capi. instituit. Alios quoque simul episcopos creatos esse non ambigo, quamuis illud textus nequaquam exprimere uideatur. Quippe quum dominus (ut dictum est) omnes alloquitur, & quem nam se dicerent omnes interrogat, ut ad eam, quam paulo post Petrus protulit confessionem, & intelligentiam excitaret, ex eoque modo conferendi magistratus mysterium panderet, pro omnibus loquenti, & respondenti Petro, & alijs pariter Pontificiam dignitatem, & potestatem concessit.

EA VERO inter hos & illum ex ea uerborum serie differentia accipitur, qua magnifice quidem, & singulari quodam apparatu se ad Petrum conuertit, qui pro alijs locutus est, & ex æterni patris reuelatione sacratissimum in uno, & eodem uasculo collocatæ diuinitatis, & humanitatis mysterium penetrauit.

QVID de Pauli, & collegæ Barnabæ per manuum impositio

nem munere iniuncto dicendum? memineris .xiij. hystoriæ apostolicæ textum asserere, tum eos apud Antiochiam commorari, ubi pluribus qui aderant commemoratis, de apostolis nulla prorsus fit mentio, quum hierosolimis degerent uniuersi. Sed id quo ad propositum pertinet, nullius quidem momenti est. Nam siue pro confirmatione, siue pro episcopatu manuum illa impositio facta intelligatur, quum neq; Paulus, neq; Barnabas ex duodenario apostolorum numero fuerint, non indecet eorum quempiam, à Domino antequam decederet, episcopum non institutum fuisse.

QVOD uero Deus ex uno tantum homine totum mortalium genus proficisci uoluerit, ut maiori amicitiæ uinculo connecterentur, optime factum putamus. Sed quum seruator ipse, qui Deus erat, maximus Pontifex esset dum uiueret, maiorem quidem nexum beniuolentiæ suis apostolis tradidit, dum eos omnes pariter Pontifices statuit, q̃ si solus Petrus illud efficere potuisset. Quũ enim omnes ab uno eorum capite Deo, & homine sese episcopos institutos, Petrumq; sibi post illius obitum principem datum agnouerint, tanti beneficij memores, illi arctius obsequi, ac obedire coacti sunt. Longe enim maior est Dei optimi maximi pro continendo in amicitia humano grege, quàm hominis authoritas.

QVOD de Mose, quem apud exodi hystoriam legitur summi instituendi sacerdotis iussum à domino accepisse allatum est, nostram à proposito sententiam nullo pacto diuertit. Non.n.nouæ legis omnia ad unguem, quæ apud ueterem obseruationem habentur sunt imitamina. Nostra.n.quandoq; inuenta sunt plura, aut quæ patres illi à domino acceperunt, in meliorem formã redacta, à prisca illa consuetudine recesserunt.

VERVM de Iuda nunqd à dño fuerit episcopus institutus habet dubitatio locum. Nanq; Ioan.vi. dicit Dominus uos elegi .xij. & unus diabolus est. Vbi expositores omnes eo tẽpore Iudã malum esse confirmant. Non ergo erat episcopus Iudas, quoniã authoritas episcopalis necessario fidem supponit. At id scrupuli facile tollitur, quũ.n. dixit Dominus ea uerba discipulis, aut tunc omnes iam fuerant episcopi instituti, aut si non prius erant instituti episcopi, q̃ statim post Petri confessionem (qua omnes credimus te esse Dei filium dixerat) Dominus ea uerba protulerit, significans

rit, significans non omnes unius mentis existere, dicemus non ad fidem eum referendum esse Sermonem, sed ad malum Iudæ animum, qui licet eo tempore crederet Christo, tamen malis cogitationibus, quibus cederet facile, uexabatur. Atq; ideo diabolus est appellatus. Non enim credendum est, tunc ipsum animo concepisse Domini proditionem, quæ plurium post dierum spacio est subsecuta. Nam deinceps sæpenumero Christus ex Iudea in Galileam, & ex Galilea in Iudeam, ubi complura miracula fecit, profectus est. Item Mathe. XXVI. Legitur ex cupiditate unguenti preciosi in caput eius diffusi, quod pluri uendi poterat, Iudam ad sacerdotum principes abijsse, & de Christi proditione pactum fecisse, et triginta argenteos accepisse. Quod quidem quarta feria, quæ proxime diem cœnæ præcesserat, factum est, & Ioan. XIII. cap. dicente et cœna facta, quum diabolus iam misisset i cor, ut traderet eũ Iudas glosa exponit, idest pcedẽti die, quo illũ sacerdotibus uendidit, tum primum malam de Dño habuisse mentem, & fidem, non antea creditur. Atq; ideo quum Ioann. VI. Dicitur ex. XII. Electis diabolus unus est, Non habetur Iudam Domino non credidisse, quando Pauloante cum alijs est episcopus institutus. Vel si ante illa Domini uerba, quæ apud Ioann. Vi. cap. habentur una cum Petro diu omnes Apostolos, episcopos institutos fuisse dicamus, nihil forsan erit absurdi. Nam tum primum Petrus non cofitetur Dei filium Christum, sed iã cognouisse, & credidisse commemorat. Ait enim ad quẽ ibimus? uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus, & cognouimus, Quia tu es christus filius Dei. Vbi notandum est uerbum cognouimus. Quando itaq; cognouerunt eum, pariter crediderunt, quando etiam episcopi instituti sunt ad Petri confessionem. Quum uero postmodum Christus dixit unus ex uobis diabolus est, si ad fidem ea referenda sunt uerba, iam Iudas una cũ alijs episcopis institutus, tum primum à fide deficere significatus est. Idq; asseruit Petrus, ut in Apostolorum gestis. I. cap. legitur, uolens enim. ut loco iudæ, alius eligeretur, inquit scriptum esse in Psalmis & episcopatum eius accipiat alter. Cur uero & apostolus, & episcopus Iudas à Domino effectus est, ex Augustino, sed ex Chrisostomo melius quidem accipitur, nam ille quando Apostolus electus est Iudas, malum esse asserit, Chrisostomus autem minime. Malis enim, inquit ille utitur Deus ad bonum suã

omnibus bonitatem ostendens. Hic uero licet tum bonum Iudã existimauerit, non tamen opus fuisse, ut cum alijs bono animo p/seueraret, & quæ sacerdotis & episcopi essent in posterum exerceret, nos ex eius sententia diceremus. Ita enim uoluit Dominus agere, ut maximam suam liberalitatẽ ostenderet. In hunc itaq; modum, et de Sacerdotio quo pacto ab episcopatu distinguitur, et ubi in sacris litteris pateat Apostolos & discipulos sacerdotes à Domino institutos fuisse, & de Pontificia dignitate Petro primum, deinde alijs una & eadem uerborum serie tradita (inuito Lutherio) dictum sit. Qui dum super tenuissimarum aristarum cacumina incedere studet, cõcidit, & imedicabili uulnere sauciat.

DE TERTIO QVOD HOC IN LIBRO DIscutiendum erat, an .s. fides, & quæ Pontificiæ institutioni sit necessaria, quæ maxime utilis, & quomodo sit iustis hominibus uita. Cap. XV.

DE fide modo an in Pontificia primum institutione, dein de in alijs necessaria sit, & quomodo, paucis perstringamus, ut quum sæpius dictum sit, super hanc Petri, Petram .i. fidẽ authore Domino Ecclesiam erectam fuisse, idipsum clarius pateat, & quid de fidei necessitate Lutherius habet, recte ne memoret, ab omnibus intelligatur.

PONTIFICIA igitur institutio, quum ad certum finem destinata sit, cuius potissimum gratia inuenta perduret, Isq; non alius sanè sit, q̃ totius Christianæ Reip. debita administratio, ea ipsa certe, nisi p Christ. fidem, ab aliquo iure optimo exerceri nõ poterit. Quo .n. pacto q. Xpi militiæ nondũ ascitus est, aut qui turpiter ab ea recesserit, Xpo placere põt, quem aut ignorat, aut negligit? Quanto minus ille ipse uices eius gerere debet in terris & augustissimi illius principatus moderator institui? Id huma/na lex habet, et diuina, id natura ipsa, id ratio iubet, id apud omnem religionem, apud omnes nationes, & populos omnibus sæculis obseruari compertum est, ut nemo principi placeat, nisi suæ beniuolentiæ cupidum, aut esse putet, aut futurum illum intel/ligat. Nemo unq̃ ex aliena familia in propriam ab alio uisus est suscipi, nisi priore quidem posthabita, totum se subsequenti tradiderit. Nemo princeps effectus est, qui non paruerit principi, nemo

legibus, aut reip. præesse potest, qui illis subesse non didicit.

TANTVM itaq; propria est Christiano Pontifici Christi fides, quantum homini uita; Immò tanto magis (ut uerum liceat p/fiteri) quanto ipse cæteris Christi militibus præstat. Vnde Apostolus Paulus ad Romanos scribens. XLII. Epistolæ. cap. iustum ex fide uiuere enunciat, quod mortalium nullus nedum christianæ pietati addictus, aut sacris officijs deputatus iustitiæ uitam sine fide uiuere queat. Hæc enim in primis ea est, quæ tanquam ianua cæteris uirtutibus prebet ingressum, quæ quum primum intellectum perficiat, qui nostræ uoluntatis consiliarius est (uel rectius dixerim) nostrarum actionum omnium Auriga, præ alijs ad omnem uitæ innocentiam, ad omnem pietatis, religionis ue cultum pertinere conspicitur. Iustitia hæc, quam magnus ille Apostolus Paulus meminit, est quæ uirtutes omnes amplectitur, quæ in cunctis uitæ actionibus quod debet, obseruat, & quod suum est, unicuiq; recta ratione distribuit. In hunc etiam modum Abrææ, quod credidit, iustitiæ datum est premium, & quemadmodum omnia iustitiæ opera fidem supponunt, ita etiam ea fides, quæ iustum uiuere facit, perfecta esse debet, & integra, quæ duas sibi ueluti consortes uirtutes, spem s. & charitatem perfectam obtineat, Nanq; illam quum ita se habuerit, formatam, perfectamq; fidem Theologi uocitarunt. Quæ si illis expoliata sit, non imperfecta quidem, sed mortua, dum uero aliarum caret perfectione, appellatur informis. Illa quidem perfecta est christiani hominis uita, qua totus Deo uiuit, & mundo emoritur. Hæc quoq; (licet imperfecta) est tamen homini uita, Quia duce ab ægra, imbecilliq; uita ad ueram illam uitam potest (si uelit) consurgere. Illa utilissima quidẽ est, & Pontifici maxime congrua, quum omnium aliorum splendorem, ac unicum uirtutum exemplar præstare se debeat. Attamen non ita necessaria quidem est, ut sine illa christiano principatu potiri non possit. Nanq; res nimium ardua foret, atq; difficilis talis conditionis, & uitæ inuenire uirum, qui omni ex parte impleret pietatis, & iustitiæ numeros. Neq; minus certe difficile (si daretur, ipsum agnoscere.

QVAMOBRem ad eã iustitiæ fidẽ in pontificia istitutione recurrendũ est, q̃ licet ægre fortasse uiuat, quod uehementi nõ est igne charitatis accensa, uiuit tamen, & uitæ iustitiam oibus administrat. Viuere autem esse uiuentibus est (ut phisiologi referunt, &

ueritas habet) esse uero opera eorum concernit, quod sanè absque illis permanere non possit. Viuere itaque ex iustitia primo est esse iustũ, iusteque agendi habere animum, & uoluntatem. Deinde affatim exercere iustitiæ opera. Si igitur iustitiæ uita sit fides, illa ipsa eius esse erit principium, & fundamentum, iter Ianua, quæ pateat unicuique.

QVOCIRCA summus redemptionis nostræ author Iesus se uiam, ueritatem, & uitam esse commemorat, & alibi se ostium dicit, per quod si quis non intrare curauerit, pro fure, & latrone haberi iubet. Spiritalis ergo uita si Christus est, uita nobis ab eo per illius imitationem, neque alio modo, concessa est. Illũ imitamur, quando eidẽ credimus, quoniam eũ ipsum agnoscimus. In quo (ut ait apostolus) sumus, uiuimus, et mouemur. Hæc oĩa nobis fides impetrat, qua si quid petimus assequi posse concessum ẽ, ẽt si mõtes de loco ad locum transferre duxerimus. Qua denique Paulo minores angelis facti, cum eorum honore, & gloria decertamus. Quo fit, ut non ab re Apostolus Paulus dum se fidei ardore medullitus inflammatum conspiceret, non uitam propriam, sed alienam uiuere, Immo non uiuere ad Galat. II. cap. Dixerit inquiens. Iam non amplius uiuo ego, sed uiuit in me Christus meus.

SINE FIDE MORTVVM ESSE PONTIFICEM, idest propria authoritate priuatum rationibus ueris ostenditur Cap. XVI.

SI est uiuus itaque Pontifex instituendus, prius fidei uitã habeat opus est, à qua quum recesserit, non tantum Pontificiæ dignitati, sed christianæ militiæ, & spiritali prorsus uitæ statim emoritur. Quod sanè ea Petri à Domino facta institutio apertissime docuit. Nam prius Petrus Dei uiui filium confessus est, quàm ab eodem Beatus Petrus fuerit appellatus, ac regni cœlestis claues susceperit. Ex fide igitur confessio, ex confessione Ecclesiæ erectio, administratio, Pontificius principatus, & denique omne Republicæ bonum, salus, felicitas orta est. Quam denuo institutionem confirmans Seruator ascensurus in cælum, trina dilectionis facta interrogatione, ut fides cum amore nexu indissolubili iungeretur, illum eundem sic armatum, ut suas depasceret oues admonuit.

AMPLIVS post Matheum, & Ioannem, qui hæc ipsa commemorãt, non ne Lucas Euangelista. XXI. capi. Diuino seruatoris ore commentus est? multi meo nomine uenient dicentes, ego sum, iam tempus adest, nolite post illos abire? De his qui se p christi nomine uenisse, & eius authoritate in terris p̃ditos esse meminerint, id utiq; audiendum est. Hi uero sunt, q Christi uestigia non sequuntur, quos ueluti Christo mortuos sequi ipse idem Christus uetat, & prohibet. Non ne Matheus idem de falsis uatibus XXIIII. cap. meminit, īquiens, surgent ꝓpheta falsi, q signa magna dabunt &c. & subdit. Quibus nolite credere. Idem uero, de his, qui se falsò Christos uocant, & q Christi doctrinam simulant ea accipienda sunt uerba. Tam enim uitandi sunt, q in omnibus Christi authoritatem sibi arrogantes mendaces sunt, q̃ q in fide, & doctrina Christi deficiunt.

SED QVAE in secunda lege, quã Deuteronomium uocant XIII. cap. leguntur, q̃so cõmemoremus. Si surrexerit (inqt textus) in medio tui propheta, aut q se somnium uidisse dixerit, qd' q̃ uaticinetur eueniat, tibiq; pinde suadeat, ut eas, et dijs alienis, quos ig oras, deseruias, illius uerba, ne audias, qm̃ temptat uos Dominus Deus uester. Et paulo infra, uates autem ille, somniorumq; fictor occidetur, qa talia locutus est, ut uos auerteret à Domino Deo uestro, qui uos à fœda illa ægypti seruitute redemit. Qui uero a fidei pietate delirat, non ne eiusmodi iniquo, falsoq; uati assimilatur? Immo Pontifex ipse summus, q legislator est. Si errauerit, & erroris sui documenta, aut acta præstiterit, aut præstare potuerit, magis (si uaticinio) careat puniẽdus est, qm̃ deliri minorem habeat occasionẽ. Quum.n. uaticinia obtinent, q̃ pollicet̃, magnã pfecto illius, q̃ i hoie uiget, pfessiõis fidẽ efficiũt.

VENIAT deinde Ioãnes, q supra pectus dñi in cœna recubuit, & hac de re qdnam sentiat, in mediũ pferat. Hic.n. prima eius epistola cap. IIII. Quã canonicã uocant, ait oĩs qdem spiritus q soluit Iesum, ex Deo nõ est, sed Christo contrarius, q antichristus græco uocabulo nũcupatur, Pontifex aũt summus, q fit in hæresim lapsus nõ ne dicet̃ soluisse Iesum. i. eius pietatẽ catholicã eneruasse? Atq; ideo quũ ex Deo amplius nõ sit, cuius tñ erat anteq̃ laberet̃, è pontificia est authoritate deiectus. Cui itẽ amplius in christiana familia uiri parere nõ debẽt, imo ipsum aufugere, quo iure illis poterit iperare? Inqt aũt ille ipse Ioãnes, si qs

ad uos uenerit, qui doctrinam eiusmodi profiteatur, nolite ipsum in domum suscipere, neq; dicere illi salutem. At hæreticus Pontifex, et quiuis alius, alterius, q̃ christianæ disciplinæ professor est, illi igit̃ parendũ non est, neq; ipse alijs iure ullo poterit iperare.

SED AD Paulum Apostolum ueniamus, qui prima ad Corinth. VI. cap. scribens, ꝙ frater cum fratre ab infideli iudice pendeat, illos redarguit. Qui etiam ad Titum tertio cap. Hæreticũ hominem post primam, & secundam reprehensionem euitandũ iubet, ꝙ scire debeat iam eum, qui huiusmodi conditionis euaserit, subuersum esse, & proprio iudicio condemnatum. Neq; hæreticum hominem primo, secundo ue corrigendum ideo asserit, ꝙ statim nõ sit à xp̃i cõsortio segregatus, sed ideo corrigẽdus est, ut si pœnitere noluerit, hæreticus oĩbus pateat, & euitetur. Hic deinde ad Galathas cap. I. si nos, aut cælestis angelus aliter, q̃ fecerimus, uobis annunciauerit, Anathema sit. Non Anathematis solum .i. maledictionis uulnere affectum eiusmodi hominem appellare uoluit Paulus, sed maledictionem ipsam execrationem, & Anathema, adeo execratum, & omni Ecclesiastico munere, & iurisdictione illum uacuum habuit.

IDIPSVM apud Gregorium in Omelijs inuenies. Idipsum gloriosus Dei Martyr, & episcopus Cyprianus testatur, dum hæreticos omnes, & qui Christi tunicam discindere satagunt, nihil in Dei Ecclesia iuris, aut potestatis habere se didicisse commemorat. Idipsum, ut se ab huius generis hominibus separaret Mosi à Domino iniunctum est. Quod etiam apud Osiam prophetam diuino quidem spiritu promulgatum legitur, dum eorundem instar latentis cuiusdam, & uenefici panis sacrificia habenda esse docetur. Ex quibus si quis ederet, contaminari ꝑtinus nosceret.

QVID EZECHIELem uatem commemorem? qui aduersus huius tam iniquæ familiæ uiros, homines cõcitat, prouocat et impellit, inquiens. Cur exaduerso illis uos ipsos muri cui usdam instar pro Israeliticæ domus defensione in die Domini præliantes nequaq̃ exposuistis?

TAM CLARA, tamq; aperta est hæc apud sacrarũ litterarũ authores sñia, ut & decreta passim idipsum resonent, uaticinia comprobent, Euãgelia doceant, rõ deniq; ipsa confirmet. Oẽs. s. tã primũ a chistiana familia eiectos, dignitate, atq; offĩo uacuos esse, q candorẽ fidei cõmacularũt, ac in Catholicæ pietati contra

riam sniam dilapsi sunt, quãprimum eo crimine tacti fuerint, nulla aliunde, aut hoĩum expectata snia, aut euidẽti diuinæ re probationis indicio. Quãto magis si Pontifex ille fuerit, qui tam horrendi sceleris labem incurrat, omni se authoritate spoliatum statim noscere debeat? Quũ longe maius inde reipublicæ discrimen immineat, q̃ si priuati nomine, & officio fungeretur.

E DIFFERENTIA ALIORVM EPISCOporum à summo Pontifice, si ĩpietatis labẽ ĩcurrerint. Ca. XXII.

T si quis forte id nobis obijceret, q̧ priscæ legis tpe ex sacerdotibus summis, qui debitam pietatis semitam declinarunt, complures inuenti sunt, qui tñ in dignitate, & officio legitime perstiterunt, id sanè rectius duximus diluẽdum, anteq̃ ad alia transiremus, ne quicq̃ si fieri possit, quod interioris hominis aures offendat, relinquamus intactum.

ICAMVS igiť iter nouæ legis, & antiquæ summũ sacerdotẽ illud esse discrimen, q̧ ut exodi. XXVIII. cap. tradiť. Sacerdos summus ex una tantum successione Dei iussu eligendus erat, atq; ideo si quis à pietate fidei deuiasset, dato illius reditu officium recuperabat amissum. Nostræ autem legis Pontifex quum nõ hæreditario iure ad Pontificatũ assumatur, recte quidem fieri uisum est, ut exauthoratus semel, ẽt si redierit ad cor, ad anussam tñ nõ redeat dignitatẽ sola.n.electiõe religiõis nostræ princeps efficiť.

T NON deterioris cõditionis Pontificẽ esse obijcies, q̃ sint inferioris episcopi, Hi uero in hæresim ꝑlapsi absq; alia electione fuerunt ad dignitates pristinas restituti, seu illas easdẽ continuerũt, ut in decretis. I. q. VII. cap. cõuenientibus, Et. I. q. I. cap. oẽs cu iuslibet, recensetur. Consimili igitur conditione de summo Pontifice fieri posse uidetur.

ERVM inter summum, & alios ea differentia est, qua licet, dum utriq; facti sunt ipij, sint & officio, & dignitate priuati, hi tñ ex generalis concilij, qđ est apud Nicæam bithiniæ habitum, aut superioris Ponti. dispositione, id beneficij obtinent, ut sine noua electione ad dignitates pristinas admittantur. Eaq; cõcilij dispensatio nouæ qdem electiõis uim supplere diciť qđ ipse summus obtinere nõ põt. Qđ ea, & legitima qdẽ rõne effectũ est, qua in longe maius Ecclesiæ præiudicium uergit, si Pontifex hæresis cri

mine labefactet, q̃ inferior quispiam. Atq; ideo in maiorem illius detestationem quod nequit ille, inferioribus licere permissum est.

CVR VERO episcopus in hæresim lapsus, si diuino iure sit dignitate priuatus, sine Pōtificis licentia episcopatui renunciare nō potest. Cur ēt ante latam s̄niam non euitatur à subditis? Quod VIII. q. IIII. cap. Non ne perhibetur. Audi. sine superioris licētia episcopus renūciare nō potest, non quia, non sit penitus exauctoratus, sed ne uideatur ob hæresim illud efficere, & propria causa diffamari. Ante uero latam à iudice sententiam euitari non debet. Quoniam non omnibus pateat ea labe illum infectum fuisse, sed quin statim ipso iure dum infectus est, sit omni dignitate expoliatus, minime ambigendum est.

SAECVLARI DIGNITATE PRIVATVS est Diuino iure hæreticus, etiam si imperialis fuerit, licet à subditis ob euitandum mortis periculum, uel ut eum lucrifaciant, debeat tolerari. Cap. XVIII.

Qvid uero de sæcularibus, & imperiali præsertim dignitate dicendum, an una & eadem sorte cum Ecclesiastica, & spiritali concurrit? Magna licet disparitas sit, q̄ illa sæcularibus negocijs, hæc uero spiritalibus p̄sit, atq; ideo hæc magis euitanda, q̃ illa, si hæresis labe inficiatur, utraq; tamen cōcidit, utraq; si commode fieri ualeat, fugienda. Quod authore, præ alijs Cypriano supra comprobatum retulimus, Vbi in hæretico homine nullam prorsus iuris, aut potestatis, facultatem esse commemorat.

SI VERO Augustini sententia contra Donatistas in medium afferatur, qua imperatoribus, qui in errorē inciderit, seruiendum esse, uidetur asserere, sed in his, quæ aduersus pietatem inherent, illis eisdem minime obsequendum, Id uerum esse fatemur, quando commode euitari non possunt, Vnde Christiani milites iure militari Iuliano Imperatori impio, & à Christi famulia segregato (quos idem Augustinus meminit) inseruiebant, quoniam si ab eo forsitan recessissent, fuissent morte damnati, quoniam Imperator erat, & ab eius ditione quis sine maximo uitæ periculo se subtrahere forte non poterat. Nō est autem lex, ut in his maxime, quæ ad fidem non attinent, quis mortem potius opetat, q̃ hæreti

et obtemperat, siue cum eo communicet, sufficit enim illum citra mortis periculum deuitare.

S I VERO quod Paulus ad romanos, & Petrus in epistola nos saecularibus potestatibus subesse, illisq; nequaquam resistere debere meminerint, in medium afferatur, Quoniam omnis potestas à Deo est, Id quidem uerum esse dicemus, si commode illas, quando impietatis crimine inficiuntur, euitare non possumus. Nam aut subditi sumus, aut ex aduerso Christi Regnum tanquam gubernatores, & principes continemus. Si subditi sumus, congruum est ut (preterq̃ in causa fidei) illis obediamus. Quando aut citra uitae periculum eos euitare non possumus, Aut sic cum eis (quoniam ui ad fidem illos cogere nequeamus) permissum est nos habitare, ut moribus lucrifaciamus eosdem. Quemadmodum Dominus discipulis suis iniunxisse, Mathei xxiij. legitur. ut scilicet scribis, & pharisaeis super cathedram Moysi sedentibus citra causam fidei obtemperarent. Si uero Principatus authoritas nobis adijcitur, tum certe imperatori & cuique principi haeretico non solum resistere, sed eum totis uiribus impugnare, maledicere, exauctorare, aut exauctoratum potius declarare debemus. Multa.n. conueniunt Principi, quae à subditis agi non debent. Hic uero totis uiribus in amplianda catholica pietate semper debet insistere, quum totius orbis terrarum hac de causa sit ei qualiscunq; conditionis extiterit demandatum imperium. Nam sine principum authoritate, & uiribus id executioni mandari non potest, quod testatur diuinum eloquium, Ite & praedicate euangelium omni creaturae.

S I DIxeris causa, qua gemina illa apostolorum fulgura mouebantur, est, quoniām omnis potestas à Deo est, atq; ideo illi esse in rebus tēporalibus obtemperandum, à Deo illam esse, quoniā permittitur alicuius gratia, profitemur, ut. s. aut populū ob delicta castiget, uel ut fidelium ibidē exercitium uita, moribus, pietate in melius redigatur. Vt de Nabuchdonosor legitur, qui uiso trium puerorum miraculo, eorundem pietatem obseruandam omnibus imperauit. Neq; alio modo Petri, & Pauli intelligenda sunt uerba.

Q VOD QVIDEM ea ratione facile comprobatur. Qua sacer auriga noster, & Dei apostolus Paulus ad corinth. primae epistolae, cap. vij. scribēs ait, si mulier impia cū uiro pio, aut

ad quem maxime electio, & depositio eiusmodi pertinere conspiciatur.

SI DEMVM hæresis Pontificis lateat, ipseq; sit Christo, & authoritati pontificiæ mortuus, maxima profecto ecclesiasticæ Ierarchiæ confusio exoriretur, quum episcoporum creationes, constitutiones, collationes, & alia omnia nulla essent. Cui tamen iacturæ remedium dari non posse uidebitur. Verum si illud eueniret, sanctus Dei spiritus, qui passim omnia lustrat, latentem hæresim manifestaret (ut arbitror) qua nota de uero Pontifice instituendo statim deliberatio fieret.

RATIONES QVIBVS AMBIGITVR Tam in sacerdotis institutione q̃ in sacramentorum collatione in uniuersum non esse necessariam fidem. Cap.XIX.

E institutione modo sacerdotis, & in uniuersum de sacramentorum collatione, quomodo fidem necessariam habeant, pauca adijcienda sunt. Vt ad ea quæ Lutherius meminit, deueniamus. Si sacerdos debet institui illi non ui detur necessaria fides. Caracter enim, qui in ordinis collatione imprimitur, conferentis solam intentionem, & authoritatem insequitur. Nam quemadmodum in maximi sacramenti, quod eucharistia dicitur, confectione non est necessaria fides, dummodo adsit intentio, ita in ordinis collatione fieri posse uidebitur. Itē maximus error Martiri Cypriano ascribitur, q̃ hæreticos baptizare non posse crediderit, quoniam quæ Dei essent, administrare nequirent. Contra quem multis rationibus inuehit Augustinus in lib. de unico baptismo, & qui aduersus donatistas inscribitur, & de conse. distin. iiij. notatur. Quum igitur eo crimine labefactari potest regenerationis minister, fides non necessaria iudicabitur. Quod si in baptismate, eucharistia, & ordine conficiendo non necessaria fidei pietas uideatur, neque in alijs sacramentis conferendis necessaria conspicietur. Ad hæc satis mirum certe uidebitur, quæ ad ordinem pertinent sine fidei pietate posse administrari, Quæ uero ad iurisdictionem, nequaquam, ac si iurisdictionis potestas præstantior esset ordinis potestate, & quæ ab ordine proficiscuntur, essent minus homini christiano proficua. Quod. n. præstantiorem uirtutis habitum

exigit, non exigente nobilius esse uidetur. Quæ item à potestate ordinis prodeunt, sunt sacramenta, quæ in animæ salubritatem à Domino sunt instituta. Iurisdictio autem quoddam extrinsecum est. Quare si potestas hmõi fidei pietatem requirit (quum fides sit animæ quædam perfectio) ordinis etiam facultas eandem expostulare uidebitur. Amplius si pontificatus (ut supra defendere uidebamur) sibi proprium caracterem, atq; ordinem habet annexum, tam ordo ipse, q̃ iurisdictio fidem requiret. Aut igitur neutræ potestati erit necessaria fides, aut utriq;.

AD SACERDOTII, ET OMNIVM SACRAMENTORVM *collationem, tam in conferente q̃ in suscipiente nõ esse necessariam fidem, si res à sacramento distinguitur, quæ etiã uno modo tam potestati ordinis, q̃ iurisdictionis hæc necessaria est, altero autem, iurisdictionis dumtaxat, deq; istarum duarum potestatum conuenientia, & nobilitate.* Cap. XX.

S*Vnt itaq; (ut ueritas locum habeat) in sacramento duo consideranda, sacramentum ipsum, et gratia quæ illud conuenienter sequi deberet, attamen suscipientis interdum ineptia unum ab altero separatur. Quum enim hic aut fide caruerit, aut inter peccatorum laqueos manserit, sacramentum solum potest accipere, quo signatur dumtaxat, sed signi effectu, qui est gratia, caret, quoniam hæc cum impietate, & uitio habitare non potest. Si ergo qui sacerdotio instituendus est, intendat se uelle fieri sacerdotem (nam absq; intentione, neq; minister, neq; cui ministratur, quicquam agit, aut recipit) etiam si fide caruerit, caracterem sacerdotalem in anima suscipit. Eodem etiam pacto qui ordinem confert, dummodo idipsum intendat, animoque proponat efficere, quantumuis impius fuerit, signatus tamen eo signo, quod alteri imprimere statuit, efficit, & quod intendit assequitur.*

ET QVVM *de ministri, & eius, qui ministerij beneficium suscipit, intentione meminimus, non eam quidem necessariam aduertẽdũ esse monemus, quæ sine ulla intermissiõe in sacramẽti collatiõe pmaneat. Sat. n. ẽ (ut oĩs theologorũ schola fatet̃) quæ habitu aĩo insideat. Quũ sanè arduũ esset nimis, atq; difficile semp, ac omnibus temporis momentis seruatis, aĩo ita in ea ac-*

tione uersari, ut ad aliud quippiam minime distraheretur. Nō obligat lex diuina quempiam ad id, quod ferè fieri nequit, & quo sacra ministeria magno in discrimine poneret.

INTENTIO etiam haec ad hoc, ut sacramentum solummodo conferatur, non tantum habitu sine fide, & gratia sufficit in utroq;, uerumetiam si quod christiana solum facere intendit ecclesia, operari procurat. Nam bene rationi consentaneum est, si haereticus sacramentum confert, aut recipit, eum neq; illi, neq; ecclesiae credere, sed tanta est ipsius sacramenti uis, ut sola habita de ritu ecclesiae intentione prodeat, & conferatur.

QVOD de ordine diximus, de baptismate, & sacramētis alijs singilatim conuenit, ut asseramus, cuius quidem ea ratio est, qua ministri impietas, aut uitium, sacramenti uim impedire, neq; debeat, neq; legitime possit. Christus enim est, qui ordinat, qui baptizat, & qui ministro tanq̄ instrumento ex sua tantum institutione, & quatenus uoluerit, utitur, quemadmodum optime meminit Augustinus.

AT SAcramenti res, quae Dei gratia nuncupatur, nunq̄ nisi in pia, & ab omni sorde sincera imprimitur anima, quae fidei solidae capax, & intelligentiae fuerit. Sin autem puelli fit, & infantis, fides in ea non quaeritur, sed in ecclesiae, aut rectius Christi fide regenerat, & per sacri baptismatis dilutionem originali sorde mundata nitorem, & sinceritatem assequitur. Non enim rerum omnium conditor coacte, & inuito animo quempiam sibi gratificatur. Cuius deinde in conferendo sacramento minister si sine peccato confert, egregiae operatur. Sin autem impietatis, seu alterius conditionis uitio detineatur, nil minus res sacramenti succedit, ne alterius culpa, qui recipit ab expectatione pariter, & premio defraudetur. Hoc anteq̄ tenendum declararet ecclesia, oppositae sententiae Cyprianus episcopus erat, quoniam durum illi, atq; difficile uidebatur impium aliquem, & Dei inimicum posse quicq̄ in sacramentorum ministerijs celebrare. Qui si usq; ad ea tempora, quibus haec (Deo authore) nobis illuxit ueritas, superstitisset, nihil sanè erroris hac in re, quod illi imputari posset, penitus haberetur. Tam enim fide celebris fuit, & pietate conspicuus, ut & martirio, & authoritate ab origine Ecclesiae usq; ad eam tempestatem, nisi primo, saltem secundo fuerit in beatorum ordine collocatus.

MINISTRI igitur impietas suscipienti non nocet, quod (ut dixi) tutius Servator noster Iesus nobiscum agere voluit, & amplius quàm humanum forsitan excogitaret ingenium, nostris miserijs succurrere, & indigentiæ suffragari. Neq; tamen ideo quisq; impius ethnicus, aut alterius sectæ uir propterea ad sacramenta hæc omnia communicanda credi debet idoneus. Nanq; signo Christi eum saltem munitum esse oportet, ut in eius familiam quandoq; susceptus fuerit, & uideatur.

QVOD VERO urgere à quæstionis initio uidebatur, est quomodo ad iurisdictionem sit necessaria fides, & ad ordinis collationem in ministro nequaquam. Atque ideo prius ordinē duplici modo considerari posse monemus. Aut enim ad dignitatem maiorem & minorem alium & alium dicimus, quemadmodum teneri posse probabili ratione docuimus. Aut ordo episcopatus gradum minime superascendit. Hic etiam in duplici differentia consistere (si animaduertamus) inspicitur. Nanque ut à sacerdotali distinguitur, alius quidem est, & alius ut sacerdotalem ordinem in seipso complectitur. Eo ꝙ prætir sacerdotij authoritatem hoc potissimum habet episcopus, ut ordines conferre valeat, quod nequaquam mero sacerdoti concessum est, ut longa superius disceptatione deduximus. Primo igitur modo consideratus ordo sibi ita iurisdictionem adæquat, ut potestates geminæ inde sequentes una tantum esse finale conspiciantur. Si enim ordo, à iurisdictione ita inseparabilis est, ut inferiori gradui neque in indiuiduo, neque in specie ualeat communicari, Potestas sanè quæ super unum fundatur, super alterum quoque constituatur oportet. Quare ad quæstiones oppositas dicendi modus est facilis, ut concedatur ad utranque potestatem fidem necessariam esse, quando utraque in una, & eadem persona concurrit, alioqui autem minime. Si uero dicas. Duæ sunt omnino potestates hæ, quæ nam fidei uirtutem magis expostulat? Quæ ad iurisdictionem pertinet (si duæ sunt) proculdubio profitebor.

SI VERO consideretur ordo ut episcopalem gradum minime excedit, ad iurisdictionis potestatem simpliciter in Pontifice summo, & non ad eam, quæ ordinis, est necessaria fides. Neque etiam in episcopo, quomodocunq; illius ordinem uelimus accipere.

SI VOLVErimus deinde istarum duarum potestatum perfectionem, seu nobilitatem, & necessitatem disquirere, item alia sectio facienda est. Nam si ordo iurisdictioni iunctus aequatur, aeque nobilis utraque nobis esse uidetur, dummodo ordo, ut à sacerdotali distinguitur, consideretur. Si uero non aequatus sit, nobilior quidem ordinis potestas est primo, ut sacerdotalem includit, quoniam ad sacramentum eucharistiae, quod praestantissimum est conficiendum extenditur, deinde quatenus etiam à sacerdotali distinguitur, quoniam sacramentum ordinis conferre potest. Quod potestati iurisdictionis concedi non potuit.

HARVM quoque potestatum nobilitas per se, & per accidens considerari facile potest. Per se quatenus id, quod per alterum fit fit nobilius altero. Quoniam omnis uis, omnis potestas ab opere, ad quod tanquam ad finem dirigitur, mensuram nobilitatis, & ignobilitatis assequitur. Per accidens uero altera quidem nobilior est, quatenus praesupponitur alteri, à qua etiam dependere quodammodo uideatur. Quae ordinis est prima consideratione iam dictum est nobiliorem euadere, per accidens uero quae ad iurisdictionem pertinet, quoniam quae ordinis est, ab ea dependere dignoscitur. Nanque consecrationes, promotiones, ordinationes uniuersas, & singulas à iurisdictione Pontificis iam dependere docuimus. Si uero ordinatio & consecratio Papae, unde nam, & quomodo ea potestate iurisdictionis pendere uisa est, dixeris, quoniam dum Papa est, iam consecratus est, ante consecrationem, iurisdictionem habere non poterat, Dicam falsum esse, quod pro constanti, & irrefragabili axiomate accipis. Iurisdictione siquidem Papa non consecratus uti potest, quam ab electione est protinus assecutus. Qua etiam alteri iniungit, ut sibi pro consecrationis beneficio manus iniiciat. Quod si tibi durum forte uidebitur, te cogam duae ratione in meam statim uenire sententiam. Metropolita nō consecratus hoc potest, habetur enim extra. de electione cap. suffraganeis. cum suis suffraganeis ui iurisdictionis, consecrationis munus iniungere posse, anteq̃ illud in personam suā susceperit. Quanto magis id poterit Pontifex summus, qui maximam, & ferè diuinam habet authoritatem in terris.

DE NECEssitate geminarū istarū facultatum debet ēt duplex consideratio fieri. Potest enim ad specialem singllatim fidelium

utilitatem spectari. Quemadmodum ordinis potestas (qua sacramenta, quæ ad animæ salubritatem sunt instituta, distribuūtur) est necessaria magis. Potest etiam considerari necessitas quatenus ad uniuersam christianam rēpublicam applicatur. Quo sanè modo iurisdictionis potestas, potestate ordinis præstantior esse conspicitur. Per illam enim magis sibiipsi consentiens respu. continetur.

EX HIS facile quæ proponebantur, dilutæ sunt quæstiones. Non enim iurisdictionis potestas, ideo absolute est ordinis potestate præstantior, quoniam cum fide coniungitur. Nanq; (ut dictum est) absoluta perfectio potestatis est, quæ ad præstantiorem dirigitur actionem. Constat modo ordinis potestatem, quatenus sacerdotalem includit, ad nobiliorem satis actionē deduci, quæ eucharistiæ consecratio est, aut etiam quatenus à sacerdotali distinguitur. Quoniam ordinis sacramenta distribuit. Idcirco eam ipsam absolute potestate iurisdictionis nobiliorem esse dicimus. Ea uero perfectio quæ ex uirtute fidei iurisdictionis potestati dabatur si qua est, extrinsecus aduenit, & extrinsecus etiam illam efficit nobiliorem. Immo si rectæ mentis oculum adhibeamus, potestatis illius imperfectionis est potius, q̃ perfectionis, ut sine fide manere non possit. Quum eius adminiculo indigeat.

NEQVE propterea fides ab ordinis potestate debet excludi, si eius opus deo gratum esse uelimus. Est enim fides unicuique uita, spiritus, & singularis perfectio, sed non necessaria quidem est, quoniam sacramentorum necessitas summa est, quæ si in ministro fidem exigerent, pij à tanti beneficij expectatione sæpius defraudati iacerent. Vnde tum eiusmodi hominibus utitur seruator Iesus in sacramentorum collatione tanquam mortuis instrumentis, & propriæ pietatis gratiam animabus cum sacramento distribuit.

EX ALIO uero capite quum pro continenda ecclesiæ pace, consensu, integritate, iurisdictionis potestas sit maxime necessaria, Quumq; exemplo magis, quàm institutionibus princeps populum instruat, & in uirtute contineat, non eo tanq̃ instrumento mortuo uoluit uti Iesus. Nanq; ut mortuus, nihil certe Reip. prodesse posset, immo passim omnia confunderet, perturbaret, inuerteret. Viuat ergo, & credat operæprecium est. Quomodo autem Pontificatus summus proprium caracterem, ac ordinem

habeat,

habeat, quidq; etiam de his potestatibus dicendum sit, iam ex su pra commemoratis patere commode poterit.

RATIONES LVTHERII VNDECIM, QVI bus astruere conatus est neminem sine certa fide non solum abso lute, sed etiam iustificationis futurae posse iustificari. Cap. XXI.

Ed ad nostrum Lutherium deueniamus, quē in angulo
s auscultantē, uel rectius obseruantem omnia, sed renuen tem dimisimus. Malus iste uir apud acta germaniae co ram amplissimo Car. Sancti sixti pro sua defensione dicebat ne minem sine certa fide non tantum absolute, Verumetiam iustifi cationis futurae posse iustificari, idest iustitiae beneficium (quod est Dei gratia) consequi. Si enim (inquit) dubitaueris, an illam fueris assecuturus, quam cupis, iam non habes, sed euomis gra tiam. Quam quidem sententiam undecim rationibus astruere co natus est, quas recensebimus paucis, ut erroris sui conscius factus sese ad ueritatem accingat.

PRIMA RATIO est iustus ex fide uiuit. Si ergo iustitiae beneficium, idest dei gratiam assequi uelit, opus est, ut de consecu tione non dubitet.

SECVNDA, fides est diuinae promissioni credere, aut uerbo; Habetur enim ad Romanos. IIII. Abraam Deo credidit, & illi ad iustitiam est deputatum. Et ideo fides, & uerbum simul sunt. Quod Esaias. LV. cap. attestatur inquiens, uerbum quod egreditur de ore meo ad me uacuum non reuertetur. Ergo ex fide iustificatio prouenit.

TERTIA ratio, probat ut ad sacramentum quispiam certissi ma cumfiducia consequendi gratiam quam cupit, accedere de beat. Nam Apostolus ad hebrae. ca. xi. inquit oportet accedentē credere, q Deus est, & q inquirentibus eum se largiatur. At ac cedens ad sacramentum is est. Item necessarium est sub periculo aeternae damnationis, & infidelitatis peccato Christi uerbis adhi bere fidem, quibus quodcunq; solueris super terram solutum erit in coelis. Math. XVI. Commemmorat. Quum itaq; ad sacramen tum poenitentiae accesseris, nisi credas firmiter te absoluendum in coelo, dubitas an ea uera Christi sint uerba. Quodcunq; solueris super terram soluta erunt in coelis. Ergo non credis, ergo damna

tus es, ergo nō assequris gratiā. Siq; obijciat forsitan nescio an di=gnus sim dū ad sacramentū accedo, rñdeo(inqt) ipse, per nullā dispositionē, aut opus, dignus efficieris, nisi p fidē, qa sola Christi fides est nīa, q̄ te dignū faciet. Igitur confidentissime accedas.

QVARTA ratio. *Christus dum cananeæ filiam sanat, inquit, o, mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti. Fides hæc specialis de consequēda filiæ sanitate conspicitur.* Item dum illos cæcos *illuminat, ait, creditis me id uobis præstare posse? Quibus rñ=dentibus, utiq; credimus, ab eo dictum est. Fiat uobis, ut credidi=stis, Rursus centurio, dic tantum uerbum et sanabit puer meus, inquiens, credidit, & assecutus est pueri sanitatem. Amplius Ioā=nes quarto cap. Regulum ex fide, quam adhibuerat Dño dicen=ti, uade filius tuus uiuit. Filij uitam meruisse commemorat.* Ex q̄=*bus clare compertum est, de eo, quod quisq; consequendum pete=ret, ut uoti compos fieret necessariam fidem fuisse.*

QVINTA ratio. *Marcus habet, quicquid orantes petieritis cre=dite uos accepturos, & fiet uobis, ad sacramentum accedens pe=tit, oportet igitur, ut se accepturum confidat.*

SEXTA ratio, *si habueritis fidem, sicut granum* Synapis *mon=tes transferre poteritis.*

SEPTIMA ratio, *sæpius Dominus discipulos, & Petrum nō generali, sed speciali fide coarguens erat solitus dicere, modicæ fidei, quare dubitauistis.*

OCTAVA ratio, Iacobus *inquit, si quis indiget sapientia, à* Deo *postulet in fide non hesitans, & illam accipiet, hæc etiam specialis est fides.*

NONA ratio, *beata uirgo dum dixit* Gabrieli Angelo *deificam fœcunditatem annunciantí. Ecce* Ancilla Domini *fiat mihi secū=dum uerbum tuum, se concepturam credidit, & statim concepit.* Ita etiam Anna Samuelis *mater postq̄ credidit uerbo* Heli *non est amplius uultus eius in diuersa mutatus. Contra uero* Israel *filij, quoniam non crediderunt promissioni terræ* Chanaam, *in deserto prostrati sunt.*

DECIMA Augustinum *super* Ioannem. *Accedit uerbum (in=quit) ad* Elementum, *& fit sacramentum, non quia fit, sed quia* creditur. *Abluit ergo baptismus quia creditur.*

VNDECIMA Bernardus *sermone de annunci. secundo ha=bet necesse esse primo omnium credere peccatorum remissionem*

te habere non posse, nisi per indulgentiam Dei, sed oportet, ut credas peccata tibi donari. Et paulo infra, sic arbitratur Apostolus gratis hominem iustificari per fidem. Ex quibus Lutherius se captiuatum dicit, ut credat in omni sacramento necessarium esse suscipiēdi effectus in dubiam habere fidē, si qs illum suscipere dēat.

NON ESSE NECESSARIAM PRO SVSCEptione gratiæ fidem in speciali dum sacramentum suscipitur, uelut i, neq; intentionem, sed in quibusdam uniuersalem sufficere. Cap. XXII.

Erū agamus et nos rōibus (si q̄ sint) nostris aduersus Lutherij sententiā. Qui tā magnificæ in oi sacramento fidē necessariā statuit, in infantium regeneratiōe, an necessario fuerit requisita, uerbum non fecit. Quid ergo de hac ipsa sentiat inquirendum. Si uera quidem sit, & cum sacramento gratia conferatur, ubi nam fides? Non credit infans, quia non audit, qa nondum intelligit. Fides enim ex auditu est, ex Pa. sen. ad Ro. cap. x. Baptizatur originali sorde, diluitur, regeneratʳ in Christo sine ulla prorsus actu, aut habitu (quæ illi insideat) fide. An forte ueram istam baptismatis non esse in tam parua ætate collationē fatebitur? Quomodò Ecclesiam, sanctos patres, et antiquissimam seruatam consuetudinem audebit infringere? Augustinus enim in Enchiri. habet. A paruulo recenter nato usq; ad decrepitam sicut nullus est, cui prohibeatur baptisma, ita nullus est, qui in baptismate peccato non moriatur. Sed magnus ille Dionysius ecclesiasticæ Ierarchiæ capi. ultimo Clarius id quidem asseuerat, inquiens, Diuini nostri duces Apostoli infantes ad baptisma admittendos esse probauerunt, ut ferè ab origine eo professionis initio afficerentur, quo adolescentes quotidie in ea magis proficerent. Scriptum est enim in Salomonis adagijs. Adolescens iuxta uiā suam etiam quum senuerit, nō recedet ab ea. Adde q̄ nullo unq̄ tēpore Deus optimus maximus de salutari remedio hoibus ipro uidus fuit. Si itaq; ifantes ab originali labe mūdari nō possent. nullum eis remedium salutare dari contingeret, si deperirent, q̄ essent perpetua infœlicitate damnati. Non est tantæ proteruiæ homo iste, ut id audeat profiteri. Neq; licet illi ad infusam fidem confugere, quoniā ea quidem non est, de qua Paulus ad hebræos

undecimo cap. Meminit fieri non posse, ut sine ipsa altissimo placeamus. Nam sola haec si datur infanti, ex quo nihil intelligit, in operationem infans exire non potest, sine qua per gratiam Deo placere potest. Nõ igitur de hac locutus est Paulus ad hebraeos, quod etiam ex eius uerbis ostenditur. Dum enim maximopere fidem commendat, fidem Abel pro hostia, Enoch, pro trãslatione, pro archa Noe, & caetera, quae de fide ponit exempla, solam illá, qua actu credimus, et Deo placere possumus, explicat, qua dum abluuntur, carent infantes.

SI VERO non de infantibus, sed de his, qui usum habent rationis necessariam fidem gratiae consequendae Lutherius asserat. Contra, pro suscipiendo sacramento, & gratia, ita est necessaria specialis intentio, sicuti certa fides, sed illa non est necessaria, ergo neq; ista necessaria erit. Quũ enim omne agens à proposito agat per intellectum, necesse est, ut recipiens quoq; prius intendat illud quod agere statuit agens, q̃ illud receperit. Non est autem necessaria specialis intentio in recipiente, quoniam si quis secundum ritum Ecclesiae abluatur, intendens recipere illud in uniuersali, qđ praestat Ecclesia, sacramentum recipiet, & tamen habet uniuersalem, & non specialem intentionem. Ergo huic certa non erit necessaria fides.

ITEM SI non discredat, sed quantum est in se ipso paratus sit credere, non tantum sacramentum, sed etiam rem sacramenti suscipiet, quoniá pietate sua in nos Deus cordibus praeparatis illabitur, et praesto ẽ. Tãtus enim potest esse bonus motus interior in genere alicui, ut deus gratum eius accipiat animũ, et illi gratiam suam cum sacramento secundum intentionem uniuersalem accepto, id faciendo, quod Ecclesia facere intendit, infundat, De qua tamen specialis fides nõ praecessit. Ergo pro iustificatione nõ est necessaria fides.

DE RECEPtione sacramenti non est dubium, Quia etiam coacti ad baptismum illud recipiunt, dummodo hanc uniuersalẽ, quod facit Ecclesia, recipiendi habeant intentionem, ut habetur cap. maiores, extra, de baptismo, per concilium toletanum decisum. Et ritus etiam Ecclesiae confirmat. Quia hos semel ablutos non amplius ablui permittit. Quem si negaueris, non est, ad quos amplius in rebus fidei probandis refugium habeamus. Nã inquit Augustinus contra fundamentum Manichei in epistola.

non crederem Euangelio nisi Ecclesiæ crederem. Item Eusebius Li.X.cap.XV. Habet Athanasium puellum in littore alexādrino per iocum pueros baptizasse seruata forma. Quos Alexand. episcopus (etiam quod per iocum illud actum fuerit) pro baptizatis haberi uoluit. In quibus manifestum est specialem intentionem minime fuisse repertam. Quo casu licet Augu. de baptismo paruulorum. Lib. VII. dicat orandum esse, ut ablutio eo modo per iocū administrata baptismus nec ne fuerit, inspiretur à Domino tamen ex quo Alexan. Episcopus cathecuminos pueros, & Athanasium seruasse formam perceperit, et baptismum illis propterea datum uoluerit, cum intentione illa generali utrunque conciliare poterimus.

AMPLIVS de sacramento pœnitentiæ, modo consimili ratio formari potest. Nam sicut non necessarium est, ut idiota, rudis, & ignarus, qui christianæ familiæ ascitus est, articulos fidei credat, nisi in confuso, dum se ad Ecclesiæ fidem remiserit, ita non est necessarium, ut in speciali sacramentum pœnitentie, & gratiā eius intelligat, & tamen faciendo id, quod facit Ecclesia, consequitur gratiam. Quia Deus de remedio salutari nemini unquā fuit improuidus, ergo fides certa iustificationis, & gratiæ, pro sacramēto, & eius effectu suscipiendo non est simpliciter, & absolute in omnibus necessaria.

QVOD si Lutherius ad habentes usum rationis, ingenuos, capaces, & discretos, & quibus lex promulgata fuerit, seipsum astrinxerit, non errabit fortasse, dummodo habitualem, & intentionē, & fidem non semper actualem (quoniam hæc interrumpitur facile) illam esse uoluerit, quam pro sacramenti gratia, & iustificatiōe adipiscenda necessariam statuat. Sed male sonant illius uerba, & quod omnino patitur exceptionem, absolute, & sine ulla exceptione pronunciat, & ut sui moris est, pertinacissime tutari conatur.

RESPONSIONES AD VNDECIM, QVAS ex aduerso Lutherius posuit rationes. Cap. XXIII.

EX quibus unico tantum uerbo omnia eius dissoluuntur obiecta. Iustus ex fide uiuit, uerum est. Sed fides illa distincta esse potest, & specialis, generalis, & confusa, &

ad utranq; iustitiã, seu iustificatio sequitur. Quam ideo non necessarium est in speciali credere, si homo fuerit idiota.

AD SECVNDVM de Abraam dicitur eum prudentem, & pspicacem fuisse, quem etiam allocutus est Dominus. Et ideo fidem eius exactam, & specialem fuisse credendum. Cui tamen nisi essent diuina reuelata mysteria, & in generali tantum diuinæ legi præter naturalem, si qua foret, suscipiendæ paratus fuisset, nõ est dubium, quin idipsum illi ad iustitiam Dominus deputasset. Quoniã de salutari remedio nunq̃ alicui fuit improuidus.

AD TERTIAM. accedentem ad sacramentum opus est credere, uerum est distincte & in speciali, uel confuse, et in generali, ut dictum est, Si enim eruditus fuerit accedens, & de lege instructus, opus est, ut discrete intelligat, intendat, Credat, & specialem gratiam speret. Sin uero rudis sit, aut non actu dum sacramentum suscipit, illud consideret, aut nequaquam instructus dummodo non oppositum credat, sibi sufficit, ut sacramentum, & gratiam consequatur. Qui etiam si oppositum crederet, & generalem Ecclesiæ intentionem haberet sacramentum sine gratia quidem susciperet. Quum uero dicitur, obligatus est credere, qui ad sacramentum pœnitentiæ accedit, uerba illa, quæcunq; solueritis in terris, erunt soluta in cœlis. Verum est actu, uel habitu. & pro susceptione tam sacramenti, q̃ gratiæ, si q; in lege instructus est non rudis, sed eruditus ille ipse, qui ad sacramentum accesserit. Quum uero Lutherius sibiipsi obijcit, & respondet. Quid si indignus sim? accede (inquit) quia per nihil magis dignus effici poteris, q̃ per fidem, miror ꝙ tam absolute respõdeat. Nam si quis ex peccato, non propalato, aut dimissa circunstantia se nosceat indignum, non ne prius se dignum faceret per opus confessionis, si tempus haberet, q̃ per suscipiendæ gratiæ fidem? Immo nisi confiteretur, superbe de seipso, & impudenter de sua nimium fide, & dignitate præsumeret. Quia sicuti de peccato uno, aut circunstantia confessio ab eo nõ necessaria dicit, ita de oibus dicendum merito uideretur, ut sine eorum confessione posset absolui, & ideo quid dicat aduertat, & seipsum exponat, aut reuocet.

AD QVARTAM. Christus fidei summus instructor, & author per fidem petitæ gratiæ, gratiam facit, ut se Deum ostendat, & suam religionem instituat. Ita enim rectissime factum di

tinius, & debere fieri eo modo quem diximus. Et similiter de cæ cis, & de centurione, & de reguli filio profitendum.

AD QVINTAM, quod petimus credere debemus, uerum est, eo modo quo petimus. Et ideo si petimus gratiam, & sacramentum, utriq; fides indubia est adhibenda. Siuero in generali petierit quis illud, quod facit Ecclesia in sacramento, si rudis etiã sit, neq; intelligere possit, non est obligatus ad fidem specialem, ut dictum est.

AD SEXTAM, similiter de transferendis montibus per fidẽ authoritatem haberi posse fatemur, per fidem enim omnia fieri conuenit, & debent (quando expedit, & fides interuenire potest) eo modo, quem diximus, sed sine fide multa etiam à Deo uirtute sua fieri permittuntur, ut se Deum ostendat. Quemadmodum prophætiæ à malis, & infidelibus habitæ, & conuersio Pauli sine fide præuia facta est. Et Hieremias, & Ioannes baptista, & beata uirgo, & Iacobus Hierosolimitanus antistes, in matrum uteris facti sunt sancti, & iustificationem, seu gratiam Domini sunt assecuti. Quæ omnia nõ simpliciter fidem necessariam indicant, ut Lutheriana peruicatia suadere tentabat.

AD SEPTIMam. Iam dictum est, cur Dominus de fide semper homines in noua pietate instruendos requirit, & præcipue discipulos, & præcipue Petrum. Quem fundamentum fidei uocitauit.

AD OCTAVAM, eadem ratione Iacobus per fidem sapiẽtiam acquirendam monet, & instruit. Quoniam ita melius, & facilius (si fieri potest) à Domino consequimur omnia.

AD NONAM rationem, de beata uirgine, quia credidit, ideo filiũ Dei concæpit, dico antequã crederet, intentionẽ uerbi coniungẽdi cum carne apud Deum fuisse, neq; ob Mariæ fidem, & merita simpliciter & absolute conceptionem illam, per q̃ admirabilem produisse, sed cõsequẽter solum, ut alias fortasse dicet.

DE ANNA Samuelis matre, ꝙ meruerit gratiam non imus inficias, quoniam instructa erat de lege, & ꝑspicax ualde, & q̃d specialiter petijt, credidit, & assecuta est.

AD DECIMam. Augustinus super Ioannem inquit, accedit uerbum ad elementum, & fit sacramentum, non quia fit, sed qa creditur. Verum est sacramentum ex fide fieri, ut expositum est generali uel speciali, actu, uel habitu ex parte susipientis. Ex agen

tis autem parte sola intentio sufficit. Nam ab hæreticis etiam cum suscipientium gratia Sacramenta solent distribui, ut dictum est.

A D VNDECIM*am.* *Bernardus ita quidem intelligendus est, in iustificatione suscipienda, ut credatur, & speretur uenia, à Domino, ut exposuimus toties, quando scilicet commode fieri potuit. Et in hunc modum, quæ obijcit Lutherius noster, aut prætерire silentio, aut nostro quidem modo exponere debuisset, ut multa ipsius perplexa, & male sonantia dicta uidentur exposcere. Quæ ipse impudentissimus sua nimia temeritate in semel prolatorum uerborum forma continere non desinit.*

P. S. *Secun.* Lib.

FINIS.

CHRISTOPHORI MARCELLI PATRITII Veneti Archiepi. Corcyrae in Martinum Lutherium Secundae sectionis Primi Libri.

PRAEFATIO.

Enio nunc ad reliquas Lutherij explicandas, immo refellendas ambages, si eas connumerare potuero. Sunt enim ferè innumerae, adeoque plenae dolo, fastu, iactantia, ut debuissent profecto non sanctis patribus, non curiae, nō Italiae, sed & Germaniae toti cum reliquis christianae Reipub. regionibus, immo ipsimet tanti sceleris authori impudētissimo stomachum facere, si seipsum cœpisset agnoscere. Sed induratum est cor pharaonis, iamque ulcus marcore putet, & obduxit callum iniquitas. Quae omnia medicamina respuit, soloque ferro, & cautherio indiget.

PETVLANS *Hic homuncio, & furiarum ignibus plenus, quum Pontificis summi indulgentias nulla Petri, nulla ecclesiae, nulla seruatoris Iesu habita ratione detestari cœpisset, ut qequam & ipse suo tempore de innouatione saeculi gloriaretur, uerbo prius, deinde scriptis conclusionibus, disceptationibusque, & deniq; latissimis editionibus egit, ac omnia perturbauit, quumque non satis illi uideretur maledixisse ex ea parte Pontifici, debitae pœnitentiae, & palinodiae loco in totam eius authoritatem insurgens nouis artibus, ac uere Lutherianis figmentis edito opusculo eam solo aequare conatus est, ut de diuina pietate meritus maxime uideretur. Partem hanc iam impugnatam dociumus. Superest, ut quae ipse pijs auribus primum incusserit, de ueniarum uanitate, falsa mendacia, neque tantum erroribus, sed innumeris insanijs plena facile doceamus.*

DE POENITENTIA *& pœnis, & quomodo insolubili se nodo Lutherius implicet, dum per totam uitam pœnitentiam agendam meminit.* Cap. II.

PRimum itaq;, ut indulgentiarum uigorem aufe/rat, de pœnitentia, & pœnis agit, deinde purgato/rium suo modo constituit, deniq; illas uilissimas, ac omnibus ab ecclesia prorsus demptis thesauris pau/perrimas reddere satagit. Sicq; à pœnitentia exor/sus inquit. Dominum Iesum dum discipulis. pœnitentiam agi/te, dixisse scribitur, eam per totam fidelium uitam obseruari ius/sisse. Deinde id dictum ad sacramentalem confessionis, & satis/factionis pœnitentiam accommodari non posse. Tertio loco non solam interiorem pœnitentiam inde seruatorem intendere, sed etiam exteriorem, quæ carni uarias affiictiones incutiat, quum sine hac illa prorsus esse non possit. Quarto pœnam à qua ea pœnitentia dicta est, manere donec manet odium sui .i. uera & interior pœnitentia .s. usq; ad introitum regni cœlorum.

HORVM quattuor primum aggrediamur, ut uideamus an homo iste se ipsum intelligat. Fatetur enim per totam hominis uitam pœnitentiam agendam esse idest mentis, & animi mu/tationem, & tamen actualem (ut dicunt) pœnitentiam aut ha/bitualem eam esse infiaiatur. Mentis innouationem appellat, qua in dies profiat homo interior, & transit ad meliora, atque ideo Metanoite græcum uerbum (inquit) si in latinum commo/de uerteretur, transmentamini aptissime dicretur. Quod & la/tinus tralator in de gestis apostolorum hystoria paulo audaci/or pœnitemini interpretatus est. Item ridet homo iste ex doctri/na aristotelica non Thomæ aquinatis solum, sed Theologorum omnium sententiam, habitum quendam animis insitum dari à quo proueniant actiones.

DVO HIC parit monstra Martinus, ut bono quidem omine incipiat. Alterum, quo insolubili nodo se implicet. Alterum, quo omnem disciplinam tam humanam quàm diuinam pror/sus interimat. Si.n.dũ à Domino dicitur pœnitentiam agite. de pœnitentiæ actu id minime intelligatur, actus excluditur, neq; etiam ullus habitus admittatur, quænam erit pœnitentia ista, ista innouatio, iste transitus, quem per totam uitam obseruare debemus? Aut enim de pluribus circa uirtutes conquirendas actionibus præceptum datur, aut ex operibus habitum conqui/

ri iubetur, habitum fieri posse negas, & id Aristoteli tanquam ridiculo imputas. Ergo ad actiones recurras operæpretium est. De quibus, quum uerbum illud transmentamini non intelligendum esse uolueris ò Martine, quid uelis ipse non facile intelliges. Nisi forsan te tibiipsi contrarium præbeas, ut inter mortales maximus uidearis, quod uno & eodem uerbo opposita defensare potueris. Dices. non ad unam pœnitentiæ actionem, sed plures oculum babuit dominus. Non ergo pœnitentias actuales excludis. Cur itaque dum dicitur pœnitentiam agite, actiones expellis, atque ita male homines interpretari asseueras? Cur reclamas, cur de pœnitentia, quæ per totam agitur uitam, non quæ actu præstatur, ea domini uerba intelligenda esse commemoras? Quæ tamen actu præstatur dum agitur, dum innouatur animus, dum corpus nostrum in seruitutem redigitur, dum ad meliora transimus? Quum itaque tollas habitum, actus excludas, nulla hæc pœnitentia erit, aut certe erit, sed nobis incognita, aut more Heracliti Ephesij simul erit, & non erit. Quod rerum omnium fluxum quendam, & instabilitatem posuerit, qua affirmare, simul & negare, alterum de altero commode potuisset.

AMPLIVS quum de interiori pœnitentia (ut asseris) loquatur Dominus, & de illa tibi facta sit ratio, qua impossibilia Deum præcipere homini, deducebatur, dum illam enucleas, pœnitentiæ actionem per ea uerba significari declinas. Atque ad eum quidem angulum deductus es, ubi tuæ inscitiæ, aut proteruiæ ueritas latere non possit.

RVRSVS Quid probibet una tantum animi tristitia, & pœnitentiæ actione amissam uirtutem redimere? & cuiuspiam animum renouari? Nam si unus tantum deficiens uirtutis gradus per unicam actionem redinitur, tota uirtus subito redintegratur. Sicut enim qui maxime à uirtute distat, ita qui modice dari nil prohibet? Ad eiusmodi hoiem de agendi pœnitentia extendit, nec ne præceptũ Dñi ò Lutheri quæso rñdeas. Si extenditur, ergo ad unam quoque pœnitentiæ actionem id præcepti optime accommodabitur. non ergo per totam uitam pœnitentiam agendam esse deducitur. Si non extenditur, afferas in medium rationem, hæ qui aut scripturis, aut uiuis rationibus semper innitere

ris. Adde si renouatione per unum tãtum actum indigeat, Cur sub ea lege hunc natum hominem esse dices, qua dum semel pœnitet, dolet, transformatur (ut asseris) tam diuturnam illam obseruare cogatur? Dices. per totam uitam durat hæc pœnitentia, quam Dominus statuit obseruandam. Per totam uitam duret, admitto, sed dum eo tantum actu pœnituerit aliquem, uolo (ut facile fieri potest) statim intereat. Nõ ne hæc pœnitentia uno tantum transformationis opere describetur? Negabis fortasse quempiam aut diuina institutione post unius pœnitentiæ actum, aut ex ipsamet pœnitentia statim emori posse? At nihil summo conditori impossibile dari conuincitur, nedum id quidem, quod facillimum est creditu, & comprobatu facilius. Potuit quis, immo complures potuerunt (ut apud Romanas hystorias legitur) subita lætitia mori, cur mœrore, cur pœnitentia, quæ tristitiam parit, subitus nõ contingere potest interitus? Quæ profecto si æquis gradibus compensentur, longe magis hæc, quàm gaudium est humanæ uitæ contraria. Asserant quicquid uelint nonnulli garrientes hystoriã, qui hac in re philosophis fidem exhibere coacti sunt. Cum quibus si non sola nobis ratione; sed etiam hystoria decertandum est, legant. yi. Machabeorum primi libri caput, & uideant Antiochum ex capiendæ ciuitatis Elimiadis in perfide constitutæ desperatione primum; & deinde ex fractura exercitus à iudeis illata præ nimio dolore confectum. Præter quem (ut de Romanis exemplum etiam adducamus). M. Lepidum nobilissimæ stirpis uirum euenti anxietate mortuum apud Plinium naturalis hystoriæ Libro septimo legimus.

DARI HABITVS IN ANIMA CONTRA Martini sententiam. Cap. III.

a Lterum autem Lutherij monstrum est, quo dum habitus tollit, disciplinas omnes, omnes uirtutes, permanentem omnem animæ perfectionem, ornatum, & pulchritudinem aufert. Veniat sapientissimus Salomon & suam adeo pulchram amicam in qua nulla prorsus macula inueniret, de

cantatam sponsam defendat. Veniat origenes, qui eam hominis animam interpretatur, quae sine uirtute ulla, formosa, Deoq; amica esse non potest. Infecta quaeq; ab origine corpori (ut christiana ueritas habet) infunditur anima. Cui dum à regenerationis lauacro fidei, & charitatis imprimit (dicam ne, habitus ò Martine) nitescit, pulchra fit, & cum suo conditore in amicitiam coit. Non est habitus ille dicet forte Lutherius. Quid ergo est? Non est actus, quomodo itaq; Deo infantis anima gratificatur.

ACCEDAT Paulus ad Corinth. xiij. cap. scribens dum excellentiorem uiam illis ostendere meminit, quum se ad theologicas exarandas uirtutes, & praecipue charitatem accingit, nō ne de habitu quodam in patria permanente loquitur? dum dicit. Charitas nunquam excidit, siue prophetiae inanes fient, siue linguae deficient, siue scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus, Quum autem uenerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Ex quibus manifesto apparet quotidie in nobis usq; ad alterius uitae consuetudinem charitatem proficere, quae nunquam excidit, sed uigorascit assidue, & quum in patriam deuenerimus, deniq; consumatur. Est ne solus charitatis actus, de quo loquitur Paulus, qui per totam uitam manere possit, qui nos usq; in patriam comitetur, qui nunquam hominem deserat, qui augeatur, proficiat, & nos ad meliora cōducat? Quum itaq; plures assidue actus ij sint, qui tanta uarietate afficiantur, Vnum ex ijs eisdem habitum aggenerari operae precium est, qui ad consumationem usq; duret, & maneat.

IDEM praeterea maximus Paulus. dum se non amplius ex uehementi charitate, sed in se Christum suum uiuere meminit ad Galathas. ij. unum ne charitatis actum expressit, uel habitum? Vnus tantum uitae actus, uita esse non dicitur, sed per unam & eandem uegetantis animae in calido naturali continuatam mansionem describitur. Sicut ergo uegetalis animae mansio per caloris habitum continuatur & uita est, ita Christo se per charitatem iunctum tanquam per habitualem calorem, non uiuere, sed ipsum eundem Christum in eo uitam agere Paulus exprimere uoluit. Ponatur ergo habitus, opus est.

SI DEINDE nullus ex operibus in anima habitus conquiratur, uellem scire, unde est, quod ignarus literarum dum ad disciplinam accedit, parum à principio proficit, deinde melius se habet.

postremo perficitur, & quotiescunq; uelit, ex seipso sine praeceptore sine ulla temporis mora, quod didicit, explicat, ingenium plane ostendit, disputat, docet, & qui rudis antea habebatur, ac ueluti somno detentus, factus est solers, uigil, & ad literaria exercitia promptus. Non ne hic habet aliquid intus in anima, quod talem ipsum reddiderit, qualem se ostēdit? si aliquid, id habitum uoco. Si nihil, quae igitur tantae facilitatis, dexteritatis, solertiae, & promptitudinis causa? Dices, frequens actionum similium exercitium. Volo, exercitium hoc parat ne aliquid animae, quo facile, & cum uoluptate in considerationem, & scientiam exeat, aut nihil, si nihil, frustra id ei exercitium datur. Nanq; eodem modo se haberet, quo prius se habuerit anima. Si quicquam per exercitium illi conquiritur, id certe habitus est, & habitum appellamus. A

QVOD de intellectus habitu diximus, de appetitu facile demōstrabitur. Nanq; intemperans si ad temperantiam uelit accedere, id ei difficillimum certe uidebitur, quum uero temperantiae assueuerit actibus, difficultatem non amplius patietur. Et quae prius exercebat inuitus, uirtutis huius, aut alterius opera, facile, summaq; cum uoluptate complebit. Credi ne ab ullo etiam insensato homine potest, nihil sibi hunc hominem comparasse, quo sit mutatus in anima? Certe à nemine nisi forsan à Lutherio, cui usque adeo insanire in suis cogitationibus libet, ut sibiipsi non credat.

DEVS fortasse (dicet Lutherius) & Angeli, quos philosophi intelligentias appellarent, res omnes sine habitu intelligunt, quo etiam modo sunt uirtutum omnium, & disciplinarum capaces. Cur ergo sic quoq; nostrae non habeant animae? Profit, si in hunc modum suam quaerat laceram resarcire lacernam. Nanq; Deus per se ipsum intelligit omnia. Coelites uero intelligentias ab eo suscipiunt, siq; à rebus ipsis perficiantur, in eis ponimus habitus, in Deo autem minime, quum uno & eodem modo semper intelligat. Anima uero nostra an Deus est? an Angelus? an sine labore, sine tempore, sine fantasmatibus, sine sensibus proficit? Quū deniq; ad omnem actionem ex se sit indifferens anima, si habitū tollis, aeque facile, aeque auide, pariq; celeritate, & promptitudine peraget omnia. Quod quum minime faciat, habitum ponas oportet. Aut si eam absq; habitu magis ad unum, q̄ ad aliud tē-

dere dixeris, atq; ideo illum penitus tollas, tolle pariter potestatem ab anima. Nam si ipsa sine potestate dicemus agere omnia. Nunq; (audebo) fortasse dices. tolle audacter, tolle, quo minus forte sit potestatem q̃ habitum ab anima tollere, ne cures, aude aliquid si uis non carcere (ut ille inquit) sed immortali gloria te dignum efficere, aude aliquid, tam absurda, tam inconsiderata, tam uoluntaria, & ab omni iudicio penitus aliena est haec hominis frenesis, ne dicam sententia, ut sane ridiculũ sit impugnationem eius ulterius prosequi. Remanet ergo in anima habitus quidam ex operibus genitus, qui spiritalis quaedam qualitas ẽ, quae suum etiam quodammodo uidetur habere contrarium. Dũ enim rei unius contemplationi uacamus, ab alterius eruditione desiscimus, & qui non assidue discit, dediscit, & capitur obliuione. Eat Lutherius modo, & se, non Thomae, non Theologis uniuersis, non Platoni, non Aristoteli, sed Salomoni, Sed Origeni, sed Paulo, sed Deo, & naturae mentitum (si uelit) agnoscat, sed nolet, quia eum maxime iuuat in uiam mendaciũ indesinenter incedere.

REDEAMVS ergo; & dicamus habitualem dari poenitentiam, quam & ipse aduersarius noster nobiscum uirtutem asserit. Quae actum, unde prodeat, si frequenter eliciatur, minime excludit. De qua dictum euangeliũ. poenitentiam agite. habet procul dubio intelligi. Et de hac melius Paulo infra dicetur.

IMPOSSIBILIA NOBIS DEVM NEQVAquam imponere, quo etiam pacto per totam uitam intelligendum sit nos debere poenitentiam agere. Cap. IIII.

Vnc quomodo impossibilia uelit Lutherius nobis dominum imperasse, libet inquirere, ut rem nouam, inauditam, & omni monstro monstrosiorem nostro saeculo ex Lutherianis uenenis ortam conspiciamus.

QVIS enim tam magni cordis, & animi fuerit, tamq; de suis à Deo cumulatissimis fidei, sanctitatis, ac in omni genere uirtutis muneribus, & donis cõfidet, ut nõ desperet ipossibilia facere, si Deus impossibilia iusserit? Quis non iniquum illum esse dixerit? quis non iniustum? quis non humani generis (absit uerbo ob

scænitas) inuidum profitebitur? Tollit hoc nefandissimum uerbū prouidentiam à rebus humanis, iustitiam tollit, tollit pietatem, religionem, bene agendi uitam, et tamen Lutherinum, qui Christo solus natus esse uidetur, fouet, & christianissimum facit.

A G E *igitur quomodo te ipsum intelligis, dum in omnem uitam .i. assidue omnibus horis, omni tempore nos dolere, ac pœnitentiam agere debere commemoras? Habes ne (ubi lateas) angulū? expone. Ergo simpliciter impossibilia, ut ageremus nobis Deus imposuit. simpliciter impossibilia. Cur ergo. ut nostri misereret, hoc fecit hoc sanciuit, hoc statuit. O pulchra redditio causæ, qua quomodo aliquid fieri queat, omittitur, & cuius gratia factum sit explicatur. Magnæ quidem solertiæ ingenium. Dialectica in superabilis, quam & ipsi quidem sorticuli erubescerent profiteri. Sciunt enim, & tanquam certissimum axioma quotidie celebrāt cur res aliqua fit, eam, qua an ipsa fit, inquiritur, præsupponere questionem. Verum non curat, eiusmodi Aristotelicam Logicā nouus iste magister, quum Paulinam imbuerit. Parcat ergo, nō aduertebam, incaute locutus sum.*

V E R V M *ut ei puluerē ab oculis excutiamus impossibilia quomodo nobis iussit Dominus, inquirimus, si mirabilia facere nō omnibus datum est authore Augustino? Quid enim maius est mirabilia, an īpossibilia facere? Si mirabilia facimus, facimus uirtute diuina. Nam de his mirabilibus, quæ rectius miracula dicerentur, in sermonibus loqtur Augustinus. Impossibilia quæ præcipiuntur, nostri quidem esse debent arbitrij, quæ quum impossibilia simpliciter fuerint, longe maius erit hæc facere, q̄ illa sed illa nō nobis datum est facere, ergo multominus hæc, ut ageremus, debuit Deus imponere.*

A M P L I V S *quomodo ex dilectione Dei, & proximi leges omnes, & prophetiæ dependent (ut euāgelica habet hystoria) hæc uero possibilia sunt. Nanq; ait Augustinus de non diligendis inimicis nemo est, qui legitime ualeat excusari. Quanto minus de summa, & infinita dei bonitate, unde tot & tanta beneficia accepimus? Ergo neq; præcepta alia, quæ in his continentur, q̄ legis nomine describuntur, erunt impossibilia.*

Q V O *deinde pacto illud ex Augustino male uir accipis, uelim æquo animo intelligere, semper orandum est (inquis) etiam à*

sanctis

sanctis uiris, ergo semper pœnitere debemus. Nam pro peccatis, et pro debitis nostris in oratione dominica ueniã orare iubemur. Valet hæc ne tua illatio? si ualet, ex Augustino est, si non ex Augustino, sed ex tuo tantum capite ualet, tibi non per Augustinũ credenda est, sed per tuam, quam nõ affers, sed melioris fortè gratia intus retines rationem.

HABET, *quod nobis orandum est candidissimus, & nunquã satis laudatus Augustinus* Libro *de uera, & falsa pœnitentia ca. iiij. in eos sanè arguens, qui post baptismum non fieri peccatorum remissionem dicebant, & potissimum ex authoritate* Ioãnis. *Qui esse peccatum quoddam ad mortem dicebat, pro quo nõ oret quis, & peccatum non ad mortem, pro quo oret quis, ac si pro peccatis ante baptismum orandum, quoniam ad mortem non sunt, pro alijs autem minime, dicere uoluisset.* Ad quos respondens *Augustinus ait, falluntur qui sic illum s.* Ioannem *intelligunt, contrarius nõ est sibi ipsi, qui pœnitentiam admonet* Ecclesiæ *pergami. Sed sunt quædam peccata uenialia, quæ oratione dominica quotidie soluuntur, quum dicitur et dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et hæc (ut idem ait) non sunt ad mortem.* Alia *uero, quæ sunt ad mortem non sic, sed per fructus pœnitentiæ soluuntur.* Hæc Augustinus. *Pro uenialibus ergo nobis quotidie orandum uoluit, neq; pro illis fructus pœnitentiæ necessarios asserit.* Non *ergo ex quotidiana oratione continua pœnitentia debet inferri.*

QVVM *postea idem eiusdem libelli.* XIII. *cap.* Nos *monet Augustinus, ut nõ credamus aliquos nobis satis esse pœnitentiæ fructus, sed per totam uitam doleamus apostolum imitati, ita certe intelligendus est, ut non sit sibi ipsi contrarius, ut. s. dolor ille, illa pœnitentia assidua, nõ pro uenialibus soluendis, sed pro his, qui ad mortem fuerant, etiam ante baptismum alacriter suscipiatur,* Non *quia putemus per baptismum nobis ea non fuisse deleta, aut per sacramentum pœnitentiæ toties susceptum, quæ post baptismum commisimus, sed ut pœna alterius sæculi diminuatur (nanq; de satisfactione ibi loquitur Augustinus) & ut nõ amplius in nobis in futurum uoluntas peccandi habeat locum.* Ita *enim* Dominum *in* Euãgelio *allegat, qui quum adulteram mulierem à peccato soluisset, dixit ei, uade & noli amplius peccare, & deniq; ut gratiam conseruemus per pœnitentiam erratorum,*

m

quæ etiam, ut gratia acquireretur, in causa fuit. Non ergo ex Au*gustino, sicut neq; ex* Bernardo, *aut quouis alio ex doctoribus christianis (ut reor) inuenies, qui continuam, indesinentem, & impossibilem pœnitentiam nobis agendā uelit, suadeat, iubeat.*

QVOD ꝙ Paulus ad Romanos, *qui manducat*, Domino *manducat, qui dormit*, Domino dormit, *qui uiuit*, Domino *uiuit*, *q; moritur*, Domino *moritur*. Et ad Corinth. *non estis uestri, empti enim estis precio magno asserit &c.* Pœnitentiam *istam, quam tu clamas, nequaquam ostendit*. Dices Domino dormire est Dei *uoluntati parere, ergo pœnitere, non ualet, si pœnitentia dolor est*. Dormiens *quippe neq; dolet, neq; gaudet, quum usu careat rationis*. Id *fabulantis est* Aristotelis. Id *ueritatis est*. Quam ne*mo quantumuis improbus negare potest*. Aut enim *pœnitentia actus, alicuius in nobis potentiæ actus est, aut nullius, si nullius, neq; habitus est, quia non statuis habitum, nihil ergo est pœnitē tia. Si alicuius est actus, neq; dolor erratorum, sed uirtutis amor, & bene agendi institutio, quæ propria pœnitentia dici non potest, adhuc somni tempore exerceri nequit, dum ratio ligata est, dum deuincti sunt sensus, dum liber, ac ingenuus rationis usus haberi non potest. Dormiens in se quieto* Deum *agere patitur, ergo tunc pœnitet, ergo tunc bonis actibus plenus est, quando ipse non agit, quando sui non extat arbitrij? ò sequella mirabilis, ò dialectica ualde subtilis, & à sæculo non audita*. Non ne uno, *& eodem uerbo contradictionem admittis?* Non ne te *ipsum obtuam hāc inuincibilem pertinaciam fallis? aut alios te fallere credis*. Dormiens *enim non agit, & tamen ex te, bonis actibus plenus est, ergo simul agit, & non agit.*

DICES *(ut ex* Paulo ad Romanos *accepisse fateris) iustos potius agi à Dño, q̄ agere*, Atq; *ideo actus dormiētis potius dei eē q̄ dormiētis*. At *eā habet sententiā* Paulus, *q̄m per Dei gratiā bene operamur, & iusti sumus, nō nostro tm̄ arbitrio, ut* Pelagius *asserebat, sed propterea non excludebat nostræ uoluntatis actū, qui, à, recta ratione pro iustitiæ opere dirigebatur*. Admittebat *bonarum actionum nostrarum* Deum, *tanquam authorem præcipuum, sed humanum non excludebat arbitrium*. Vnde Augustin. *qui fecit te, sine te, non iustificabit te, sine te*. Dormiens *uero ligatum habet arbitrium, licet* Deo *dormiat, idest ad somnum cum uirtute, & moderamine accesserit*. Vis *uidere non esse*

ascribendum in aliquo uirtuti somnum? ex uitio, quod est eius oppositum, facile intelliges. Si quis enim iurauerit dormiens, aut furatus sit, aut uenerem passus, non illi ascribitur uitio, quum in sua potestate non fuerit. Cur ergo, si quis dormiens nihil uirtutis egerit, aut uirtuti consimile, sed in quieto manserit, id in eo uirtuti tribuēdum est? Oppositorum est enim eadem disciplina, quanto igitur minus sopore detentus quis exercebit opera pœnitentiæ?

VERA SVNT hæc, quæ dicimus, sint Aristote. sint' ciuiis consona, ipsamq; ueritatem ex cuiusq; ore, siue ethnici, siue iudei siue philosophi, siue iusti, aut impij prolatam, siue si angelus, aut Diabolus fuerit, accipere, & profiteri debemus.

NON SVB PECCATO HOMINEM DEVS cōstituit, ut eius misereretur, ut Lutherius asserebat. Cap. V.

NOn possum deinde pati quomodo Lutherius noster dum impossibilitatem agendæ pœnitentiæ in hac mortali uita commendat, asserat, id factum esse, ut Dei misericordia locum habere intelligatur. Ait enim ideo Deus hominem sub peccato, scilicet inexpiabili per pœnitentiam in hac uita conclusit, ut ipsius misereretur.

PROPHANA sunt uerba hæc, execrabilia, & infidelitatem apertissimam sapientia, quum Deus peccati authorem facere uideatur, ut per misericordiam fœlicitatem condonet, ac si uelit dicere homo iste imperfectum, à se auersum, sibi inimicum deus constituit hominem, ut sibi eum reconciliaret, aduocaret, perficeret. Non poterat misereri Deus sine peccatis nostris, non poterat se nobis, & fœlicitatem præstare, nisi prius illi contrarij fuissemus? Si parens noster Adam non peccasset, non ne Dei misericordia essemus cœlestis fœlicitate donati? non ne magis Deo placuissemus? non ne facilius, quod modo summa cum difficultate consequimur, attigissemus? Non opus esset misericordia, nisi peccasset Adam, Immo opus esset, quoniam ex illius, nostraq; iustitia nequaquam ad

tantum dignitatis culmen peruenire potuissemus. Quum igitur humilis ualde fuisset humana conditio, sua Deus misericordia, & pietate uti legitime ualuisset. Non enim semper solius infoelicis, aut miseri misericordia habenda esse dicetur, sed humilis interdum, & qui suapte natura ad beatitudinis gradum peruenire non potest.

RVRSVS non ne Deus optimus maximus ante hominum creationem quantum in se fuit, uoluit omnes fœlicitate donare? Scriptum est enim Deus uult omnes homines saluos fieri, siq; in errorem sua culpa inciderint, in qua usq; ad finem uitæ permanserint, miseros fieri statuit. Prius ergo salutem omnibus excogitauit deus, quam essent peccatis obnoxij. Non igitur ex peccato nostra orta est salus, nostra fœlicitas, nostra beatitudo. Adde q; idem magnus sacrarum litterarum faber Augustinus nobiscum sentit, dū misericorditer cuncta Deum creauisse commemorat, non ergo ex peccato misericordia semper exoritur.

IDEM QVOq; maximus Theologus Augustinus (cum quo mihi libet esse dum tuam impudentiam detego). XVI. cap. Libelli de uera, & falsa pœnitentia, quid pertractauit in memoriā reuoca. An te docuit is de peccatis, & misericordia dicere, aut sentire, quæ sentis, aut memoras? uel potius contra eos inuehitur, qui peccata nostra diuinæ prouidentiæ tribuunt? Ait enim sciuit Deus quid facturus esset, qui peccat, sed non ordinauit peccatū, qui nullum reliquit impunitum. Et paulo infra. Non ordinauit peccare, qui uoluit curare peccatum, sed libertati permisit, quod peccator necessitati donauit. Non ergo impossibilia homini, aut peccata Deus imposuit, ut per misericordiam eum à peccato redimeret, & saluifica fœlicitate donaret. Non satis mirari queo, quantum sua det manus insaniæ homo iste, ut uideretur, non ut esset. Magis enim uideri cupit, q̃ esse. Excusandus est forte, quia helleboro indigeat.

DICTVM DOMINI MATHEI .IIII. POENITENTIAM agite, ad sacramentalem pœnitentiam posse accommodari, eamq; diuino iure ab omnibus fidelibus obseruandam esse. Cap. VI.

D secundum modo Lutherij dictum, quo uerbum Domini pœnitentiam agite, ad confessionem, & satisfactionē, quæ sunt sacramentalis pœnitentiæ partes, accommodari non posse asserit, deueniamus, & in proprium authorem arma retorqueamus.

INQVIT ENIM sacramentalis pœnitentia temporalis est, nec potest omni momento agi, alioqui semper oporteret cum sacerdote esse, & confiteri peccata, aut satisfactionem à sacerdote impositam exequi, quæro igitur temporalis ne sit, quam præcipit Dominus in Euangelio, an momentanea pœnitentia, si temporalis, omni itaq; momento pœnitere, & dolere debemus, quod satis admodum fieri non posse paulo ante monstratum est. Ergo si tua ualet ratio, ualebit & nostra. Momentanea uero esse non potest, quoniam per totam uitam indesinenter obseruandam esse dicebas.

RVRSVS QVOD Mathei quarto cap. Dominus iubet, ut scilicet pœnitentiam agere debeamus, eodem modo ad unguem intelligendum est, quo præcursor eius Ioannes Mathei. III. cap. Illud idem asseuerat, ut etiam uoluit Augustinus. Hic uero dum pœnitentiam agendam iubet, confitentes peccata baptizat, Phariseos, & saducæos, ut habet interlinearis glosa, peccata non confitentes expellit, ac si dixisset si peccata confessi fuissent, eos baptizasset Ioannes. Eam itaq; pœnitentiam prædicauit hic, quæ confessionem peccatorum necessario complectebatur. Et illam eandem esse fatendum est, quam nobis Dominus obseruandam in Euangelio statuit.

QVOD VERO de sacramentali pœnitentia nullum haberi præceptum uir iste doctus asseuerat, nescio an mirari debemus, quum longe magis incredibilia dixerit, non ne augustinianus est? non ne Augustini doctrinam, & ordinem profitetur? Eat igitur & decimum libelli de pœnitentia caput, si uelit, inspiciat, legat, intelligat. Ait enim. quem ergo pœnitet, omnino pœniteat, & dolorem lachrimis ostendat, repræsentet uitam suam Deo per sacerdotem, præueniat iudicium Dei per confessionem. Præcipit enim Dominus à lepra mundatis, ut ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata, non per nuncium, non per scriptum manifestanda. Dixit enim ora

monstrate, & omnes, non unus pro omnibus. Ecce confessionis praeceptum diuinum iuxta magni ueritatis huius testis Augustini doctrinam. Non dixit Christus *aperte confitemini singula peccata uestra.* Ergo non *praecepit, si formas hoc pacto rationem pulchra quidem erit formatio, & quae non nauseabundo etiam stomachum factura sit. Alijs uerbis praecepit, ut uoluit Augustinus, quod per claram, & perspicuam in mundatis à leprae figuram edocuit. Qui etiam quum soluendi potestatem discipulis dederit, inquiens (quodcunq; solueritis super terram erunt soluta in coelo) idipsum claris, & rotundis uerbis expressit, mihi non credas, sed Augustino.*

QVI VELVT *admirabilis ingenij fuit, ita non una ratione, aut sententia contentus quotiescunq; ex scripturis aliquid ostendere nititur, seruatoris nostri (ut in proposito facit) accommodatam figuram adducit. Quum enim Lazarum à mortuis Dominus suscitasset, soluendum, qui ligatus erat, discipulis tradidit (inquit) ut soluendi, à, peccatis authoritatem sacerdotibus, qui discipulorum uices gerunt, traditam esse perciperetur.*

QVID DEINDE *dicemus nos ex illis Domini uerbis Ioannis. XX. cap. Intelligi posse, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, nisi peccatorum remissionem, quã sanè sine iudicio, sine causae cognitione, sine confessione compleri non posse compertum est. Tradita igitur haec soluendi potestas, nisi finem suum inter fideles omnes sortiretur, Immo ubicunq; peccatum acciderit, inaniter quidem & in cassum concessa fuisset.*

QVAENAM *item uia ad tollendas hominum culpas facilior? quae communior? quae certior?* Nam *dummodo te diuinae gratiae non opposueris, parum, aut nihil de peccatis indoleas, per confessionis iudiciũ gratiam consequeris. Sunt sanè nonnulli fidelium, qui ob errata ingemiscere, aut corda (ut apud Iohelem canitur) scindere nequeunt. Is hoc oportuno remedio, à, Domino prouisum esse proculdubio sentiendum est.*

NON NEQVIS *q; insuper magis certus esse potest se, per impietatem, aut per culpam, qua careat, diuinae gratiae non aduersari, quàm de peccatis sufficientem habere moerorem? Tum enim ualet se in mortali offensa intraneo, uel extraneo actu non*

esse dignoscere, nunquid in satisfactoria pœnitentia, aut dolore pro requirenda gratia fuerit, minime. At quisq; faciliorem, certiorem, commodiorem salutis, & gratiæ recuperandæ uiam tenetur prosequi, quam etiam Dominum ostendisse plurimis argumentis accipitur, eam itaq; diuina institutione quilibet prosequatur oportet.

QVIS DEINDE ueterem, & antiquissimam consuetudinem ita poterit abnegare, ut diuinitus non ea nobis illuxerit, si Euangelij & sanctorum patrum testimonium habeamus, si nullibi apud Ecclesiæ constitutiones eius inueniatur origo? Nam si id ab Ecclesia ortum est institutum, ubi unquam, & quo tempore emanauerit, uisum est, lectum, auditum? Quod enim extra de pœnitentiis & remissione .c. omnes utriusq; sexus, legitur, ab Innocentio .IIII. In Lateranensi concilio nuperrime institutum est. Quod tamen Augustini temporibus frequentissime obseruabatur, qui supra. M.C. annos præcessit.

QVO ETIAM pacto, dic Lutheri, tu, qui sacramentalem pœnitentiam ab Ecclesia originem habuisse confirmas, summus Pontifex à quocunq; sacerdote illam, si uellet, posset, aut teneretur accipere, quum par in parem nequeat habere imperium, ut extra de uerborum significatione.c.exijt, qui seminat. Scribitur. Princeps enim quam condidit, legi non obligatur. Dices Ecclesia, quæ est Pontifice summo superior (quod tamen superiori libro improbatum est) & ipsa legem illam constituit. Sed ubi, quando, quomodo, cuius gratia nusq̃ inuenies.

ACCEDAT IN medium Iacobus, qui primus fuit Hierosolimitanus antistes Canonicæ epistolæ cap. V. Et dicat, cur confitemini dixerit alterutrum peccata uestra, & orate inuicem, ut saluemini. Responsionem iam datam ex interrogatione testabitur, ut salutem eo tutissimo sacramento reciperent. Esto, quòd uniuersalis Ecclesiæ non fuerit pastor, esto, quòd uelut episcopus huiusmodi, tam saluberrimi præcepti non fuerit author, tanquam Apostolum, id à domino accepisse credendum est, cuius etiam authoritate omnibus obseruandum iniungeret.

NEQVE aliud sanè nobis perspicuo, ac euidenti indicio esse potest id ex diuino ore Iacobum fuisse locutum, quàm frequentissima, & uetustissima fidelium consuetudo sine ullo recen-

tiorum canonum testimonio, sine ulla ipsius origine à Pontificio iure concessa.

QVA PLANE *ratione fit, ut si nulla esset Euangelicæ hystoriæ authoritas, si nullum scripturarum testimonium, si rationes nullæ, sacramentalem hanc confessionis pœnitentiam adhuc diuinitus nobis traditam diceremus. Multa enim sunt (teste Damasceno) qui à Ioanne Euangelista cap. ultimo illud acceperat, ueluti per manus sine scriptura nobis, & Ecclesiæ tradita (sicut etiam de missæ canone conspicuum est) quæ tamen, ac si diuino ore nobis promulgata fuissent credere, ac obseruare debemus.*

I D V N VM, *quod cum Augustiniano uiro nostra est disceptatio, Augustini præterire non possum (præter id, quod in confessionis actu ex erubescentia erratorum satisfactio, quæ inde exoritur, tantam esse, tamq; homini necessariam meminit confessionem, ut deficiente copia sacerdotis alter alteri, et si laicus sit, errata confiteri cogatur. Ausus ne fuisset augustissimi ingenij, & ueritatis fautor Augustinus hæc dicere, nisi diuinitus institutam confessionem credidisset? te iudicem facio. Sed in hoc amplius insistere superuacaneum est, & presertim, q surdo loquimur, & incassum aerem uerberamus.*

SATISFACTIONEM SOLVM AB ECCLESIA *institutam non esse, & quot modis pœnitentia intelligi ualeat* Cap. VI.

Q*Vo autem pacto satisfactio, quæ pro erratis cuiusdam pœnæ solutio est, sit ab Ecclesia solummodo instituta, pro ueritate ferri non debet. Nanq; si diuino iure est instituta confessio, si iudicium diuinitus obseruatur, si sententia eamet ratione feratur, qua data est iudici iudicandi potestas, si deniq; in eiusmodi pœnitentiæ foro sententia semper, & absolutoria pro uenia impetranda, & obligatoria pro pœnæ solutione proferatur (quæ satisfactio nuncupatur) non uideo, quin & ipsa diuino iure instituta, receptaq; ab omnibus habeatur.*

QVIS *etiam (uellem æquo animo accipere) eam habet authoritatem, qua in pœnam temporalem commutatur æterna, si sa-*

cerdos est, id aut ab ecclesia, aut à summo illius principe obtinuit. Ipsa uero ecclesia, aut ecclesiæ gubernator unde nam illam nactus, cunctis, proprio ne, an diuino iure distribuit? Nullus profectò est tam mentis inops, qui propria facultate ecclesiam, aut Pontificem, qui æternæ pœnæ inflictor esse non potest, afferat commutationis eiusmodi authorem. Non est itaq; hæc sacerdoti pœnæ iniungendæ potestas, & ipsius pœnæ solutio nisi diuina uoluntate statuta.

ERVBESCENTIA quoq; magna est pœna inquiebat maximus theologus Augustinus. Hæc uero actum confessionis insequitur, & satisfactionis loco pro Dei offensa à Deo ipso suscipitur. Multum enim (inquit Augustinus in Libro de pœnitentia cap. x.) satisfactionis obtulit, qui erubescentiæ dominans, nihil eorum, quæ commisit Dei nuncio denegauit. Et paulo infra. Laborat enim mens dum erubescentiam patitur. Et quoniam uerecundia magna quidem est pœna, qui erubescit pro christo fit dignus misericordia. Hæc uero à sacerdote iniungi nō potest, hæc pontificio iuri non subditur, sed confessioni, & interiori pœnitentiæ iuncta est, quæ diuino iudicio, & dispensatione firmata est. Volebat forte Lutherius dicere certos pœnarum gradus ab ecclesia statutos pro certis delictis esse, qui confitentibus iniungerētur. Sed inde quomodo satisfactionem, quæ est tertia pœnitentiæ pars, ab ecclesia institutionem accepit, inferatur, ipse (si sapit) quæso diiudicet.

AT POENITENTIAE distinguendi sunt modi, ut inde quoq; satisfactio quotuplex sit, intelligatur. Pœnitentiæ itaq; nomen (ut placuit Augustino) quum ex pœna originem habeat, susceptionem pœnæ significat. Pœna autem necesse est, ut à uoluntate, & cum intentione proueniat. Ex quo damnati impœnitentes sunt, quum patiantur inuiti. Et dum quis peccat (quoniam ipsum peccatum pœna est, quæ sub ea ratione, non intenditur ab eo, qui peccat). Tum illum pœnitere non dicitur. Quum igitur uera pœnitentia à uoluntate proueniat, ipsa hæc in primis de peccato commisso, cuius principium fuerat, necesse est uindictam, & ultionem uelit, & cupiat. Si enim ratio peccati prauitatem fuerit contemplata, eamq; uoluntati, quæ peccati causa fuit, ostenderit, & propterea puniendam esse suaserit (quod decentissimum quidem sit, ut qui deliquerit, ipse puniatur, & qui

sis dolere nostris, sed etiam dolore inde habito q̃ maximè gaude re, ut in libello de pœnitentia clarissime legitur.

POENITENTIA itaq; ex his omnibus ea quæ necessaria est ad offensæ ablationem, actus est, & quilibet singilatim illorum modoꝶ quatuor pro peccatis satis eẽ n͞r. Sed (ut recta ratio est) secundo modo pœnitentia accepta magis conueniens dicit̃, qua actu dolet peccator, & propria uoluntate tristatur. Verum & sine hoc pro erratis primus pœnitentiæ modus satis eẽ cognoscit̃, ꝙ aliqñ uolũtas ipsa, & intellectus exprimi actus imperio efficaciter ad generationem tristitiæ nequaquam mouetur. Quoniam ueluti parti sensili in nobis intellectus, ita etiam appetitus rationalis, sensili appetitui solet esse conformis, quoad mœrorem & gaudium. Quum itaq; interdum sensibilis appetitus nõ facile tristetur, aut doleat, in uoluntate tristitia non generatur. Rei huiusmodi ea experientia est, qua quum quis interdum maxime cupit, sibiq; ipsi tristitiam imperat, dolere non potest.

SECVNDVM etiam pœnitentiæ actum, quo tristitiam uoluntas subit, sine primo fieri accidit. Quum ex charitate ipsa, aut Dei optimi contemplatione sine ullo infligendæ uindictæ actu peccatorum maximus dolor insurgit.

SACRAmentum uero pœnitentiæ sacerdotis absolutorius sermo est, quo quidem, & gratia diuina cum ablatione culpæ confitenti simul infunditur, & significatur. Nanq; omne sacramentum signum rei alicuius, si recte suscipiatur (uel ut Dionysius dicere consueuit) simbolum dicitur. Quod sanè si pro ablatione offensæ præcedens cordis afflictio satis non fuerit (quod certe quando, & quomodo accidit ignoramus, ut dictum est) gratiam parit, si uero sufficerit, auget.

SATISFACTIO igitur aut ablationem culpæ præcedit, & tunc pœnitentiæ iuncta est, quando peccator dolet, quando errata sacerdoti communicat, quando erubescit, attritio nuncupatur. Aut illam comitatur, quando etiam pœnitentia & formata per charitatem contritio dicitur. Aut ablationem culpæ subsequitur, & similiter contritionis nomen sortita ad eum usq; intentionis gradum peruenire potest, quo exterior alia satisfactio, ut ieiunium, oratio, elemosina (quæ iniunctæ pœnitentiæ dicuntur, & quibus æterna pœna in temporalem mutatur) nõ necessaria forent.

CONSTAT *itaq; nullas esse proprie sacramentalis pœnitentiæ partes, nisi uelimus eas tres actiões sacramentũ pœnitẽtiæ nũcupare, inter quas uere sacramentũ interadit.* Cõstat.n. *pœnitentiam, & interiorem hominis satisfactionem, quam contritionem appellant, diuino iure, iussu, & monitis institutam fuisse, Dum ex ore Dei Matheus agendam esse pœnitentiam meminit.* Constat *deniq; exteriorem satisfactionem non ecclesiastico iure, sed diuino pro diuinæ iustitiæ obseruatione à sacerdotibus iniungendam, quum nesciatur an interior ille doloris motus tãtus fuerit, quantus pro pœnarum omnium solutione sufficeret,* Diuino *iure secundum se satisfactionem eiusmodi institutam asseuero, licet quo ad gradum, modum, & formam arbitrariam eẽ cõtingat.*

SI DIXERIS *diuini iuris quæ sunt, immutabilia sunt,* Aduerte *quædam esse diuini iuris simpliciter, quædam certa con*ditione *apposita. Qua sublata, quod diuinitus institutum est, non ligat (ut primo primæ sectionis Libro de matrimonio diximus) & de baptismate dici potest, quod per ablutionem complet*ur. Nam *sanguinis, & flaminis interdum satisfuisse ad salutem compertum est. Ita etiam in proposito exterioris satisfactionis, et pœnitentiæ præceptum est immutabile, ea quidem conditione apposita, qua si motus interior nequaquam sufficere indicetur, debet iniungi, & iudicis arbitrio uariari.* Non enim *satisfactionis, aut pœnitentiæ gradus diuinitus nobis illuxit.* Eam *insuper conditionem in satisfactione intelligendam censeo, qua qui deliquerit, confessus pro erratis suscipiendæ pœnæ consenserit, dum modo illam non aspernetur.* Potest *enim aliqua ex causa (si uelit) se pœnis purgatorijs reseruari, & à sacerdote sibi iniunctas renuere dummodo neq; contemptus, neq; illicita causa subsit.*

HAEC SVNT Lutheri, *quæ uera sunt, quæ nullam in catholica pietate molestiam patiuntur, quæ si tuæ mentis lumine attingere, aut ore exprimere ualuisses, non tot, & tantas ambages de pœnitentia in medium protulisses.* Quæ *si tibi non sapiunt, est forte ꝙ erronea amaritudine tuus deprauatus est gustus.* Sapiant *alijs, qui magis ueritati affiduntur, ꝙ̃ desiderijs, quibus aurium pruritus, & indulgentia citari solet.*

INTERIOREM POENITENTIAM SINE *corporis afflictione pro erratis ad salutē sufficere, licet huic iuncta sit salubrior animæ.* Cap. VIII.

QVid insuper ad tertium Lutherij dictum, non dicam respondeti, sed tituli applicari potest, facile constat, si ea que retulimus, in memoriam reuocentur. Ait enim interiorem pænitentiam sine exteriori, quæ uarias carnis afflictiones pariat, nullam existere. Ac si uelit homo iste tam necessariam esse corporis afflictionem, ut pro uirtute, aut actu pœnitentiæ conquirendo sine ipsa homo frustra laboret, immo pro adipiscenda salute prima sine secunda nulla prorsus existat.

QVOD tamen quantum ueritati consentiat, ex præhabitis facile potest intelligi. Nanq; prima potest esse sine secunda, & pro actu, & pro uirtute accepta, si ex actu elicito facta consideretur, & ad sacramentalem pænitentiam, offensæq; oblationem sufficere. Quid etiam carnis afflictio ad uirtutem, aut uirtutis actū faciat, profecto non liquet, Præcedit enim utraq; corporis afflictionem, aut causa. Insuper si pœnitentia uirtus accipiatur pro actu imperato, qui tristitia quædam est, neq; ista à corporis afflictione componitur, ut uidere potes, si uelis. Si dixeris non pdest homini ad salutem. Quomodo igitur tanta potest esse contritio ut ante sacerdotis iudicium sit peccatum ablatum, & gratia nobis infusa? Quo etiam pacto absolutio ipsa offensam tollit, charitatem induat, si corporis afflictio necessaria fuerit? Nanq; affligi corpus momento non potest, & cum modica attritione medio sacramento Dei reconciliatio prodit.

QVID ergo uelit iste homo non uideo. Dolendum etiam semper. quia donec uiuimus, cum Deo esse non possumus. dolendū: quia peccato sumus semper obnoxij, & semper in peccatis etiam iusti uersamur. dolendum, fateor, non ut gratia, aut ea (quam prædicas) renouatio solum in fine uitæ proueniat, sed ut habita conseruetur, sed ut in nobis meritum augeatur, sed ut alterius uitæ dignior, ac sublimior fœlicitatis gradus eueniat.

EO ETIAM modo corporis afflictionem non simpliciter (ut facis) necessariam conuenit, ut statuamus, sed utilem, sed meritoriam, sed Deo gratam, non ut in nobis peccati fomitem, et naturæ promptitudinem ad peccandum abijciamus. Hoc enim est

est homini penitus impossibile, quod nunquam iussisset iniquissimus tyrannus, nedum Rex summus, optimusq; rerum omniū opifex, & humanæ salutis amator. Neq; aliter intelligendus est Paulus, dum dicit, propter quem mihi mundus Crucifixus est, et ego mundo, neq; aliter Dominus in euangelio loquitur, neq; aliter sancti omnes audiendi sunt, dum semper orandum esse me minerint. Eodem itaq; isaniæ titulo tertium hoc Lutherij dictū describendum, finiendumq; censeo, ne extructum ædificium deuī et à fundamentis.

NON DEBERE SE ODIO HABERE HOMInem usq; ad introitum Regni Cælorum, ut fallacissimus Lutherius asserebat. Cap. IX.

Ed ad quartum illius cathegorema deueniamus, ubi ait interiorem manere homini pœnam, donec suiipsius odium superest, scilicet usq; ad introitum Regni cœlorum. Iam patuit pœnitentiam non interruptam (si pro actu accipiatur) per totam uitam durare non posse. Sed duret, maneat, continuetur, quo pacto cum sui odio tanquam uero comite uniuiq; conueniet? Nam pœnitentia omnis in peccatum uerti necesse est, in peccatum uertitur homo, quoniam per illud, diuinæ gratiæ participatione priuatur, quam maxime quærit, cupit, & diligit. Diligitur autem gratia & iusta quidem dilectione ob id in primis, ꝙ Deum diligimus, colimus, & ueneramur, deinde quia nostram perfectionem natiuo quodam instinctu cō cupimus. Id uero fit, quia nos ipsos amamus. Ex pœnitentia igitur, et peccati fuga, ex renouatiōe continua, ex assiduo in Deū ꝓfectu nō nosmetipsos odio hēre, sed amare mōstrat. Quo itaq; modo cum suiipsius odio quemlibet manere dum pœnitet, asseris, nisi amorem uolueris odium interpretari? Dixit Dominus. Qui odit animam suam in hoc mundo, ī uitam æternam custodit eam. dixit. Sed animæ odium in hac uita est terrenam uitā despicere alterius uitæ comparatione, quæ uera est uita, & hoc est seipsum, & animam suam diligere. Si eo modo hominem se in hac uita odio habere uolueris, seipsum diligere debere asseuerabis. Sin autem, proculdubio mentieris. Quum enim quic

quam odimus, non est (teste Augustino) nisi quia aliquid prius amamus. Dum igitur pœnitentiam agimus, si nos odimus, odium nostrum, à cuius amore dependeat, inquiremus. Simul enim nos amare, & odisse non possumus, qꝫ sint actus oppositi, simulq; uno, & eodem tempore cohabitare non possint. Dices amor iste in Deum est. Ergo dum Deum amamus, nos odimus, odimus uero, quia Dei amor nobis bonus esse non potest. Nam si bonus, eum utiq; cuperemus, cuperemus autem, quia nos amaremus. Nihil enim boni cuiquam appetimus, nisi illud idē ametur, qꝫ amicis bonum desideratur. At Dei amor nobis est optimus, qꝫ nostra fœlicitas ipse sit, nostrum Sabbatum, nostra diuinitas, propter quam uiuimus, elaboramus, cuius gratia à rerū omnium opifice conditi sumus. Itaq; dum Deum amamus, nos odisse nequimus.

QVID Ergo dictum euangelicum iactas? Qui odit animam suam in hoc mundo, in uitam æternam custodit eam, aut qui illam eandem perdiderit propter me, inueniet eam. Nam odisse, & perdere animam à Domino ibi non absolute iubetur, ut tu sui cuiusq; odium cum pœnitentia necessarium profers. Sed in hoc mundo, apposuit, ut daret intelligere, non esse uerum odium, quod iuberet, sed mundanæ habitationis neglectum comparatione custodiæ sempiternæ, sed odisse mundum, nisi eius dilectio in æternam beatitudinem dirigatur, sed ipsum tanquā finem odisse, & animam nostram propter illum tanquam propter finem odio habere, & detestari, ipsamq; eadem causa uehementer amare, si mundum hunc diligat propter alium, quem magis amet, quærat, concupiat. Tu uero solum sui odium unicuiq; cum erratorum pœnitentia statuis, & errorem parum intelligentibus astruis, ne satis sua sibi sint inscitia in errores proni. Debuisses dicere mundi huius illecebras odisse nos debere dū pœnitentiam agimus, uitam nostram non pro fine habendam, sed si sub ea ratione menti offerretur, eam sanè detestari, negligere, non autem absolute nos ipsos nobis fore infensos. Nam quomodo alia diligere, aut amare poterimus, si nos ipsos odio prosequamur? Quid Paulum ad Romanos iactas? qui nos nobis non placere debere iubet, sed Deo. Quasi uelit certissime Paulus nos simpliciter nobis infensos esse, dum Deum amamus, nobis ipsis manus iniicere, & nostra causa deperire. Quod sanè, ni

si fatuus quam maxime fatua haec sint (ut Esaiam imitemur) nemo auderet asserere. Nobis ipsis nō placere absolute nō protulit Paulus, sed si Deo postposito nobis placere uellemus, id utiq; dissuadet, prohibet, detestatur.

QVID Insuper quum Dei praeceptum sit nos proximum debere aeque ac nosmetipsos diligere, de curuo quodam (ut ais) & indirecto amore illud intelligi interpretaris? Vt dixisse uoluerit Dominus, nō te, sed alium ames, quam Paulus etiam primae ad corinth.xiij.cap. asserat. charitas non quaerit, quae sua sunt. Pulchra quidem interpretatio, quae seipsam intcrimit. Nam si iubet Dominus ut proximum diligamus recto amore, addatq; sicut nosmetipsos amamus, quum ad unum semper comparatio fieri debeat, rectus certe amor erit, quem in nos ipsos inflectimus, & nequaquam inuersus. Si uero obliquus amor ille fit, quo iubemur proximum ipsum diligere, extortum, & detestabilem Deus nobis indixit amorem. Quare uana admodum, & futilis tua interpretatio est, quemadmodum de tuis omnibus id, quod à Salomone censetur dictum peculiariter dici potest, uanitas uanitatum & omnia uanitas.

E T VT nos quoq; Paulum uidisse Lutherius noster intelligat, quid est, quod ait ad Ephesios. cap. v. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fouet eam, & addit (sic ut Christus ecclesiam) non dixit Paulus neminem unquam seipsum, non corpus suum, sed carnem odio habuisse, neq; id solummodo, sed eam nutrire, & fouere commemorauit, ut non satis eē uideretur illam nullo odio persequi, nisi uehementer amaret, non alimenta solum necessaria, sed etiam fomēta ultra debitum illi concederet. Neq; id solum, sed sicut Christus suam nutrit, & fouet ecclesiam, ita queq; suam nutrire, & fouere carnem testatus est. Quo autem pacto Christus suam nutrit, & fouet ecclesiam? nisi eam amet, nisi custodiat, nisi ad consumationem usq; saeculi cum ea perduret. Amat Christus suam ecclesiam, quam ei spiritum, & uitam concedit. Nutrit, quam illam ipsam seruat, & munit. Fouet, quam ultra uitam, spiritum, & salutem nouis quotidie muneribus afficit, dum disciplinarum, & uirtutum praestantia, dum gratiarum & beneficiorum multitudine supra merita illā ipse augere conspicitur. Quid ergo nos ex Pauli sententia nobis infensos esse ostendere studes? Si neq; corpus (quod certe ipsi non sumus)

sumus) nam ex anima & corpore constamus, neq; tamen ipsam quæ corporis pars est, solum nullo odio (eo authore) prose/qui debeamus, sed illam enutrire, fouere (quod quidem magnæ dilectionis est) neq; nutrire, aut fouere solum, sed ita planè nu/trire, atq; fouere, ut Christus suam enutrit, & fouet Ecclesiam. Paulus est, qui loquitur, non ego. Paulus ergo aduersus Pau/lum differit. Quomodo sibiypsi constabit? nisi eo modo, quo di/ctum est, semetipsum intelligat. Neq; forsan Sat Lutherio nostro uidebitur nos nostra sententia, quẽ adduximus, authorẽ iterpre/tari uoluisse, quum alterius testimonio uelit inniti. Velit, accipi/at, dabimus, magnum ne uirum? magnum certe. Sed Lutherio maximum. Augustinum. Qui primo de christiana doctrina libro id longa satis uerborum serie differit, & de duobus dilectio nis præceptis idipsum sentit, quod diximus, & ea de re. s. de suo cuiusq; amore tanquam manifestissima superuacaneum disputa re commemorat. Quod tamen (ait) nos plerunq; facere cogit er/ror impiorum. Quæ sanè uerba si is ipse Lutheri es, qui huiusce dissertationis sit author, in tuũ certe caput tam facile diriguntur ut (authore Augustino) quem sequeris, inmo omnes, quem se/quimur, & ueneramur, impius sis, & merito uociteris.

NEQVE *profecto amphibologiis, aut metaphoricis uerbis no stra hæc tempora indigent, quum longe, lateq; christianum sit propagatum imperium. Non admirationi, quæ dicimus am/plius esse debent, sed eruditioni, sed documentis, sed clarissi/mis interpretationibus, ut ex rore sacrarum editionum terra pinguescat, & ex sinceræ intelligentiæ fructu humanus animus depascatur. Non enim Christus es tu Martine, non uates, non Apostolus, qui legis nouitatem procures, qui admirationi esse omnibus debeas, fugienda tibi sunt ambigua sensa, quæ in anci/piti uersantur rotundissimis uerbis, & rationibus explicanda, si sapis, hæc uana esse pernosces, sin autem sapere nolis, perge, & tibi ipsi error tuus sit pœna.*

MORTIS POENAM NEQVAQVAM MANE*re, neq; timorem mortis ipsa morte grauiorem esse. Quo etiam pacto iudicium, infernum, & conscientiam timere debemus.*
Cap. X.

Quod deniq; mortis pœnam in omnibus & timorem mortis, qui pœnarum omnium pœna est, & grauior ipsa morte, in plurimis, timorem iudicij, inferni, conscientiæq; tremorem manere asserit Lutherius, minime intelligo. Nam (bone Deus) quid est pœnam mortis manere in cunctis per totam uitam, nisi eiusdem mortis timorem? Non enim mors pœna esse potest in uita, quoniam uitam absumit. Vitæ pœna est, q; illam abscindat, quæ alioqui fuisset perpetua. Pœna est (si propria pœna dici mæretur) quoniam ob inobediētiæ peccatum nobis inflicta. Sed quomodo manet? Quum ocissime transeat, sed quomodo ad cathegorematis propositum applicatur? quum de pœna, quæ per totam uitam homini icumbat, id resonare appareat? Si uero de timore mortis id dictum habere intelligi Martinus asseuerat, quomodo in cunctis eum per totā uitā ueniet? Aut cur in plurimis illum reperiri commemorat, nisi, à, pœna mortis alium statuisse uoluerit? Facile est uerba proferre, sed uerborum rationem adducere difficillimum. Quo etiam pacto timor mortis pœnarum omnium pœna sit, & grauior ipsa morte, non uideo. Nam propter quod unumquodq; tale est, & illud profecto magis est tale, ut in amore conspicuum est, quo si te propter alium diligam, maiori illum affectu, & dilectione complectar operæpretium est. At timor mortis (si pœna sit) non est nisi propter mortem pœna. Mors ergo ipsa longe maius erit supplicium mortis formidine. Quod sanè maxime experientia ipsa confirmat. Mors enim uitam euestigio adimit, formido mortis pro adimenda uita mortem expectat. Quod uero nobis uitam aufert maxima pœna est. Quod tolerat minor. Falsum ergo est, quod Lutherius tanquam uerissimum, ac euidentissimum protulit. Volebat dicere diutius afficit formido mortis, quàm ipsa mors, quoniam hæc ita momento præterit, ut non aduenisse putetur. Sed inde maiorem illam pœnam inferre credo certe nō licæat. Verũ aiaduertendũ est neutrum istorum proprie, & principaliter, sed accessorie pœnam existere.

DE TIMORE iudicij, inferni, conscientiæq; tremore quidnam uoluerit, non palam fecit. Ego autem puto existimandum ab eo, qui æquabili ratione præditus, & pius sit, longe magis debere hominis affligere animum, peccandi timorem, quàm gene

ralis iudicij, quam inferni, quam mortis, & hic est conscientiae tremor, si ad Deum tanquam ad finem praecipuum dirigatur. Cuius quidem ea ratio est, qua perpetuae mortis timor, qui sempiternum supplicium pro comite habet, omnes alios timores, & poenas superat in hac uita. Nam de timore mortis id est facile cognitu, qui etiam timor quum non nostri subeūdi commodi causa in primis, sed euitandae in Deum offensae pio adesse debeat animo, & inferni, & iudicij timorem proculdubio superabit. Nam cuius amor ex debita ratione maior, & praecipuus esse debet, eiusdem timor omnes alios timores superet opus est. Qua ratione simul effectū est, ut magnus ille uates David sapientiae initium domini timorem esse. cx. Psalmo cecinerit. Solum hunc timorem pro salute animae comparandae (si fieri potest) potest autem proculdubio (si uelit homo) necessarium puto in hac mortali uita. Quid enim mortis formido prodest? quam expetere summa ope debemus pro alterius uitae successu, quam non timuere martyres, non formidarunt Apostoli, non horruit, sed magno cum animo expetiuit, ac subijt (ut una cum Christo esset) diuinissimus Paulus. Potest inquam (si uelit homo) se à timore mortis absoluere, Dum Dei optimi splendorem, magnitudinem, potentiam intelligere, ac amare studuerit. Illi enim curae propensus totus in coelestem ex terreno mutabitur animus, Deo addictus, diuina luce, & charitate formatus, ut in eo raptu Pauli, tum illi maxime, & deinceps usque ad uitae exitum creditur contigisse. Inferni, & iudicij timor uanus est, nisi ab hoc timore dependeat, sine quo omnino, & longe melius animae salus acquiritur, ex Dei amore, cultu, pietate, confidentia proficiscens.

NEQVE HVNC TIMOrem cum esse debere apud nos censeo per totam uitam, qui anxietatem, & immensam tristitiam pariat. Nam ubi charitas, confidentia uiget, ubi ciuilis, & beneficus timor, non seruilis, & trepidus inuenitur, moeror ingens, anxietas, terror esse non potest. Cum uehementi charitate uehemens spiritus elatio comparatur, cum elatione spiritus Dei haerentissima contemplatio insurgit, cum contemplatione, amoris incendium, à quo summa laetitia, summum gaudium, summa foelicitas oritur. Quae nullam in nobis secum tristitiam patitur, sed omnem prorsus, & ad minimum quidem expellit. Modus iste uiuendi, cur fieri ne

queat, cur norma hæc seruari non possit? Cur hac nobis non incedere liceat? Quum ex sola dilectione Dei, & proximi omnia præcepta legis sint nobis iniuncta. Quæ inde tanquam ab Herculeo lapide, ex ferro annuli, uno, & eodem tenore dependeant. Facilior (dices) uia est, per dolentiam errantium ad uitam, quàm statim per amorem ascendere. Si tempestiue amare inceperis, non erit certe facilior. Disce, & assuesce Deum diligere (quod ipse potissimum, & ferè solum præcepit) & mœrore non indigebis. Finis sane noster amor est, aut in amore consistit. Si absq; ullo intermedio illum libare prius, & deniq; ad plenum attingere possumus, quid mendicatus aliena requirere, quæ non ad illum conducant? Summum gaudium cum uehementi tristitia unà (nisi forte Diuinitus) manere non potest, etiam si ad diuersa facta comparatio fuerit. Amandum ergo potius, & letandum existimo, quo pronitas ad peccandum auferatur, quàm fragili nostra conditione dolendum, & si dolendum est, longe magis sperandum, Deusq; colendus, quum omnis noster dolor, omnis mœstitia in amorem illum summum, & gaudium dirigatur. Fortibus & uirilibus solus amor iniungitur, Debilibus & effœminatis mœror debetur. Qui lacbrimis miseratione, nullo egregio amoris, seu fidelitatis facinore diuinam sibi pietatem Conciliant. In hunc modum quæ Deus ipse de pœnitentia, quæ sancti doctores, & sacratissima fidei Catholicæ lumina de cruce, de afflictione, de dolore pronunciant, intelligenda censeo, quicquid Lutherius asserat.

DE POENARVM GENERIBVS, ET QVOmodo quædam pœna necessaria est pœnitenti, quam preter eam, quæ, à, sacerdote iniungitur, sibypsi persoluendam suscipiat. Cap. XI.

TRansit Lutherius noster, à, pœnitentia ad pœnas de pœnarum generibus agens. Nam præter eas quæ inferni, & purgatorij sunt, pœnam uoluntariam, quam renouationis appellat, & per totam uitam assidue patimur, & aliam, quæ homini, à, Deo infligitur, canonicam quinto loco enumerat, quæ ab Ecclesia constituta pleno iure in summi Pontificis potestate statuitur. Sextam quoq; se fingere dicit; quā

diuinæ iustitiæ satisfactoriam dicunt. Et est illa pœna, quæ ex iniuncta, à, sacerdote superest peccatori luenda in præsenti sæculo, ut diuino iudicio satisfaciat. Non enim sacerdos dum pœnam (quam satisfactionem appellant) iniungit, mensuram supplicij debitam cognoscere potest, quod itaq; peccatori luendum superest pro peccatis in uita, per hanc pœnam, quæ uoluntaria omnino est, debet impleri. Non ita illam Martinus explicat, quia suo modo cuncta disponit.

SED HANC rationibus, & eam, cui in supplementum datur euertere studet in hunc modum. Quod nulla scripturæ, doctorum, canonum authoritate, nulla ratione probabili doceri potest, absurdum est in Ecclesia ponere. Hæc autem pœna eiusmodi est. Ergo nullatenus admittenda. Prima hæc est Lutherij ratio, quam sic infirmo. Nam quotiescunq; satisfactionis, à, sacerdote iniunctæ mensura ignoratur, per pœnitentis, uoluntatem id conuenit, ut suppleatur, & illam satisfactionem interius dolendo, ac exterius per ieiunium, orationem, & elimosinam augeat. Sed semper, & in quocunq; iudicio mensuram supplicij hac in uita pro peccatis inferendi sacerdos ignorat. Conuenit itaq; semper, ut Is, qui sua errata confessus est, iniũctum sibi supplicium augeat. Quod quidem secundum diuinæ iustitiæ exigentiam, & ad abundantem (ut dici solet) cautellam fieri iustissime dicitur.

NON SCRIPTURis omnia probari possunt, non rõnibus ab alijs sanctis uiris inuẽtis, nõ canonibus, & põtificũ institutionibus, neq; demonstrationibus certis ostendi. Quas forte Lutherius etiam in re diuina non tanquam iudeus, sed græcus perquireret, sed probabili ratione Sat est, usuq; id hominum comprobetur. Hanc probabilitatem Lutheri si quæras, en tibi allata est, quam sanè suppositis certis principijs, nescio quo pacto queat tua temeritate confringi. Doctorem quæris, plures tibi occurrunt, quos respuis, & inter alios Gandauensis doctor Henricus, qui solemnis nomine passim meruit ab omnibus appellari. At hunc quomodo admittes, si sanctos non modo solemnes uiros reprobas, calumniaris, irrides? tibi non solemnitas, non sanctitas, non probabilis ratio sufficit, sed aut signum, ut iudeus, aut sapientiam ut Græcus, aut reuelationem, ut Apostolus uideris exigere. Scripturas uelles omnia explicare, noluit Deus,

tur ipse uelis? non oportet sapere plusquam oportet sapere, sed ad sobrietatem sapere licet. Satis tibi iam esse potuit plerosq; in Dei Ecclesia uiros huius sententiæ fore, quibus certe dignus non esses fimbrias (ut in Ecclesiastico prouerbio est) calciamentorum soluere. Sat tibi esse potest probabilis ratio, quam exigere uideris, sed improbas, improbas autem, quoniam tibi figmenta constituis. Dicis enim si canonicæ, & quæ, à, sacerdote in confessionis iudicio imponuntur, non sufficiant pœnæ, tertiam, & quartam connumeratam pœnam sufficere.

REPETAMVS nos quæ sit hæc tertia, & quarta pœna, quam nominas. Tertia erat, quam Euangelicam dicebas, & per totam uitam Mathei. IIII. à Deo nobis iniunctam. Sed hanc tanquam impossibilem detestati sumus, ideo ad illius impugnationem non expedit, ut nos amplius accingamus. Adde quod de tristitia pro peccatis habenda (ut late deductum est) necessarium præceptum, à, Domino nequaquam habemus. Sunt enim quidam, qui dolere pro erratis uellent, & nequeunt, quibus pro comparanda gratia, quam amiserant, adhibito confessionis remedio sufficit bona uoluntas, quod experientia, quam nullus negare potest, nos docuit, & ideo attestamur. Nescio an tu illam pro tuo arbitrio respuas, quod te semper dolere cognoscis, uide alios, & crede, intellige, & ueritatem fatere. Quarta uero pœna, quam Deus sua uoluntate solet infligere, si non infligatur, non ne conuenit, ut peccator illam sibi ipsi persoluendam suscipiat? quid uelit Deus nescimus, Occultum est enim iudicium eius (ut inquit Paulus ad Romanos) & inuestigabilis uia illius. Cur ergo illam nobis expectandam insinuas, immo apertissime consulis? si quæ nos pro utilitate nostra, pro salute animæ comparanda exhibere ualemus.

TRIA IVDICIA, TRIA FORA, TRIA tantum pœnarum genera, quæ sint pro erratis hominibus infligenda. Cap. XII.

At q; ideo longe rectius quo ad propositum spectat, statuamus nos tria iudicia, tria fora, tria pœnarum genera. Hæc enim inuicem se quàm optime concomitantur, Est forum Christi, forum pœnitentis, & forum Dei, Forum

Christi in quo iudicium est sacerdotis, qui est Christi minister. Forum pœnitentis, in quo ipse peccator ultra pœnam impositam, à sacerdote iuxta conscientiam suam se debet affligere, aut elimosinis redimere. Forum Dei, in quo ipse Deus iudex est, qui secundum merita peccatorum in purgatorio pœnas indicit. Tribus istis foris tres pœnæ respondent, prima quæ, à sacerdote iniũgitur, & sub hac pœna canonica continetur. Secunda unicuiq; arbitraria est, quam ultra id, quod à sacerdote, seu, à canonibus sibi impositum est, luendam assumit. Tertia est purgatorij pœna quæ quando illæ duæ pro satisfactione culpæ, nequaquam sufficiunt, supplet ipsa, donec tota dilutio consumatur. Atq; eo rectissime ordine constituuntur, quo si prima non sufficit, secunda adhibenda est, si secunda non sufficit, tertia occurrit, quæ satisfactionis negocium complet.

EX HIS aperte constat non esse necessarias, quo ad propositum spectat, tot pœnarum distinctiones. Quum enim tria tantum possint esse de peccatis iudicia, sacerdotis, pœnitentis, & Dei, tres similiter peccatorum dilutiones, neq; plures, neq; pauciores esse uidentur. Nam si de pœnis agẽdum sit, quæ pro peccatis actu, ex uoluntateq; commissis, ac spiritaliter infliguntur, superuacaneum est, pœnam mortis, quæ ex originali labe unicuiq; iniuncta est, & ciuilem pœnam, quæ non spiritali iurisdictione indicitur, & flagellatoriam, quæ ex latenti, abditoq; Dei iudicio prouenit, enumerare. Et si flagellatoria enumeranda est, quæ Dei forum respicit, purgatoriæ æquiualentem esse necesse est. Non enim credendum est Deum, qui iustus est index, pro peccatis alicui hac in uita indixisse flagellum, nisi pro eisdem illi, aut minuendam, aut auferendam purgatoriam pœnam uoluerit, ut de Dauid Libro primo Paralipomenon cap. XXI. Legitur. Qui quòd suum iactanter enumerauerit populum pestilentiã à Deo ex pluribus pœnis oblatam delegit, quæ magnam eiusdem populi partem, septuaginta scilicet millia uirorum afflixit. Timorem illum, & intestinum dolorem non ne credi debet ad peccati in purgatorio luendi satisfactionem Dauid fuisse à Domino deputatum? & similiter, inmo multo magis illis, qui ex eo pestilentiæ flagello decesserant? Alioqui non esset iustus Deus, qui est summa, ac infinita iustitia. Alia enim pœnarum genera, quæ in discursu operis Lutherius meminit,

ut iudicij inferniq; tremor, Dei timor, & conscientiæ dolor ad pœnitentis forum pertinere dicuntur. Quoniam illas omnes potest, si uult, & alia, quæ mundi huius infortunia, seu calamitates solitæ sint appellari, pro erratorum dilutione suscipere. Sed complures abijciendæ sunt, ut iudicij, inferniq; tremor (ut dictum est) solo seruato Domini timore, qui diuinæ sapientiæ initium dicebatur.

SATISFACTIONEM, QVAE TERTIA POEnitentiæ pars est, & sacramentalis uocatur, necessariam esse pro perpetrata in Deum offensa. Cap.XIII.

Sed ad Lutherium ueniamus, qui ad uomitum rediēs dum de pœnis agit, ex scripturis satisfactionem, quam sacramentalem appellant, prorsus euertere statuit. Quam prius diuino iure adimere conabatur. Sed unum dixit in primis eam non simpliciter pro Dei offensa facere satis, sed solum pro culpa secundum statuta Ecclesiæ quam satisfacit. Nam (inquit ipse) per uitæ innouationem Deo maxime satisfactum putamus. At quænam dicis Lutheri? Collige te, aduerte, considera. Non ne quod sacerdos pœnitenti pœnarum iniungit, tanquam Dei minister illud munus exequitur? quicunq; uero per alium (ut iuris habet axioma) aliquid facit, per seipsum facere existimatur: Ea igitur satisfactio pro dilutione peccati simpliciter, & quo ad Deum accipiatur oportet, quotiescunq; necessaria fuerit. Nam si per interiorem animi motum, & dolentiam, quam contritionem appellant, diluta est culpa, non est necessaria satisfactio, nisi ad gratiæ & meriti augumentum (ut diximus) uerum quotiescunq; motus ille mentis, & uoluntatis intrinsecus pœnitenti non sufficit, illa quidem pro culpa potest simpliciter, & absolute facere satis. Quod uero de innouatione uitæ adducitur, satisfactionis efficaciam auferre non debet, quia ea innouatio nobis incerta est, compliceat sibi erratorum dolentiam, siue non compliceat. Gradus enim contritionis quotus pro peccatis esse debeat, ignorat, quodq; tutius est, illud tanq̃, a Deo potius institutũ obseruandũ pro rõne uidetur. Igit̃ satisfactioẽ, quæ sacramentalẽ pœnitentiã sequitur, ꝑ inouatione uitæ nullatenus dimittendã esse dicemus

Si uerò per uitæ innouationem solam præceptorum obseruationem Lutherius noster intelligat (nam interdum sic eam definit) Tum magis pro culpa satisfactionem à sacerdote iniunctam necessariam esse dicemus. Nam quantumuis ad cor, ac uitæ integritatem homo redierit, nunquam sine impositæ satisfactionis executione diluit culpam, si diuinæ iustitiæ lex obseruari debuerit. Indoleat enim peccator operæpretium est. Si non indoleat, confiteatur, erubescat, sacerdotis iudicium subeat, damnetur, faciat satis, ut Deo restituatur, ut pœnam luat, quæ diuino illi iudicio infligitur. Confessionis enim iudicium diuinum etiam appellandum est, quoniam diuino iure (ut supra diximus) est institutum. Multifariam enim, multisq; modis diuina pietas errantibus nobis suffragari constituit. Hinc illud Danielis uatis decimo capi. in auribus reboat, peccata tua elemosinis redime. Et patientissimus Iob. xx. cap. luet quæcunq; fecerit.

IDEM cap. xiij. si fuero iudicatus, scio quia iustus inueniar, & infra. scribis contra me amaritudines & consumere me uis peccatis adolescentiæ meæ.

QVID de Adam dicemus, cui ob pomi esum dictum est à domino, in sudore uultus tui uesceris pane tuo.

QVID de Mose, & Aaron, quibus idem Dominus (ut habetur numeri. xx.) ait, quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filijs Israel, non introducetis populos in terram, quam dabo eis. Quæ afflictio per totam eorum uitam durauit. Quum tamen diu ante Moysi id peccati remissum sit, quoniam ante obitum ascendens montem Sinai cum Deo locutus inde legem tabularum accepit.

NON ne insuper Gene. xlij. cap. scriptum est de patriarchis? (qui in Ioseph fratrem peccauerant, & pœnituerat) merito hæc patimur, quia in fratrem nostrum peccauimus.

REX Ozias. iiij. Regum cap. xv. legitur, quæ placuissent Domino iuxta omnia, quæ egerat pater eius Ananias, cuncta fecisse. Quem tamen. ij. paralipo. quoniam thus obtulit domino lepram incurrisse, notatur.

IONAS propheta non ne peccatum diluit, dum proiectus in mare uentrem piscis ingressus est? qui quum orasset, eiectus est, atque ideo pœnitentiam egisse, & satisfecisse comprehenditur.

ZACHARIAS Ioannis baptistæ pater, non ne ob peccati

infidelitatis pœnitentiam decem menses sermone priuatus satisfa ctionem seruauit, ut Lucæ primo. cap. accipitur.

AEGRO demũ, qui post triginta & octo annos, sanatus est (ut habetur Ioan. y.) nõ ne à domino dictum est, noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Ex quibus uerbis apparet ob delicti pœnam, quæ satisfactio est, eum tanto tempore ea ægritu dine laborasse.

ET DAVID in psalmo. L. ait, cor contritũ, & humiliatum Deus non despicies. Benigne fac in bona uoluntate tua syon, ut ædificentur muri hierusalem. Tunc acceptabis sacrificium iusti tiæ, oblationes, & holocausta, Tunc imponent super altare tuũ uitulos. Non ne in his concinnis amplissimi prophetæ uerbis cõ tritionem, gratiæ infusionẽ, quæ sine Dei benigna uoluntate cõ pleri nõ põt, inspiamus? Non ne muri hierusalem pro fortitudi ne, & resistentia, quæ peccatis, & tentationibus demonis fieri so let accipiuntur? Non ne sacrificium iustitiæ, quod iustificationis satisfactionem (quã oblationes, & holocausta, & uituli signifi cabant) uno & eodem tenore tanq̃ necessaria pro peccatis com memorata conspicimus?

QVID est insuper, q̀ postq̃ Ioannes, pœnitentiã agite, dixerit, quoniam uicinũ est regnum Dei, dignos pœnitentiæ fructus agi te subdidit? nisi p ea uerba satisfactionem peccatoꝝ uoluerit indi xisse? Mille sunt in scripturis authoritates, quæ id apertissime so nant. Quas (ut compendiosius agam, & quoniam notissimæ sunt) præterire constitui.

QVOD LVCAS DE IOANNE TVRBIS RE spondente circa satisfactionis pceptum edisserit, cum Mathei, Marci, & prophetaꝝ sententijs conciliatur. Cap. XIIII.

T Lutherius ex aduerso insurgit, & eammet Ioannis a sententiã in sui fauorẽ affert, quam iam iam nos p par te nostra in mediũ adducebamus. Fructus pœnitentiæ dignos agite. Qui nõ satisfactionem aliquam pro peccatis signi ficarent, ut ex Lucæ. iij. cap. contextu ordiri uidetur. Interroga tus. n. Ioannes, post ea uerba à turbis primum quidnam essent acturæ, Rñdit, qui habet duas tunicas det non habenti, & qui

habet escas similiter faciat, militibus uero, ne concuterent, ne calumniam facerent, & contenti suis essent stipendijs. Publicanis uero nihil amplius dixit, nisi ut quod illis constitutum esset, agerent. Quæ omnia non satisfactiones, sed præcepta legis sunt, & uitæ innouatio, ut ipse pertinacissimus dicere consueuit.

AT ADVERTAT iste uir, quid Matheus, et Mar. euangelistæ hoc in loco meminerint. Dum.n. uenirent (inquiunt) hierosolima, & omnis iudea ad Iordanē, ut baptizarentur ab eo, confitebantur peccata sua. Et subdit Matheus, uidens aūt Ioannes multos phariseoꝝ, & saduceoꝝ uenientes ad baptismum, dixit eis. Progenies uiperarū &c. Hi quoniā uenerant non confitētes peccata sua, Idcirco eos expellit, arguit, & monet, ut fructus pœnitentiæ dignos efficiant, confitentes. s. peccata sua, & satisfactionē, quæ confessioni coniungitur, exæquantur. Et ita glosa interlinearis interpretatur, ubi nō solum Ioannes pœnitentiæ agendos fructus, sed dignos quidem dixisse conspicitur, ut pœnitentiæ modū illis indicaret. Quē in Apocalipsi. cap. xviij. Ioannes expressit, inquiens, quantū se glorificauit, & in delitijs fuit, tantum illi tormentum, & luctum impendite.

AMPLIVS credis ne Lutheri diuinæ iustitiæ, aut forte non credis. Si credis, & nullū malū impunitum esse ad diuinam iustitiam pertinet, ipsaq; satisfactio pro pœna pœnitenti iniungit, Non sat erit post errata innouatio uitæ sine pœnæ solutione. Dices cordis afflictio sufficit. Quādo erit, ut illud agnoscas in Dei pectore illud asseruatū est. Idcirco satisfactionem necessariam post peccatum lugendo, aut ieiunando, orando, aut elemosinam dando necessariam fateamur oportet.

RVRSVS non ne ex illis Lucæ uerbis satisfactionem pro erratis ex professo licet accipere? Quid enim est turbis dixisse Ioannem. Si quis habet duplicem tunicam det non habenti, & qui habet escas, similiter faciat, nisi ut elemosinam pro peccatis egenis impendant? Quod publicanis, nisi, ut quod superflui acceperant, reddant, dum quicquid eis constitutum est, agerent, annūciauit? An forte non superflui quicquam eos accepisse fateberis? Cur ergo eisdem pœnitentiæ fructus, ut agerent à Ioanne fuit impositum? Si uero superacceperint, non ne iniuste ablatum reddere cogebantur? Hæc satisfactio nuncupatur, si nescis ò Martine.

QVID similiter ut militibus pro pœnitentiæ dignis fructibus agerent, credis Ioãnem iussisse? dum dixerit, ne concuterent, ne calumniã facerent, sed suis essent contenti stipendijs, nisi ut pro cõcussionibus pœnam assumerent, pro calumnijs dolerent, & se se humillimos præstarent, & rapinis, & populationibus non tantum parcerent, sed super accepta redderent. Hæc sunt satisfactionis opera, si recte consideras, quæ sine maxima iniustitia ꝑfecto omitti non possunt.

PRAECEPTA sunt hæc communia dicis, præcepta esse cõmunia non negamus, sed quum errantibus dicta sint, quũ confitentibus errores imposita, satisfactionem etiam obseruandam uno, & eodem tenore concipiunt.

QVOD deinde Ezechielem.xviij.capi. affert Lutherius, pro me facit. Nam iudicium, & iustitiam facere debere impium, si uitam uiuere, & nõ mori uoluerit, Quid aliud est, q̃ ut post suã ab impietate auersionem iudicium faciat.i.confiteatur coram iudice à diuina lege nobis indicto, & iustitiam.i. iudicij pœnam agat, & satisfaciat si uitam uiuere, & non mori uoluerit? Tria sunt, quæ in his Ezechielis uerbis consideranda se nobis etiam cæcutientibus, offerunt. Ab impietate, & peccatis discessus. Qui nisi per contrarias operationes fieri non posse conspicitur. Iudicium, quod per alterum de erratis fiat operæpretium est. Non.n. sine hoc pia opera sufficere uidebantur. Quod sanè, nisi confessionis esse non potest. Et ultimo loco iustitia, quæ iudicij, & sententiæ latæ executionem, quæ ipsa est satisfactio, aperte significat. Non enim sola bona opera iustitia præfert. Quia per auersionem iã declarata fuere. Quũ ergo ultra illa cõfessiõis iudiciũ exigatur, ꝑ iustitiam nõ nisi satisfactionẽ intelligamus oportet.

QVID uero Micheas.vi.capi.uoluerit uideamus, dum dixit indicabo tibi homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te, utiq; facere iudicium, & diligere misericordiam, & ambulare sollicitum cum Deo tuo. Ecce iquit Lutherius de satisfactione nulla sit mentio, immo illam prorsus Micheas auferre uidetur. Quum quid dignum asserit, ego offeram domino? Nunqd holocausta, aut anniculos uitulos? Nunquid mille arietes? mille hircos? & deniq; Primogenitum meum pro scelere meo, fructũ uentris mei ꝑ peccato animæ meæ? ac si dixerit, minime. Nostra hæc sunt, Quæ tua facis Lutheri. Iudiciũ.n. facere est confiteri,

peccata, diligere misericordiam, satisfacere miserēdo sui & aliorum, sui, orando, affligendo se, aliorum, elemosinam faciendo. Sollicitum esse cum deo perseuerantiam nobis exponit. Oblationes uero holocaustorum, & alia satisfactionis munera non prohibenda Micheas instituit. Sed ea quidem indigna pro Dei offensa & infructuosa esse declarat, etiam si primogenitum inter ea connumeremus, nisi prius iudicium quisq; sui fecerit, nisi misericordiam dilexerit, nisi sese Deo sollicitum fore firmo proposuerit animo.

QVOD uero de adultera sine satisfactione absoluta à Domino dicitur, non est nostræ opinioni contrarium. Nam nouerat Deus tantum doloris intrinsecus illam passam fuisse, quantum pro pœnarum satisfactione sufficeret. Sed id nō omnibus datum est, aut habere, aut noscere. Idcirco pro tutiori parte satisfactionis exequenda sunt opera.

QVOD etiam de leprosis Lucæ.xvij.cap. affertur. iussis, ut ostenderent se sacerdotibus, qui dum proficiscerentur mundati sunt, pro nobis accipiendum est. Nam ea ostensio, confessio, & satisfactio quædam est, quoniam (ut diximus, authore Augustino) cōfessionem erubescentia comitatur, quæ quidem magna ē pœna, & in erratorum solutionem suscipitur.

QVOD enim apud Mathеum ultra ostensionem oblationes sacerdotibus faciendas iniungitur, ut præceperat Moses uni ex leprosis, satisfactionem confirmat, & aliorum ostensionem forte cū oblationibus factam, & uisam interpretatur. Ne extorqueas precor quæ recta sunt, quæ à sanctis patribus non solum uerbis, sed factis diutissimis temporibus obseruata fuere. Nam si in sua rectitudine manserint, quæ in nos conijcis iacula, in te malum, aut insanum eorum authorem facile retorquebuntur.

DE SATISFACTIONE, an morituris, & qualis imponenda sit, numq; per mortem uoluntariam, & quomodo euolet anima. Cap. XV.

NOn cessat ulterius homo iste de canonicis (ut inquit) pœnis. i. satisfactione sacramentali, quæ tanquam pœna à sacerdote, aut ab ecclesia iniūgitur, facere mentionem. Primumq; morituris illam minime debere imponi cōmemorat.

derit morienti ea dilutio? Hæc sanè tanta esse potest, ut animam faciat euolare. Non omnes pœnas canonicas Pontificum, aut ecclesiæ constitutiones queunt exprimere. Omnes Lutherij rationes hac in parte usq; ad nonam exclusiue uno, & eodem morbo laborant. Ideo.n. satisfactiones canonicas non imponendas morituris ostendunt, q iam mortuis non debent iniungi, à quibus etiam teneri non possunt.

AT NONA ratio suis, non alienis conatur pedibus ambulare. Sed uideamus an queat ita recto incessu procedere, ne claudicet, aut potius corruat. Quicunq; maiorem pœnam subit (inqt Lutherius) q̃ sibi est à sacerdote imposita, huic merito, & naturali iure remittuntur minora. Sed moriturus dũ mortem subit, pœnarũ oĩum summã, mortem.s. obit, Ergo omnes aliæ maiores illi nõ debent imponi. Ratio hæc certitudinem mortis supponit, quæ tñ qñ uentura sit, penitus ignoratur. Sed q pro axiomate ulterius accipit, si simpliciter intelligatur, ut sonat, est falsum. Nã si pœnam maiorem quis pro eo, quo cõdemnari debeat, subit, minor illi debet optimo iure remitti, sed si pro alio maiorẽ subeat, & pro alio eum maneat minor, in aduentu maioris pœnæ, minor (si fieri potest) remitti non debet. Et quoniam finge (inquit Martinus) legislatori sese ad mortem aliquem offerentem, nõ ne ille ipse statim pœnas alias retractabit? Fingamus ut illi, cõplaceamus. Tum q delictũ si nequaq̃ ad exitiũ fuerit, sed ob aliud crimen quis ad mortem se offerat, minor pœna, ut pecuniæ solutio pro delicto nõ remittetur illi p mortem. Et si ante solutionem intereat, ex fortunis illius debitum psoluetur. Si q; perspicacius ciuiles usus, & iustitiæ exitum aduertamus, pro uno, et eodem delicto ultra mortem fortunarũ etiam omnium amissio in pœnã imponitur. Neq; illi tantũ qui deliquerit, sed etiam liberis in detestationẽ criminis, qñ fuerit læsa maiestas. ut. C. ad legẽ Iuliã. libro nono. qsqs cũ militibus. & .yi. q. i. siqs cũ militibus. & extra de hereticis. libro. y. ĩ casu heresis. cap. uergẽtis. clarissime legit.

QVVM itaq; mors unicuiq; uiuenti conueniat secundum naturam, etiam si iustissimus fuerit, ut Ioannes baptista, immo ut beata uirgo, immo ut Christus humani generis seruator Iesus, pro peccatis, quæ ipsi commiserint nequaquam inflicta est, & ideo fortasse pœna dici non debet. Nam ea uere pœnæ nomen assequitur, quæ à Deo à lege, ab homine

pro erratis infligitur. At si omnino mortem pœnam eē uelimus, nō est nisi in se, aut in alio originalis defectus pœna, ueluti alia quæ mortalitatis nostræ euidens testimonium perhibent, ut fames, sitis, senium, & aliæ corporis debilitates, quas una cum ipsa morte ex primorum parentum delicto contraximus. Si dixeris, ergo sola morte originalis labes dilueretur, si eius est pœna, dicemus non esse præcipuam illius defectus pœnam corporalem interitum, sed accessoriam solum. Quoniam spiritale exitium, quod in perpetuum permanet, præcipua quidē est pœna, à qua baptismi beneficio liberamur. A morte uero corporali nunquam absoluimur. Quamobrem pro actualibus (ut aiunt) peccatis, quæ scilicet à nostra uoluntate proueniunt, mors nequaquam est nobis inflicta, atq; ideo satisfactio, quæ eiusmodi erratis ē debita, etiam morituro debet iniungi. Adde ꝙ si absolute uera eēt nostri Lutherij ratio, non solum proxime morituro satisfactio ꝑ erratis iniungenda non esset, sed nunquam in tota uita, quoniam per mortem omnia pœnarum debita diluerentur, quæ maxima est pœna. Quod si concesserit, nunquam profecto per totam uitam ieiunare, nunquam orare, nunquam pœnam aliam subire deberemus. Quoniam per mortem omnia soluerentur. Si dixeris per uoluntariam mortem peccatorum supplicia optime dilui, tum habebis nobis inferre, quando non uoluntaria mors est, illa minime dilui. Ergo morituris de proximo satisfactio quàm sæpissime debet iniungi, quoniam rari sunt, qui uoluntariā mortem excipiunt.

AMPLIVS recte nobis à Lutherio superest inquirendum, an necessarium sit cuilibet christiano pro salute animæ uoluntariā, nec ne, mortem subire. Si necessarium, ergo nemo saluus fieri posset, nisi cuius anima soluta à corpore protinus euolaret. Nam in sequenti ratione per uoluntariam mortem dicitur anima protinus euolare. Itaq; quicunq; salui fient, non dabunt purgatorij pœnas, neq; dare cogentur. At non nisi pro animabus salutem assecuturis purgatoriæ institutæ sunt pœnæ. Vna igitur ea pœnarum institutio est, quod si Lutherius asserit, purgatorium tollit, & in errorem græcorum damnatissimum incidit. Si uero non necessarium est cuilibet Christiano uoluntariam subire mortem, quando non uoluntaria mors est, mors satisfactoria pœna esse nō potest. Nanq; sicuti peccatum ideo peccatum est (authore Augustino)

Augustino (quoniam uoluntarium, ita peccati pœna, quæ sit ad salutem intenta, nisi sponte excipiatur, pro dilutione peccati non sufficit.

MORS INSVPER non potest esse usq; adeo uoluntaria, ut secundum portionem inferiorem contrarium non appetatur. Nanq; Dominus moriturus rogabat, ut à se transiret calix ille; ergo semper de inuoluntario aliquid habet admixtum. Itaq; p mortem uoluntariam, nemo poterit euolare. Si uero per uoluntariam mortem intelligas quando simpliciter uoluntas in illam fertur, & secundum quid in eius oppositum, tunc omnis qui in gratia moritur, eo modo mortem uoluntariam subit, nam si simpliciter uellet oppositum peccaret, & tamen non omnis, qui in gratiam moritur euolat. Non ergo sufficit dicere uoluntariam mortem propter Deum causam esse cur statim euolat anima. Sed quando cum tormentis subitur, & toleratur, item quando ante tempus exquiritur, & desideratur, quando magno cum feruore illam homo aggreditur propter Deum. Et tunc euolatio illa est, non tantum uoluntariæ morti, sed etiam feruori præcedenti tanquam causæ tribuenda.

ET PER HOC decima infringitur ratio. Nam et si per mortem statim potest anima euolare, quum tamen nesciatur, an feruor ille tantus sit, ut sufficiat pro euolatione, debent pœnæ aliæ in uita pro peccatis iniungi. Quas si possunt homines exequi, bene est. Sin autem, purgatoriæ manent.

VNDECIMA Lutherij ratio mihi risum commouit. Inquit enim. Si non est satis pœnarum, nisi mortuus etiam canones ferat, ergo pœna canonũ maior erit mortis pœna, quæ ultra mortem durat, & fiet iniuria morti christianorum, de qua dictum est, preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Mors nõ est satis pœnarum, ergo ultra mortem canonum pœna manebit, pulcherrima ratio, & tanto uiro dignissima. Quis tam ignarus stupidus est, qui per canones post mortem pœnam uelit ĩfringere? Sed ideo imponendi sunt canones, quia non habetur certitudo futuræ mortis. Bene ualebit ratio tua lutheri, si dicas, mors satis pœnarum non est, ergo alia pœna manet, quam uideris facile tua sententia tollere, quæ in purgatorio soluitur, quum hæc de morte toties feras, & referas. De martyribus pronunciatur, is sermo, quem meministi, preciosa in conspectu Domini mors san

ctorum eius, aut ijs, qui magno cum feruore, & fortitudine mortem excipiunt.

IAM NON potuit abstinere à manifestatione suæ sententiæ pessimus iste uir de purgatorij ablatiõe, sed mihi non credas lector, crede hominis uerbis. Ait enim in duodecima ratione, finge peccatorem rapi, & in ipsa confessione Christi statim subire martyrium, antequam canonibus satisfecerit (ut de sancto Bonifacio legitur) Hunc ergo remorabitur purgatorium, ne sit cum Christo, & fiet, ut Ecclesia oret pro martyre. Hucusq; nihil est, quod uelit. Sed quod subdit lector aduerte. Ait enim. At omnis uoluntarie moriens (de hoc enim loquimur, idest de christiano) pro uoluntate Dei moritur, & nihil aliud dicit, sed præmissas posuit, ut nos conclusionem eliciamus, quæ necessario sequitur, purgatorium non esse necessarium Christiano. Lege, tu aduerte, considera quænam sint ea uerborum semina, ex quibus fructus eiusmodi hæreticus colligatur. Nam primo posuit Bonifacium martyrem purgatorij pœnam nequaquam manere, q uoluntarie mortuus est pro Christo, & postea subdit. At omnis christianus uolntarie pro Christo moritur. Quid sequitur, nisi omnem Christianum per mortem à purgatorijs pœnis absolui? Nõ dabitur igitur purgatorium, quod certe confirmat id, quod toties rettulit pœnarum omnium maximam esse homini mortem.

NEQVE ualebit si sub umbra digiti latere uoluerit differens de canonum pœnis tantum suam debere intelligi rationem. Nã uoluntariam Bonifacij mortem, quæ illum à purgatorio liberauit, adduxit. Postmodum uoluntariam cuiusq; christiani mortẽ esse subiungit. Ergo sicuti Bonifacius à purgatorio est liberatus, ita quemlibet christianum liberari concludit. Aliter quid oportebat Bonifacij exemplum adducere, ac inter ipsum, & alios christianos facere comparationem. Nam per martyrium alijs comparari non potest, quia non omnes sunt martyres, qui uoluntarie moriuntur pro Christo. Ergo per uoluntariam mortem eum alijs comparauit, sed per illum uult à purgatorio liberatum fuisse. Ergo per eandem quilibet christianus à purgatorio liberabitur. Poterit per cauillum, non per rationes, & uerborum uim Lutherius subterfugere.

TERTIADECIMA, quartadecima, & ultima ratio ex his quæ dicta sunt supra, facillime corruunt. Nam ciuiles leges,

aut canones mortuis pœnas infligere nullus est, qui unq̃ asseruit, ita ut post obitum ligēt, uerumtamen si imponantur, purgatorias pœnas diminuunt, non impositæ uero maiores relinquunt. Atq; ideo si Cyprianus uir sanctissimus in mortis periculo constitutis pacem dandam à sacerdotibus iusserit, idest absolutionem, laudandus est. Sed non propterea omnium pœnarum remissionem, omnem satisfactionem, & minimã quidem, quam illi agere possent, statuit amoueri. Nam (ut dictum est) oratiuncula, dei inuocatio, suspirium erogationis assensus, immo solus nutus pro satisfactiõe (nisi queat aliud) imponendus est, ut purgatorij pœna diminuatur. Et confessionũ iudices, qui hoc ipsum obseruãt, rectissime faciũt, & diuino iure tenent, si confessio diuinitus sit instituta. Nã à iudicij iure sententia remoueri nõ potest, sed pari fundamento, et necessitate currit utrũq;, qcq̃d Lutherius asserat.

LICET IN DANDIS POENITENTIIS Pontificum decreta non ligent, non tollitur tamen eas iniungendi authoritas pro sacerdotis arbitrio. Deq; pœnitentiæ reseruatione & commutatione. Cap. XVI.

Quod uero operosus nimis in suis struendis machinationibus Lutherius asserit, ideo recte summum Pontificem in suis decretis casus necessitatis, & mortis excipere, quoniam, à spiritu sancto directus non uult, ut quum non est modus obseruandi, ligent, non tollit, quin sacerdotes suo arbitrio ea quidem imponere debeant, quæ facillimum sit obseruare.

NEQVE peccatum in spiritum sanctum existimo eos sacerdotes committere, qui canonicas pœnas ad purgatorium morituris reseruãt. Nam possint illud legitime agere, aut nõ possint, si in p̃senti uita non debite datæ sint, in alia luant animæ operæ precium est. Siq; illi ipsi ita forte illas reseruent, ut reseruatas à Deo potius declarare uelint, non indocte, sed sapienter utiq; faciunt. Idq; non est canonũ maiorem habere curam ut obseruentur, q̃ ut Deo obediẽtia, et debitũ ĩpendat̃ obsequiũ. Nã dũ sacerdos canonẽ pœnitẽtiæ ĩponit, noĩe dei id facit, dũ reseruat pœnitẽtiã, aut reseruatã declarat, noĩe Dei declarat, qñ res ita se hẽt, & dũ qs ueritatẽ fatet̃, Deo placet, Dei mãdata exeq̃t̃. Dices, reseruationis declaratio q̃ uana ẽ, si post mortẽ stati ĩterdũ euolat aĩa?

RESPONDEO declarationem illam debere fieri, quando uerisimiliter comprehendi potest ex confessionis indicio meritas peccatorum pœnas hominem nequaquam dedisse. Falli potest, non inficior, potest, sed sub conditione proferri debet, ut non interueniat ulla deceptio. Dices, quænam utilitas ex pœnitentiæ iniunctione? Ea quidem utilitas facile sequitur, qua moriturus per impositam pœnitentiæ pœnam maiores purgatorij pœnas non subeat, seuerioresq; homines concitet ad præstantius se habendũ uel in feruore charitatis erga Deum, uel in dolentia erratorum suorum, uel in toleranda morte. Quam sese obiturum ex coniectura cognouerit.

QVOD IN super tanquam admirabile institutum Lutherius ediuerso opponit, quod mirificæ laudat, non improbamus, dum scilicet in horis canonicis, aut alijs diuinis operibus insistit homo, si rapiatur, si afflatu quodam, aut diuina illustratione tactum se senserit, ea opera dimittenda esse, & afflatui, aut extasi esse uacandum. Quid prohibet? non ergo sacerdos morituro canones debet imponi? unde ratio? unde sequella? Nam si debet homo, dum rapitur, cessare ab horis canonicis, hoc ideo est, quia meliori negocio uacare debet, & eo modo proficere, sed dum moriturus est, dimittendo pœnitentiam per sacerdotem iniunctam non proficit, immo deterius quidem se habet. Igitur illam quantum fieri poterit, non dimittere, sed obseruare debebit. Et certe non Lutherium miror, sed illos insignes authores, quos nominat. Qui extasim (quæ in Deum est raptus) morti comparare uoluerint. Nam illa cum uita manet, hæc uitam interimit, illa profectus est, & ad nullas destinata pœnas, hanc purgatorium manet, nisi statim euolet anima. Illa contemplatiõis est, hæc plerunq; supplicij. Verum certe illis assentiendum putarem, si euolationis esset morituro homini certitudo. Sed quum res illa incertissima quidem sit, ad pœnas optimum remedium est animum præparare, ut facilius salus appareat.

NON RETINET in suo foro sacerdos aliquem, si satisfactionem iniungat, quando ille moriturus est, sed quod suum est, agit, & obseruandum instituit, donec ad aliud trãseat forum. Et quoniam de transitu incertus est, ideo quod in suo expedit foro debet agere, ne ignauiæ, aut negligentiæ crimine ueniat imputandus. Hæc sunt fermè uiginti rationes (inquit Lutherius):

quæ me mouerunt non temere dubitare de canonicarum pœnarum impositione. Et ego dico (ut conspicuum feci) eas nihil probare, & ideo uanas fuisse.

QVOD VERO nonnulli canonicas aiunt pœnas in purgatorias sacerdotem mutare, sano modo, & non maligno est utiq; interpretandum. Bene semper, ut sentiendum est, ita bene (si fieri potest) interpretandum, presertim quando uerba non male sonant, neq; hæresim sapiunt. Commutari igitur pœnam unam in aliã, secundum horum sententiam, nil aliud est, quàm pro una, aliam dare. Non est commutator sacerdos, sed Deus ex ignauia pœnitentis commotus, immo lex ipsa diuina, quæ inconcussa unicuiq; sic manet, ut nisi dum uixerit, debitam erratorum dederit pœnam, post obitum in purgatorio sit illam daturus, ut suum habeat locum iustitia.

QVOD VERO hac in re Gersonis cancellarij parisiensis tanquam animarum Esculapij sententiam sæpius attulit, nihil est, cur me, à, meo instituto auocet. Nam malo cum pluribus sanctis uiris, & cum æquo rationis dictamine errare, q̃ cum Gersone in hoc bene sentire. Suadenda mors constanti animo pro Christo sit sapienda, suadenda, sed non ideo quæ fori iudicialis, & sacramentalis iudicij sunt, omittenda. Immo si unum alteri impedimento non sit, cur non utrunq; muneris exercendum? Dum .n. pœnã sacramentalem ferendam morituro sacerdos imponit, nonne ad mortis tolerantiam hortari hominem potest? qd alterum alteri oppugnat? Immo iuuabit. Quum enim pœnitentia charitati coniuncta sit, ad tolerantiam mortis propter Deum morituri animum inflammabit.

QVONIAM IGNOTVM EST QVANTA contritio, uel à sacerdote iniuncta satisfactio pro erratis sufficiat, quẽlibet pœnitentem sibi ipse debere quicquam pœnarum assumere, multæq; diluuntur oppositæ quæstiones. Cap. XVII.

Non desinit suam hanc Lutherius in nouis machinationibus confirmare sententiam, quum sibi satis nunq̃ fecisse uideatur, ac ebriorum more sitim innouandarum rerũ explere non possit. Inquit enim hinc uidendum commentum illud, et futile cauillũ, quo uelut puellos laruis terrere cupiũt &c.

Dicebam ego, ut alij, qui recte sentiunt, quoniam tam contritionis gradus, q̃ satisfactio à sacerdote iniũcta sufficiat, nec, ne ignoratur, necesse esse pœnitentem proprio opere quicq̃ addere, ut tutius pro sufficientia negociaretur.

C A V I L L V M hoc dicit esse Martinus. Primo quia non per *scripturas, nõ per reuelationem innotuit.* Quum tamen propheta dicat. Non *faciet Deus uerbum nisi reuelauerit secretum suũ ad seruos suos prophetas.*

D E I N D E *quia non licet* Deum *usurarium facere, uel mercatorem, ut nihil nobis gratis condonet.*

T E R T I O *cur* Papa *plenariæ soluit? quum & ipse contritiõis mensuram ignoret, nec habet alterius generis potestatem, q̃ simplex sacerdos.* Nam *aliter monstrum esset ecclesia, si ex diuersi generis potestate constitueretur.*

Q V A R T O Ecclesia primitiua ignorabat contritionis mensuram, *& tamen peracta pœnitentia peccata plenarie remittebat.* Quæ *inde pœnitentia an satis fuisset scire non poterat.*

Q V I N T O *quoniam peccatorum remissio super uerbum miserentis* Christi, *non super opus currentis hominis debet ædificari, ut meminit* Paulus *ad* Romanos. *Quia satisfactionem plenariam dari non posse fingunt, nisi perfecte contritis, quorum nullus est in hac uita.*

S E X T O S I *iustitia* Dei *requirit aliquid, iam extra manum est* Ecclesiæ, *quæ nihil habet mutare quod* Deus *uult, aut imponit.* Stat *enim firma sententia, consilium meum stabit, & uoluntas mea fiet.* Hæc *Lutherius.*

C A V I L L V M *hoc non editionibus sacris ostenditur, nanq; toties dictum est, non omnia scripta, editaq; fuisse, quæ tamen à nobis summa, cũ reuerẽtia sunt obseruãda (ut meminit* Ioãnes Euã. *et doctissimus* Damascenus) *Ex reuelatiõe fortasse illud illuxit, quum doctorum pars maxima idipsum pro constanti suscœperit.* Potest *enim reuelatio incerto authore, & tempore fieri.* At *nisi fuerit id reuelatione probatum, uerisimili, ac probabili, quæ infringi non potest, rõne suasum est.* Quæ *unicuiq; recti iudicij satis esse deberet.* Q d' *uero ex* ꝓpheta Lutherius *accipit, nisi sano explicet mõ, tam illi cõtrariũ est, q̃ q oppositũ senserit.* Quis. n. *reuelauit ei non esse pœnitẽtias iniungendas? quis* ꝑ *mortẽ pœnitẽtẽ soluere oĩa? qs nõ dari habitus aĩæ?* Rõne *hæc oĩa conuincun*

tur, & nos ratione pro diuina seruanda iustitia dicimus ultra satisfactionem à sacerdote impositam, debere quemlibet sibi ꝓpriã, opere, aut dolentia satisfactionem iniungere. Non ne ratio ualida est hæc? certe ualidior, q̃ Lutherij ingeniũ mercatur illã dissoluere. Non faciet ergo Deus uerbum, nisi reuelauerit secretum, uerum est clara, aut misteriosa reuelatione. Vel id de secreti reuelatione intelligendum, quod per rationem animus nequit humanus attingere.

O PVLCHRA ratio, qua Deum ex iustitia usurariũ Lutherius facit. Nõ ne tutior uia est, qua homo se ꝑ iustitiã præparat, q̃ per misericordiã? tutior. Nõ ne si ultra iniunctam pœnitentiã affligatur homo, tutius agit, q̃ si gratis ex misericordia condonatione ẽ à Deo suo ꝑ peccatorum expectet? Tutius. Quid ergo inde illum usurariũ facimus? Nõ usurariũ, sed iustum facimus. Qui & si misericors est, saniori tamen, tutiori, & maiori mercede cum eo agẽdum esse omnis suadet ratio, ꝙ si nõ usurariũ (nam sonat impudentiam uerbum illud) sed mercatorem Deũ appellare uoluerimus (quum & plato illum eo nomine nuncupauerit in Euthiphrone) quid mali, quid absoni, quid absurdi inde conijcies? Nõ ne illi preces nostras effundimus? Non ne munera offerimus? ut inde uitã, salutẽ, fœlicitatẽ recipiamus? Nõ est mercator egenus Deus, sed igenus, sed liberalis, et q̃ nobis ultra id, qđ ex sua benignitate nobis sufficeret, ex iusta nostri arbitrij recõpensatiõe, aut erogatione medio rationis iniungit, nõ ut ipse ditior fiat, sed ut nos lucrũ in eo iudicio faciamus. Neq; tam isani capitis ullus est maligne Lutheri, qui eã ex opere nostro iustificationẽ fieri dicat, quæ diuinam erga nos pietatẽ excludat. Tibi forte id uisum est, quoniam somnians eam rationem formasti, aut lapsu linguæ id protulisti uerbum, ad pauca more tuo respiciens.

AD TERTIAM. Alia iurisdictione per indulgentias, pœnas aufert Papa, q̃ quisq; sibi ipsi supererogatoriam (ut ita dixerim) satisfactionem iniungat. Neq; ideo monstrum est in Dei Ecclesia constitutum, immo ornatus, species, & pulchritudo, qua præstantior dari nõ possit, ut illud cantica Salomonis Regis suã habeat ueritatem. Tota pulchra es amica mea, formosa mea, neq; ulla quidem macula inuenta est in te.

AD QVARTã primitiua Ecclesiã pacta pniã sine satisfactione dimittebat peccata, qa pniæ erãt acerrimæ, q̃ facilius ꝑ debi

to contritionis gradu, q̃ modo quæ iniunguntur, satisfacere uidebantur, si id uerum sit, quid absurdi est posteriorem melius hac in re nobis nostram Ecclesiam consuluisse?

AD QVINTAM, miror ego toties unum, & idem repetere hunc hominem, neq; unquam suum explere animum in hac uoluntate, Non super operis iustitiam simpliciter hæc sententia nostra fundatur, Nã nulla sunt opera nostra condigna beneficijs à Deo susceptis (ut Paulus ait) sed super maiorem pro uiribus, quæ fieri possit, iustitiæ executionẽ, ut amplius de congruo mereanẽ.

AD SEXTAM, iustitiæ diuinæ interdum Deus in terris uoluit habere ministrum, quẽ spiritualium bonorum hæredem sua liberalitate constituit, ultra non refero, q̃ milies ante calcem operis tui causa hoc ipsum explicare, & replicare cogemur.

CVR PRIMIS ECCLESIAE TEMPORIBVS solebant pœnitentiæ ante absolutionem infligi. Quo etiam pacto in utraq; consuetudine semper necessaria fuerit satisfactio.

Cap. XVIII.

IN suo adhuc instituto persistens Lutherius quattuor satis debiles attulit rationes. Nam priscus erat Ecclesiæ mos, pro peccatis pœnitentiam prius iniungere, qua peracta absolutio sequebatur, quoniam pœnitentiæ finis absolutio esse uidetur, quum itaq; modo oppositum fiat uanus iste mos esse dicetur, quia finem præponit ijs, quæ ad illum sunt suo iure directa. Eum autem fuisse priscum Ecclesiæ morem docet, quæ obseruatur homicidij pœnitentia.

SECVNDO id authoritate Hieronymi probat, qui suam fabiolam, in hunc modum scribit absolutam fuisse, & Diui Ambrosii, qui eodẽ pacto Theodosium Impatorem absoluit. Ita Cyprianus. III. Epistola & lib. fieri docuit, ita tripartita, et ecclesiastica hystoria ita Dionysius Ariopagita factum esse cõmemorat.

TERTIO neq; Christus Iesus nisi post lachrymas, & humillimam afflictionem Magdalenam absoluit.

QVARTO Ioseph legitur multis afflictionibus fratres suos tẽtasse, ut exploraret an sibi afficerentur, & deniq; in gratiam illos suscepit.

AD PRIMAM. Nihil absurdi est pœnitentiam gratiam præcedere, aut sequi, Et si, n. gratia finis est, quum tamen pœnitẽtiæ

acres magna cum difficultate ferantur, atq; ideo sæpius omittebantur, hinc rectius factum est, ut per satisfactionem consumationem accipiant. Neq; finis, ijs quæ in ipsum directa sunt, ea ratione præponitur, q; necesse sit, ut aliqua interior pœnitentia gratiæ consecutionem præcedat. Satisfactio autem quæ subit pœnitentiæ nomen, gratiam pro fine non habet, sed pœnarum diminutionem in purgatorio, aut præcedentis gratiæ augumentum, ut dictum est.

AD SECVNDAM. *Institutionis illius obseruationem negare non possumus, quæ una ex parte (ut constat) melior uidebatur, sed durior. Ex alia, nostra hæc mitior, tutior, Atq; ideo simpliciter melior iudicanda. Quæ tamen parum (ut scias) inimo nullatenus differunt. Nam confessionis iudicium in utraq; satisfactionis sententia sequitur, & pœnitentia ante absolutionē erat satisfactio, ueluti modo post absolutionem. Si quidem ante pœnæ dilutionem confessionis iudicium præcessisse operæpreciū est, in quo iudicio pro satisfactione à canone, aut ab homine pœna erat inflicta, quæ (ut uerisimile est) gratiam sequebatur, & absolutio postmodum facta non erat, nisi præcedentis gratiæ signum, quam peccator sibi ex acri pœnitentia comparauerat.*

AD TERTIAM. *Similiter dici potest per contritionem Mariam magdalenam fuisse gratiā consecutam, deinde lachrimas effudisse, & denique dominum illi solutionis signum dedisse. Quoniam contritionis mensuram ipse cognouerat. Quod quidem signum illius gratiam auxit.*

AD QVARTAM. *Si Ioseph fratres suos ut de eorum beneuolentia tentaret, afflixit, memineris se eos ob peccata, quæ in illum cōmiserant, tot & tāta mala pati dixisse, ut. xlij. gene. capi. commemoratur. Atq; ideo agentes pœnitentiam à Deo sunt gratiam consecuti, anteq̄ Ioseph illos ipsos in propriam acceptaret.*

COMPLVRIBVS SACRARVM EDITIONUM *sententijs, & rationibus haberi purgatorij pœnas, non in horrore, & timore, sed in tristitia, & mœrore consistere.* Cap. XIX.

Q Vum de pœnitētia, & pœnis iusta Lutherij rephensiōe nobis sit sermo, Quid iste homo de purgatorijs afflictionibus asserit, magno studio debemus inuestigare, ut aliqd noui ex eius sentētia, uelut ex Africa reportemus. Statuit ergo Martinus purgatorij, & inferni pœnas in timore, pauore, horrore, & fuga. De igne non meminit, quia non curat. De tristitia luctu, & gemitu, nihil. Quum tamen & scripturæ, & doctores, & ratio ipsa impiorum eiusmodi pœnas instituat. Scribitur enim in euangelio apud Matheum, & Lucam pluribus in locis, ubi erit fletus, & stridor dētium (ubi glosa duplicem pœnam, et dolorem, corporis. s. & animæ Christum significasse cōmemorat.) Et psal. vij. quod ecclesia in officio defunctorum obseruat, de damnatis asseritur. Ecce parturit iniustitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem, Conuertetur dolor eius in caput eius, & in uerticem ipsius iniquitas eius descendet. Item psal. vi. Eadem ecclesia in orationibus mortuorum decantat, & de anima in purgatorio existēte habet intelligi, Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum. Et postea subditur. Discedite à me, qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit dominus uocem fletus mei. Et in. xxxvij. psal. Miser factus sum (legitur) & curuatus sum usq; in finem, tota die contristatus ingrediebar, Item ibidem afflictus sum, & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei. Domine ante te desiderium meum, & gemitus meus non est absconditus. Item eodē psal. Quoniam in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper. Ecce tristitiam dolorem, gemitum cordis pro pœnis, & afflictionibus psalmus enumerat. Insuper scriptum est, in. xl. psal. Dominus opem ferat illi super lectum doloris, & hic est beatus, de quo loquens incipit psalmus, qui intelligit sup egenum, & pauperem in die mala liberabit eum dominus, ubi omnes exposi. Diem malum diem iudicij interpretantur, & in defunctorum officio celebratur. Et in. xli. psalmo. fuerunt mihi lachrimæ meæ panes die, ac nocte, dum dicitur mihi quotidie ubi est Deus tuus? Quod de animabus in purgatorio existentibus interpretatur, Et ꝓ defunctis canit ecclesia. Et paulo infra. Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Idipsum. xlij. notatur psalmo qui incipit, Iudica me deus, & discerne

causam &c. & subditur, quare tristis incedo dum affligit me inimicus, & ideo afflicta anima, ut lux, & ueritas sibi emittatur, implorat, qua adducant, & deducant illam in montem sanctum Domini, & in tabernaculum eius. Quod diuinitatis est locus. Scriptum est etiam apud Esayam capi. xxxviij. in Ezechiæ Regis cantico. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Et paulo post, ecce in pace amaritudo mea amarissima, hæc amaritudo, nisi dolentia animæ dum affligitur, esse non potest. Velut enim amaritudo nimia gustum disturbat, & dolentem reddit, ita animæ amaritudo, & presertim amarissima, quã dum à corpore seiuncta est, in purgatorio patitur, tristitiam, & mœrorem inducit, quæ tamen in pace suscipi dicitur. Quoniam in spe pacis, & gloriæ est constituta. Et ideo subditur. Tu autem eruisti animam meam, ut non periret, ne ad inferni pœnas descenderet. Quod uerbum sequens apertissime indicat. Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te. Quid clarius? & pro defunctis quotidie ab ecclesia eadem ratione concinitur. Ad id quoq; facit, quod pro ijs, qui ex hoc sæculo transinerunt. cxliiij. legitur psalmo. Circundederunt me dolores mortis, tribulationem, & dolorem inueni, & nomen domini inuocaui. Vbi dolor, & tribulatio tanquam earum animarum pœnæ connumerantur, quæ nomen Domini inuocant, & post earum dilutionem denique liberantur. Et ideo paulo post subditur, quia eripuit animam meam de morte, placebo domino in regione uiuorum. Et pro eisdemmet animabus id psalmi canit ecclesia. Apud Esayam deinde. liij. capi. legitur. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Vbi langores, & dolores pro æternis apud inferos pœnis, quibus damnati eramus, accipiuntur, quos per mortem Dominus tulisse dicitur, & nos ab eis sua misericordia liberauit. Plura sunt sacrarum editionum loca, quibus tam inferni, quàm purgatorij pœnæ in mœrore, dolore, gemitu consistere declarantur.

SED RATIONE idipsum astruendum est. In eo enim potissimum impiorum afflictio debet, & pœna consistere, in cuius opposito fœlicium remuneratio est posita. Nã sicut miseria fœlicitati opponitur, ita actus unius, actui alterius, & quod

ex utroq; sequitur, alteri opponatur oportet. At fœlicitas animæ in diuinæ maiestatis contemplatione, amore, & quod inde sequitur, gaudio, & iucunditate consistit. Ergo impiorum afflictio, quæ miseria est, in auersione Dei potissimum, in odio, in dolore, & mœrore est posita. Non igitur in horrore, pauore, & timore, ut ab aduersario dicebatur.

INSVPER ubi est certitudo perpetuarum pœnarum, ibi horror, timor, & pauor esse non potest. Nanq; si definiamus horrorem, pauorem, & timorem, quisq; horum non aliud est, quàm affectio quædam animi, quæ ab obiecto terribili infligitur, anteq̃ in illud inciderit. Vnde mors horribilis est, & quum illi propinqui sumus, aut esse uidemur, illam q̃ maxime perhorremus. Ita etiam ignis pœnam timere, horrereque dicimur, anteq̃ illam perpetiamur, et quæ nondum passi sumus, ne patiamnr, timemus. In inferno autem eiusmodi est certitudo, quoniam exitum inde sperare non licet, & ad maiorem damnatorum pœnam adiecta est desperatio. Igitur apud eos non timor, sed tristitia, mœror, & perpetuus luctus inhabitat. Ex hoc capite de purgatorij pœnis dicemus illas similiter neque in horrore, neque in timore consistere. Nam hoc solum differt purgatorij afflictio, ab infrorum supplicio, q̧ his desperatio, & perpetuitas, illi autem spes, & finis iniunctus est. Ergo sicut ibi horror, aut timor esse non potest, ita neq; in purgatorio statuetur.

AMPLIVS ubi spes exitus est, & certitudo, horror, & timor esse non potest. Si enim conditionem suam, & statum cognoscunt animæ, quæ in purgatorio degunt, quandoq; se exituras intelligunt. Cognoscunt autem omnino, ob id, q̧ quæ iam ad beatitudinem euolauerint, de fœlicitate secura, Et ad ima detrusæ de sua miseria certissimæ sunt. Qua ratione quæ in medio consistunt, sui ita nesciæ uidebuntur, ut de exitu uereantur, ut titubent, ut æternas pœnas horreant, & pericula inferni formident. Quæ omnia nobis in hac terrena plaga degentibus solent accidere. Quia in uia merendi, & demerendi sumus, non in termino constituti. An peioris conditionis erunt purgatorij animæ, quàm quæ ad infima sunt destinatæ, an se in inferno iam constitutas intelligent? Non ne cum charitate migrarunt? Quæ licet admodum imperfecta est, ad æternam lucem suo est priuilegio destinata.

QVID est insuper, quod in canone missae dum oratur quotidie pro animabus, quae ad poenas purgatorias transmissae sunt, haec ad unguem pacis, & quietis proferuntur uerba? memento domine &c. omnium &c. qui nos praecesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis, ipsis domine, & omnibus in Christo quiescentibus locum refrigerij, lucis, & pacis indulgere digneris &c. nisi quod ibi neq; horror, neq; timor, neq; ista tua prope desperatio, quam fingis, inueniatur. Cum pace horror, & cum quiete timor esse non potest. Neq; pro his, qui iam euolauerint orat ecclesia. Nam (ut inquit Augustinus) iniuriā facit martyri, qui orat pro martyre.

QVID est etiam quod .xiiij. Apocalips. cap. legitur apud Ioannem. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Cessant.n. post hac à laboribus suis. Si de laboribus terrenis loquitur, iam omnes qui moriuntur essent beati. Ergo de alterius uitae laboribus, quos etiam in purgatorio dari nolebat, sermo illius debet intelligi. Et si.n. moerorem, & tristitiam ex dilatione consecutionis noti animae patiuntur ingentem, Quum tamen in certa spe quandoq; exeundi sint positae, non amplius laborare dicuntur. Et sensus est. Beatae sunt einsmodi animae, quae in Dei gratia recesserunt, quod & à laboribus terrenis cum incertitudine merendi, aut demerendi coniunctis, & à perpetuis inferni laboribus, qui pro peccatis earū eo nomine poterant appellari, solutae sunt. Si purgatorij poenam nequaq̄ laborem uocat Euangelista, quid eam nos horrorem, timorem, & quasi desperationem uocabimus?

NONNE insuper defunctorum animae, quae aeternis supplicijs nequaq̄ damnatae sunt, quotidie suffragia petunt, ut testis est nobis ecclesia? quae loco earum miserabiles uoces effundit, inquiēs, miseremini mei, miseremini mei saltem uos amici mei. Non est itaq; arbitrandum hac in re fallacem esse ritum ecclesiae uetustissimum, quae in omnibus, & presertim diuinis misterijs à spiritu sancto dirigitur. Si petunt ergo suffragia, se noscunt posse per suffragia liberari. Non ergo tanta poenarum multitudine obruuntur, ut de suo exitu incertae quasi desperent, horreant, & pertimescant.

IDIPSVM Beatissimus pater Gregorius .lvij. cap. quarti libri, in dialogo meminit, dum defuncti animam pro sui liberatione eucharistiae sacrificium implorasse commemorat.

IDIPSVM ex eo maxime constare potest, quod Dominus in euangelio narrat, diuitem in inferno sepultum Lazarum in sinu Abraae constitutum conspicere, à quo etiam guttae aquae frigidae subsidium peteret. Quod fieri non posse puto, nisi & statū Lazari, & suum pariter agnouisset. Quare & illas, quae in purgatorio patiuntur, similiter se habere iam persuasum est.

EST INsuper authoritas Ioannis apostoli, Apocalipsis.xviij. Qua peccanti quantum delitijs abundauerit, tantum tormenti, & luctus dandum esse iubetur. Tormenti, luctus commemoratio fit, non horroris, non pertimescentiae, non quasi desperationis. Tot sunt sententiae huius in sacris editionibus loca, ut difficilius ea numerare sit ferè, quàm proponere in medium.

RATIONES ET SENTENTIAE OPPOSITAE diluūtur, & in authorē cōplures facile retorquent. Ca.XX.

SEd (ut ad eius rationem praecipuam deueniamus) inquit. Ex quo morituro imperfecta quidem est charitas, inde sequitur, secum magnum affere timorem. Valet ratio si ad mortem, & alterius uitae transitum comparatio fiat, non ualet, si postquàm ad suum iam locum deuenerit anima, ita ut si in purgatorio, aut in inferno fuerit, pertimescat. Moriturus enim incertus de futurae uitae statu, timet, pauet, tartareas poenas tremiscit, postquàm uero egerit animam, non amplius timere, aut horrere potest. Quum tamē doleat, & ex retardatione adipiscendae foelicitatis tristitia afficiatur. Ergo tum charitas pulso timore perfecta est. Vbi hanc dialecticam didicisti Lutheri. Oppositum enim charitatis non est timor, nisi per accidens, per se uero est odium, quod inuidia sequitur. A qua dolor immensus, & tristitia exoritur, Atque ideo ubi nulla charitas, ibi dolor maximus, qui est inferno condebitus. Timor autem non est, nisi incertae rei, & horror, qui eius augumentum est.

QVID inde Ioannis dictum in epistola. cap.iiij. pro stabili, & inconcusso partium tuarum fundamento tantopere iactas? quid Paulum apostolum? quid euangelium? quid diffidentiam timoris causam asseris? quid imperfectam esse morientibus charitatem commemoras? quid inde illis post obitum continuum timorem imponis? Falleris enim, & quae nostra hac in uita no-

bis conueniunt, tribuis alienæ. Ruunt omnia, quæcunq; pro tuo hoc præcipuo munimine accipis, unius uerbi impugnatione. Non enim si decedens cum imperfecta charitate in decessu timet, pauet, horrescit, postq decesserit, timorem secum, aut horrorem affert, Quum de suo ipsius statu non amplius dubitet. Neq; pulsu timoris charitas augetur, nisi forte diuino miraculo, quod in præsentia adducere non opus est, sine quo uno, & eodem gradu perseuerat charitas usq; ad introitum regni cœlorum.

SED AD commentitias tuas deueniamus authoritates, quibus falso, & dolose inniteris. Et primum quod psalmus ait, non sic impij, non sic sed tanq puluis, quem proijcit uentus, & in Iob, & Esaya impij stipulæ comparantur. Quod horum in pœnis fugam, & horrorem significat? Non est illa pulueris fuga, et horror, Sed impulsus, sed à terræ facie recessus. Sic enim à Dei facie recedunt impij, & ob eorum peccata contra uoluntatem ad pœnas perpetuas impellūtur. Quod .ij. psalmo dicitur. idipsum confirmat. Nam si Deus impios suo iusto furore conturbat, quũ iam confliguntur, à pœnis horrorem minime patiuntur. Sed dolorem. Quod .xxyiij. cap. meminit Esayas, ad propositum etiam si extorqueas trahi non potest. Qui confidit in eo non confundetur. i. non horrebit. Pulchrum commentum, quo pulchrius inueniri non potest, confundetur, quod damnari significat, non horrebit, exponitur. Quod prouerbiorum primo legitur, qui me audierit, absque terrore requiescet, de terrore qui hac in uita nobis contingere solet, habet intelligi. Nam hic sine terrore mortis, aut pœnarum inferni (uult dicere textus ille) in patriam euolabit, ab auditione mala non timebit, idest qui in die iudicij fiet proclamante domino. Ite maledicti in ignem æternum, non timebit inquam in uita, quia post obitum de suo statu quælibet anima est conscia. Quod ait beatus Iacobus. Demones credunt, & contremiscunt ad inuoluntariam Dei obediẽtiam referendum est. Quod Deutron. xxxij. dicitur. dabit tibi dominus cor pauidum, ad præsentem uitam relatum accipimus. Neque uerum est, sine pauore mortem, aut infernum non esse molestum. Nanque molestia non timorem semper, sed dolorem insequitur. Quod in canticis dictum est, fortis ut mors, dilectio dura sicut infernus, emulatio significat mortis dilectionem, non nisi uiro forti contingere, ubi nullus ui

geat timor, & inuoluntariam esse impijs afflictionem, ubi de horrore nullus est sermo. Quod .xiij. psal. legitur. illic trepidauerunt, ubi non erat timor, non de damnatis sed de his, qui sunt zizaniæ seminatores, debet intelligi. Quia discordias promouent ex trepidatione, quæ sine causa orta est. Fugit impius nemine persequente. Verum est in hac uita, & ideo qui iustus est, ut Leo confidit.

QVOD uero Paulus ad Tessal. epistola .ij. cap. primo commemorat, non horrorem, aut fugam, sed dolorem, & mœrorem significat. Ait enim qui non credunt euangelio, dabunt pœnas in interitu æternas .i. mortem subibunt perpetuam, à facie Domini, & gloria uirtutis eius .i. cognoscent pœnas illas sibi à Domino peccatorū causa fuisse inflictas. Quid inde horrorem affers? Quid fugam? Deberes potius dolorem, & mœrorem auspicari. Quod sapient. scribitur, apparebit uobis horrende, de his qui hac in uita sunt, iudicandis ueritatem habet. Nam ipsi ijdem diem iudicij tanq̃ horribilem expectant. Quod in psal. xx. legitur. pones eos, ut clibanum ignis in tempore uultus tui, non horrorem, sed ignem sonat in conspectu Domini iudicantis. Idipsum ea uox montes cadite super nos, & colles operite nos, præfert, dum impietate affectus animus timet, ne montibus opprimatur, anteq̃ ipsam patiatur oppressionem. Nam tunc de illa non amplius dubitat. Idipsum Esayas secundo cap. Ingredere pœnam, & absconde te à facie furoris Domini, quid aliud ostēdit q̃ impios, dum sunt in hac mortali uita constituti, furorem Domini .i. iustum eius iudicium debeāt formidare, ut uias suas obliquas ad rectas conuertant. Idipsum Iob. quis in inferno me à furore tuo donec transeat, proteget, expressō declarat. Non enim ex illis uerbis in inferno animas domini furorem pertimescere uoluit, sed dum uiuit, homo timet inferni iudicium per Domini furorem illatum, qui nullo est tempore transiturus. Sonāt hæc omnia oppositum illius, quod Lutherius quærit. Aut ad nullum eius propositum faciunt, etiam si per capillos (ut aiūt) pertrahantur.

SI IN persona deinde animarum ferè quotidie clamet ecclesia, & dicat conturbata sunt ossa mea, & anima mea turbata est ualde. Quid se horrere commemorat? Vnde tibi hæc interpretatio in mentem uenit? ut conturbationem horrorem exponas.

Si tibi

Si tibi terror conturbatio sit, mihi dolorem potius significabit. Quo nihil profecto est, quod hominem, aut eius animam queat conturbare magis, aut affligere. Et ut ueritas, quã me minimus ea sit, intelligas, paulo infra percurre Lutheri, quæ nam prophe ta in sua deprecatione subiungit. Laboraui in gemitu meo, la/ uabo per singulas noctes lectum meum. Hic luctus hic gemitus est ea conturbatio hostium, idest corporis, & animæ, quam ca/ nit Ecclesia qui dolentiæ, non horroris titulo rectius describun/ tur, quod etiam. CXIIII. Psalmo legitur. Circumdederunt me dolores mortis, et pericula inferni inuenerunt me. Ad nostras po tius partes, quàm ad tuas uidetur accedere. Nam dolor mortis, non horror dicitur, & periculum inferni si pro purgatorio acci/ piatur, periculo, idest experientia pœnarum habebit, quæ in infer no non inferiori, sed superiori sunt animabus inflictæ. Nanq; du/ plex infernus in Psalmis à Dauide celebratur, & dolor mortis, idest dolori quem mortui patiũtur, similis me circumdedit. Quæ si pro afflictionibus, quæ in hac mortali uita nobis contingunt, accipiantur, dolorem mortis, & periculum inferni affligere, nõ est in purgatorio animam inferni pœnas formidare, aut earum ferendarum subire periculum, ut quisq; noscit. Et laborare in hoc, est superuacaneum ualde. AEternam uero requiem anima/ bus optamus, non q horreant, fugiant, insaniant, titubent, for/ mident, sed q ex retardatione consecutionis finis doleant, mœre antur, tristentur, ingemiscant, ac eiusmodi inquietudine afficiã tur. Inde quicquid iusto acciderit (quod sapiens ait) illum non conturbabit. Quid tum? Ergo horror, & formido impijs conue/ nit, non ualet isipiens. Nam cum impietate stat potius dolor, q̃ timor, ut toties dictum est. Idipsum quod Leuiti. XVI. cap. ha/ betur. Sonitum uolantis folijs impios deterrere, de his qui nondũ terrena exuerint spolia, audiendum monemus. Et similiter Esay/ as uates si impios mare feruens, inquietum appellet, cuius flu/ ctus in conculcationem, & luctum redundent, habemus qđ uole bamus, & tibi gratias agimus, q dum credis tua erigere, no/ stra confirmas. Non ne feruorem illum, & inquietudinem in lu/ ctum, & dolorem redundare pronuncias? Apud impios igitur omnia non terrore, aut formidine, sed dolore gemitu, mœrore complentur.

OMNIA deinde quæ quarto loco de pœnis inferni, quæ hac in

uita hominibus infliguntur, adducis, non eas esse pœnas inferni cōcludunt. Quo enim pacto uiuentes nos ifernum gustare posse uelis, uel audes? Quum in inferno nulla quidem redemptio sit, pœnas inferni extra infernum gustari dices. At cur ita mihi non liceat infernum extra seipsum dicere, ꝙ nihil aliud infernus ipse sit, quàm pœna inferni? Vult ergo David dicere, dum ait, nisi eum Dominus adiuuisset parum abfuisse, quin anima sua in inferno habitauisset, se hac in uita sine Dei adiutorio à peccatis, quibus inferni pœnas luisset liberari non potuisse, & in hunc modum animam repletam malis, & inferno appropinquare, & dissipata sua esse secus infernum, & de abyssis terræ se erutum fuisse, idest à peccatis, quibus infernum merebatur ereptum, quibus propinquus fuerat, quibus anima eius repleta erat. Quid enim per Deum immortalem est uadere in hac uita ad pœnas inferi? quid Leonem omnia illius ossa conterrere? nisi errata, quæ ad mortem ducunt, committere? quibus inferni pœnas, iam subire uidemur, nisi alio diuertamus? Tam uana sunt hæc omnia, quæ pro sui defensione attulit iste homo, ut uanius sit ipsa singilatim (non dicam infringere) sed enumerare.

QVID MIHI *si* Ioannem *taulerium, nescio quem uirum forsitan in suis imaginationibus complicem sibi in authorem adducat? quum si Angelus de cœlo (ut more Pauli loquar) aliter ꝙ Dominus enunciaret pro blasphemia reputarem. Gaudeat ipse cum suo Taulerio, nos cum Euangelio gaudebimus. In quo æternum ignem impijs deputatum legitur. Quem hac in uita homo pati, ne paululum quidem potest, aut debet, etiam si acerrimis doloribus, et cruciatibus afficiatur. Non potest inquam, quoniam longe maiora sunt inferorum supplicia (ubi nulla spes nullum gaudium, nullum Solamen) ꝙ ferre ualeat homo, dum uiuit. Quando non omni penitus spoliatum spe, aut animi refrigerio uacuum, neq; diuina pietate, et gratia certissime priuatū, neq; perpetuam miseriam passurum se noscat. Hæc omnia inferni pœnas maximas, incredibiles, & cuiq; intolerabiles faciunt. Quo ergo pacto uis tu Lutheri illas hac ī uita, posse hominem pati? quum nullus tam insanus sit, qui se certo sciat eiusmodi supplicijs affici pro peccatis, à quibus redimi posse desperet. Certitudo pœnarum, & suppliciorum cognitio pro peccatis auget ferre miseriam in infinitum.*

NON DEBERET (*etiam si posset*) *homo pati*, *dum uiuit inferorum supplicia*, *quum sit adhuc in proficiendi itinere con stitutus*, *quando diuinam gratiam operibus recuperare uale/at*, *& lenitate potius animi*, *quàm asperitate*, *& desperatio/ne proficere*. Non enim apud recte sentientem *uerisimile esse potest*, Deum homini etiam *peccatis obruto tantam pœnam*, *& cruciatum infligere in hac uita*, *ut de salute desperet*. Nan/q; *ad uindictam*, *& iustitiæ executionem id nequaquam effi/ceret*, *quum adhuc ei statutum pœnitentiæ tempus sit*, *quo ad gratiam redire ualeat*. Neq; *ad profectum usq; adeo illum ue/xaret*, *quod desperatio sit nimia infirmitas*, *quæ multum est animæ sanitati contraria*. *Nunquam autem eo castigandi modo ad profectum usus est Deus*, *ut quempiam immensis cruciatibus uellet deperdere*, *ut postea subleuaret*, *& propria illius uirtute ad profectum redigeret*. *Solet enim Deus stimu/lis peccatorem adigere*, *mundanarum rerum perturbationi/bus*, *ac calamitatibus illum afficere*. Nanq; *scriptum est*, *quos Deus diligit*, *corrigit*, *& castigat*, *sed illi desperationem impo nere nunq̃*. *Constas ne tibi* Martine, *uel non constas*, *dum ea ipsa commemoras?*

NON NE INFERNALes *pœnas hominem pati fateris æternas*, *& non æternas? non ne tua sunt hæc uerba*, *si sppe ra transeat super lineam rectam quilibet punctus lineæ tactus totam fert spheram*, *non tamen comprehendit totam sphe/ram*, *ita anima in suo puncto dum tangitur*, *à*, *transeunte in undatione æterna nihil sentit*, *aut bibit*, *nisi æternam pœ/nam*, *sed non manet*. *Iterum enim transit*, *æternam igitur*, *& non æternam*. *Quam item dum anima sustinet æternam illam*, *uel non æternam agnoscit*, *aut dubitat*. *Si æternam cognoscit*, *decipitur & infernalem pœnam non sentit*, *nanq; illa sine deceptione sentitur*. *Si non æternam*, *adhuc infer/nali supplicio inæqualem cognoscit*, *atq; ideo tantam*, *quanta est apud inferos*, *minime sustinet*. *Si dubitat*, *pari modo di/cendum est illas quæ inferni sunt eam sustinere non posse*. *Et deniq; quum se meras nugas asserere Lutherius uideat*, *inquit: Si quis hæc non credat*, *non contendimus*, *sed id tantum effecimus*, *idest ita locuti sumus*, *ut ueniarum precones resi/*

commemoratione eruditionis tanti Thelogi, qui non erubescit easdem animas ad purgatorium destinatas fateri primo, solam desperationem sentire, sed non desperare. Item sperare, sed sese nõ sentire sperare, quod etiam hac in uita tentatis solet accidere, ut nesciant an sperent, uel desperent. Sed nos potius eos sperare aliquatenus dyudicamus. Hæc Martini uerba. Quibus Anaxagore Chaos, aut Aedipi enigma, aut manifesta eius declaratur dementia. Nam si sperant animæ, cur se sperare non sentiunt? Quod enim sentiunt quomodo sentiunt? an quia est in earum libertate sentire, uel non sentire? an quia illud sentiunt, quod uere patiuntur? Non primum, quoniam diuina sententia ad eam purgationem sunt destinatæ, à qua etiam si uellent, dimoueri non possent. Si secundum, quum desperationem sentiunt, uere desperationem patiuntur, si uere desperationem patiuntur uere desperant, & ex alia parte eas non desperare fateris, desperant igitur, & non desperant.

ITEM SPERARE asseris animas, sed spem, in qua sitæ sunt, nequaquam sentire. Ergo sperare non est in spei sensione constitui. Igitur quis potest sentire se sperare, & non sperare. Et sic in propria passione se ipsum decipere, immo sperare simul, & non sperare. Nam si sentit se sperare, quando nõ sperat, certe non sperat. Et si sperat, spem patiatur oportet. Spem uero pati est sentire ipsam spem. Ergo dum quis sperat, simul quoq; non sperat.

INSVPER Quomodo propriam experientiam negat iste bonus, immo omnium optimus hominum præcantator? Nam si amo, me amare percipio, si uideo, me uidere percipio, si uiuo me uiuere apprehendo, si comedo, me comedere sentio. Cur ergo si spero, me sperare non percipere uelis? Immo si sperat aliquis, quo pacto illum nos melius sperare intelligemus, quàm ipsemet seipsum intelligat? Non ne ipse sibi de suis affectionibus, quas patitur, conscius est? de quibus alius, qui extrinsecus est iudicium ferre non potest. An nescis signa extrinsecus affectionum nostrarum interdum esse fictitia, fallatia, & quibus ueritas dignosci non potest? An nescis cognitionem in homine ita appetitui esse coniunctam, ut pro re una putentur ambo? quo pacto igitur appetitus erit affectus, & uis cognoscens eius affectionem, quæ præsens est, à qua pulsatur, quæ celari non potest,

nequaquam intelliges? ô Martine hic exclamare licet nisi aliud in toto tuo de potestate Papæ, & de indulgentijs opere egisses; ꝙ istam insaniam, profecto non solum igne dignus esses, qui iam factus es rebellis Ecclesiæ, sed helleboro. Quod prius tuum expurgauisset caput, & ad meliora transires.

IN PVRGATORIO PER DIMINVTIOnem horroris charitatem nequaquam proficere, ubi merendi, aut demerendi locus esse non potest. Cap. XXI.

Non erit satis Lutherio tot monstra in Theologica academia de pœnis purgatorijs peperisse, nisi aliud nõ minus sordidum dictis adijceret. Ad diminutionem enim horroris, quem in purgatorio patitur anima, augeri charitatem asserit, atq; ideo ibidem eas mereri, et necessario, immo ingenue profitetur. Aduersus quem paucis agendum existimo, ꝙ res tam prophana hæc est, tam à rectis mentibus aliena, ut si quis eam pugnare studuerit, de erronea probabilem, de ridicula seriam, efficere uideatur. Si charitate itaq; in purgatorio proficiant animæ, an id eis natura, uel libertate, actiõe uel aliqua, uel nulla, contingit, inquirimus. Si per naturam in charitate proficiunt, quum omnes æque perfectæ sunt secundum naturam, æque omnes charitate proficient. Igitur æque cito omnes à purgatorio liberabuntur, quod dicere nefas est. Si libertate sua maiorem charitatem subeant animæ, quum omnes (ut uidere par est) æque sint liberæ, & æquis beandi desiderijs detineantur, æque cito similiter à purgatorio uindicabuntur. Si uero illis actionem aliquam statuamus, qua magis una, ꝙ alia in charitate proficiat, quæso quænam illa actio est? quod opus? quæ pietas? Nulla utiq; poterit assignari. Quid ergo dices Martine, considera. Si dices ex uarietate maioris, & minoris hororis uariari charitatis profectum in animabus, maior horror, & minor quomodo abijciantur, inquirimus. Aut enim per animæ libertatem, aut per aliam à uoluntate extrinsecam actionem id fiet. Si libertas horrorem pellat, quum omnes sint æquæ liberæ, & æquali libertatis innixu liberationem pœnarum concupiant, æque cito liberabuntur omnes. Actionem uero aliam animæ, quam uoluntatis assignare non possumus, quo pacto igitur horror ille propellitur?

Si uero ad Dei authoritatem recurras, qui formidinem pellat ab anima, tunc id animæ merito ascribi non poterit. Nam propterea animam mereri aliquid dicitur, quod aliquem actum habet per quem maiori charitatis gradu digna efficiatur. Si solus ergo Deus timorem, & formidinem pellit, non erit id ex merito aiæ factũ. Si ita illius merito tribuẽdũ illud fit, potius ex maiori, & minori charitatis acq̃sitiõe citius, aut tardius horrorẽ ꝓpelli dicemus, q̃ ex maioris, aut minoris horroris ꝓpulsione citius, aut tardius ipsam charitatẽ conq̃ri. At uñ hæc charitas conquiritur, ita ut animæ merito tribuatur, constare non potest. Vana igitur, & illusoria est hæc uanissimi hominis sententia.

RVRSVS SI *in purgatorio demereri nequeunt animæ, neq; mereri ualebunt. Nam ubicunq; est meriti locus, ibi etiam potest esse demeriti, quoniam ex propria operatione proba, uel improba meritum, aut demeritum comparatur. At in purgatorio actio improba dari non potest, neq; demeritum, ergo neq; meritum dari continget.*

INSVPER *fides, quæ cum formidine manet, cum gratia stare non potest. At animæ degentes in purgatorio fidem habẽt horrori coniunctam. Nanq; asseris quia cum imperfecta fide recedunt à corpore, ideo timent, & cum ea imperfecta fide, immo diffidentia timorem, quem secum detulerunt, in purgatorio patiuntur. Ergo sunt omni gratia, & charitate priuatæ. Hæ uero omnes sunt, quæ ad æterna inferni supplicia sunt destinatæ. Ergo idem erit infernus, & purgatorium, Immo (purgatorio sublato) dumtaxat remanebit infernus. Si dices fides, illa imperfecta, seu diffidentia, cum qua migrat anima, non est, cum formidine catholicæ ueritatis, sed cum timore pœnarum inferni, & cum gratia, & charitate manebit, contra instandum est. Nã formido subeundi pœnas inferni dum anima est in purgatorio, est formido catholicæ ueritatis. Ergo propterea ꝙ id dictu inueneris, nõ euadis oppositã rationẽ. Id ãt est probatu facillimũ, qđ sumebat. Nã esse in purgatorio, & dubitare de ipso est dubitare de catholica ueritate, q̃ purgatoriũ dari conuincit. Nõ.n. alia rõne põt ambigere se nõ eẽ in purgatorio cõstitutas, nisi qa purgatoriũ dari in dubiũ reuocent. Quũ.n. absolute p pœnitentiæ sacramentum ex hac uita recedunt (cui per te credant se operæpretium est) si de purgatorio non dubitarent, dum ibidem sunt, cer-*

te se in purgatorio esse cognoscerent. Quum autem de pœnis inferni ibidem constitutæ formidant, & se esse in purgatorio dubitent, purgatorium dari in dubium reuocent operæpretium est. At id articulus fidei est, dubiusq; in fide infidelis habetur. Is uero gratiam, aut charitatem habere non potest. Nullo igitur pacto in purgatorio horreant animæ dicamus necesse est. Neq; tam insanus erit noster Lutherius, ut ei pro articulo fidei probare purgatorium debeamus. Quamuis ex dictis eius ad id absurdi facile & sæpenumero deducatur.

D. VARVM LVTHERII RATIONVM SOLVTIO, & quo pacto in charitate dum sunt in purgatorio, medio modo se habeant animæ, dumq; ex hac uita migrant, abijciunt mortis, & inferni timorem. Cap. XXIII.

Ed ad eas rationes, quas iste homo pro sua hac sententia fulciendam statuit, deueniamus. Animæ quæ ad tartarea loca sunt destinatæ, impiæ ex hac uita, & sine fide recedunt. Quæ in patriam euolant, piæ sunt, & fidei plenæ quæ ergo mediæ sunt, utpote, quæ in purgatorio degunt medio se habere modo necesse est, cum imperfecta charitate, & fide. Si debent itaq; ad cœlestia reuocari, oportet, ut proficiant charitate, quæ sit cœlesti habitatione condigna.

PVLCHRA quidem ratio est, ut uiri huius sunt omnia. Nã quæ medio modo se habent animæ, fidem, & charitatem imperfectam habeant congruum quidem est, sed non ea sanè imperfectione, ut de opposito fidei dubitent, & charitatis, ut de pœnis inferni tanquam subituræ, formident, ut an sint in purgatorio titubent, & nunquid ad cœlestem patriam destinatæ sint, hæsitent, sed quia non eum fidei, & charitatis intentum habeant gradum, in recessu uitæ, quem habere potuissent pro præsentanea consecutione salutis. Quem quidem fidei, & charitatis gradum retinent animæ, quoad cœlestem subeant regionem. Tunc n. (ut ait Paulus ad Corinthios. xiiij.) fides euacuat, et remanet charitas, quæ statim, ex diuina liberalitate usq; adeo, proficit, ut ea imperfectione fidei desinente diuini conspectus fulgor, statim accedat cum magno charitatis profectu. Et tanto quidem quantum pro meritis deberi animæ diuina pietas æstimauerit. Non est

peccatum in purgatorio insipiens, est pœna, non est charitatis profectus, licet sit, & possit esse nō horroris, sed doloris remissio, quando se nouerit anima cito euolaturam, cum qua dolentiæ diminutione non negauerim quicq̃ gaudij esse commixtum, quod accidentale premium uocant, & cum eodem penitus charitatis gradu manet usq; ad ingressum animæ in Regnum cœlorum. Hæc est illa inconuincibilis ratio. Quam uelut Achillem inter homines, fortissimam Lutherius attulit. Neq; dissolutionem pati posse arbitratus est inquiens. soluat qui potest, ac si dixisset soluat Aedipus, aut magnus Apollo.

EX QVA quidem impugnatione claret, quid ad secundo loco positam rationem dicendum sit. Quæ nihil differt à prima. Nam inquit, pœna timore aufugi non potest. Vbicunq; igitur pœna, & timor est, ibi amor esse nequit, in purgatorio ita se habent animæ. Ergo perfectum amorem habere non possunt. Iam dictum est ibi non ex timore, sed dolentia, & retardatione fœlicis exitus animas defunctorum affligi. Cum qua dolentia stat charitas, & amor, qui proficere nequit. Quod uero quærit iste homo, postq̃ rationem inualidam se protulisse cognouit, quomodo timor in morte, mortis, & inferni recedat, facile dictu est. Per pœnitentiam purgatorij, timor inferni propellitur, mortis per eam quæ remanet animæ uita. O magna inquisitio est hæc, ad quam (si Deo placet) nullum erat dandum responsum. Per mortem augetur fides? minime. Recedit timor? recedit. Sed ille timor cum nulla erat infidelitate coniunctus. Nanque inferni timor, qui cum gratia morienti est inditus, si modestus est, neque gratiam, neque fidem perturbat. Si immodestus, minuit quidem, & tollit. Quod de mortis quoq; formidine profitendum. Modestus autem inferni, & mortis timor est ille, qui ad Deum refertur, & sub illius timore, qui est initium sapientiæ continetur. Immodestus uero, qui nulla Dei habita ratione ad inferni supplicia finitur, seu ad ipsum interitum.

IMPVGNATIO SEX RATIONVM DE charitatis augumento in purgatorio, idq; cur potius punitorij nomen non subeat, & quomodo authore Gregorio errata uenialia in futuro sæculo dimittantur. Cap. XXIIII.

Ex deinde rationibus praecedentes duas confirmat Lutherius, quod uiderit eas nō posse subsistere. Nanq; nisi charitas in purgatorio augeatur (inquit) ad quid Deus uult puniri perfectos in spiritu. Non.n.ad satisfactionem. Nam charitatis satisfactio est maxima, quae fieri possit. Adde p pœnas nihil aliud intendit, nisi ut charitas perficiatur, quoniam haec (authore Apostolo) operit multitudinem peccatorum.

IAM corruit ratio haec, si memoria teneantur ea, quae diximus. Ad executionem iustitiae Deus animam punit, quae hac in uita pro peccatis debitis non satisfecit. Maxima est satisfactio charitatis, uerum est quando est ardentissima charitas, quae possit homini in uita contingere. Tunc enim per eam potest anima in patriam protinus euolare. Sed haec non omni in gratia morienti concessa est. Licet enim perfecta dici mereatur, quae in quocunq; moriente in gratia reperitur, (quoniam sufficit ad paradisi consecutionem) non tamen tanta est, ut pro pœnis, quas debet anima luere, satisfaciat. Si q; Deus per eas, quas infligit pœnas, ut charitas perficiatur, intendit, hoc non in purgatorio fiet, Sed q̃ primū exactis pœnis in paradiso fuerit anima constituta. Quod si Lutherius diceret, maxima homini charitas totam pœnā purgatorij aufert, ergo minor aliquam, fateor. Ergo in purgatorio intenditur charitas, nego. Nam cum eo tantum charitatis gradu anima remanet usq; ad introitum regni cœlorum, quem secū defert, dum à corporis ergastulo separatur.

SECVNDA ratio. Deo maxime satisfit per uoluntatem, ubi non inuenitur alia satisfaciendi facultas ex Augustini sententia. Ergo non debet anima si perfectam habet charitatem, aliam satisfactionem praestare. Soluta ratio est. Atq; ita de uoluntate dicendum, quemadmodum de charitate referebamus. Sola enim uoluntas quando excellenti esset predita charitate, pro satisfactione sufficeret. Sed quoniam non omnis beandus tantam obtinet charitatem, hinc est, quod praeter uoluntatem opus est, ut pœnas purgatorij subeat, & debitum soluat. Facultatem soluendi non habent animae in hac uita, dum migrant, & ideo alibi soluant operaepretium est, pro executione diuinae iustitiae. Quod uero bonam uoluntatem sufficere ab omnibus dicitur, uerum est p. ea satisfactione, quae mortali uitae debetur, sed absolute pro omni satisfactione non sufficit, ut paulo ante recensebamus.

TERTIA *ratio eadem impugnatione dissoluitur. Qui se totos Deo dant, quæ debent omnia reddunt, quia scriptum est de Deo, prebe fili cor tuum mibi, ac si nihil aliud quærat, aut uelit. Dico qui se totos Deo dant in præstantissima charitate consistentes omnia reddunt, alioqui si se totos Deo dent, non omnia reddunt, etiam si salui futuri sint, quoniam eos pœna manet, quam pro solutione debiti luant operæpretium est. Prebe cor tuũ fili, pro culpæ solutione id simpliciter intelligendum censeo, aut prebe cor tuum fili, idest maximam indue charitatem, quando non solum ab omni culpa, sed etiam à supplicijs liberaberis.*

PER EANDEM *semitam quarta Lutherij ratio incedit, dum dicit. Finge animam in morte, quæ perfectum fidei, & charitatis contineat habitum. Cui septem dies pœnitentiæ soluendæ supersint, cogetur hæc anima ad purgatorias pœnas descendere? Ne labores insipiens, iam ter dictum est, Si perfecta sit homini charitas, eam pro animæ euolatione sine purgatorijs afflictionibus facere satis. Si uero non ita perfecta est, sed tanta, ut quandoq; possit diuina frui præsentia, pœnis satisfaciat opus est. Neque propterea crudelis Deus, quia iustus est iudex, neque propterea charitatem in purgatorio augeri dicendum, ratione, quã diximus. Ideoque deciperis ualde, & tamen credis te his tuis illusionibus cœlum ceruicæ contingere.*

QVINTO *loco ab ethimologia argumentum sumit Lutherius. Nam purgatorium à purgando, quoniam expurget à uitijs animas, dictum est. Quæ quum sine charitatis profectu pelli non possint, ipsa ibidem augebitur charitas. Alioqui si nulla ibi uetustatis (ut inquit) expurgatio fieret, punitorium potius, q̃ purgatorium diceretur.*

GAVDENDVM *est Theologum à grammatica probationum fundamentum accipere. Non est in anima uitium, quæ in purgatorio degit, nõ est uetustas, qã omnis procul labes ablata est. Solũ soluendũ pro peccatis illi eo in loco remanet debitũ. Et purgatoriũ dicitur, quoniã dũ luit pœnas anima à debito purgari uidetur, qñ etiam iusta ratione punit. Atq; iõ purgatoriũ rectius appellatur. Nam si solum punitoriũ diceretur, p nullam debiti solutionem posse uideretur ab eo anima liberari. Addit igitur ad castigationem finitam debiti solutionẽ purgatorium, quod punitorij nomine reticetur.*

QVOD uero sexto loco de uenialibus Lutherius affert, qui in purgatorio dimittantur, authore Gregorio. xxv. distin. cap. qualis. Mirum est authoritatem canonum illum accipere, quos tam acriter detestatus est. Venialia igitur dicemus in futuro saeculo tolli per poenam solam, quia manent in uita cum charitate. De mortalibus nequaq̃ id asserendum est, quoniam opus est, ut hac in uita per eorum displicentiam dimittantur, ut poena aeterna eis debita in temporaneam commutetur. Vel si uenialium culpam à poenae debito discernere uoluerimus, per bona opera à Deo accepta magis q̃ esset displicentia de illis ab homine habita, hac in uita soluuntur, dummodo uoluntatis actus in eis non assidue maneat. At quoniam id difficillimum quidem est (nam scriptum est in psalmis. Septies i die cadit iustus, & apud Ioã. in cano. si quis dixerit, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & quotidie etiam oramus, ut dimittantur nobis debita nostra) hinc est, ꝙ in primo non esse hominis dimittuntur, quia tunc nullus est uoluntatis actus, quo peccet homo. Atque ita in hunc modum in futuro saeculo dimitti uenialia dicimus, non in purgatorio, quo ad culpam. Nam in eo instanti per ignẽ non patitur anima, & si patitur de uenialibus non expurgatur per ignem, quoniam per solam actus uoluntatis remotionem, quae circa uenialia uersabatur, ueniale dimittitur. Atque ita in futuro saeculo, & non per purgatorium uenialia dimittuntur. Neque id sequitur charitatem in purgatorio augeri, ut Lutherius mentiebatur. Nam ille merendi locus esse non potest. Prior dicendi modus salubrior, quem etiam attestamur, & credimus pro uero Gregorium, aliosq; sanctos patres accipere.

NOVA RATIONVM SERIES DE CHARItatis cremento in purgatorio dissipatur, ipsarumq; in eo degentium animarum non obliquum sed rectum erga Deum amorem existere. Cap. XXV.

Noua argumentorum serie conatur Lutherius ostendere in purgatorio fieri charitatis profectum. Si amant Deum ibi existentes animae, ideo amant, quia bonum sibiipsis concupiscunt, ut scilicet ab afflictionibus liberentur.

Amor autem ille obliquus est, & imperfectus. Quousq; igitur propter seipsum Deum non ament animæ, queunt in charitate proficere. Ratio hæc nulla est, & quod falsum est, accipit. Nam in charitate (eo modo quem diximus) perfecta beandæ omnes abeunt animæ. Atq; ideo, dum pœnis purgatorijs affliguntur, Deum uere ament, & colant necesse est, non tantum ut eas ab afflictionibus liberet.

A IT *deinde Paulus, diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Si ergo quæ purgantur animæ diligunt Deum, propter quem etiam pœnas sustinent, illæ ipsæ pœnæ illis prosint operæpretium est. Et sic in eis iam possessum augebitur bonum, quod charitas appellatur. Hæc quoq; ratio nulla est. Nam ad bonum est tolerantia pœnarum, quod in purgatorio attingi non potest. Et ideo ò Lutheri acrem uerberas.*

T ERTIO *credit se iocari Lutherius, aut cum pueris loqui, dum ex eodem Paulo asserit uirtutem infirmitate proficere, atq; ideo in infirmitate pœnarum in purgatorio perfici charitatem. Prosit. Quid est uirtus, insipiẽs, de qua loquitur Paulus, Secundum quam homo bene operatur in uita, & quæ aduersus uitiũ nititur, non ne? Nam si tibi Aristotelis finitionem forsitan attulissem, eam protinus reieciſſes. Quoniam uel eius nomen abhorres, qui tuo iudicio uanus est. Virtus uero eiusmodi in purgatorio esse non potest. Igitur de charitate, quæ infirmitate ibidem perficiatur, sermonem Pauli interpretari non potes.*

Q VARTO *impossibile est esse statum in uia, impossibile. in purgatorio tanq̃ in uia sunt animæ, in uia purgandi, sed in merendi termino constitutæ. Et ideo ibidem gradum charitatis maiorem nequeunt adipisci.*

Q. VINTO *perseuerantia creaturæ esse nõ potest, nisi assidue magis, ac magis proficiat. Ita enim in esse per continuam creationem res creatæ seruantur, ita solaris radius suum esse continuat. Itaq; eodem modo in anima charitas quũ imperfecta sit, & ad Deum tendat assidue, opus est, ut magis, ac magis proficiat. O admirabilis ratio, quæ semetipsam interimit. Primo.n. falsum est, quod pro suo axiomate assumit. Nam si in suo esse res creata seruetur, non necesse est, ut assidue magis, ac magis proficiat. Sat enim est in eodem statu ab eadem causa, unde suum accepit exordium, conseruari. Ea quoq; (ut reor) sententia uana ẽ,*

& insulsa, qua per continuam creationem res permanere deponitur. Nam sola pendentia sufficit, quæ absq; nouitate creationis rem seruatam ostendit. Atq; ideo si pro uero adhuc illud accipiendum est, rem creatam .s. per nouitatem creationis assiduam in sua natura seruari, non sequitur nisi charitatem per diuinam influentiam in uno, & eodem gradu perseuerare. Quo autem pacto proficere? Dormiebat Lutherius, dum eiusmodi rationem componeret.

IMPVGNATIO DEFENSIONIS LVTHERY, à nonnullis rationibus aduersus propriam sentẽtiam factus. Quibus nullũ in purgatorio esse meritum ostendebat. ca.xxyi.

Quid deinde homo iste procuret eas rationes dissoluere, quæ nullum meritum post hanc mortalem uitam statuunt iuuat aspicere. Nam Augustinus ait, omne meritum hic comparatur, post mortem nullũ. Exponit Lutherius, post mortem .i. in inferno. Pulchra expositio, cui similis nunq̃ est uisa. Post mortem nullum est meritũ .s. in inferno. Ignorabat ne Augustinus tua sñia purgatoriũ dari? Si ignorabat, tuus maior est error, qui de ipso id audes ꝓfiteri. Sin aũt non ignorabat, cur meritum post mortem nullum esse, idest in inferno tantum, exprimere uoluit, relicta purgatory ratione? Tunc enim de illo ita bene, immo multo magis, q̃ de inferno, nunquid esset meriti locus necne, dubitare contigerat. Post mortem igitur exponendum est, neq; in purgatorio, neq; minus in inferno esse meriti locum.

ET ideo quod ad Galat. Paulus ait, dum tempus habemus, operemur bonum, idipsum sonat .s. non esse alibi meriti locum, q̃ in præsenti uita. Et ecclesiastes, lignum ubi ceciderit, ibi erit, aut ad austrum, aut ad aquilonem. Vbi ceciderit .i. ubi per merita quæ in præsenti uita comparantur, esse deputabitur, ibi erit, qa nunq̃ amplius est meriti locus. Licet igitur statim post obitũ nõ cadat semper, ubi perpetuo mansura est anima, Tamen quo accessura est, ubi perpetuo maneat in morte iudicatum est. Volo de purgatorio id dictum nequaq̃ debere intelligi, quoad mãsionẽ, Sed de merito, ꝙ ibi nullum possit animabus contingere, quin intelligatur fieri nõ posse puto. Vt sit sensus. Lignum ubi cecide-

rit, idest postq̃ migrauerit à corpore anima, quo tendere debeat iudicatum est, ibi manebit in cœlis. s. uel apud inferna. Quia post migrationem non habet alicubi merendi locum. Id authoritas illa sonat, id exprimit. Quam si in tuas uelis trahere partes, necesse est (uelis nolis) ut de merito afferas distinctionẽ, quã aufugere statuis, et forsitan bene facis, quia illud tuum, quod in purgatorio ponis, nullum est meritum. Vel si quod est, & cum eo merito, quod in hac mortali uita animæ comparatur, natura non conuenit, distinguas unum ab altero opus est, quotiescunq; meriti nomen occurrit. Tu uero æquiuocum nomen sine distinctiõe uis semper in unum accipi sensum. Hæc tua est logica, qua in sacris editionibus uti uoluisti, ac si æquiuocationem illæ ipsæ nunq̃ admitterent. Quum certe tam obscuræ sint, tam interdũ paucis explicatæ (non enim licet sanctum dare canibus, aut margaritas porcis dispergere, teste Matheo euangelista) ut magna, & uerborum, & interpretationum amplitudine indigeant. Tibi soli itaq; (si Deo placet) clarissimæ sunt scripturæ, Quæ nullo supplemento, nulla distinctione, nullo intelligentiæ suffragio egeant. Prosit. At insanire liberet, si quæq; tua ridicula persequi statueremus.

S.S.P. *libri finis.*

CHRISTOPHORI MARCELLI PATRItij Veneti Archiepiscopi Corcyrae, Secundae Sectionis Secundi libri

PRAEFATIO.

Xacta longa poenarum commemoratione, & quid ipsum purgatorium uelit, & ualeat, Iam iam ad pontificiam clauium authoritatem deueniamus oportet, ut quae Martyr iste ueritatis Martinus proferat, infitiamus, ac eumipsum p meritis laudemus. Totum enim eius negotium est ad tollendas indulgentias, quae culpae, et supplicij sonant remissionem. Inquit ergo circa remissionem culpae (ut paucis perstringamus) primo declarare sacerdotem in sacramento poenitentiae offensae remissionem. Nam Christus ipse est, qui offensam remittit. Deinde hoc negat, quia prius necesse est, ut sacerdos in terris soluat, q̃ Christus in coelis. Nam scriptũ est, quodcunq; solueris soluam, non quodcunq; soluam, Tu solues. Tertio ponit modum, quo solutus per contritionem nesciat se esse solutum, & gratiam consecutum fuisse, nisi per sacramentũ poenitentiae collatum à sacerdote. Quarto nisi crediderit se absoluendum à sacerdote, & exacte uerba illa considerauerit. Quodcunq; solueris super terram &c. & fidem eisdem adhibuerit, à peccatis absolui non posse.

DE REMISSIONE CULPAE, CUIUS DEclarator sit ipse sacerdos, contritionemq; non esse confusionem, ipsumq; haereticum esse Lutherium, qui haereticum asserit credentem posse quempiam à peccatis absolui sine consideratione, & fide eorũ uerborũ. Quodcunq; ligaueris super terrã &c. Ca. II.

Irca primum insufficiens est, aut fallax Lutherius, ut consueuit. Nam si per declarationem remissionis efficaciam ministerij aufert à sacerdote, decipitur. Sacramẽta enim nouae legis suam uim habent, & (ut uno expliccem uerbo) sunt ueluti instrumenta, quibus seruator noster Iesus eorum optimus institutor gratiam suscipientibus passim distribuit. Si uero per

uero per declarationem non efficaciam tollat à sacramento, tum idem dictu est, sacerdotem declarare remissionem, & Christum culpam remittere, ac si diceretur, & sacerdotem, & Christum remittere. Sed illum tanquam ministrum, hunc uero tanquam præcipuum authorem. Neq; quod secundo loco tanquam præcedentis sententiæ reuocatorium ponit Martinus, est à suspicione remotum. Nam prius semper, & efficacius, causa, quæ princeps est, agit, q̃ quæ illi deseruit, & inferior est, præsertim si instrumentaria fuerit, quum igitur Christus præcipuus sit gratiæ author, & offensæ remissor, prius etiam, q̃ sacerdos illam eandam remittet. Et quod addit, saltem in uoto, ad propositum esse non potest. Nam remissio in uoto, non est sacerdotis remissio. Quia antequam remittat actu, licet remissio desideretur, non dicitur sacerdotis remissio. Quum igitur inter sacerdotis, & Christi remissionem (quænam prior sit) comparatio fit, quando uno, & eodem temporis momento ambo ad gratiæ confessionem concurrunt, eam intelligamus oportet. Nam quum interdum per contritionem offensa sine sacerdotis ministerio remittitur, non est quærere quisnam prius tollat offensam, quum id sanè fit euidẽtissimum omnibus. Quæstio uero semper id habuit, ut de eo, qđ ignotum est formari uelit & debeat. Nam si quod quæritur, constaret, iam ipsa locum habere non posset.

NEQVE Ratio Martini ex sententia Euangelij quodcunq; solueris in terris, erit solutum in cœlis ullius efficaciæ habenda est. Nam id dictum à Domino est, ut nos certiores faceret, quando sumus à peccatis soluti, nõ ꝙ prius à sacerdote, q̃ ab ipso solutionis beneficium capiamus. Præ exigitur enim confitendi uoluntas, præexigitur ipsa confessio. Sed quum ad pœnitentiæ sacramentum deuenimus, tunc uno, & eodem temporis momento, & sacerdos tanquam minister per absolutoria uerba, & Christus ipse peccatorum uincula soluunt, sed prius natura Christus huius solutionis est author, quia causa præcipua est, & ferè tota causa huius effectus.

QVOD uero tertio loco de contritione, quæ confusio quædam sit, & ueluti desperatio quædam consequendæ salutis, quam Deus homini infligat, ut sanet, occidat, ut uiuificet, est usq; adeo fatuum, & insulsum, ut mens humana cogitare illud abhorreat, nedum lingua proferre. Quid enim in primis pro conquirenda

gratia necessariam (ut uideris) contritionem homini ponis? Sunt enim quidam (ut quotidiana docet experientia) qui erratis dolere non possunt, qui tamen dolorem exoptant. Cuius causam, dum de pœnitentia ageremus, expressimus. Qui tamen sacerdotis beneficio ab offensæ debito redimuntur. Non ergo prius eos affligit Deus, & cruciat, ut sanet, seu perficiat. Quid item dictu est. Deum afflictionem peccatori prius imponere, & crucem, ut sibi eum deuinciat? Non ne contritio uoluntaria est? quæ uero, à, uoluntate nostra sumunt originem, cur Deo tribuenda sunt? qui proxime illa ipsa efficiat, si uero de Deo tanquam de communi, & permittente causa loquatur emulus noster, cur non expresserit? cur tam enixe plures sacrarum editionum sentētias ad id probandum adduxerit? cur se clarum lectoribus nō reddiderit? An forte qa noui aliquid dicere uideretur, subticuit, seu ita ieiune locutus est. Quid insuper pro contritione, quasi desperationem apponis ò infelix Lutheri, quum desperatio ineptia quædam sit, & omni apparatui pro gratia conquirenda contraria, quasi desperatio. Nulla enim, ne minima quidem desperatio esse debet, sed eius opposita spes pro gratia redimenda, quemadmodum etiam ipse uideris statuere, quum accedentem credere debere dicas, si solui debeat à peccatis. Quo autem pacto quis credere potest, nisi speret? tanta fides erit, quanta spes. Sunt enim fidissime comites ad unum, & eundem finem directæ.

QVOD VERO quarto loco posuit iste homo accedentem ad sacramentum credere debere se absoluendum merito Euangelicæ authoritatis, quodcunq; solueris super terram, erit solutum in cœlis. Secundo primæ sectionis libro à nobis satis est impugnatum. Non enim necessarium est in speciali credere nos sacramenti gratiam consecuturos, dum neq; habere specialem, & actu intentionem illius cogimur. Non enim ad eiusmodi angustias nos arctat Ecclesia, seu (rectius dixerim) diuina ratio pietatis, sufficit, ne absoluendus obijcem ponat, ne oppositum credat, habitu absolutionem consideret, itendat illud in eo exercendo munere, quod intendit Ecclesia, idipsum credat, idipsum suscipiat. Sunt enim quidam usq; adeo rudis ingenij, ut exacte quid debent intelligi, & credi attingere nequeant. Iis satis est, ut Ecclesiæ ritui, & obseruationi consentiant, dum Regnum cœlorum

pensitent se eo negotio posse quandoq; subire. Non possunt ij (neq; certe necessarium est) id quod agunt, perpendere sibi esse proficuum, ratione sacerdotis, uel Christi instituentis, aut potius ratione Euangelicæ ueritatis, quæ scribitur. Quodcunq; solueris super terram, erit solutum in cœlis. Quis unquam confitentium fuit, qui ad confessionem accedens eiusmodi uerba considerauerit? quis infantem, qui neq; intentionem, neq; fidem habere potest, negauerit in baptismate sacramenti gratiam assequi? Quis eos, qui per iocum id sacramenti susceperint, dicet credidisse tum se christianos fieri, & regenerationis gratiam assequi? Miror profecto, immo uerius stupeo exempla eiusmodi ab isto homine in sui fauorem adduci, quum illi maxime officiant. Quando Athanasius iuxta littus Alexandriæ per iocum pueros baptizauit, licet seruatus fuerit Ecclesiæ ritus, credis tu, aut si credis, quo iure tua habet locum credulitas, eos tum credidisse se fieri christianos, se gratiam consecuturos. Non habebant alios, & sacerdotes, & uiros huius tam celebris officij ministros, ad quos recurrerent, ut illud acciperent? quum, à, puero, & sacris minime constituto non serio, sed ioco, non in Ecclesia, non in domo, non in loco ad eum finem statuto, sed in littore id beneficij acceperint. Non est ergo necessaria ea fides specialis, quam asseris. Et si hæreticum hominem id sentire asseueras (prout impudentissime asseris) Nos te hæreticum, immo hæresiarcham, & insipientissimũ appellabimus. Cui omne temeritatis, ambitus, iniquitatis, & perfidiæ scelus, frontem perfricuit.

COMPLVRIBVS RATIONIBVS OSTENDItur contra Martinum Papam posse non tantum canonicas uerumetiam purgatorias pœnas dimittere. Cap. III.

Qvum de culpa, quomodo per sacramentum pœnitentiæ auferatur, tam sacerdotem, quàm per Pontificem summum hactenus actum sit (pari enim modo se habent utriq;, etiam si nonnulli casus sint reseruati Pontifici) quas modo pœnas sua authoritate Pontifex summus à peccatoribus tollere potest, congruũ est, ut cum peruerso Luthero disseramus. Qui nullam prorsus Papam auferre posse pœnam à peccatore

asseuerat, nisi quam illi pro peccatis iniunxerit, quam etiam canonicam uocitarunt. Et, ut rationes nostras primum in medium afferamus, ꝙ semper Lutherius scripturas, aut ratiões exquirat, In hunc modum ordiri licebit. Quicunq;, quod sine ulla comparatione altero maius est, agere potest, potest etiam minus. Si id negaueris Martine, nullum erit nobis indicium, quo potentia maior, à minori potentia discernatur. Nam ablato termino illius quantum ualeat ignorabimus. Qui quidem si certus statutus sit quem præterire non possit, eam facile cognoscemus, tumq; ad illum posse pertingere, & ad quemlibet inferiorem dicetur. At sacerdos simplex culpam aufert, & Pontifex ipse summus, & hoc quidem maius absq; omni comparatione est, quam ablatio pœnæ (ut asseris) Ergo Pontifex pœnam omnem culpæ debitam poterit auferre. Tuum est rationis huius assumptum, tecum loquor, & tuis te iaculis ferio, ut non tam mihi, q̃ tibi, & tuæ insaniæ refrageris. Culpam tollere (inquis) maxima efficacia est, quæ sacerdoti conuenit, siue declaret ablatam, siue ipse sit, ut aptissime sentis, qui hominem soluat. Cur ergo pœnam tollere eidẽ sacerdoti, non omni quidem, sed summo non competit? At culpa & offensa diuinitus cuiq;, non humanitus iniuncta est, ꝙ ex diuinorum præceptorum omissione pernoscitur. Itaq; pœna quam Pontifex aufert, non modo potest esse, quæ ab eo iniungitur, sed etiam quæ diuino iudicio est pro peccatis, & in purgatorio luendis inflicta.

RVRSVS ea est authoritate præditus merus sacerdos, qua æternam pœnam in temporalem ualeat commutare. Id negare nõ potes. Quum enim ex peccato, quod ad mortem est, pœna inferni, & perpetua quidem homini statuta sit, per pœnitentiæ sacramentum ad finitam hoc, uel alio sæculo illa ipsa redigitur. Cur ergo Pontifex non perpetuam, sed temporalem tollere, aut in temporeneam aliam commutare non poterit? Aut enim ambo sunt potestate pares, aut unus superior altero. Si pares, & maius quidem sit perpetuam pœnam in temporalem, q̃ temporaneam in aliam temporaneam cõmutare, si id poterit ille, huic istud merito concedetur. Si uero dispares esse dicuntur (ut ueritas habet) & Pontifex sit mero sacerdote superior, longe melius authoritate sua pœnam purgatorij, quæ finita est

in satisfactionem aliam finitam, poterit commutare, Atq; ita illam per indulgentiam tollere. Dices, & culpam auferri à sacerdote, & pœnam perpetuam in temporaneam commutari diuinitus. Ita dicam Pontificem diuinitus à pœnis oibus pro peccatis debitis posse absoluere: Non enim sum usq; adeo mei nescius, ut uelim autoritate sua, & non diuinitus illi concessa, id Pontificem agere. Dices eorum pœnas, qui super terram sunt, dum uiuunt, potest auferre Papa. Non eorum, qui ex hoc seculo transierunt. Tum inquirenti mihi ulterius quoq; respondeas, cur est, q non potest quæ in purgatorio feruntur pœnas auferre. Quia Deus sibi reseruauit, id beneficium conferendum. At non ne id etiam, quod à Pontifice impenditur, est ipsi eidem Domino reseruatum? Quando enim Pontifex soluit non ne est Deus ille, qui soluit, & prius soluit, quàm Pontifex secundum naturam? quia præcipuus author, quia perfectus magis, quia communior? Sicut ergo hoc per Pontificem tanquam per instrumentum effici uoluit, cur non illud? Non enim magis unum, q̃ aliud illi reseruatum esse dicetur.

INSVPER si per orationes possunt purgatorij pœnæ diminui, quomodo sunt ita Domino reseruatæ, ut omne aliud intercessionis pro earum solutione remedium amoueatur? Dices orationis modus non est iurisdictionis, aut imperij. Quid inde? Non ne dum uult tollere pœnas Pontifex, Dei authoritate, iurisdictione, & imperio tollit? cuius ipse uicem gerit in terris. Quid ergo iurisdictio Pontificis prohibet, ut pœnæ in Dei uirtute pro iustissima causa ab eo auferri non possint? Nam nulla propria illi iurisdictio est de peccatis, nisi ueluti instrumento, cuidam, quemadmodum eodem utitur Deus, dum preces effundit, & pro delendis erratorum suppliciis orat. Dices, alio modo est instrumentum Dei, dum orat Pontifex, & alio modo dum clauibus utitur, quid tum? Nam uarietas instrumenti stãte uno, & eodem artifice operationem uarietate impedire non potest. Vtroq; igitur modo, & dum orat, & dum ueniam tribuit, potest pœnas auferre. Dices, uerum esse si constiterit de artificis uoluntate, sed non constat. At dum oratur, quomodo de Dei uoluntate conspicuum est? ut ipse Deus orationes exaudiat. Dices, si iustæ sint, præsumuntur tamen ualere, ita dicam, si ex iusta causa propter pœnarum remissionem ueniæ tribuantur, præsu-

tui eas ualere. Nam sine causa, quæ quidem iusta, & pia fuerit, ualere non possunt.

AMPLIVS DE his, quæ fieri queunt à Domino procul dubio credendum est semper quod melius, quodq; utilius est illum ipsum instituisse, quòd optimo, quòd sapientissimo in eius operibus nihil bonitatis, nihil perfectionis addi unquam potuerit. At longe melius, & conducibilius est pluribus modis, quàm uno tantum animas defunctorum iuuari. Ergo ita credendum est Dominum instituisse, ut tam per orationem, quàm per indulgentias opem, & leuamen accipiant. Pluribus uero modis posse iuuari animas, quis unquam tam temerarius, aut impudici animi esse potest, qui melius & præstantius esse non dicet?

ACCEDIT AD hoc, quòd in pœnis diuina pietas suo iure semper mitius quoad fieri potest agere consueuit. Nanq; cum iustitiæ seueritate uoluit Deus misericordiæ linimenta miscæri.

ADDE, Quantum potuit suam, quam constituit, & amplificauit, debuit ornare Deus Ecclesiam. At si Pontificiæ dignitati id quidem subtractum esset, ut minime purgatorias pœnas posset remittere, fuisset minus perfecta Dei Ecclesia. Dicendum ergo est, quum Deutero. XXXII. cap. Dei perfecta sint opera, ea authoritate illam donatam fuisse.

QVOD DENIQ; præcipuum attingere potest, cur est quòd accessorium, & principale minus nequit attingere? At corpus Christi uerum datum est posse confici, & authoritate propria dispensari, cuius quidem accessorium est meritum passionis Christi, quòd ab innocentia illius, & peccati originalis immunitate processit. Ergo sicut datum est illud, ita etiam istud posse destribui, quum itaq; per indulgentias pœnarum absolutorias illud distribui significatur, uere distribuitur, & purgatoriæ pœnæ tolluntur. Dices, meritum Christi pro applicatione facienda simpliciter non subesse mortalibus, licet Eucharistiæ confectio illis concessa fit, neq; omne accessorium, nisi eo mō, quo accessorium est, suum principale sequi debere. Atq; ideo meritum Christi concedi dicetur, quatenus illam sacramenti confectionem insequitur, Non simpliciter extra sacramentum, ut per indulgentias dari significatur. At id stare non potest, Quia

idem est meritum Christi simpliciter, & ut accessorium sacramenti. Nam meritum Christi simpliciter est accessorium corporis eius quomodocunq;, siue sub sacramento, siue extra sacramentum se habeat. Semper enim est unum, & idem corpus. Ergo si ut accessorium sacramenti, à nobis concedi potest, poterit etiam simpliciter absq; sacramento distribui. Quod enim est accessorium alicuius, quomodocunq; se habeat illud, est simpliciter accessorium eius. Hæc in Martinum, quæ quidem mouere christianum animum potuerunt ad credendum pontificiam authoritatem, talem esse, qualem statuimus, & iam tot annos admisit Ecclesia. Cui sanè tanta est habenda fides, ut nisi illi crederetur, Euangelio non esse credendum meminerit Augustinus.

COMPLVRES LVTHERII RATIONES, quibus conatus est ostendere per indulgentias Papam non posse à pœnis purgatorijs animas reuocare. Cap. IIII.

AT Lutherius impius, qꝫ neq; sacris editionibus, neq; ulla ratione probari queat, primo asserit præpositam sententiam esse fallacem, quã quum pluribus de causis ostẽderimus ueram, prima hæc eius ratio concidit.

SECVNDO si Pontifex ea authoritate sit præditus super ligandi & soluendi uerbis fundata est. At ligandi, & soluendi duæ sunt potestates æquales. Ergo ubi Papa ligare non potest, nequit etiam soluere. Non potest autem ligare, idest pœnas purgatorij infligere, quia ad Deum id mere pertinere conspicatur. Igitur neq; illas poterit auferre, super terram enim (scriptum est) quodcunq; ligaueris, ligatum, & quodcunq; solueris, solutum erit in cœlis, & nõ dicitur, quodcunq; ligauero, tu solues.

TERTIO IN super extra de pœnit. et remissione Lib. V. cap. quod aũt, habetur remissiones nequaquam illis ualere, quæ non fuerint ab eorum iudice factæ, quum nullus ligari, aut solui possit ab eo, qui iudex eius non fuerit. At certum est (inquit Martinus) hominem ꝑ pœnis alijs, q̃ canonicis accipiendis non esse subiectum iurisdictioni Pontificis. Ergo Pontifex ab eis non poterit illum absoluere.

QVARTO Pontificis stilus est, de iniunctis pœnitentijs miseri

corditer relaxamus. Ergo, quæ ab eo iniunctæ non sunt, ipse nequaquam relaxat.

QVINTO, neq; Thomam, neq; Bonauenturam asseueranter illius sententiæ fuisse commemorat. Atq; ideo probabili ratione illi adhæret, à quibus dissentire non incongruum putat, & de alijs Theologis minime curat.

SEXTO cap. cum ex eo, Lib. V. de pœnit. & remissione dicitur pœnitentialis satisfactio per idulgentias eneruatur. Et licet alias pœnas non uideatur excludere, tamen excludit, dum in eo cap. ex eo legitur Elemosinarum quæstoribus præter id, quod in litteris continetur, nihil permittatur proponere populo. Sed in litteris nil aliud continetur, quàm pœnitentialem satisfactionem eneruari. Itaq; per indulgetias mala potius, quàm bona nobis data erit occasio.

SEPTIMO, canonicæ pœnæ non obligant græcos & alios, qui non sunt subiecti Romano Pontifici. Itaq; non necessaria est eis indulgentia, quia ubi non est ligare, non est etiam soluere. Ex quibus apparet si non omnes, qui in hac mortali uita constituti sunt, soluere potest Pontifex, longè minus illum posse defunctorum animas à purgatorio uindicare.

OCTAVO non tollit affectus indulgentia, non mortē, nō horrorē ifērni, nō afflictiones à deo homini impositas, non ergo plenariæ sunt, ut à quæstoribus prædicantur. Siq; forsan de his pœnis illas non debere intelligi (inquit) respondeas. Cur est ꝙ populus non moneatur (Quum omnes, etiam si essent innumeræ, tolli per indulgentias putet) ne in deceptione permaneat.

NONO, Papa non potestate clauis, sed per modum suffragij indulgentias, quas dat promulgare consueuit, etiam si plenarias dixerit. Sed per modum suffragij omnes alij tam episcopi, quàm sacerdotes, & laici in hunc modum per orationes, per elemosinas queunt à pœnis purgatorij animas uindicare. Itaq; ad indulgētias id solum pertinere non noscitur. Et si dicatur, uerbum suffragij non excludit indulgentiæ authoritatem, sed tantummodo iudiciariam potestatem, quid id uelit (inquit) nequaquam intelligo. Nam si potestas Papæ iurisdictionalis per ea uerba excluditur, qua potestate id agat, quæ illi propria sit legitime inquiritur. Nam modus applicandi suffragia communis est, quū igitur indulgentia per modum suffragij conferatur, non est,

quòd peculiari potestate Pontificis à pœnis purgatorijs animas ualeant liberare. Nam si Pontificum ueterum intentio fuisset, ppria potestate pœnarum indulgentias dari, utiq; per modum potestatis dixissent potius, q̃ per modum suffragij illas suam efficaciam habuisse.

D E C I M O in clemen. de pœni. & remissi. capi. abusionibus. damnatur opinio de redimendis animabus à purgatorio per indulgentias. Dicitur enim animas de purgatorio (ut asserunt) mendaciter extrahunt. Vbi glosa, in uerbo mendaciter (inquit) quia sunt Dei iudicio reseruatæ, & allegat distin. xxv. cap. qualis. Et id confirmat Lutherius. Nam si per suffragium redimuntur, non sequitur propterea illas protinus euolare.

V N D E C I M O si Pontifex posset animas à purgatorio per indulgentias authoritate propria liberare, totum ab eo (si uellet) purgatorium uacuum redderetur. At id uelle deberet, quũ opus pientissimum quidem sit. Quod si non statueret exequi, crudelis nimium, & impius diceretur. Et si respondeatur (inquit) Potest Pontifex omnes animas à purgatorio liberare, sed non debet, nisi ex legitima causa moueatur. Quænam hæc causa esse potest, ut charitatis meritum ualeat superare? Si enim iustitia nõ offenditur (nam per misericordiam liberantur, quæ iustitiæ diuinæ opponi non solet) Si per pia opera, ut bellum contra infideles, ut fabricam sancti Petri, aut necessarium aliud id fiat, quanto magis ex uehementi erga eas animi charitate idipsum fieri poterit, & debebit?

H A E C sunt, quæ ex pluribus uiri huius in hac parte obloquijs excerpta perstrinximus, ne innumeras eius minutim persequamur insanias, quæ unicuiq; stomachum facerent.

Q V O M O D O A E Q V A E S E C V N D V M P R O portionem ligandi, & soluendi sunt in summo Pontifice potestates. Quo etiam pacto uis eius super terrã esse intelligat. Ca. V.

D secundum itaque dicendum est (quoniam per rationes nostras prima iam concidit) potestatem ligandi, &

soluendi æque Petro, ac successoribus fuisse concessam, non ut ubicunque soluere potest, queat ibidem obligationis uinculo uti. Sed ut non minus soluendi, q̃ ligandi (ubicunq; alterum uel utrunq; contingeret) exerceret officium. Vnde si duæ sint eiusmodi potestates, Geometricæ, idest secundum proportionem erunt æquales. Non autem Arithmetricæ, & hoc quidem nihil inconuenit. Sed una tantum potestas est, quæ & ad solutionem, & ad ligamentum dirigitur, uelut unus aspectus est, qui ad candorem, & nigrorem, quæ contraria sunt, à natura institutus est. Sed uelo sit gemina soluendi, & ligandi potestas. Cur hæc minor sit, & ad pauciores extendatur, quàm illa, habet dubitatio locum. Nanque in purgatorio per ea existentes soluuntur animæ, quæ tamen à Pontifice ligari non possunt. Id quoque suum habet mysterium, quod noster Lutherius ignorauit. Quum enim Pontifex sit Christi uicarius, ipse idem Christus suipsius illum imitatorem instituit. Qui licet iustus, & misericors sit, in eo tamen ex operibus, quæ quotidie conspiciuntur, plus benignitatis, & clementiæ, quàm iustitiæ coniectamus, immo certe cognoscimus. Per solutionem uero clementiæ munus ostenditur, per obligationem iustitiæ. Hinc fit, ut soluendi potestas, quàm ligandi maior sit in Dei ecclesia constituta. Atque ideo Petro, & successoribus eius in hunc modum concessa est. Licet enim diuini fori esse uideatur, animas, quæ ex hoc sæculo migrarunt, à pœnis absoluere. Quum tamen Christi uicarius, qui hanc Remp. regeret, sit ab eo institutus, meliori modo, quo potuit, non solum huius, sed etiam alterius sæculi animabus illum prodesse uoluit. Quemadmodum per orationum, & elemosinarum, aliarumq; piarum operationum suffragia illas adiuuari procul dubio tenet ecclesia. Et (ut potestatem, qua id Pontifex ualeat exercere intelligamus) animaduertendum est per ea ligandi, & soluendi uerba in eo duplicem authoritatem significari posse. Vno enim modo Pontifex ligare potest, & soluere, tanquam sacerdos merus, dum errata hominum audit, iudicat, punit, absoluit. Et hæc potestas iudiciaria nuncupatur. Alio modo non ut iudex est, & in hunc modum indulgentias melioris cuiusdam gratia plenarias, aut qualescunque concedit.

Ad præclarum aliud facinus in Dei ecclesia exequendum, ad pietatis opera exercenda, ad animarum etiam refrigerium impertiendum. Dices, Hoc pacto sine iudicio Pontifex quomodo ligat? Hoc pacto proprie non ligat, ut paulo ante referebatur, Nam Deus est, qui ligauit, idest pœnas purgatorij tanquam iudex inflixit, hic non tanquam iudex, sed ueluti gubernator, & dispensator relicti thesauri animas sua liberalitate soluit, & liberat, uel si ligat, id referri potest ad uiuos, qui satisfactione aliqua pietatis obligantur, si indulgentias uoluerint adipisci.

QVOD uero (super terram) additur, tam ad uiuos, quàm ad defunctos optime referri potest, & debet. Nam etsi soluit animas Pontifex, quæ in purgatorio sint, quo tamen ad meritum super terram esse dicuntur. Quia meruerunt in terris, & ratione meritorum suorum fuerunt ad purgatorium demandatæ. Quum itaq; Dominus Petro dixerit, quodcunq; ligaueris, aut solueris in terris, erit ligatum, aut solutum in cœlis, & iudiciariam, & eam, quæ non iudiciaria est, potestatem dedisse conuincitur. Quæ si ad purgatorium extendatur (ut diximus) soluendi, non ligandi statuitur, Cuius causa iam palam facta est, quam Lutherius ignorauit. Neque propterea id dictu est, quæcunque ligauero, tu solues. Sed quodcunq; per modum iudicij ligabis, & solues in terris, & extra modum iudicij solues, Licet à te ligatum minime fuerit, ligatum & solutum erit in cœlis. Est ne tam absona, tam absurda, tam tuis auribus noxia interpretatio hæc, ut illi assentiri non possis?

DICAS MIHI non ne probatum est supra efficacissima ratione, quum sacerdos, aut Pontifex soluit per pœnitentiæ sacramentum, prius Christum absoluere, quia præcipuus solutionis est author? Quum etiam ligat, idest pœnas iniungit, non ne idipsum agit prius eadem prorsus ratione, cuius ui sacerdos quod suum est operatur? Et tamen non ita ea exponenda sunt uerba, quæcunque ligauero ligabis, aut soluero solues. Quia ligamentum, & solutionem à Christo factam declarare intelliguntur, neq; tamen ita declarare, quin proprio quodam ministerio, & ipse liget, & soluat. Id etiam dictu est. Quodcunq; ligaueris, & solueris, intelliges ligatum & solu

tum in cœlis, non q̄ tuum ligamentum, aut ſolutiō prior ſit ſecundum naturam ligamento, aut ſolutione cœleſti. Sed potius contra. Dices, ſi prius ligat & ſoluit Chriſtus, ergo nō pendet ea actio ab hominis uoluntate. Non pendet, ſed q̄ ad nos prior ſacerdotis actio eſſe uidetur, quum tamen non ſit. Vnde prius tempore pœnitens attritus, uel contritus eſt, q̄ ſoluatur, poſtea Chriſtus ſoluit, & ſacerdos ſimul, ſed prius natura ille, q̄ iſte, licet ex ſolutione iſtius appareat illius ſolutio. Vterq; tamen ita ſtatuto ordine ad abſolutionē cōcurrit, ut ſolus ſacerdos ſatis eſſe non poſſit. Diſce loqui Lutheri, diſce diſtinguere, diſce, ne erubeſcas in tui præiudicium, in tui perditionem, quæ callere deberes, admitte.

PAPAE AVTHORITAS ETIAM VBI Nullū poteſt ferre iudicium, operatur. Quumq; plenarias indulgentias tribuit, ad purgatorias pœnas, illas extendere dicī. Et de modo confeſſionis digreſſio contra Martinū. Cap. VI.

TErtia Martini ratio erat, quæ à ſententia cap. quod autem. de pœni. & remiſſi. ſumebatur, quæ uera eſt. Sed Papa uniuerſalis eſt iudex, ideo ſub illius conſtitutiōis terminis non continetur. Dices animarum defunctorum non eſt amplius iudex, ergo illis uenias impartiri non poteſt. Valet ratio in epiſcopis, non ualet in Papa. Illi enim etſi tanq̄ iudices indulgentias dare nequaq̄ intelliguntur, tamen ea authoritas ita cum iuriſdictione concurrit, ut ad alios q̄ ad ſubditos, nequaquam ſe extendere ualeat. Pontificis uero authoritas tanta eſt, ut etiam ubi nullum poteſt ferre iudicium, in dandis uenijs legitime exerceatur. Pro te quum faciunt adducis canones, quos combuſiſti perfide in tui ignominiam, & perditionem. Quos non intelligis, & minus alios, quos pro te non facere indicaſti.

QVARTA ratio de iniunctis pœnitentijs remiſſiones fieri ſtilus eſt. Accipio, admitto. Sed quum uerbum, plenariè, adijcitur, Ad pœnas purgatorij extenduntur, & tunc ſub iniunctarum pœnitentiarum nomine, illæ etiam comprehenduntur, quæ à Deo ſunt in purgatorio pro peccatis inflictæ.

QVID deinde modum confessionis, qui iam tot annos serua/ri solitus est, ô impœnitens Lutheri uituperas? qua ea diligentia in commemorandis peccatis adhibetur, ut si fieri queat, omnia singllatim in conspectu Domini à nobis proposita deplorentur. Non ne dum offensas in memoriam reuocamus, maior luctus, & deploratio insurgit? Non ne cuiusq; errati certa instituta est pœna? Non ne quanta fuerit in peccatore uoluptas, tanta (si fieri potest) debet in animo aggenerari tristitia? Non ne scriptũ est in Apocalipsi à Ioanne.xviij.cap. quantum glorificauit se, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum? Insu/per apud Esayam in Ezechiæ cantico legitur. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quid est omnes annos recogitare, nisi pro uiribus omnia peccata discutere, di/scutiendo deplorare, & deplorando seipsum affligere? Quid de erratorum conditionibus dicam? quas circumstantias uocant? Non ne hæ delictum aggrauant? Nõ ne ex paruo magnum, & immensum constituunt? Non est desperatio commemorare pec/cata, nõ enim de impossibilibus præceptum est, neq; consilium, ut tu statuere uisus es, qui in unaquaq; ferè sententia dũ garris, latras, & mordes, es tibi ipsi contrarius. Non est desperatio in/quam illa, sed saluberrimus emendandi modus, quem obserua/uit iam plures annos ecclesia, Quem magnus ille propheta Da uid facto legitur approbasse, Quem Augustinus in libro de pœ nitentia, tanq̃ optimum miserorum refugium præfert. Nam in frequenti erratorum commemoratione maior eorum detestatio exoritur, in exacta commemoratione habitus charitatis induci/tur. Non enim peccatis dolendum est, nisi quia Deum offendi/mus, & illius offensam odimus. Odimus uero offensam, quia il/lum diligimus, suspicimus, & ueneramur. Quæ sunt opera cha ritatis. Bona itaq;, & laudabilis est hæc, quam tuo alto superci/lio, & ausu status, desperatio. Quæ charitatem accẽdit, quæ delinquentium animos inflammat, & (ut ita dicam) impellit ad Dei cultum, obsequium, & uitæ innouationem.

QVINTO quid q; ex Bonauentura, & Thoma, quos proba bili ratione indulgentias astruere meminit, uult iste homo suam arrogantiam tegere? Non ne protestatus est à principio se neque Thomæ, neq; Bonauenturæ, neque aliorum uelle se authorita/tibus cogi, Sed hærere solum scripturis, & rationibus? Quid est

modo, quod hac uti uelle uidetur modestia, nisi ut homines alliciat, trahat, seducat, decipiat, & authoritatem pontificiam suis uenenis inficiat. Huius sententiæ proculdubio est Thomas in scripto lib. iiij. ubi per plures quæstiones materiam istam examinat. Tenet idipsum Seraphicus Bonauentura, qui nō solum per modum suffragij tenendum est (inquit) Pontificem remissiones animabus in purgatorio posse remissiones addicere, sed etiam per clauium potestatem. Quoniam præstantiori modo, quo potuit congruum esset, immo rationi summopere consentaneum, ut iuxta hominis capacitatem suam ornauerit Deus ecclesiam per nobilissimam & amplissimam suo uicario potestatem concessam.

IDIPSVM Albertus magnus, idipsum Armacanus, idipsum solemnis doctor Henricus, cui hac in re, & alijs tanta est habenda fides, quanta alicui ex theologis, sanctisq; uiris, qui in christiana familia floruerunt. Neq; aspernanda est Durandi uiri magnæ literaturæ, & ingenij authoritas. Qui idipsum proculdubio in quarto sententiarum libro definit. Quid Maronem, aliosq; recentiores enumerando derides, & paruifacis Lutheri? quod doctissimorum aliorum hominum, quos recensuimus uestigia sunt insecuti. Quibus non esses profecto dignus (ut in prouerbio receptum est, & ab omnibus dicitur) calciamentorum fimbrias soluere. Sed missa faciamus hæc, et ad magis necessaria deueniamus.

QVOMODO INDVLGENTIAE SATISfactionem pro peccatis eneruant, cur etiam à certo tempore infra amplissimo ueniarum beneficio utatur ecclesia. Cap. VII.

Sexto loco ad cap. cum ex eo. Libro. V. de pen. & remissio. facillime respōdetur. Superfluis enim indulgentijs pœnitentialis satisfactio eneruatur, immo tollitur, seu uerius in satisfactionem aliam commutatur. Quæ quum superuacaneæ nimium indulgentiæ fuerint, nam de illis loquitur textus ille, minus conducibiles esse uidētur, quam si pro peccatis datum esset debitas luere pœnas. Quia timore saltem illarum crimina magis euitarentur. Et ideo (ut diximus) ita statuendæ sunt indulgentiæ, ut pietas, pro qua exiguntur, tanta sit, ut maior ex illo opere utilitas, quam ex satisfactione propria fidelibus comparetur. Ex his pœnas purgatorij non tolli, quomodo sequitur ò perfi

de, & inique Lutheri. Dices, quia de his nulla fit mentio, quæ tamen necessaria est ex eodem cap. quoniam preter id, quod in literis continetur, nihil quæstores debeãt polliceri. Vera sunt hæc omnia. Quid ad me? An nescis fallacissime hominum ab autho ritate per negationem non esse probandi locum? An nescis forma illa, quæ traditur in eo capi. non esse, quæ ad mortuos extendatur? Quum enim de pœnis purgatorij per indulgentias minuendis agitur, exprimitur, prout sine canone uti consueuit ecclesia. Cui quidem usui standum est, presertim, ꝙ iam tot annos à patribus, doctoribus, sanctisq; uiris (ut recensuimus) faustissime receptus est. Neq; profecto ulli admiratiõi id esse debet. Quoniam Deus optimus maximus sua prouidentia, ac inefabili probitate, tempore, quo sibi placuit, id beneficiũ fidelibus inspirauit, quod antea erat incognitum. Licebat prius orare pro mortuis, & maximus Augustinus de cura pro mortuis agenda libellum composuit. Licebat de miunctis à sacerdotibus pœnitentijs uenias dare, licuit postmodum, & innotuit, et obseruatum est etiã pro defunctis illas concedere, ut à supplicijs liberentur. Quemadmodum compluribus rationibus in discepta tionis huius principio deducebamus. Cur non prius erat iste usus ecclesiæ? quia nondum sanctus spiritus illum detexerat. Cur non? & quibusdam anteactis temporibus solum? quia Deo sic placuit. Atq; ita de rei huius principio inquirendum est, ac si de mundi exordio, cur non prius ipse mundus inceperit, inquiratur. Vanum enim est diuinæ uoluntatis, quæ optima, quæ pientissima, quæ omnium bonarum actionum exemplar est, expetere rationem. Quam tamen Lutherius dum non scripturas habet uelut Græcus rationes exquirit, non credens ecclesiæ, non credens tot annorum receptæ consuetudini, sancto spiritui officiens. Sanctos enim uiros, de quorum numero ipse est (si Deo placet) immo omnium caput, & Valdensium more ecclesiam uocat.

QVOD septimo loco pro tollendis uenijs iste homo apposuit, mirum est, ut ualeam commemorare. Inquit non cogit græcos, & alios, qui sibi nequaquam subiecti sunt, Papa, neque à pœnis absoluit. Ergo multominus animas per indulgentias à purgatorio liberabit. Falsum est quod assumis, & millies inprobatum. Sile, ne stomachum facias his, qui tuas ineptias legunt.

QVID deinde octauo loco insanis male uir? dum indulgētias dicis non tollere omnes pœnas, ut mortem, eius timorem, inferni formidinem, ac omnes animi passiones, quæ pro pœnis sunt homini inflictæ. Quid insanis inquam, quid audes, quid oblateras, quid struis ignauissime hominum? De peccatorū quæ actu committuntur, pœnis noster est sermo. Quæ à Deo, & eius ministro per sacramentum pœnitentiæ iniunctæ sunt. Cur de his ueniarum precones non faciunt mentionem expressam, qui plenarias illas passim inuulgant? Scis quare illas, quas affers, nequaq̄ excludere uideantur? Quia etiam à pueris intelliguntur exclusæ. Experientia enim & sensu concipiunt, quod tu uelles iureiurando tanq̄ diuinum quoddam, & latens misterium comprobari. Abi in malam crucem, erubescere iam debuisses, & tum maxime, quando tam fatuas in uulgus quæstiones dedisti.

INDVLGERE PER MODVM SVFFRAGIJ purgantibus animabus summo tantum Pontifici conuenire, neque id satisfactionis, aut donationis, sed dispensationis potius nomen subire, quæ uirtute meritorum Christi, neque secus fieri potest. Cap. VIII.

Nono loco adducta ratio uerbis per modū suffragij quæ in ueniarum paginis inscribuntur, innititur. Quæ qd uelint, à quæstionis huius exordio explicauimus, & denuo repetemus. Venias dare per modum suffragij est iudiciariā potestatem excludere. Quæ nam potestas est hæc? potestas soli Pontifici Romano concessa. Quæ soluendi est, & merito uocitatur, qua meritorum Christi Thesaurus dispensatur, & animabus purgatorij iniungitur, Et clauis potestas etiam appellatur. Modus iste suffragandi defunctis non est communis, sed Pontifici proprius. Non enim episcopus aut ex sacerdotibus alius (ut reor, & ita teneo donec ab alio erudiar) potest per indulgentiā ad purgatorij locum suas manus extendere. Alio modo per orationes, & alia pietatis opera Pontifex animabus, & alio modo per indulgētias suffragatur. Nam illa facultas ei communis est, & alijs qui in christiana familia reperiuntur. Hæc autem propria. Nam illa eadem Thesauros prædictos applicat, distribuit, dispensat pro instanti ecclesiæ beneficio. Cui Deus legitime præsto est,

sto est, & pientissime aspirat.

N E Q V E *ea remissio ex indulgentia (quod inquit perfidus) satisfactio est, quemadmodum quisq; alius pro defunctis satisfacere dicitur. Quoniam etsi Pontifex potestate sibi concessa per opera pietatis animabus purgatorij pœnarum indulgentias, & remissiones impendit, tamen longe plus ueniarum uigore illis eisdem remittit, quàm possent piorum opera suffragari, Et ideo non est satisfactio, non est commune suffragium indulgentia, sed speciale donum, singulare beneficium, remissio singularis, quam per indulgentiam tribuit Pontifex animabus, quæ ex hoc sæculo transiuerunt.*

N E Q V E *(quod inutiliter repetit pica nostra) quod per clauem istam fit, ab Ecclesia quotidie factum accipitur. Quæ ex charitate mortuis suffragatur per orationem, ieiunium, elemosinam. Nam id non per modum ueniæ, quæ libera est, & pœnarum remissio, agitur, quæ ex liberalitate, uigore meritorum Christi procedit. Supererogatio huius Thesauri in manu Papæ existentis est, quæ indulgentiæ beneficium singulare constituit. Dicit perfidus, uera remissio est, ut nullus pro alio, ne minimũ quidem satisfaciat. Maior utiq; remissio est, sed hæc est soli Deo concessa. In cuius manu sunt rerum omnium potestates, & omnium iura Regnorum, Pontifici autem sine aliquibus operibus pietatis, & quidem maxime necessarijs à purgatorijs pœnis liberatorias uenias impertire non licet. Nam nimium eneruaret opera pietatis, immo quandoq; tollere uideretur. Natus enim est ad construendum, non ad destruendum principatus eius in terris. Excitandi sunt christi fideles, ut sibi, & alijs prosint, dum per uenias à supplicijs redimuntur. Diuinus cultus augetur, & quisq; melius in hunc modum Thesaurizat (ut ita dicam) & accumulat sibi Thesauros suos in cœlis.* Non est donatio (*inquit solemnis* Doctor Henricus) *ueniarum remissio, sed dispensatio quædam.*

S I N E M E R I T O *Christi, quod thesaurum dicimus, potestas hæc Papæ non sufficit. Nam ex quo Deus pro nobis Christum pati uoluerit, si pœnæ peccatorum remitti debeant, huius meriti uirtute, quod Deo maxime acceptum est, remittantur oportet. Ea igitur Papæ potestas est, quæ hunc Thesaurum uoluntate sua pro operibus pijs animabus applicat, & dispensat. Posset*

meritum suffragari sine potestate? posset, immo per orationes, & alia eiusmodi opa suffragat. Posset aia à pœnis purgatorijs liberari? posset, sed Papæ potestas sine merito minime suffragatur. Congruum enim est, & institutioni christianæ conueniens, ut eo ordine, quo in genere omnes à perpetuo exitio liberati sumus, à pœnis etiam quotidie redimamur. Atq; ideo licet absolute potuisset Deus dedisse Pontifici hanc potestatem, ut quandocunq; noluisset, & sine ullo Christi merito ab inferis animas redemisset, non tamen rationi consonum uidebatur ea de causa, quam pauloante referebamus.

QVID ETIAM leuissimus hominum garriat, nescio, dum cap. Qualis distin. XXV. de uenialibus peccatis, quæ dumtaxat in purgatorio puniantur, autoritatem adducit, ut indulgentias ad pœnas purgatorias nō extendi confirmet. Nam dum de peccatis, quæ in purgatorio puniuntur, agitur, perfide, de pœnis audiendum est. Quas pro peccatis animæ sustinent. cap. qualis de uenialibus peccatis (quæ in hac uita remissa nō sunt) quia cum charitate manent ꝙ in purgatorio deferantur, à quibus anima liberatur, mentionem facit. De quibus supra iam diximus. Et ideo indulgentiæ ad mortaliū supplicia diriguntur, et à pœnis purgatorijs animas liberant. Intelligis nugator omnium nugacissime.

NON PLVS DEBERE VENIARVM PRECONES de earum ualitudine prædicare q̃ in litteris contineatur, Neq; omnes animas debere Pontificem, aut noluisse Christum per descensum ad inferos à purgatorio liberare. Cap. IX.

Ed immo, quæ ex cap. abusionibus, clementina de pœnitē. & remissio. asserit Lutherius, illi non prosunt. Dum. n. clemens. V. Pōtifex quæstores mendaciter asserētes duas, aut tres animas per illas idulgētias à purgatorio liberari, dānat, non id ab autoritate pontificia subtrahit. Sed quoniam in ueniarum litteris, id minime contineretur. Ipsiq; scelestissimi iure Pontificio abuterentur, ideo damnat, & mendaces appellat. Neq; idcirco sequitur, tam bene te, ò Martine mendacem, immo mēdacissimum non esse, qui oppositum sentis, quàm illos, qui non dementes potestatem Pontifici, sed mendaciter indulgantes men

ctacij facti sunt rei.

VNDECIMO, cur deniq; totum non liberet purgatorium Papa (Martinus inquit) si propria authoritate potest unam, aut plures animas ab illis pœnis eripere? Quia quod Christus in descensu ad inferos fecisse non creditur, neq; Pontifex, qui eius uicem gerit in terris, immo multo minus debet efficere. Si impius, & crudelis ideo à te Lutheri dicitur Pontifex, quod non omnes animas à supplicijs uindicet. Impius, & crudelis Christus eadē ratione dicetur, qui descendens ad inferos, non omnes animas à purgationibus liberauit. Id habet Thomas in. III. parte quæstione. LII. Articulo octauo, in resolutione articuli. Quem si non admittis, quia cum eo pugnam habere statueris, eius aspice rationem, quam affero in medium. Descensus Christi ad inferos, ui passionis eius pro liberatione animarum suam efficaciam habuit. Passio autem eius temporaneam nullam, sed sempiternam efficaciam sortita est (Ait enim Paulus ad hebræos. x. cap. Vna oblatione consumauit sanctificatos in sempiternum) Itaq; non magis uno tempore, quàm alio Christus animas liberauit. Quemadmodum igitur ijs temporibus ab inferis uindicantur, ita per eius præsentiam liberatæ sunt animæ, quum debitas suppliciorum pœnas exegerint, aut quæ dum agerent in humanis adeo erga Christi mortem, & crucem pietate afficiebantur, ut eo præsente statim euolare ad superos mererentur. Non satis est tibi hæc ratio Aquinatis (quem si posses, ut uideo ex scripturis tuis, quum inter diuos relatus sit, inter impios constitueres) Accipe Augustinum, quem nisi ex mera inscitia nunquam (ut reor) ibis inficias. Sanctissimus hic Dei uir ad Enodium in epistola inquit, Quoniam euidentia testimonia infernum commemorant, & dolores, nulla causa occurrit, cur ad ea loca credatur seruatorem uenisse, nisi ut ab eisdem doloribus animas liberaret. Sed nunquid omnes, quas ibi inuenerit, aut quasdam, quas ipse tali beneficio dignas iudicauerit, adhuc requiro. Fuisse tamen Christum apud inferos, & in doloribus constitutis, id beneficij præstitisse non dubito. Hæc Augustinus, si dubitat, an omnes redemerit animas Christus, quomodo ab eo impius diceretus, nisi omnes redemisset, dum descendit ad inferos? ut ipse & de Pontifice, & ipso eodem Christo scelestissime cogeris

ris profiteri. Quum igitur nulla alia ex causa Christus purgato rium creditur liberàsse, quàm quòd iustitiam suum habere locum uoluerit, Hac etiam ratione Pontifex secus per indulgentias ten tare non debet. Ardeat charitate quantum fieri possit, nunquã opera diuinæ iustitiæ ab eo adimenda sunt. Veluti neq; ipse re rum Dominus seruator Christus, qui animam suam posuit pro ouibus suis, ex ardentissima charitate à se adimere uoluit. Va na enim est ea misericordia, quæ tollit omnia iustitiæ opera. Deus autem uanus esse non potest, & qui eius uicem gerit in terris non debet, neq; (nisi ex legitima causa) potest animas libe rare. Minor autem causa charitas illa, quam pfers, erga animas est, q̃ belli apparatus in turcas, q̃ sacelli consecratio, aut eiusmo di alia, quoniam illa temeraria nimis, & imperiosa omnibus uideretur, Hæc uero æquabilis, & rationi conueniens. Desine igitur de Christo pariter, & de Pontifice loqui Lutheri, quòd uno, & eodem tenore utrunq;, aut impium statuas opus est, aut non debere totum purgatorium liberare.

INEPTISSIMA LVTHERII COMPARAtio, & in eius mordacitatem, qua & Pontifices, & suum sæculum detestatur, authoris inuectio. Cap. X.

Non possum deinde omittere, quod inter rationes tuas tã quam corrolarium statuis, qualem potestatem habet Pa pa in purgatorio generaliter, talem habet quilibet epi scopus, & curatus in sua dioœsi, & parochia specialiter. Si ue rum est, quod asseris (ut tecum nugari ualeam) quum in purga torio nihil agat Papa, sequitur in sua Dioœsi, nihil episcopum agere. Exponis teipsum non de iurisdictione, sed de suffragijs lo qui. At hic non generaliter modo, sed etiam more aliorum epi scoporum animabus specialiter suffragatur. Quid ergo, generali ter addis? Non ne poteras dicere (ut omnes te clarissime intellige rent) talem episcopos, & curatos, & quosuis alios fideles in pur gatorio per suffragia actionem habere, qualem habet Põtifex ma ximus. Et id sane tuis esset principiis consonum? Cur ergo dioœ sim, & parochiam ad purgatorium comparas? quum potestas in dioœsi iurisdictionem sonet. Et nulla quidem in æquiuoco fieri

debeat comparatio.

QVID DEINDE fingis te Lutheri eum non esse, qui ex arrogātia, aut nimia confidentia eiusmodi fatua profiteatur? quū inter doctos Ecclesiæ enumerandum te esse non putes. Non ne ille idem es Martine, qui Thomæ, & Bonauenturæ uiris inter sanctos relatis, & doctissimis quidem toties sese opposuit? ac super eos constituit? Quorum doctrinæ protestatus es te cedere, aut hærere nunquam. Non ne eorum Theologiam Aristotelicam dicis? Non ne ipsum eundem aristotelem cum tota peripatetica familia derides? Et ipse idē es, qui modo sese humilē adeo facit, ut iter sanctos, doctosq; uiros enumerari non audeat. Quid tua tempora damnas? quid concilium flagitas? quid Iulium. II. Et Alexādrum. VI. In memoriam reuocas? quid (paucis exceptis) omnes Pontifices laceras? Es ne tu, aut debes esse, qui censuræ huius præfectus instituendus sit? est ne tibi tam humillimo, tam uili, tam inerudito (ut te ipsum facis) curæ ad rectos uiuendi mores, restituendi Ecclesiam? Quis tibi id negocium commendauit? unde exclamas? Ex quo capite concilium uocas? forte q tibi, tuæq; sententiæ sit delaturum concilium? Christo te comparas perfide, qui Christi uexilla fugis, qui eius uicarium laceras, qui eius tribunal contemnis, qui pro humilitate sæuitiam, pro obedientia superbiam, pro ueritate mendacium, impietatem, discordiam, seditionem, palam in conspectu omnium profiteris, Christo te comparas, quem, ne in minimo quidem uestigio imitaris. Qui percutienti maxillam alteram porrigebat, qui non principum aura, non ambitionis tumore, non procacitatis ingenio fouebatur. Sed in uia ueritatis perambulans omnia, æquo animo ferebat, patientissimus, & iniuriam omnium obliuiosissimus, pro omnibus orans, pro omnibus preces effundens. Ex cuius ore nihil ueneni unquam, nihil sordidi, nihil uanitatis effluxit. Tua non est, ea uitæ professio, tua non est apud homines, ea recepta fides, qua tibi ueluti sancto spiritu afflato, ut talia proferas, indictum esse credatur. Contra caput tuum erigis cornua, ceruicem supra hominem tollis, te Angelum uideris efficere. Non est hic boni animi, boneq; in Deum, in Pontificem, in Ecclesiam mentis ostendendæ modus, & forma, cum Pontifice uerbis impudentissimis decertare, cum Romana Ecclesia iam tot annos super alias Ecclesias constituta conuitijs, iniurijs,

blasphemijs pugnare, uerbis, scriptis, professionibus conten-dere, nouam sectam condere, populorum auram captare, Principum ope inter arma pro tuæ iniquitatis custodia uersari. Bene igitur, nisi fuisses locutus tu, lapides exclamassent, siue pueri es, siue ebrius, siue insanus. Id agnoscis tu, id de teip-so fateris, tuæ electionis à Deo conscius factus es, dignus tan-to officio, dignus tanta gratia, dignus, ut per te mundus in nouetur, ut sedes tua ab Aquilone posita non Romanæ, quæ ad Austrum sita est, uelut altissimæ similis sit, sed ea ipsa magno interuallo superior. Totus mihi non sufficeret annus si uellem, quæ mihi succurrunt in tui detestationem conscribere, sed ad tu-as alias ineptias ueniendum est, ut deniq; finiamus.

FALLACES LVTHERII RATIONES Qui-bus ex Declaratione Sixti. IIII. Ponti. Maxi. de ueniarum ple nitudine nouum fidei articulum à Papa fieri, aliaq; insulsa, & er ronea commentus est. Cap. XI.

Cingit se deinde Lutherius ad infringendam sixti quarti Pontificis finitionem, qua indulgentias declara uit, etiam defunctis per modum suffragij omnibus prodesse, dummodo mentio facta sit, neq; modum illum ue-niarum plenitudinem tollere. Nam (inquit) ei dicendum est quomodo id probas pater optime? q Pontificis non sit nouos statuere articulos fidei. Hic esset articulus nouus. Igitur ad con-cilium spectare uidetur. Nam si ad Pontificem pertineret, ea, quæ sunt fidei definire, quum ipse homo sit, ac errori subie-ctus, tota sanè Ecclesia in maximo esset fidei periculo constituta.

SECVNDO (inquit) si Papa cum magna Ecclesiæ parte quicquam sentiret, aut decideret, non esset hæresis admittere oppositum, donec non esset per concilium alterum reprobatum. Nam cum concilio Basilien. totam ferè Ecclesiam sentire acce-ptum est, beatam uirginem sine peccato originali fuisse concepta & tamen, quia altera pars, non est reprobata, non sunt hæretici contraria sentientes.

TERTIO AIT se non uidisse Sixti Pontificis decisionem, & licet per modum suffragij ueniæ prosint defunctis, non sequi, ut per eas euolent animæ ad superos.

QVARTO, quum nemo alieni uerbi esse possit interpres, mul to minus erit Pontificis, nisi seipsum exponat, quod tamen dictũ si debeat interpretari manifestum est (inquit) ipsum non exprimere per indulgentiam statim animam euolare. Non enim dicitur modus suffragij plene redimit animas. Sed non minuere indulgentiæ plenitudinem &c.

QVINTO, quum in absolutionis forma dicitur remittendo tibi pœnas purgatorij quatenus claues sanctæ matris Ecclesiæ se extendunt, respondet primo Lutherius id extra propositum esse, q̃ ea forma absoluendi uiuentiũ est, nõ applicandi idulgentias ijs, qui iam ex præsenti sæculo decesserunt. Item quum obscure posita sint ea uerba, explanatione indigent, & eorum oppositum sine hæresi defendi potest.

IN HVNC etiam modum sequitur (ut dictum est) si Pontifex, & eius ministri pœnitentiarij appellati, etiam non errarent, donec concilium non statuerit, quid sentiendum sit, & quid tanq̃ erroneum fugiendum, non esse opus, ut pontificiæ decisioni fides habeatur. Hinc exclamat Martinus insipiens maximam ueri concilij necessitatem, quod timet suum sæculum non esse uisurum, ut ob demerita nostra in illusionibus permaneamus.

INTERPRETANDI SCRIPTVRAS A Summo Pontif. causam exquirendam non esse. Supra Papam non eẽ concilium, cuius etiam quantum ualeat declaratio. Cõpluresq; Pontifices maximos amplissimas uenias concessisse. Cap. XII.

AT mi Martine multum aberras, quum a Pontifice interptandi scripturas cãm quæris. Nã i declaratione summi Pontificis p̃sumit̃ causa, cui stãdũ est, et potuit esse talis. Nam si cum plenitudine indulgentiæ modus suffragij componatur, ita hæ duæ partes conueniant opus est, ut quod p unum exprimitur, nequaquam impediat alterum. Si igitur in uenijs plenitudo absolutionis ponatur, modus suffragij, qui adijcitur, illã neq; impedire, neq; minuere potest, aut debet. Alioqui iprudẽs satis, & superuacanea fieret uerbo℞ additio in re tãti momenti. In qua de salute agit̃ aia℞. Q̃d̃ dicere, aut arbitrari nõ conuenit. Ratio hæc potuit mouere Sixtũ. iiij. Ponti. q̃ oẽm sani iudicij hoiem mouere deberet, Quid deinde dicere audes eã iterpreta

tionē eē nouū articulū fidei?ut.n.si diceret Xp̄m descendisse ad inferos diffinitiue,& non solū per operationem(ut habuit Thomas)idq; à Pōtifice declararetur,nō eēt id articulus fidei,ita nō hæc Sixti declaratio īter nouos fidei articulos cōnumerari nō p̄t.

FALLERIS Martine quàm maxime dum concilium maius esse,quàm Papam uideris asseuerare. Nam à Pontifice anthoritatem sumit, sine quo etiam conuocari non potest. Et(ut paucis perstringamus, Nam ad alium locum disputatio hæc differenda est)concilium ad Papam duplici modo comparatur. Aut enim in concilio Papa includitur, & in hunc modum unum non est altero maius, quia idem seipso maius esse non potest. Aut in concilio includitur Pontifex, & tunc sine dubio Pontifex est concilio maior, quoniam caput, quoniam sine illius autboritate,id conuocari non possit. Dices,Papa deponi potest, & non nisi à concilio. Igitur concilium etiam ab eo sciunctum maius esse uidebitur. At minime deponitur Papa nisi hæreticus fit? Neq; eo casu deponitur, quia est ipso facto Pntificia autboritate priuatus,quumprimum in hæresim lapsus est. Vt primo libro docuimus. Quemadmodum intelligendum est cap. Si Papa,quadragesima distinctione. Ad propositum itaq; ueniamus. Si Papa repræsentat Ecclesiam,& cum eo(ut asseris) magna pars Ecclesiæ etiam in causa fidei quicquam ita definiat, ut oppositum tenendum non expliæt, si quis opposito adhæserit, hæreticus est. Quum uero dicitur, ex concilio Basiliensi habetur beatam uirginem sine peccato originali fuisse conceptam,& tamen si quis tenet oppositum non est hæreticus appellandus. Mentiris per fundum gutturis à Basiliensi concilio id definitum esse simpliciter, sed pium esse credere illam sine peccato originali fuisse conceptam, alioqui si absolute concilium statuisset originali labe immunem uirginem extitisse, oppositum sentire, aut fateri esset hæreticum. Quocirca si à Pontifice, & aliqua Ecclesiæ parte absolute aliquid declaretur, si quis oppositum credat, hæreticus factus est. Tu ergo eris hæreticus Martine, qui modum suffragij indulgentiæ illam plenitudinem, quam statuimus diminuere asseueras. Quæ quidem declaratio tantæ efficaciæ fuisse censetur, quantæ si à concilio emanasset. Scriptum est enim Mathei. XVIII. Vbicunq; duo, aut tres congregati fuerint in nomine meo, in

medio eorum sum. Sed latius me nō diffundo, quoniam hæc materia alium locum expostulat.

CONSIMILES *quoq; uenias tradidit octauus* Innocentius *Pontifex Maximus pro suscipiendis armis in turcas, plenarias. s. & per modū suffragij ad redimendas in purgatorio animas existentes.* Nam *formam illam à* Pio, *& à præfato* Sixto Pontifice *acceperat.* Consimiles Calixtus *ecclesiæ* Tyrasinensi *cō cessit.* Consimiles Paschasius Pontifex *dedit, ut apud sanctam* Praxedem Romæ *legitur in quadam tabella.* Consimiles *plures summi dedere Pontifices uisitantibus ecclesiam sancti* Laurentij *singulis quattuor ferijs anni, ut patris, aut alterius animam è purgatorio liberarent,*

MAGNA *profecto tertia ratio est, quā* Lutherius *attulit, dū se declarationem eiusmodi non uidisse meminerit, ac si uoluisset inferre, non uidi.* Ergo *non me obligat ad credendum.* Pulchra *quidem ratio, & tanto theologo digna.*

SEQVITVR *antē acceptis uenijs siue solutis pijs (quæ imponebantur) operibus statim animam euolare, si in literis ea cō ditio apposita fuerit, quæ uoluntatem* Pontificis *indicat, à qua animarum solutio pendet eo modo, quem diximus, ut in eorum* Pontificum *paginis inspicere est, quos paulo ante referebamus.*

ET IDEO *quod quarto loco pro ratiōe ponitur, solutum est.* Licet *enim non dicat* Pontifex, *per modum suffragij plene ita animas redimi, ut e uestigio euolent.* Tamen *quum in literis continetur plenariam indulgentiam per modum suffragij, ita illis prodesse, ut queant ad patriam euolare, exprimitur* Papæ *intē tio, qui sic seipsum interpretatur, quemadmodum fecit* Paschasius Pontifex *prænominatus.* Ipse *enim statuit, ut si quis quinq; missarum super altare sanctæ* Praxedis Romæ *sacrificia per se, aut per alium solueret, parentis animam, aut alterius è purgatorio posset eruere.* Quod *ille ipse egit, & uoti factus est compos.* Nam *pro nepotis anima quinquies celebranti ex aduerso in pariete beatam* Virginem *illum ex eo pœnarum loco extrahentem legitur apparuisse.* Nugas *has diceret perfidus* Lutherianæ *scholæ magister.* Qui *neque dictis, neq; factis, neq; multo minus scripturis* Romanæ *ecclesiæ credit, usq; adeo illam (si* Deo *placet) diligit, amat, ueneratione prosequitur.*

QVINTA *huius hominis ratio, quæ responsi loco scribitur, pro nostra sententia facit. Nam si forma absolutionis uiuentium est redimere animas à purgatorijs pœnis, quatenus sanctæ matris ecclesiæ (ut dicitur) se claues extendunt, & ea quidem forma uera sit, & recepta, quanto magis eaipsa in indulgentijs seruari poterit, & defunctorum animabus prodesse?* Nam si *merus sacerdos potest ad pœnas purgatorij suas claues extendere, quanto magis Pontifex, qui maior est?* Dices, *si remitteret sacerdos purgatorij pœnas, quilibet moriens sine satisfactione pœnarum absolutus per sacramentum pœnitentiæ euolaret ad superos.* Non *id ea uerba sonant.* Nam *propterea additum est, quatenus ecclesiæ se claues extendunt, ut per absolutionem sacerdotis non intelligatur plenam pœnarum luendarum in purgatorio factam esse remissionem. Sed dumtaxat earum, pro quibus aliquod pietatis opus, aut motus animi interior satisfacit.* Quo *circa inde licet postea nobis erigere rationem. Si sacerdos per absolutionem purgatorias pœnas diminuit, Pontifex qui maioris authoritatis est per modum etiam suffragij per indulgentias, & diminuere illas potest, & penitus auferre.* Neque *adeo obscura sunt ea uerba, qui eo modo legitime ualeant explicari, immo clarissima quidem sunt, & si quis earũ oppositum senserit, sese ecclesiæ obseruationi opponit, & ab hæresi defendi non potest.*

QVID DEinde *concilium ut id finiat, & declaret, inuocat iste homo? quod non nisi à prauis in dubium uertatur, quid præferant illa uerba, Et quod iam diu ab ecclesia receptum est, quod* Pontifices *summi, mediocres, & infimi, omnes sacerdotes, totus terrarum orbis usui habuit, non indiget concilio, & si indigeret, non esset tutus, si quis tantæ obseruationis oppositum profiteret̃, immo (ut reor) esset inter hæreticos annumerandus.* Quid *est enim aliud sentire oppositum eius, quod obseruat uniuersalis ecclesia, nisi non credere ecclesiæ.* Quod *tamen est unus de duodecim articulis fidei in symbolo declaratis.*

INDE LIquere *potest, unde* Lutherio *impudentissimo tanta sit sitis uidendi concilium, quod tamen se uisurum desperat.* Et *ante omnia id ei non alia ex causa contigit, q̃ ꝗ arbitratur se ab eo illustrari posse, ac super sydera tolli, qui iam iam se hæresi*

archam sua authoritate constituit, non potens diutius tantope/re efflagitatum præstolari concilium.

P LVRIBVS RATIONIBVS A DEFVNctis indulgentiarum suffragia tollere Martinum conari, Deq; earũ uanitate, Quo pacto exaudiat, et retribuat Deus, an q; omnes animas uelint (quod ambigendum non erat) à purgatorio re/dimi. Cap. XIII.

Rmat se nouis, sed longe melioribus telis Lutherius aduersus suffragia ueniarum, inquiens. Suffragij exauditio est, quæ animam liberat, non ipsum suffragium. Non enim orante ecclesia, sed liberante Deo à pœnis purgato/rijs animæ redimuntur.

I T E M natura sic agit Deus, ut cito exaudiat, & tarde retri/buat. Vt in ea oratione ab ecclesia canitur, multiplicatis inter/cessoribus largiaris, Distat itaq; ab exauditione, & executione suffragium.

R V R S V S magis alteri, pro quo offerretur, ꝑdesset eiusmodi (si daretur) suffragium, q̃ si quis proprio officio redemptionis be/neficium procuraret. Id uero absonum esse uidetur.

A M P L I V S suffragiũ ideo prodest, quia acceptatur à Deo, ut acceptetur, non est in potestate Pontificis, Itaq; ut prodest, pro animarum solutione in illius eiusdem manu esse non potest.

Q V I N T O. uulgatissima quidem est diui Augustini senten/tia, illis solum prodesse suffragia, qui eadem sibi suis actionibus meruerunt. Non est ergo in Pontificis authoritate positum suffra/gij iuuamentum.

S E X T O. idem uidetur suffragium, & Papæ potestas. Nam si aliud quidem sit, unum ad purgatorium extendi potest, alte/rum minime, ut Lutherius censuit.

S E P T I M O. dubiũ est omnes animas uelle à purgatorio redi/mi. Nã inquit iste ex scripturis fide dignissimis audiuisse sanctũ Seuerinũ, & Paschalẽ potuisse suis meritis à pœnis purgatorij liberari, si minus gloriæ comparatũ sibi noluissent. Quo factum est, ut afflictionem diutius ferre uoluerint pro maiori gradu gloriæ comparando. Nullas autem inuitas animas ab inferis re/uocari consentaneum est. Quo itaq; pacto ꝑ indulgẽtias quãlibz

bet indifferenter datum est, erripi? Id quoque ex eo comprobari uidetur, ꝙ Paulus, & Moses cupiuere fieri blasphemiã, & sepa rationẽ, à Deo in æternũ ex nimia charitate, ꝙ si uiuis accidit, cur non defunctis?

MAGNA profecto est prima (quæ ponitur) ratio, dum non suffragium liberare animam obiectatur, ꝙ id exauditio efficiat. Vicisti Lutheri, in tuas partes uenio, nusq̃ ratio similis uisa est. Credis ne qui de indulgentijs per modum suffragij applicatis loquũtur, sine diuina exauditione eas habere efficaciam opinari. ò ridiculum caput? An nescis in uirtute Dei Pontificem per indulgentias animas liberare? An nescis, quando data est Petro potestas, eius solutioni, applicationi suffragijs Deum ipsum cedere, & assentiri? Concordes sumus. Neq; ideo in hoc amplius immorandum.

QVOD secundo ponitur loco, cito Deum exaudire, & sero tribuere, est utiq; insipidum. Tum enim primum Deus homines exaudire dicitur, quũ primũ illis gratiam facit, nisi dum promittit se facturum quod petitur, sit hominẽ exaudire. Sed eam exauditionem esse non approbo. Vel si debeat approbari, non tamen diu semper post exauditionem, sed euestigio tribuit. Quemadmodum per plenarias indulgentias efficere creditur ex authoritate Petro, & successoribus eius concessa. Quod uero de sanctorum orationibus dicitur, post exauditionem differre Deum retributionem, ut petentium perseuerantiam probet, non semper habere locum est uisum. Nam si miracula, quæ Christus, & Apostoli fecere, consideremus, post implorationem ferè subito celebrata fuisse conspiciemus. Et hæc ratio rhetorica est, ut more illius philosophi, tecum iocer false Lutheri.

NON MAGIS alteri indulgentia prodest, pro quo pium exercetur opus, q̃ illi qui illud exercet secundum proportionem. Nam ita unus sicut alius ab offensis, & supplicijs uindicatur. Verum tamen plus beneficij, quæ in purgatorio moratur, accipit anima, quoniam plus indiget, & pœnas, à quibus absoluitur, actu iam sustinet, quas nos hac in mortali uita non ferimus. Pro seipso autem, & altero, uno tantum, aut pluribus operibus ueniarum beneficium assequi non est absurdum.

NON est etiam dubium, suffragium, ut Deo acceptũ est, animabus prodesse, & ut eiusmodi, non simpliciter, sed ex uoluntate

diuina est in manu summi Pontificis, quia semel statuit Deus, atq; ideo suis uerbis palam fecit, ut quotiescunq; Petrus in terris solueret, eius solutionem, aut suffragium comprobaret in cœlis.

VVLGATA deinde diui Augustini sententia uera est. Sed meritum duplex esse contingit, aliud quidem est speciale, aliud secundum genus. De secundo habet ueritatem diui Augustini dictum. Nam ultra specialia merita, animæ suffragiorum opem accipiunt. Et in hunc modum per indulgentias merito coadiuuantur.

DVO sunt indulgentiam dare, & suffragij modus (ut late supra docuimus, & Lutherij amore denuo repetemus) Indulgentia potestatem Papæ concernit, suffragij modus excludit iudiciariam potestatem. Intelligis homo balbutiens?

QVOD deniq; non omnes animas uelle, aut cupere ab inferis reuocari q̃ citius possent, asseritur, excogitare nõ possum. Nanq; retardatio fœlicitatis magna quidẽ est pœna, à pœnis quis uindicari non cupiat? Pati amplius uoluerunt, ut maiorem gloriã compararent. At id quomodo fieri potuit? Nam si in purgatorio erant, non erat in sua potestate diutius pati, si hac in uita ex purgatorijs pœnis maiorem gradum gloriæ non expectabãt. Dantur enim illæ pro peccatorum solutione. Peccare autem, ut fœlicior gloriæ gradus succedat, nescio ubi Martinus inuenerit. Pudet me cum tali homine loqui.

QVID Paulum, & Mosem anathema fieri, & separari à Christo concupere ex nimia charitate iactandum? Nam oppositum potius sequitur. Charitas enim est dispositio maxima inclinans animum ad coniunctionem cum Deo, cur igitur separari ex charitatis excessu potuit appetere Paulus. Nanq; ex alio capite quomodo seruaret Lutherius Paulum, dum .i. ad philippenses asserit ipse idem, cupio dissolui, & esse cum Christo? Et alio quidem loco ad Romanos, quis me unq̃ separabit à charitate Christi? non homo, non Angelus, non mors, non gladius &c. Sano igitur modo illud accipiendum est, quod de seipso profert Apostolus. Nam ea uerba habet ad Romanos, cap. ix. quæ Martinus (ut sui moris est) infidelissime citat. Quum enim plurimũ se dolere asserat Paulus, doloris causam affert, inquiens. Optabam enim egoipse anathema esse à Christo pro fratribus meis q

sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ &c. Non dixit se optare anathema à Christo fieri in æternum. Nam id impudens ac prophanus Martinus adiecit. Dolebat Paulus, q̄ Christianæ militiæ addictos fuerat persecutus, quo tempore se anathema à Christo esse malo desiderio cupiebat, pro Israelitarum cultu, quos fratres appellat. Vel si bono, & laudabili desiderio id optasse Paulus intelligatur, ita quidem exponēdus est, ut certo tempore ab hac uita se non recessurū maluerit, pro Israelitarum conuersiōe, q̄ citius in patriam euolaturꝫ. Altero duorū modorum intelligendus est Paulus. Non ut mendacissimus Lutherius asserebat. Verum illi eidem impudentissimo manus demus. Dixerit Paulus se anathema à Christo fieri optare in æternum. Non eo modo quo malignus iste, immo perfidissimus hominum illum interpretatur, intelligendus esset, ne foret Paulus sibiipsi contrarius. Possemus enim dicere ita se Deo conformem sua uoluntate fieri optasse, ut si illi placuisset, se anathema fieri uoluisset. Nam sub conditione illud, non absolute audiendū existimo. Adde q̄ se indignum ea coniunctione maxime poterat iudicare. Atq; ideo humilitatis gratia in eum merito uideri sermonem prorumpere, quo & anathema fieri, & separari à Christo in æternum cōcuperet. Dubitare etenim forsitan diceretur ex spe nimia se in arrogantiæ labem incurrere, q̄ si anathema, & penitus à Domino separatus fuisset, dubitare non potuisset. Verba hæc si eo modo iacerent, q̄ dicendi consuetudini essent innixa, facile admitterētur, quum tamen absolute prolata pro ueris illa recipere non deberemus. Ita etiam de Mose dicendum est, quod de Paulo diximus. Audi, & cordi fige, quomodo tua hæc tam obscœna à nobis recipiantur mendacia ô Lutherianæ scholæ magister.

NVLLA ESSE SANCTORVM MERITA, *quæ in Thesaurum Ecclesiæ nobis relicta sunt rationibus Lutherianis discutitur.* Cap. XIIII.

T prætereā innumera, quæ suis quæstionibus interserit homo iste, uenio ad postremam huius negocij disputationem. Vbi de sanctorum, & Christi meritis agit. Ait q̄ in primis nulla esse ultra debitum sanctorum merita, quæ

ob id, q irremunerata non sunt supererogationis opera nuncu/ pantur, quæ in thesaurum ecclesiæ relicta sunt, & indulgentijs iuncta Pontificis authoritate opitulantur.

ET PRIMO. *quia Deus dat premia ultra condignum.* Et *Paulus inquit, non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, Sed sancti omnes sunt gloriam assecuti.* Ergo *ultra merita sunt premia consecuti.* Nullum *itaq; eorum extat supererogationis meritum nobis relictum.*

SECVNDO. *Nullus sanctorum impleuit mandata Dei, dũ uiueret. Ergo minus quod superexcederet, compleuerunt. Ante/ cedentis oppositum hæreticum Lutherius asserit. Nam inquit ser uator Iesus quum feceritis omnia quæ scripta sunt, dicite serui in utiles sumus. Seruus autem inutilis est, qui minus q̃ debeat, ope ratur.*

TERTIO. *Mathei.xx.cap. sapientes. uirgines de suo oleo ni/ hil alijs communicare uoluerunt, quia timebant, ne sibi defutu/ rum esset in posterum. Per oleum autem bona quidem opera in/ telliguntur.*

QVARTO. *Paulus prima ad Corinth.iij.cap. ait, unusqs/ q; mercedem suam accipit secundum suum laborem.* Ergo *pre/ mium erit operi coæquatum.*

QVINTO. *ad Galatas.vi.cap. Vnusquisq; pro se reddet ra/ tionem. Et denuo, unusquisq; recipiet, prout gessit in corpore. Itaq; nihil ex gestis sine premio est, Quod pro thesauro sit no/ bis relictum.*

SEXTO. *omnis sanctus diligendi Dei est debitor,* Ergo *nunq̃ pro debito satisfacit. Quanto minus itaq; ultra debitum satis/ faciet?*

SEPTIMO. *orant sancti pro debitis.* Ergo *semper debiti sunt. Orant inquam, oratione dominica quæ omnibus à Deo, etiam sanctissimis uiris iniuncta est.*

OCTAVO. *aliquid impietatis semper habet sanctus, qa scri/ ptum est. Pro hac orabit ad te omnis sanctus. Et hac authorita/ te utitur Hieronymus contra Pelagium.*

NONO. *omnia mandata implẽtur (ait diuus Augustinus pri mo retractationũ libro) quando quicquid non impletur, ignosci tur. Et hoc de sanctis affirmat. Itaq; omnia compleri dicuntur, quando compleri non possunt.*

DECIMO. idem aduersus Iulianum. lib. secundo. decem ex maioribus nostris sanctissimos Dei uiros enumerat, qui sine peccato esse neminem profitentur. Iuxta id quod Ioannes in epistola meminit. Si diximus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.

VNDECIMO. ex impossibili (inquit Lutherius) admisso adhuc non sequitur merita martyrum expendenda esse in tam uili negocio pro solutiõe pœnarum. Debent enim potius esse nobis exempla. Oramus sanè quotidie quorum festum colimus, uirtutem, quoq; passionis imitemur. Insuper sancta mater ecclesia tum matris officio fungitur, quum nos corrigit, non quando relaxat pœnas. Nam si relaxat, hoc facit tanq̃ de profectu filiorũ suorum desperans. Atq; ideo Augustinus in sermonibus ait, solemnitates martyrum, non remissiones, sed exhortationes martyriorum sunt, ut imitari nõ pigeat, quod celebrare delectat. Hæc Martinus.

RATIONE VNICA ET SENSATISSIMA ostenditur aliqua sanctorum merita pro Thesauro Ecclesiæ fuisse relicta. Et dissoluuntur oppositæ rationes. Cap. XV.

a T una tantum ratione aduersus Lutherium agam inquirens, sancti martyres, qui magno cruore crucem tulerunt, & mortem, potuerunt ne sine tot afflictionibus, non dicam suis meritis condignis, sed congruis ad cœlestem patriam euolare? Si negabit, uerum negabit. Nam ita diuinis legibus institutum est, ut si quis sine peccato (quod quidẽ ad mortem est) intereat, superos petat. Hominem uero sine peccato decedere (quũ pœnitẽtiã egerit) cui dubiũ est quãq; fieri potuisse. Illũ eundẽ sine peccato, q̃d ad mortem est, uitã agere quid ꝓhibet? An forte præcepit Deus nobis id, quod attingere non ualemus? Alioqui nos in hunc modum ipse luderet, irrideret, negligeret. At hæc Deo conuenire nõ possunt. Huius etiam conditionis uir post interitum saluus est? Saluus. Quum uero per afflictiones emoritur, per tormenta, per crucem, multo magis saluus efficit. Quod ergo pœnarum, & supplicij tulerit pro salute, id pro aliorum, etiam commodo ex parte relinquere potuit, quod supererogationis opus, & thesaurum ecclesiæ libuit appellare, hæc aũt

hereditas, siue legatum, si quæratur quomodo factum sit. Dice*mus ex uoluntate diuina, quæ suauiter, magnaq; cum prouidentiæ mensura cuncta disponit. Si recte mentis, saniq; iudicij fuerit homo iste, rationis huius ueritatem non ualebit effugere.*

AD EIVS *modo rationes fit una distinctione data solutio, quibus se tantopere magnificat impudentissimus, omniq; perfidia plenus.* Non enim hoc quoq; loco *ueretur, qui oppositum senserit,* hæreticum appellare. Quo fit, *ut tanto authore* (*si* Deo placet) Thomam, Bonauenturam, *inter sanctos ab Ecclesia relatos, hæreticos fuisse dicamus,* immo Ecclesiam *magna quidem insania laborasse, aut ipsam quoq; in hæresis sordem uerius incidisse.* Non curat hæc Martinus, & longe deteriora *fateri, quia nulla satis illi Ecclesia uisa est.*

VNO INQVAM *uerbo illius omnia diluuntur obiecta.* Nanq; *sanctorum merita abundare, duplici quidem modo queunt intelligi, Absolute, scilicet, aut respectu pietatis diuinæ Absolute sanctorum merita abundare non possunt, quòd tantæ fœlicitatis, & boni quod assequuntur comparatione nulla esse uideantur, etiam si essent innumera.* Sola enim *sua pietate Deus illos saluos esse constituit. Quæ tamen si ad eius misericordiam compararentur (qua statuit non solum, qui per tormenta, passiones, & crucem uita defungerentur, in patriam migraturos, sed etiam, qui sine peccato, quod ad mortem esset, decederent) superabundare dicuntur.*

EST HAERE *ticum hoc, ò hæresis & perfidiæ* author Lutibunde Lutheri? Id est, *quod omnes Theologi clamant* Deum da*re premia hominibus ultra condignum, scilicet simpliciter, & absolute, sed respectu propriæ pietatis non ultra condignum præmia semper impendit.* Et tunc merita *excedere queunt, ac esse commodo, & usui alijs animabus, indulgentiarum, aut quouis alterius medio.*

IN HVNC *modum* Paulus *Apostolus uere ait non esse condignas passiões mundi huius ad futuram gloriam absolute. Sed ratione pietatis dignæ sunt, qa ipse Deus dignas esse constituit.*

IN HVNC *etiam modum si fecerimus* Dei *mandata, adhuc debemus dicere, nos sumus inutiles serui, inutiles absolute. Quia per merita nostra nihil nobis acquirimus, sed comparatione diuinæ pietatis, & constitutionis, dum mandata seruamus, non*

peccandum proni, quia eis quicq̃ deest, ut uero sanctitatis nomine nuncupentur.

NEQVE MI nus eadem interpretatione dignus est Augustinus, dum mandata dei impleri, tum meminit, quũ quod non impletur, ignoscitur.i.absolute impleri non possunt. Sed ex pietate diuina. Et quemadmodũ implentur, ita etiam ultra iplementum illud datus est aliquis meritorum excessus pro thesauro in sinu ecclesiæ collocatus.

ID IPSVM IPSE met Augustinus sentire uidetur, dum tantorum uirorum, & Ioannis presertim Euangelistæ testimonio sine peccato nullum esse commemorat. Quod de ueniali intelligendum monemus. At id nil meriti minuit, quod neq̃ quaq̃ ad mortem sit, etiam si per impossibile cresceret ad isinitũ.

QVOD VLTIMO loco insanus iste uir si meritorum aliquis in sanctis daretur excessus, non expendi debere asserit in tam uili negocio soluendarum pœnarum, Vilissimum quidem est. Quod enim non hominis est, sed rerum omnium conditoris, uilissimum facit. Item quod iustitiæ debitum ex pietate diminuit, est ne uilissimum donum? si uilissima pœnarum solutio, uilissima pietas, uilissimus author pietatis. Horresco referens, quæ non pudet ex ore huius uiperæ assiduè promulgari. Exempla sunt, ac esse debent nobis Martyrum pœnæ, sed pro aliorum supplicijs minuendis quin, à, Pontifice tanq̃ dei ministro expendi ualeant, quomodo sequitur? Vnde eam logicã excipis ô Martine.

EST ETIAM nobis mater, & ut mater est, debita relaxat Ecclesia, eius præstantissimum Principem imitata, qui ea erga nos liberalitate est usus, qua seipsum pro nobis tanquam ouem immolauerit, ac in hostiam ligno crucis affixum ardentissime dederit, quos diligit Deus, qui nobis pater & mater est, non relaxat, sed corrigit, & castigat, dum iustitiæ opera exercet. At non solum iustitiæ opus Deo optimo est debitum, sed etiam pietatis, si hæc ignorat Lutherius nihil est amplius, quod in hac mortali uita eum scire contingat.

QVOD IN super non agere quantum debemus, peccatum esse asserit Lutherius, est utiq; deridendum. Nam bonum opus est, quod merito ascribitur, quod peccatum est, non ascribitur merito. Ergo bonum opus peccatum esse non potest. Ve-

niale est, si non est peccatum, ueniale dici non debet. Ex mandatis (inquit Augustinus) tum aliquid impletur, quando quod non impletur ignoscitur. Quid tum? Non enim sequitur si quid nobis ad mandatorum exactam obseruationem deest, ut defectus ille peccatum debeat appellari. Deficere in operibus bonis ex imbecillitate naturæ non est peccatum. Nam alioqui Deus inculpandus esset, qui uacat omni culpa, quoniam peccati author uideretur, sed immorari in hoc est recte sentienti superfluum, & redarguere hominem, qui Bonauenturæ sententiam deridet, dū sine peccato etiam ueniali quempiam esse non indecere arbitratus est. Quod si Ioannis Euangelistæ dictum adduceretur. Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Diceret sanctus Dei uir Bonauentura id dixisse Ioannem, quod difficillimum quidem sit nequaquam in ueniale peccatum incidere, non autem quia fieri non posse putet, ut ab omni ueniali labe homo sit prorsus immunis.

MERITA CHRISTI NON ESSE THESAVRUM asseruatum Pontifici pro ueniarum distributione ostenditur rationibus pluribus. Cap. XVI.

Lteram thesauri Ecclesiæ, & præcipuam partem conatur eneruare Martinus, quæ ex christi meritis parta est. Non enim abnegat merita ipsa audaculus homo, sed per ea indulgentias hominibus tribui, & ea quidem ratione in primis, qua neq; per scripturas, neq; per rationem illud ostendi potest. Quo fit, ut hæreticis resistere nequiremus si omnia in hunc modum, neq; aliter in Ecclesia stabilimentum acciperent.

SECVNDO, merita Christi sine clauibus Pontificijs identidem operantur. Non sunt ergo apponendæ claues, ut preciosus iste Thesaurus hominibus dispensetur.

TERTIO, fieret irreuerentia meritis Christi si pro relaxandis peccatorum supplicijs expenderentur. Nam potius dicendum est in exempla uirtutum præstantissima, quæ quisq; pro uiribus imitari debuisset, instituta fuisse. Est. n. uilissimum qd (ut iā dictū est) remissio pœnæ, qm̄ hoiem facit inertem, & peccatis obnoxium.

QVARTO, OPEra nostra bona sunt indulgentijs meliora. At Christi merita nostris operibus præstant, &

per indulgentias Christi merita dispensantur. Ergo indulgentiæ nostris operibus præstant. Et sic præstant, & non præstant. Si dicatur (inquit Lutherius) merita Christi simpliciter sumpta sunt nostris operibus meliora, quemadmodum per indulgentias applicari non solent. Si uero ut pro pœnis eadem merita satisfactoria sunt, recipiantur, in hunc modum sunt Bonis nostris operibus deteriora. Quomodo illud probabis? Nō enim tibi nuda narranti credere debeo. Item superius dictum est merita, quæ applicantur excedere pro pœnis, quia remunerata non sunt. Itaq; sunt adeo uilia, ut remunerari non possint. Et tamen quæ superabundant præstantiora sunt alijs, Ex quibus patet sanctos secundum minora fuisse remuneratos, quia quæ perfectiora sunt, alijs relinquunt, ut faciant satis, & in hunc modum Deiuirgo catherina, & beatus Laurentius Martyres pro uirginitate, & Martyrio nihil acceperunt. Quod si de sanctis dicere impium sit, multo magis de Christo impium est profiteri. Et est pura blasphemia.

QVINTO, si indulgentiæ sunt pœnarum omnium laxationes, non debet homo ulterius ieiunare, aut boni, aliud facere. Nam ad plenum est per indulgentias peccatis omnibus satisfactum, neq; ualet (inquit) si dicatur, est incerta remissio, & ideo ieiunandum. Nam qui ita dicunt, non soluunt, sed potius blasphemant claues Ecclesiæ, quod si incertam culpæ faciunt remissionem, multo magis pœnæ erit incerta remissio, & sic indulgentiæ essent quædam impiæ fidelium deceptiones. Item si habita indulgentia adhuc agenda sunt pœnitentiæ opera, quia de consecutione sumus incerti, sequitur nos de meritorum Christi applicatione habere incertitudinem, an satisfactioni pro peccatis sufficiant, Id uero nefandissimum dictu est. Si uero de consecutione indulgentiæ non dubitamus, cur opera nostra meliora putamus? Per indulgentias itaq; omnia redimemus.

SEXTO, PAPA mecum est (inquit) libro quinto de pœnitentijs & remissione cap. Cum ex eo, quia eneruationem pœnitentialis satisfactionis indulgentias uocat. Sed eneruatio non est impensio meritorum Christi. Et similiter est mecum Ecclesia, quia cum Papa sapit.

SEPTIMO, Nulli datur gratia contritionis, quin simul ci

modo hæc comprobetur inquirimus, Nam quædam ex scriptu- ris admissæ quidem sunt, quædam autem minime, quo itaq; pa- cto fiet discretio bonarum à malis? Non per rationem. Quia de his ratio haberi non potest. Neq; per scripturas alias, quòd de illis ipsis eadem formanda immineat quæstio, tumq; facile aditus ad infinita contingeret. Ad Ecclesiam igitur recurren- dum, quæ iudicet, quæ definiat, quæ comprobet, quæ discer- nat inter ueras, & commentitias editiones. Non ne legitur in Ecclesiasticis hystorijs, quoddam esse reiectum Euangelium, quod secundum hebræos uocabatur? Non ne de compluribus si- militer epistolis Ecclesia aliquando dubitauit? ut de Ioan- nis secunda & tertia, Et eam quæ Barnabæ inscribitur respuit? Quas uero recepit, quæ septenario numero describūtur, Canoni cas appellauit. Non ne libellus, qui pastoris dicitur, & reue- latio Petri, & doctrina Apostolorum, & actus Pauli inter eiusmodi reiectas hystorias enumerantur? Non ne complures hy storiæ inter Apocriphas habitæ sunt? ut de beatæ Mariæ uirgi- nis, cum corpore in cœlum ascensu, de Ioannis Euangelistæ uita usq; ad diem iudicij duratura, & eiusmodi alijs, quæ non nisi iudicio Ecclesiæ Apocriphæ nominantur? Non ne ea- dem ratione, & causa sanctissimus Dei uir, & irrefragabilis. Augustinus ideo Euangelijs, quæ sunt scripturarum omnium maximæ, & præstantissimæ se non credere asserit, nisi prius Ecclesiæ credidisset? Id in Epistola fundamenti contra mani- cheos (si nescis) habetur, accede, lege, disce, & teipsum cor- rige, ne semper insanias. Et dum uelis aduersus hæreticum scripturis, aut rationibus armari; arma ab Ecclesia capias, quæ scripturarum est mater, sine qua scripturæ non prosunt, non uigent, non admittuntur. Si lymphas habes in fonte, non est tibi de riuulis procurandum. Si Rex tibi fautor est, cur ope- rā quæris à seruis, Magnum est apud pios momentum Eccle- sia, magnum principium, maximum fundamentum. Non ne hæc mater est nostra? Nō ne spiritus sanctus eam instituit? Vbi nullus quidē error, & presertim in rebus pijs esse pernoscit. Hac cū hæreticis dissertare poterimus absq; alijs scripturis, eos cōuince re, et ad nr̄as trahere partes inuitos, nisi illi prius oppugnēt. Q. n̄. ñ erūt hæretici, sed uñicunq; xp̄ianæ pietati cōtrarij. Quū itaq; so lā (ut cōcludamus) tibi ecclesiæ authoritatē nō sufficere asseras,

ab Ecclesiæ stabilitate recedis. Eiusmodi autem sententiæ uir hæreticus ne sit, tibi statuo iudicandum. Is nẽ Lutherius sit, an hæreticus uel ne, sed pius, immo pientissimus. Qui si à nostra forte recedit Ecclesia, aliam suo modo constituit, ueluti nouam Hierusalẽ de cœlo descendentẽ ueluti spõsam ornatam uiro suo.

SED VIDEAMVS, an ulla potuit esse Ecclesiæ ratio, ut rem gratam Lutherio faciamus. Non negat thesauros istos Lutherius, sed negat posse per indulgentias à Pontifice dispenri. Id ergo nobis paucis perstringendum est, & ratione probãdum. Sunt Christi merita, sunt thesauri qui per sacramenta fidelibus dispensantur. Nam hæc non nisi in eorum uirtute gratiam operantur. Sacramentorum ministri non ne huius thesauri dispensatores esse dicuntur? Quum itaq; Pontifex longe maior sit omnibus, qui sacramenta distribuunt (ut suppositum ex prima huius operis sectione conspicuum est) alio quidem modo ea ipsa Christi merita, eos ipsos thesauros dispensare ualebit: At modus ille, nisi per indulgentias, excogitari non potest, per illas ipsas igitur preciosissimos istos thesauros dispensabit. Ratio hæc uniuersalem potuit mouere Ecclesiam, quæ Martinum non mouet, quia immobilis est, impius, & infidelis, ꝙ non credit Ecclesiæ.

ALIA ETIAM ratio ad id facere inspicitur. Quam à dissertationis huius exordio ponebamus, & honoris tui gratia ò Martine repetimus. Ex his enim quæ fieri potuerunt à Domino semper quod præstabilius esset, est actum, quoniam ipse rerum omnium opifex optimus nullum sanè in suis operibus defectum, uel excogitabilem patitur. Quum itaq; suam, quam condidit, Ecclesiam hoc priuilegio, & authoritate exornare potuisset, si non exornasset, non esset usq; adeo perfectum eius opus, ac si eo beneficio illam uoluisset afficere. Atq; ideo in suo opere imperfectum Deum facile diceremus, quod profiteri est mera blasphemia. Præstare autem Ecclesiam sibi ipsi eo munere distribuendi per uenias Christi thesauri à summo in terris ministro, quis est tam mentis inops, qui nesciat? Eam ipsam igitur ita se habere, & Pontificem summum fœlices istos, & admirabiles Thesauros dispensare dicendum est.

DICES, sinc administratione thesauri cur non propria authori

tate Pontifex, id agere potuit. Nanq; id quoq; ad maiorem Ecclesiæ dignitatem, & laudem accedere uideretur. Id certe non decuit. Neq; ex quo Christus seruator pro nobis occidi uoluit, & cruorem effundere, aliunde eiusmodi beneficium licet accipere? Ita enim sua ineffabili sapientia, qua cuncta regit, instituit, quo quidem melius instituisse, aut egisse non potuit. Sed ad figmenta, & captiones Lutheri deueniamus, ut quãtum ualeãt, pensitemus, sint ne iconuincibiles (ut ipse modestissimus asserit) rationes, an potius uento agitatis folijs leuiores, Plenæ fumo plenæ insitia, plenæ miseria.

CAPTIONES LVTHERII DISSOLVVNtur, & quomodo Christi merita per claues Pontificias facilius, nobilius secundũ se, & liberalius fidelibus distribuant̃. Ca. XVIII.

PRima eius iam captio euanuit ex his, quæ modo referebamus.

SECVNDA eneruata est, quoniam & si Christi merita salutem ægris concedunt, authoritate tamen Pontificia (quod per claues impendere dictu est) facilius applicantur. Ex se enim uno modo prosunt, ut per suffragia, ut etiam per sacramentorum ministeria conferuntur. Sed indulgentiæ modus magis ad Ecclesiæ dignitatem attinet. Quam summis honoribus, et pietatis fructibus, sponsus eius Iesus decorare, ac illustrare constituit.

TERTIA ratio uana est, nam falsum supponit, q; pro pœnis tantummodo auferendis Christi merita distribuantur. Nam quicunq; gratiæ, quodcunq; iustificationis pius assequitur, huius preciosissimi thesauri meritis sibi conquirit. Dum sacerdos pœnitentiæ sacrum iniungit, Christi merita expenduntur. Dum baptisma conceditur, thesaurus eiusmodi dispensatur. Dum spiritali cibo uescitur animus, ijs opibus ditescit, quas nobis Princeps noster reliquit in terris. Sed ueniarum modus liberalior, quidem est nobilior, & conuenientior Principi. Neq; uilior hic dispensandi thesauri modus est, q; hominem inertem quandoq; reddat. Nã quum solertiorem illum ex liberalitate sua deberet efficere, si secus eueniat, non est officio eius propterea imputandum, sed male hominum uoluntati. Idcirco parce, oportune, ac magna urgẽte necessitate ea dispensatione uti debet Ecclesia. Quæ quum in

bono spiritalis terræ instar, cuiusdam seminis, gremio collocabi/tur, solertiæ, iustitiæ, pietatis egregios pariet fructus. Non ne id in humanis quotidie negocijs comprobatur? Non ne liberalitate Princeps sibi maiorem populi gratiam comparat? Non ne ea uir tute illum solertem ingenuum, & officiosum instituit? quando af fuerint iustitiæ frena, quæ in spiritalibus multo minus ob uenia/rum beneficia laxari debent. Sint exempla Christi merita, inuite/mur eadem, enitamur pro uiribus, ut per ea Christo similes effi/ciamur. At inde non expendenda esse interdum pro humanis infirmitatibus, pro redemptione animarum à purgatorijs pœ/nis, pro communi omnium beneficio non uideo, quomodo legiti me inferatur. Nulla quidem tua hæc est ratio, irrationalis (si di/cere liceat) homo Lutheri. Nam quum ad unũ scopum te di/rigis, omittis alium, qui necessarius est, qui dignus, qui utilis, qui tanto tempore ab omnibus in catholicam pietatem rece/ptus. Sed hanc spernis pietatem, neq; ideo mirum, si quæ illius sunt omnia respuis.

QVARTA Lutherij ratio nulla est, dum indulgentias nostris operibus præstare simul, & non præstare, credit ostendere. Nam et si melius est bene agere, q̃ uenijs indigere, tamen Christi meri tum nõ simpliciter, sed ut per indulgentias applicatum, est bonis nostris operibus minus bonũ, ut ipsemet author meminit. Quũ uero dicebatur, & quomodo illud probabis? mihi non modicus contigit risus. Non ne constat insipiens melius esse bene operari, q̃ indulgentijs indigere? Qui enim uenia indiget, peccat, qui be ne operatur, nõ peccat. Melius est non peccare simpliciter, q̃ pec/care. Ergo melius est bene agere, q̃ uenijs indigere. At dum quis assequitur ueniam, illa eadem prius indiguit. Itaq; indulgentiæ minus præstant, q̃ opera nostra bona. Christi uero merita si per indulgentias applicantur, & indulgentiæ nobis sint minora bona, q̃ opera, sequitur eo modo nos nobis prodesse minus, q̃ ope ribus nostris. Quid clarius? Quid euidentius? Animaduerten/dum est etiam bona opera nostra Christi merita nequaquam ex/cludere. Nam sine Dei gratia, quæ Christi meritis nobis infun/ditur, grata, & accepta esse non possunt. Excluditur autem sola meriti applicatio illa per Pontificem facta, quæ liberalitatis offi/cium sapit. Quum uero additur, si Christo, & sanctis eius me/rita superfuissent, nullo affecta præmio, uilia quidem essent.

Quia quod præmium non suscipit, non est præmio dignũ. Pulchra quidem ratio, & Lutherio digna. Non sunt undecunque præmio affectá merita Christi, nõ qa uilia sunt, sed quia longe plus passus est Christus, q̃ pro salute, & gradu salutis eius humanitas retributionẽ acceperit. Quod de sanctis eius similiter asserendum est. Quum q; oppositum tanq̃ insanus Lutherius infert, Catherinam Virginem pro uirginitate, & martyrio nihil accepisse, denuo mihi risum commouit. Nam etsi plus passa est per martyrij afflictionem, q̃ pro salute, & salutis gradu illi necessarium fuerit, non tamen pro martyrio eam, sanctosq; alios nihil præmij accepisse propterea demonstratur. Nanq; (ut dictum iam est) licet sit aliquis meritorum excessus ex uoluntate diuina, qui pro alijs ualeat reseruari, tamen ex martyrio quoq;, aut uirginitate sancti sibi maiorem gloriam compararunt. Tota autẽ rõ reseruatæ huiusmodi hereditatis est liberalitas ipsa diuina, quæ quantum fieri potuit, bonum diffundit omnibus atq; distribuit. Vñ hæc tua orta est Martine, & quo te rapit insania? qua eiusmodi tam insulsa, ac insipida asserere non uerearis.

QVOD uero quinto loco à Martino pro ratione deducitur, tam ridiculum est, tam perniciosum, ac pijs auribus dissonum, ut non modo dictu difficillimum sit, sed etiam cogitatu. Si ueniæ pœnas relaxant, non ergo bona amplius agenda sunt opera, quum iam per indulgentias sit pro peccatis omnibus satisfactũ. Singularis profecto ratio est hæc, qua nouus uiuendi modus uidetur institui. Memineris ne Martine quo pacto supra tanta cũ efficacia asseuerabas omnes uel sanctissimos uiros debere semper orare? bonis operibus abundare? & per totam uitam pœnitentiam agere, ac crucem subire? Memineris? An forsan obliuioni mandasti? Si id memoria tenes, cur talibus orandum est? cur per totam uitam se debent affligere? quum sint in gratia ab origine constituti, ut de Ioanne, Hieremia, Iacobo, & alijs legitur. Quod tibiipsi dices, mihi respondeas. Dices, cis bene agendum est ob id, q peccati originem, & fomitem contraxerunt, Qui fomes quoniam nisi sola morte extingui non potest, Ideo per totã uitam afflictio, carnisq; mortificatio subeunda. Verba tua sunt ista. Quæ si ad propositum modo meum adduxero, Quid ultra tuam captionem iactabis? Eadem itaq; ratione dicam, qui ueniarum beneficium sunt assecuti, immo multo magis ieiunare,

alia q; afflictionis opera exercere debere, quoniam non sunt per indulgentias in gratia confirmati, ueluti ij, quos paulo ante referebamus, ut scilicet peccati fomitem extinguant, ut in pace, & tranquillitate animi perseuerent, ut gratiam, quam se consecutos credūt, seruent, augeāt, et illis ad maius alterius uitæ lucrū, gloriæ q; beneficium destinetur. Non *q de indulgentiarum consecutione, aut efficacia dubitandum sit, uel pro peccatis actu cōmissis satisfaciendum, ut Lutherius deducebat.* Qui *animo intortus per obliqua semper incedit, rectamq; semitam ueritatis declinat.*

SEXTO *loco nobiscum incboat aduersarius noster, ac colligit, sed in fine dissentit, ac ueluti lubricus anguis elabitur, dum secum* Papam, *& ecclesiam (quæ cum* Pontifice *sapit) esse commemorat.* Non est, *qui dum* Lutherium *talia proferentem audit, non credat ex seipso ad nostras partes esse conuersum, & uelle palinodiam canere, q cum Papa, cum ecclesia se esse dicat, neque cum ecclesia tantum, quam alias suo modo statuere uidebatur,* Sed *cum ecclesia, quæ cum* Papa *sapit.* Ac *si dicat, quæ in omnibus est illi conformis, à quo regitur, cui subiecta est.* Spi*rant prima facie hæc Martini uerba reconciliationem, & pacē.* A *quibus si ulterius paulo procedatur, indignationem, discordiam statim inuenies.* Non *enim satis sibi uisum est suis enigmatibus se acerrimum ueritatis hostem ostendere, nisi suis mendacijs doli astum, & iniquitatis illusionem adijceret.* Mecum *est* Papa *inquit.* Nam *de pœnitentijs, & remissiōe cap. cum ex eo. eneruationem sacramentalis pœnitentiæ indulgentias uocat; quæ non est impensio meritorum &c.* Non *tibi constas rudis homo, & peruicax.* Si *eneruatio satisfactionis est uenia, quomodo fiat intelligis? si non intelligis, iam à ueniarum paginis, & doctissimorum hominum editionibus debuisses addiscere.* Nam *omnes clamant indulgentias pœnas remittere per merita* Christi. Si *uero intelligis. cur ais?* Sed *eneruatio eiusmodi, quod est pœnæ remissio nō est meritorum impensio, ac si nouum quoddam, & inopinatū adduceres.* Supplicia *quæ ueniæ laxant, à* Christi *meritis habere, ut dimittātur, non exprimit* Papa. Quoniam *id esse debet unicuiq; conspicuum.* Quo *autem pacto indulgentia sit satisfactionis eneruatio supra late docuimus.*

QVID *septimo inuehitur in ueritatem* Lutherius *ea confir*

mani, quæ tenemus, & prætexuimus, credens indulgentiarum uim suis quibusdam ausis prorsus extinguere? Contritionis gratiam iactat, quæ per Christi merita absq; indulgentijs homini comparatur. Iactet, affirmet, non est q indulgentiæ propterea ex eisdem meritis suam non accipiant partem. Bona quidem, *& laudabilis, magni q; ingenij tua hæc est dialectica Lutheri, dum si per contritionem nobis Christi merita suffragantur, nolis per indulgentias posse distribui. Ac si diceres, hac itur in forũ, ergo non illac. Possum uno medio finem attingere,* Ergo nullo *alio. Quæ omnia uel tyrones non nesciunt.*

NON *essent fœliciores in Dei ecclesia qui indulgentijs indigẽt, quoniam per bonorum operum exercitium, integramq; uitæ consuetudinem Christi merita fœlicius comparantur, q̃ per indulgentiarum largitatem. Vbi enim meritum maius, ibi maior fœlicitas. Non eget (dices) meritorum Christi suffragijs tantum, qui labore uitæ quotidie insudat, quantum qui per indulgentias adiuuatur. Verum est. Non eget. Ergo fœlicior, minime. Nam ille quidem fœlicior est, qui propria uirtute magis quàm liberalitatis beneficio ad immortalitatem deuehitur.*

NEQVE *frustra Pontificis summi authoritas instituta est, ut thesauros istos distribuat, si alio quidem modo queant fidelibus impertiri. Nam (ut sæpius dictum est) sapientissimus, ac optimus rerum omnium author, & institutor Deus non uno tantũ modo, sed pluribus ad fidelium commoditatem, ad ecclesiæ honorem, ad suæ bonitatis, et magnificentiæ amplitudinem uoluit sese nobis (ut ita dicam) infundere. Si itaque (ut ais) per opera nostra nobis proprie Christi merita comparantur, si ea ipsa improprie nobis crucem, & afflictionem ad delenda peccata proponant. Dicas quodcumq;, & quomodocumq; uolueris, proprie, uel improprie, nunq̃ per pontificiam potestatem, ubi pœnarum debita soluta non fuerint, tam in isto, quàm in futuro sæculo merita hæc, istos thesauros expendi, aut indigentibus dispensari nõ posse docebis.*

DIGRESSIO ADVERSVS MARTINI DI*gressionem, qua non esse philosophorum opera, à nostris lectionibus abijciendi docetur, ueluti eius præferebat insania.* Cap. XIX.

Quid itaq; cruris, & gloriæ theologum tibi fingis Martine, qui fit à theologo scholastico alienus? quid Aristotelem te suis pingere coloribus (si temporis data esset occasio) uelle denuncias? qui non esses dignus inter theologos non dicam enumerari (quos negligis, quos peruertis, quos Aristotelicos uocas) sed ne ipsum quidem Aristotelem legere. Sanctior es tu, q̃ Thomas? Bonauentura beatior? tot sanctis Pontificibus sacratior? tot uiris præstantissimis, & ipso quidem Augustino sapientissimo sapientior? qui philosophorum dogmata legi uoluerunt, qui ueritatem à falsitate, lucem à tenebris, aurum purissimum à cæteris metallis in eorum libris discernere docuerunt, ad catholicæ pietatis augumentum, ad bonæ, beatæq; uitæ institutionem, ad christianæ reip. gloriã, & dignitatem. Inquit enim Augustinus. xviij. de ciuitate dei. xli. cap. Philosophi etsi falsa ueris immiscuerunt, inter ipsa eadem falsa nihilominus uerum uidere potuerunt. Et alibi, nullum quidem opus usq; adeo erroneum est, quin aliquid ueritatis in seipso contineat, ueluti de uenenis, ut pro eorum natura comparatum est, palam affirmare debemus. Nullum enim tam mortalibus noxium reperitur, qui in se aliquid iuuamenti habeat, presertim si alteri obnoxio commisceatur. Scamoneæ succum perniciosum experientia comprobauit, qui tamen cassia alijs q; mitioribus medicaminibus admixtus prodest, & debitum purgat humorem, opium per se sumptum stuporem, immobilitatem, & necem inducit. Si uero cum calidioribus temperetur, confert, et dolentiam tollit. Quid de Teriaca ex serpentis (quam uiperam esse dicunt) ueneno composita statuemus? Quæ inter alia medicamenta (ut omnes physici referunt) principatum obtinuit? Velut hæc igitur si debite præparentur, sunt corporeæ saluti proficua, ita quæ ab errantibus phylosophis tradita sunt, si purgentur, si discernantur, si deposita paulisper amaritudine cum pietatis dulcedine copulentur, Salubria quidem erunt spiritui, & non lectione solum, sed etiam commendatione dignissima. Ad hæc quo pacto philosophorum in nos iacta tela, & contorta spicula reijciemus, nisi eorum codices, et dogmata legerimus, intellexerimus q;? Credis ne Augustinũ aduersus eos de ciuitate Dei, ubi mundi creationem studet ostendere, et de trinitate libros potuisse conficere sine lectione eorum, qui de natura naturalibus tantummodo lumi

nibus affecti locuti sunt? Deo est subiecta natura, in qua uelut in enigmatico, & obscuro quodam speculo (ut more Pauli loquar) ipse conspicitur, ac ex uisibilibus ab eo factis, quæ inuisibilia sunt nostra imbecillitate suspicimus. Inde igitur proficiscendum est, ut paulatim ad tantæ lucis amplitudinem obtusæ mentis oculos eleuare possimus. Nam si statim ad immensum tantæ illius diuinitatis splendorem eos uellemus attollere, proculdubio illum ferre non possent. Quis deinde (ut unum inter alios philosophum nominem, tam literarū ignarus est) qui si Platonem de animæ immortalitate in phedone, de pulchro in phedro, de primo rerū principio in Parmenide, de mundi creatione in timæo, de iustitia in libris de Rep. de diuina prouidentia in.x. de legibus, de uirtutum præmijs, & uitiorum supplicijs perpetuis in alia post obitum uita, de conquirenda sapientia, & fœlicitatis gradibus in epistolis, alijsq; rebus diuinis pertractantem legat, inspiciat, non attestabitur ad catholicæ pietatis professionem maxime attinere, ut ab omnibus intelligatur? Tunc enim pius in sententia maxime confirmatur animus, quum ex impiorum manibus suam ueritatem accipiat, & quæ superno quodam, ac diuino afflatu ipse contingere potuit, suspexisse alios, ac ueluti in antris, & speluncis constitutos de clarissimis luminibus, tāq̄ de umbris disseruisse comprehendit. Platonem Mosem attica lingua loquētem Numenius appellauit. Quem Dionysius ariopagita Pauli discipulus (ut ex eius libris accipitur) maxime est imitatus. Origenes qui inter christianos etiam maxime floruit, licet de erroribus non sua, sed aliorum culpa in pluribus accusetur, eum ipsum habuit in præceptorem. Mitto diuum Augustinum qui christianæ reip. æque ac lumen præcipuum, de ideis, de rationibus seminalibus, de anima, de rebus itē alijs peragens ita Platonem sapit, ut nō magis disciplinam aliam sapere uideatur. Mitto Iustinū, Panthenum, aliosq; philosophos Christi familiæ diuino spiritu afflatos, qui rem christianā tā fœliciter exercuerunt, ut & philosophiæ debuerint plurimum, & diuinæ pariter uolūtati. Quæ ex peregrinis seminibus in eis tam familiares, & domesticos fructus statuit inueniri, ut catholicam pietatem martyrio comprobatam summopere iuuerint, ac exornauerint. Quid deinde duplicem theologum Martine iactas, crucis alterum, alterum scholasticum appellatum? Quid scholasticum illusorium uo-

cas à graeco uocabulo ethimologiam accipiens? Nanq; ludum literariũ, non illusoriũ dicitur in frenis, ac mordacissimae linguae Lutheri, Et hi quidem duo (si recte considerare uolueris) unus sunt. Vna enim est, & actiua, & contemplatiua theologia, quia una est de Deo scientia, quae in geminas istas partes distinguitur, ut medicina. An nescis omnem actiuam scientiam, à cõtemplatiua principia sumere? si nescis, disce, si sapis, cede, & palinodiam concine. Non erubescis donum Dei negligere impudens, non uereris id, de quo Deo optimo maximo, immortales gratias habere debemus, & eos pariter, qui magnum inde beneficium sunt assecuti, detestari, irridere, & à communi theologorum caetu explodere, ac si solus ipse esses, & theologus, & philosophus, & deniq; omniscius, qui suis coloribus audes Aristotelẽ pingere, qui ab omnibus impium, insanum, & prae nimia ambitione furentem te ipsum pingendum prebes. Quid est dictu suis coloribus uelle Aristotelem pingere, nisi ipsum in naturali negocio superare, ac illius dicta prorsus inuertere, doctrinam eius, ac ingenium paruifacere, eo etiam dempto, ꝙ diuino lumine nondum erat affectus, quo abditarum rerum mysteria contemplari ualeret. Ergo ex tuis dictis ô generose Martine te nouum philosophum facis, quum in re naturali Aristotelica dogmata paruipendis, quae iam tot annos sunt ab omnibus prorsus accepta. Te nouum theologum statuis, ꝙ scholasticam theologiam uituperas, & recte quidem utrunque de teipso potes, immo debes ingenue profiteri, ꝙ prorsus omnes spiritales scientiarum, & uirtutum habitus tollas, ꝙ authoritatem pontificiam destruas, ꝙ impossibilia Christum praecepisse confirmes, ꝙ sanctorum nouam quandam ecclesiam fingas, ꝙ ecclesiae institutioni de indulgentijs minime cedas, ꝙ Thomam Bonauenturam sanctissimos Dei uiros cum tota sequacium schola haereticos inferas, dum suscipientibus sacramentum satis esse, ut non ponant obijcem, asserunt, ꝙ nouas in purgatorio poenas instituis, ꝙ morientibus satisfactionem uelut non necessariam tollas, ꝙ charitatem ubi merendi locus esse non potest, proficere uelis, ꝙ cum desperatione confidentiam manere deponas, ꝙ portenta mille, mille rerum contrarias inuolutiones in re pia moliri non dubites, noua insuper quotidie (si dabitur ut audio) moliturus, quae te in coelum tollant, & uere tollant, ut sis tandem ludibrio

omnibus, ac ueluti Simonem magum (ueritate detecta) denique in terram corruas, ut fit in ore omnium Dauidis comprobatum eloquium. Cœlum cœli Domino, Terram autem dedit filijs hominum. Neque aliter sperandum est, Ex iusto Dei iudicio tuum tuinq posse mendacium.

FINIS.

EN LAETIFERI VENENI ex Lutherianis dogmatibus effusi diuersionē quisq; (dum uelit) habere pōt. Quem moneo, ut tam perniciosæ Arboris si sint radices cōuulsæ, intelligat nullá esse rōnem cur à ramis, aut surculis (qui sunt innumeri) deinceps contagiū pertimescat. Ab ijs enim, quæ in hoc opusculo redarguuntur, maledictionum cumulus, & aliarum omnium impietatū orta est lues. Quæ & captiuitas Babilonica (ut impius asserebat) & fetidissimæ in Deum, & homines blasphemiæ prodierunt. Vbi si quid est, quod pijs, ac eruditis auribus satisfaciat, id totum DEO OPTIMO MAXIMO tribuendū, Qui iustissimus est bonorū omnium distributor. Dicant quicqd uoluerint alij, quorum mordere semper, & detrahere officium est. Malo.n. (ut sapientissimi Augustini sententia utar) ab eo, qui falsitatem reprehendit, ut pro ueritate cognitus sim, damnari, q̄ approbari ab eo, qui illam summopere laudauerit.

REGISTRVM.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s
Omnes sunt Quaterni, preter s, Quinternus.

Florentiæ per Hæredes Philippi Iuntæ. Anno Domini M.D.XXI. Mense Iunij Leone Decimo Pontifice Maximo.

EX INCVRIA IMPRESSORVM ERRAta fere omnia, quæ in hoc opere continentur. folio.iij.à tergo fuũ putredinẽ, pro fuam. folio.ix.à fronte a,c si, pro acsi. à tergo quemadmodon, pro quemadmodũ. folio.x.à fronte sententiã pro sentẽtiam. folio.xi.E.a.pro ea. à tergo miluitani, pro mi liuitani. folio.xij.à fronte apprehendere poterat confiteri, pro apprehendere poterat, & confiteri. folio.xvi.à tergo. fili Ioan/ nes, pro fili Ioannis. folio.xxi.à tergo. tamquũ, pro tanquam. folio.xxij. à tergo disipulorum, pro discipulorum. folio.xxv.à fronte potius, pro potuit. à tergo Romaniam, pro Romana. folio.xxviij.à tergo plures, pro pluris. folio.xxix.à fronte faci/ mus, pro facinus. à tergo prauisum, pro prouisum. folio.xliij. à fronte Cyprianis, pro Cypriani. à tergo.ut non curat, pro nõ curat. folio.L. à tergo.repeticio, pro repetito. folio.lvi. à fron te aut interminata, pro interminatam. & quà, pro quum. folio.lvij. à fronte eisdẽ, pro eiusdẽ. eodẽ folio omnes, pro orã tes. exercere, pro exerceri. folio.lxi.à fronte. collocatus, pro collatus. folio.lxij.à tergo iniungere, pro iniungere. folio.lxiij. à fronte collocatio, pro collatio. folio.lxiiij. à tergo discusione, pro dicussione. folio.xcv. à fronte oblationem, pro ablationẽ. folio.cviij. à fronte. Ingenus, pro Ingenuus. folio.cxv. à ter/ go non erit, pro non erat. folio.cxxi. à tergo debent intelligi, pro debet intelligi. ibidem. retui, pro ritui. folio.cxxij.à fron/ te tam sacerdotem, pro tam per sacerdotem. folio.cxxiij. à fron te. præsumuntur tamen, pro præsumũtur tantum. folio.cxxvi. à tergo.ꝙ ad nos, pro quo ad nos. folio.cxxxiij.a tergo. qui eo modo, pro quin eo modo. &c.